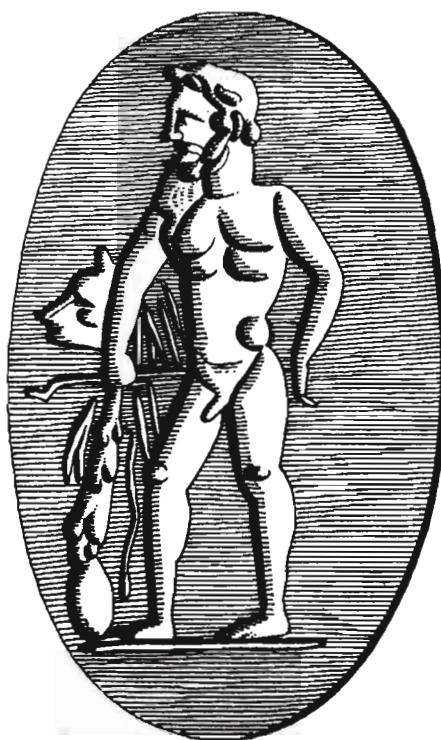

**ARCHEOLOGICKÉ
VÝSKUMY
A
NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 1992**

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED V NITRE

**ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY
A NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 1992**

NITRA 1993

Na obálce gema z 2. stor. s vyobrazením postavy Herkula z Iže, okr. Komárno (kresba M. Novotná)
Auf dem Umschlag Gemme aus dem 2. Jh. mit der Darstellung einer Herkules-Figur aus Iža, Bez.
Komárno (Zeichnung M. Novotná).

ISBN 80-88709-09-1

OBSAH - INHALT

Mapa lokalít - Karte der Fundorte	11
Prehľad lokalít - Übersicht der Fundorte	12
Róbert Bača - Vladimír Krupa - Marián Klčo (Balneologické múzeum, Piešťany)	
Výskum stredovekej sakrálnej stavby v Piešťanoch.....	19
Untersuchung eines mittelalterlichen Sakralbaues in Piešťany	19
Juraj Bartík - Zdeněk Farkaš - Karol Prášek - Vladimír Turčan (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Výsledky prieskumu a záchranných výskumov Archeologického múzea SNM na trase ropovodu.....	20
Ergebnisse einer Geländeerkundung und von Rettungsgrabungen des Archäologischen Museums des SNM auf der Trasse der Erdölleitung	20
Juraj Bartík - Etela Stučníková - Vladimír Turčan (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Prieskum v Novej Dedinke.....	20
Geländeerkundung in Nová Dedinka.....	20
Juraj Bartík - Ján Štrbík (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Prieskum v povodí Vištuckého potoka a Gidry.....	21
Begehung der Bachtäler Vištucký potok und Gidra.....	21
Juraj Bartík - Vladimír Turčan (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Germanické nálezy z Vysokej pri Morave	21
Germanische Funde aus Vysoká pri Morave	21
Ladislav Bánesz (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
K absolútнемu datovaniu paleolitických staníc s obsidiánovou a pazúrikovou industriou v Kašove a Cejkove	22
Zur Absoluten Datierung paläolithischer Stationen mit Obsidian- und Feuerstein-industrie in Kašov und Cejkov	22
Ladislav Bánesz (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Marián Vizdal (Filozofická fakulta UPJŠ, Prešov)	
Ďalšie paleolitické nálezy z extravidánu Veľkého Šariša	22
Weitere paläolithische Funde aus dem Extravillan von Veľký Šariš	23
Juraj Bárta (Mostná 3, Nitra) - Klára Marková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Paleolitický nález z Krála-Riečky	23
Paläolithischer Fund aus Král-Riečka	23
Jozef Bátorá - Václav Furmanek - Klára Marková - Anton Točík - Jozef Vladař (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Pravé a včasnohistorické nálezy z Kátloviec	23
Urzeitliche und Frühgeschichtliche Funde aus Kátlovce	25

Peter Bednář (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Ivan Staník (Pamiatkový ústav, Bratislava)	
Výskum nitrianskeho hradu a Horného mesta v roku 1992	25
Ausgrabungen auf der Nitraer Burg und im Oberen Stadtteil im Jahre 1992.....	26
Július Béreš (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Sídliskové nálezy z Jakubovian	27
Siedlungsfunde aus Jakubovany	27
Gertrúda Březinová (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Nitre	28
Rettungsgrabung in Nitra	29
Jozef Bujna (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Porušené laténske hroby z Lúčnice nad Žitavou	29
Gestörte latènezeitliche Gräber aus Lúčnica nad Žitavou	30
Dušan Čaplovic (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Branislav Lesák (Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava)	
Štvrtá záverečná sezóna v Bratislave na Hlavnom námestí	30
Vierte abschliessende Saison in Bratislava auf dem Stadtplatz	31
Viera Drahošová (Záhorské múzeum, Skalica)	
Ďalšie nálezy zo Skalice	31
Weitere Funde aus Skalica	31
Kristián Eischek (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Jedenásta výskumná sezóna v Bratislave-Dúbravke	32
Elfte Grabungssaison in Bratislava-Dúbravka	33
Kristián Eischek (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Ján Cuper (Právnická fakulta UK, Bratislava)	
Strieborná pozlátená svorka nákončia pošvy meča z Bratislavu-Devínskej Novej Vsi ..	34
Silbervergoldete Ortbandzwinge einer Spatha aus Bratislava-Devínska Nová Ves	35
Zdeněk Farkaš (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Dvojramenný mlát z okolia Želiezoviec	36
Zweiarmiger Hammer aus der Umgebung von Želiezovce	36
Zdeněk Farkaš (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Rudolf Ivák (Furdeková 10, Bratislava)	
Nálezy z Bratislavu-Záhorskej Bystrice	36
Funde aus Bratislava-Záhorská Bystrica	36
Zdeněk Farkaš - Vladimír Turčan (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Výsledky záchranného výskumu a prieskumu v Bratislave-Devínskej Novej Vsi	37
Ergebnisse der Rettungsgrabung und Geländeerkundung in Bratislava-Devínska Nová Ves	37
Zdeněk Farkaš (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Branislav Lesák (Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava) - Vladimír Turčan (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Záchranné výskumy a prieskumy v Bratislave-Karlovej Vsi	37
Rettungsgrabungen und Geländeerkundungen in Bratislava-Karlová Ves	38

Václav Furmanek - Klára Marková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záverečná sezóna systematického výskumu vo Včelínciach	38
Abschliessende Saison der systematischen Ausgrabung in Včelínce	39
Jan Gancarski - Jan Machnik (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Krakow) - Ivana Straková (Vlastivedné múzeum, Humenné) - Krzysztof Tuniak (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Krakow)	
Výskum eneolitickej mohyly v Brestove	39
Die Ausgrabung des äneolithischen Hügelgrabes in Brestov	40
Dárius Gašaj (Východoslovenské múzeum, Košice) - Ladislav Oleša (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Sestnásťta etapa výskumu v Nižnej Myšli	41
Sechzehnte Grabungsetappe in Nižná Myšla	42
Alojz Habovštíak (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Zaniknutá stredoveká dedina v chotári obce Koplotovce	42
Abgegangenes mittelalterliches Dorf in der Gemeindegemarkung von Koplotovce.....	43
Alojz Habovštíak - Karel Prášek (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Pokračovanie výskumu v Biňi v roku 1992	44
Fortsetzung der Grabung in Biňa im Jahre 1992	45
Eva Hajnalová (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Archeobotanické nálezy z pohrebsiska v Čakajovciach	45
Archäobotanische Funde aus dem Gräbersfeld in Čakajovce	46
Drevené súčasti stredovekých železných predmetov z Nového Tekova	46
Holzbestandteile von mittelalterlichen Eisengegenständen aus Nový Tekov	47
Milan Hanuliak (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Druhá sezóna výskumu kláštora v Banskej Štiavnici	47
Zweite Grabungssaison des Klosters in Banská Štiavnica	48
Václav Hanuliak (Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti, Banská Bystrica)	
Záchranná akcia v intraviláne Zvolena	48
Rettungsaktion im Intravillan von Zvolen	49
Predstihový výskum Pustého hradu pri Zvolene	49
Vorsprungsgrabung auf dem Burghügel Pustý hrad bei Zvolen	50
Prieskum v katastri mesta Krupiny	50
Begehung im Kataster der Stadt Krupina	51
Jozef Hromada (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Ukončenie zisťovacieho výskumu mezolitického sídliska a včasnoslovanského žiarového pohrebsiska v Bratislave-Dúbravke II.	51
Abschluss der Feststellungsgrabung der mesolithischen Siedlung und des früh-slawischen Brandgräberfeldes in Bratislava-Dúbravka II.	52
Jozef Hromada - Ladislav Bánesz (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Janusz K. Kołowski - Krzysztof Sobczyk (Instytut Archeologii UJ, Krakow)	
Výskum epigravettienskej stanice v Moravanoch nad Váhom-Žákovskej	52
Grabung auf der Epigravette-Station in Moravany nad Váhom-Žákovská	54

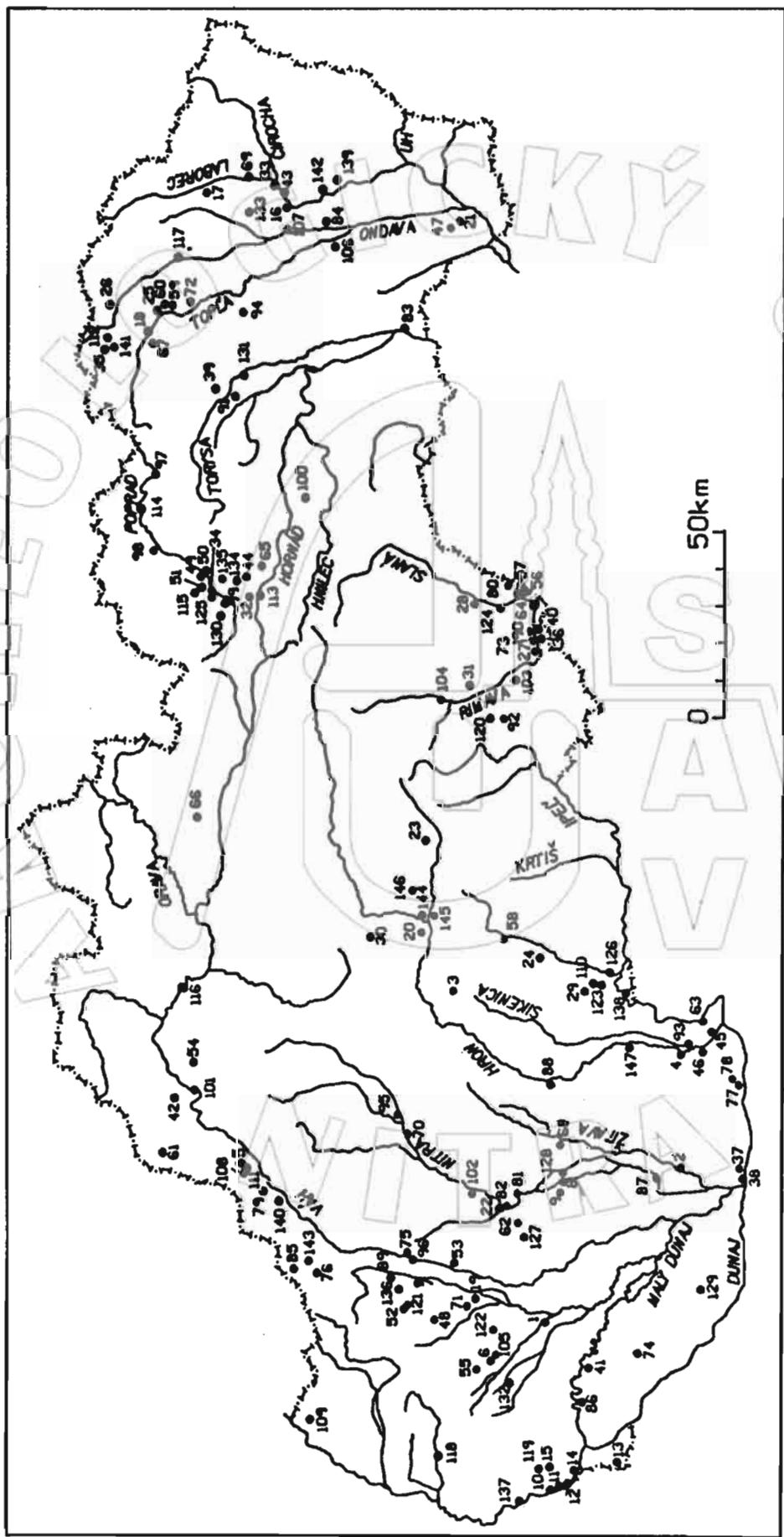
Ján Hunka - Eva Kolíková (Archeologický ústav SAV, Nitra)		
Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1992	55	
Münzzuwächse im Archäologischen Institut der SAW im Jahre 1992	59	
Ivan Chaben - Matej Ruttka (Archeologický ústav SAV, Nitra)		
Sídlisko Želiezovskej skupiny a osada zo 7.-12. storočia v Bajči	59	
Siedlung der Želiezovce-Gruppe und Weiler aus dem 7.-12. Jh. in Bajč	60	
Ivan Chaben - Matej Ruttka (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Jaroslava Ruttkayová (Nitrianske múzeum, Nitra)		
Záchranné výskumy na trase výstavby ropovodu v okrese Nitra	61	
Rettungsgrabungen auf der Trasse der Erdölleitung im Bezirk Nitra	62	
Ludmila Iliašová (Archeologický ústav SAV, Nitra)		
Kamenné artefakty z výskumu na Martinskem vrchu v Nitre	62	
Steinindustrie aus der Grabung auf dem Martinsberg in Nitra	64	
Július Jakab (Archeologický ústav SAV, Nitra)		
Analýza antropologického materiálu z dvoch žiarových hrobov z Kamenného Mosta	64	
Analyse des anthropologischen Materials aus zwei Brandgräbern in Kamenný Most	64	
Zhodnotenie ďalších ľudských kostrových nálezov z Ružindola	65	
Auswertung weiterer menschlicher Skelettfunde aus Ružindol	66	
Mária Jenčová (Vlastivedné múzeum, Hanušovce nad Topľou)		
Obnovenie výskumu v Sedliskách-Podčíve	66	
Erneuerte Grabung in Sedliská-Podčíva	67	
Nález bronzovej kopije v Pavlovcích	67	
Fund einer Bronzelanzenspitze in Pavlovce	67	
Mária Jenčová (Vlastivedné múzeum, Hanušovce nad Topľou) - Ľubomíra Kaminská (Archeologický ústav SAV, Nitra)		
Ojedinely nález z Nižného Hrušova	68	
Einzelfund aus Nižný Hrušov	68	
Mária Jenčová - Peter Pjenčák (Vlastivedné múzeum, Hanušovce nad Topľou)		
Hromadný nález strieborných mincí zo Sečovskej Polianky	68	
Hortfunde von Silbermünzen aus Sečovská Polianka	68	
Ľubomíra Kaminská (Archeologický ústav SAV, Nitra)		
Šiesta etapa výskumu v Hôrke-Ondreji	69	
Sechste Grabungsetappe in Hôrka-Ondrej	69	
Marián Klčo (Balneologické múzeum, Piešťany)		
Eneolitické sídlisko v Košolnej-Dlhéj	69	
Äneolithische Siedlung in Košolná-Dlhá	70	
Lengyelské sídlisko v Šterusách	70	
Lengyelsiedlung in Šterusy	70	
Prieskum v Borovej	70	
Geländebegehung in Borová	70	
Prieskum v Kočíne	71	
Geländebegehung in Kočín	71	

Marián Klčo (Balneologické múzeum, Piešťany)	
Prieskum intravilánu Vrbového	71
Begehung im Intravillan von Vrbové	71
Štefan Kovács (Gemerské múzeum, Rimavská Sobota)	
Nález komorových kachlíc z Rimavskej Soboty	71
Fund von Blattnapfkacheln aus Rimavská Sobota	72
Výskum komitátneho hradu v Gemeri	72
Untersuchung der Komitatsburg in Gemer	72
Eduard Krekovič (Katedra všeobecných dejín a archeológie FF UK, Bratislava) -	
Jaroslava Schmidlová (Mestské múzeum, Bratislava) - Juraj Halagán (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Vladimír Varsík (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Bratislave-Rusovciach	73
Rettungsgrabung in Bratislava-Rusovce	73
Ivan Kuzma (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Dvanásťa sezóna výskumu v Mužli-Čenkovе	73
Zwölftes Grabungssaison in Mužla-Čenkov	74
Klára Kuzmiová - Ján Rajtár (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nové rímske epigrafické a kamenárske pamiatky v Nových Zámkoch	76
Neue römische epigraphische und Steindenkmäler aus Nové Zámky	76
Pokračovanie výskumu rímskeho kastela v Iži	77
Fortsetzung der Grabung im römischen Kastell in Iža	78
Jozef Lábus (Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica)	
Zisťovací výskum v Banskej Štiavnici na Ulici Andreja Kmeťa	79
Feststellungsgrabung in Banská Štiavnica in der Gasse Ul. Andreja Kmeťa	79
Mária Lamiová - Schmidlová (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Božena Tomášová (Vlastivedné múzeum, Prešov)	
Piata etapa výskumu v Ostrovanech	79
Fünfte Grabungsetappe in Ostrovany	80
Branislav Lésák - Mária Mináriková (Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava))	
Záchranné výskumy v Štátnej mestskej pamiatkovej rezervácii Bratislava	80
Rettungsgrabung in der Staatlichen Städtischen Denkmalreservation Bratislava	81
Ján Machnik (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Krakov) - Pavol Mačala - Stanislav Šíška (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Slovensko-polský prieskum južného predpolia Nízkych Beskýd	81
Archäologische Flurbegehung auf dem südlichen Vorfeld der Niederen Beskiden in den Karpaten	84
Róbert Malček (Vlastivedné múzeum, Zvolen)	
Výskum v interiéri kostola sv. Matúša vo Zvolene-Zolnej	85
Untersuchung der Interieurs der St. Matthäuskirche in Zvolen-Zolná	85
Klára Marková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum v okrese Rimavská Sobota	86
Geländeerkundung im Bezirk Rimavská Sobota	88

Klára M a r k o v á - Ondrej O ž d á n i (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum v okrese Levice, Nové Zámky a Zvolen v roku 1992	88
Begehung der Bezirke Levice, Nové Zámky und Zvolen im Jahre 1992	91
 Prieskum v povodí rieky Suchej	92
Begehung im Suchá-Flusstal	94
 Marta M á c e l o v á (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica)	
Pokračovanie výskumu hradiska Priečka vo Zvolene	94
Fortsetzung der Untersuchung des Burgwalls Priečka in Zvolen	95
 Elena M i r o š š a y o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Pokračovanie výskumu na Čertovej sihoti v Letanovciach	95
Fortsetzung der Grabung auf Čertová sihoť in Letanovce	96
 Jozef M o r a v ĉ í k (Považské múzeum, Žilina-Budatín)	
Ukončenie výskumu studne na hrade Strečno	96
Abschliessende Untersuchung des Brunnens auf der Burg Strečno	97
 Výsledky prieskumu v okrese Považská Bystrica	97
Ergebnisse der Geländebegehung im Bezirk Považská Bystrica im Jahre 1992	98
 Peter M o s n ý (Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti, Banská Bystrica)	
Výsledky prieskumu v katastri mesta Zvolen a obce Budča	98
Begehung im Bezirk Zvolen	99
 Tamara N e š p o r o v á (Trenčianske múzeum, Trenčín)	
Nález kopije z Novej Bošáce	100
Fund einer Lanzenspitze aus Nová Bošáca	100
 Nález oštetu z Nemšovej-Luborče	100
Speerfund aus Nemšová-Luborča	100
 Prieskum na trase diaľnice v okrese Trenčín	101
Begehung der Autobahntrasse im Bezirk Trenčín	101
 Gabriel N e v i z á n s k y - Ondrej O ž d á n i (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Hroby severopanónskej kultúry z Kamenného Mosta	101
Gräber der nordpannonischen Kultur aus Kamenný Most	102
 Viera N ě m e j c o v á - P a v ú k o v á (Katedra všeobecných dejín a archeológie FF UK, Bratislava)	
Správa o ukončení výskumu v Ružindole	102
Bericht über die Abschlussgrabung in Ružindol	104
 Peter N o v o s e d l í k (Vlastivedné múzeum, Hlohovec)	
Záchranný výskum v Bučanoch	104
Rettungsgrabung in Bučany	105
 Jozef P a u l í k (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove	105
Ergebnisse der Ergänzungsgrabung im Hügelgrab von Očkov	106
 Karol P i e t a (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Hradisko a výšinné sídlisko z doby laténskej a rímskej v Horných Pršanoch	106
Burgwall und Höhensiedlung aus der latène- und römischen Zeit in Horné Pršany	107

Karol Pietta (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum a pamiatková úprava v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare v roku 1992	108
Grabung und Denkmalgestaltung in Liptovská Sielnica-Liptovská Mara im Jahre 1992	109
Peter Roth (Vlastivedné múzeum, Stará Ľubovňa)	
Výsledky výskumov v Podolínci	111
Grabungsergebnisse in Podolíneč	111
Výskum v Starej Ľubovni	111
Grabungen in Stará Ľubovňa	112
Záchranné akcie v okrese Poprad	112
Rettungsaktionen im Bezirk Poprad	113
Peter Roth (Vlastivedné múzeum, Stará Ľubovňa) - Gabriel Lukáč (Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti, Levoča)	
Povrchový zber v Plavči	113
Lesefunde in Plaveč	113
Jaroslava Ruttkaiová (Nitrianske múzeum, Nitra)	
Záchranný výskum vo Velkom Cetíne	113
Rettungsgrabung in Veľký Cetín	114
Marián Sóják (Kukučínova ul. 2, Svit)	
Archeologický prieskum vytypovaných lokalít na Spiši	114
Archäologische Begehung ausgewählter Fundstellen in der Zips	115
Slovanské nálezy z okresu Poprad	116
Slawische Funde aus dem Bezirk Poprad	118
Danica Štásiková - Štukovská (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Experiment v Borovciach	119
Experiment in Borovce	119
Šiesta sezóna výskumu v Borovciach	119
Sechste Grabungssaison in Borovce	120
Ivana Strakošová (Vlastivedné múzeum, Humenné)	
Nové prírastky múzea v Humennom	120
Neue Zuwächse im Museum von Humenné	121
Prieskum v centre Stropkova	121
Begehung im Zentrum von Stropkov	121
Etyla Študenská (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Druhá etapa výskumu mohyly IV v Janíkoch	122
Zweite Grabungsetappe im Hügelgrab IV von Janíky	122
Novoobjavená mohyla v Michale na Ostrove	122
Neuentdecktes Hügelgrab in Michal na Ostrove	123
Alena Šefčáková (Prírodovedné múzeum SNM, Bratislava)	
Kostrové pozostatky z rímskeho hrobu z Bratislavu-Rusoviec	123
Skelettreste aus einem römerzeitlichen Grab in Bratislava-Rusovce	124

Ján Tírpák (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Geofyzikálna prospekcia v roku 1992	124
Geophysical prospection in the year 1992	125
Katarína Tomčíková (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Záchranný archeologický výskum v Studienke	125
Archäologische Rettungsgrabung in Studienka	125
Alexander Trugly (Podunajské múzeum, Komárno)	
Nálezisko z 8. storočia v Mužle-Jurskom Chlme	126
Fundstelle aus dem 8. Jh. in Mužla-Jurský Chlm	126
Vladimír Turčan (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Pokračovanie revízneho výskumu v Stupave	126
Fortsetzung der Revisionsgrabung in Stupava	126
Paweł Valde-Nowak (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Krakov)	
Výskum eneolitickej osady a dielne (výrobného ateliéru) v Ľubiši	126
Ausgrabungen einer äneolithischen Siedlung und Silexwerkstatt in Ľubiša	127
Vladimír Varsík (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Polykulturné sídlisko a pohrebiská vo Velkom Mederi	127
Polykulturelle Siedlung und Gräberfelder in Veľký Meder	130
Ladislav Veličík - Peter Romšauer (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Šiesta záverečná výskumná sezóna v Zemianskom Podhradí	130
Abschliessende sechste Grabungssaison in Zemianske Podhradie	131
Marián Vizdal (Filozofická fakulta UPJŠ, Prešov)	
Druhá sezóna výskumu neolitickej súdissky v Zalužiciach	132
Zweite Grabungssaison der neolithischen Siedlung in Zalužice	132
Sídliskový neolitický objekt v Zbudzi	133
Neolithisches Siedlungsobjekt in Zbudza	133
Egon Wiedermann (Vlastivedné múzeum, Topoľčany)	
Sídlisko bošáckej skupiny v Malých Bieliciach	134
Siedlung der Bošáca-Gruppe in Malé Bielice	134
Stredoveká keramika z Preselian	135
Mittelalterliche Keramik aus Preselany	135
Ľev Záčhar (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Záchranný výskum v Bratislave na Partizánskej ulici 6	135
Rettungsgrabung in Bratislava in der Gasse Partizánska ulica 6	135
Skratky názvov pracovísk	136
Obrázky 1-79 - Abbildungen 1-79	137
Text zu den Abbildungen	193

Mapa lokalít k prehľadu archeologických výskumov a nálezov na Slovensku v roku 1992 (číslovanie nálezov zodpovedá tabuľke - s. 12-17)
 Karte der Fundorte zur Übersicht der archäologischen Grabungen und Funde in der Slowakei im J. 1992 (die Nummern der Fundstellen entsprechen den laufenden Zahlen in der Tabelle auf S. 12-17)

Prehľad slovenských lokalít, na ktorých sa v roku 1992 uskutočnili výskumy alebo zistili archeologické objekty, nálezy a pod. (Poradové čísla zodpovedajú číslam na mapke.)

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezoў								Príspevok na strane		
			doba		stredovek								
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	rimská a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	
1	Abrahám	Galanta		•						•			21
2	Bajč	Komárno	•						•	•	•		59
3	Banská Štiavnica	Žiar nad Hronom									•	•	47, 79
4	Bíňa	Nové Zámky	•	•		•	•		•	•	•	•	44, 124
5	Bohunice	Považská Bystrica	•										97
6	Borová	Trnava	•	•							•		70
7	Borovce	Trnava	•					?	•	•		•	119
	Bošáca, pozri Zemianske Podhradie												
8	Branč	Nitra										•	55
9	Branč, časť Veľká Ves	Nitra	•	•		•		•	•	•	•		61
10	Bratislava, časť Devínska Nová Ves	Bratislava, hlavné mesto SR	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	34, 37
11	Bratislava, časť Dúbravka	Bratislava, hlavné mesto SR	•			•	•	•	•	•	•		32, 51, 55
12	Bratislava, časť Karlova Ves	Bratislava, hlavné mesto SR		•	•	•		•	•		•		37
13	Bratislava, časť Rusovce	Bratislava, hlavné mesto SR						•					55, 73, 123, 124
14	Bratislava, časť Staré Mesto	Bratislava, hlavné mesto SR					•		•	•	•	•	30, 80, 135
15	Bratislava, časť Záhorská Bystrica	Bratislava, hlavné mesto SR		•	•	•	•		•	•	•	•	36
16	Brekov	Humenné									•	•	120
17	Brestov	Humenné		•									39
18	Brezovka	Bardejov		•							•		81
19	Bučany	Trnava		•	•		•		•		•		20, 104
20	Budča	Zvolen			•					•			98
21	Cejkov	Trebišov	•										22
22	Čakajovce	Nitra							•	•			45

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, náleزوv								Príspevok na strane		
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	římska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie
23	Detva	Zvolen								•	•	55	
24	Domaníky	Zvolen			?								88
25	Dubinné	Bardejov	•	•							?	•	81
26	Dubová	Svidník	?	•									82
27	Dubovec	Rimavská Sobota			•	•							86
28	Gemer	Rimavská Sobota	•	•						•	•		72
29	Hukovce	Levice	•	•	•								88
30	Horné Pršany	Banská Bystrica					•	•					106
31	Horné Zahorany	Rimavská Sobota	•	•	•								87
32	Hôrka, časť Ondrej	Poprad	•							•			69
33	Humenné	Humenné			•								120
34	Huncovce	Poprad			•					•	•		114
35	Chmeľová	Bardejov		?									82
36	Chrámec	Rimavská Sobota	•	•							•		86
37	Iža	Komárno					•						55, 77
38	Iža, časť Veľký Harčaš	Komárno					•			•	•		56, 124
39	Jakubovany	Prešov		•									27
40	Janice	Rimavská Sobota	•	•			•						86
41	Janíky, časť Dolné Janíky	Dunajská Streda			•								122
42	Jasenica	Považská Bystrica				•							97
43	Jasenov	Humenné									•	•	121
44	Jánovce	Poprad						•					116
45	Kamenica nad Hronom	Nové Zámky	•	•									89
46	Kamenný Most	Nové Zámky			•								64, 101
47	Kašov	Trebišov	•										22
48	Kátlovce	Trnava	•	•	•	•	•	•	•	•			23
49	Kežmarok	Poprad					•	•		•	•	•	112, 114, 116
50	Kežmarok, časť Ľubica	Poprad			•		•		•				114, 116
51	Kežmarok, časť Malý Slavkov	Poprad									•		112

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov									Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit			doba			stredovek				
			neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rimská a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	
52	Kočín	Trnava	•	•									71
53	Koplotovce	Trnava								•	•		42
54	Kostolec	Považská Bystrica					•						97
55	Košolná, časť Dlhá	Trnava		•									69
56	Král	Rimavská Sobota	•	•	?	•							86
57	Král, časť Riečka	Rimavská Sobota	•										23
58	Krupina	Zvolen							•	•			50
59	Kučín	Bardejov				•	?						82
60	Kurima	Bardejov		•	•	•			•	•			82
61	Lazy pod Makytou, časť Horná Dubková	Považská Bystrica							•				97
62	Lehota	Nitra							•				61
63	Lela	Nové Zámky			•								89
64	Lenartovce	Rimavská Sobota	•		•				•				87
65	Letanovce	Spišská Nová Ves			•				•				57, 95
66	Liptovská Sielnica	Liptovský Mikuláš					•	•					57, 108
	Liptovská Mara, pozri Liptovská Sielnica												
67	Lukavica	Bardejov		•									83
68	Lúčnica nad Žitavou	Nitra						•					29
69	Lubiša	Humenné		•									126
70	Malé Bielice	Topoľčany		•									134
71	Malženice	Trnava			?								20
72	Marhaň	Bardejov		•									83
73	Martinová	Rimavská Sobota			•								87
74	Michal na Ostrove	Dunajská Streda				•							122
75	Moravany nad Váhom	Trnava	•										52
76	Moravské Lieskové	Trenčín								•	•		57
77	Mužla, časť Čenkov	Nové Zámky	•	•					•	•			73
78	Mužla, časť Jurský Chlm	Nové Zámky						•					126

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov								Príspevok na strane		
			paleolit a mezolit		dober		stredovek						
			neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národot	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	
79	Nemšová, časť Ľuborča	Trenčín		•									100
80	Neporadza	Rimavská Sobota		•						•	•	•	87
81	Nitra	Nitra		•	•	•	?	•	•	•	•	•	25, 28, 57, 62
82	Nitra, časť Dražovce	Nitra								•	•		57
83	Nižná Myšľa	Košice-vidiek		•									41
84	Nižný Hrušov	Vranov nad Toplou	•										68
85	Nová Bošáca	Trenčín							•				100
86	Nová Dedinka, časť Dedinka pri Dunaji	Bratislava-vidiek		•	•								20
87	Nové Zámky	Nové Zámky					•			•			58, 76
88	Nový Tekov	Levice								•			46
89	Očkov	Trenčín	•	•									105
90	Oravka	Rimavská Sobota	•							•			87
91	Ostrovany	Prešov	•	•	•	•	•	•	•	•			79
92	Ožďany	Rimavská Sobota	•	•	•	•	•	•	•	•	•		92, 93
93	Pavlová	Nové Zámky	?	•									89
94	Pavlovce	Vranov nad Toplou		•									67
95	Partizánske	Topoľčany								•			58
96	Piešťany	Trnava							•	•			19
97	Plaveč, časť Podzámock	Stará Lubovňa								•	•		113
98	Podolíneč	Stará Lubovňa								•	•		111
99	Poprad, časť Matejovce	Poprad							•				116
100	Poráč	Spišská Nová Ves	•							•	•		114
101	Považská Bystrica, časť Považská Teplá	Považská Bystrica				•							97
102	Preselany	Topoľčany							•	•			135
103	Rimavská Sobota, časť Kurinec	Rimavská Sobota								•			71
104	Rimavské Brezovo	Rimavská Sobota		•									87
105	Ružindol	Trnava	•								•		58, 65, 102

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov							Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit		doba		stredovek				
			neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	římska a sťahovania národov	6.-8. storočie		
106	Sečovská Polianka	Vranov nad Topľou							9. storočie	• 68	
107	Sedliská, časť Podčičva	Vranov nad Topľou		•	•	•			10.-12. storočie	• • 66	
108	Sedmerovec	Považská Bystrica	•	•					13.-16. storočie	98	
109	Skalica	Senica			•	•			novovek	31	
110	Slatina	Levice	•	•	•					89	
111	Slavnica, časť Podhorie	Považská Bystrica		•						98	
112	Smilno	Bardejov		•		•			• •	83	
113	Spišský Štiavnik	Poprad	•						• • •	115, 125	
114	Stará Ľubovňa	Stará Ľubovňa							• • •	111	
115	Stráne pod Tatrami	Poprad	•			•	•			112, 115, 116	
116	Strečno	Žilina								• 96	
117	Stropkov	Svidník								• 121	
118	Studienka	Senica				•	•			125	
119	Štupava	Bratislava-vidiek					•			126	
120	Sušany	Rimavská Sobota	•	•			•	•		93	
121	Šterusy	Trnava	•							70	
122	Trnava	Trnava	•	•			•			20	
123	Tupá, časť Chorvatice	Levice	•	•	•					90	
124	Včelínce	Rimavská Sobota			•	•		• •		38	
125	Veľká Lomnica	Poprad					•	•		112, 117	
126	Veľké Turovce, časť Dolné Turovce	Levice			•					90	
127	Veľké Zálužie	Nitra	•	•						61	
128	Veľký Cetín	Nitra					•			113	
129	Veľký Meder	Dunajská Streda	•	•	•		• •	•		58, 127	
130	Veľký Slavkov	Poprad						•		117	
131	Veľký Šariš	Prešov	•						•	22, 58	
132	Višňuk	Bratislava-vidiek			•					21	
133	Vŕťazovce	Humenné	•							121	
134	Vlková	Poprad						•		117	

VÝSKUM STREDOVEKEJ SAKRÁLNEJ STAVBY V PIEŠŤANOCH

Róbert Bača - Vladimír Krupá - Marián Klčo

Piešťany (okr. Trnava), Detvianska ul. 9 (35-32-13, 1 : 10 000, 306 : 106 mm), včasné a vrcholný stredovek, objekt sakrálny, pohrebisko, výskum, uloženie nálezov BM v Piešťanoch.

Balneologické múzeum v Piešťanoch pokračovalo v r. 1992 vo výskume lokality Starý kláštor na Detvianskej ulici č. 9. A. Ruttkay, ktorý tu realizoval výskum v r. 1981-82 (Ruttkay, A., 1982: Správa o výskume na Detvianskej ulici v Piešťanoch v roku 1981. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 240-247; 1983: Výskum na Detvianskej ulici v Piešťanoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 220-224; 1987: Archeologický výskum a funkčná kategorizácia zanikutej stredovekej stavby v Piešťanoch (Príspevok k dejinám tzv. rytierskych a liečiteľských rádov na území Slovenska). In: Balneol. spravodajca 26. Bratislava, s. 110-145) sa podrobnejšie zaoberal charakteristikou skúmanej stavby.

V priebehu terénnych prác sme preskúmali základy južného presbytéria objektu, podobne ako A. Ruttkay v r. 1982 (1983, s. 221). Vtedajší výskum bol plošne obmedzený, pretože išlo o súkromný pozemok. Nám sa už podarilo zistiť priebeh základov južného presbytéria a ich vzťah k hrobom odkrytým v interiéri i v exteriéri presbytéria. V sonda S 1/92 sa odkrylo 42 hrobov; vo vnútornom priestore i zvonka po 21 hroboch. Z nich bolo štrnásť porušených, resp. čiastočne zničených základmi. Aj tátó superpozícia nám opäť potvrdila, že pohrebisko je staršie ako stavba. V sonda S 4/91 (92) sa v hĺ. cca 0,20 m pod dnešnou úrovňou terénu zistila vrstva destrukcie - zlomky strešnej krytiny a tehál z pálenej hliny, ale aj fragmenty malty a omietok. Podarilo sa odkrýť aj časť základu južnej steny lode sakrálnej stavby v dĺžke 7,80 m. Základ, ktorý má hrúbku cca 1,53 m, je z lomového kameňa spájaného maltou. V odkrytej časti bol spevnený dvoma opornými piliermi. Jeho hrúbka v priestore piliera dosahuje cca 2,90 m.

Na vonkajšej strane základov lode sa odkrylo šesťnásť hrobov, z toho štyri hroby boli porušené základom. Vo vnútornom priestore lode sa pomerne dobre zachovali tri hroby, šesť hrobov bolo čiastočne, alebo takmer úplne zničených. Odkryla sa tiež kamenná "prístavba" orientovaná rovnobežne so základom lode. Tvoril ju pás nasucho kladených kameňov v dĺžke 2,90 m, ktorý by mohol byť aj zvyškom základov staršej sakrálnej stavby, okolo ktorej sa pochovávalo. Na spomenu-tom pásse kameňov bola uložená kostra z hrobu. Zachovala sa sice torzovite (kosti dolných končatín), ale v anatomickej polohe. Hrob neobsahoval žiadne predmety.

Hroby staršie ako stavba sú datované šperkami (esovité záušnice, korálky, štítkové prstene) do 11. až 13. stor. Vyskytli sa tiež bronzové a železné pracky, bronzové nášivky a železné klince z truhiel. Vo vstupnom priestore južného presbytéria sa našlo pomerne vela fragmentov kameňových architektonických článkov a zlomok kamennej antropomorfnej plastiky - ruka zvierajúca okraj šiat alebo plášta.

Balneologické múzeum v Piešťanoch bude vo výskume lokality pokračovať aj v r. 1993.

UNTERSUCHUNG EINES MITTELALTERLICHEN SAKRALBAUES IN PIEŠŤANY. Das Balneologische Museum in Piešťany (Bez. Trnava) setzte im J. 1992 mit der Untersuchung der Lokalität Starý kláštor in der Gasse Detvianska ulica Nr. 9 fort. Es wurde der Verlauf der Fundamente des südlichen Presbyteriums erforscht - insgesamt 42 Gräber, von denen 14 durch die Fundamente gestört waren. Es wurde auch der Teil von Fundamenten der Südwand des Kirchenschiffes in der Länge von 7,8 m und ca. 1,53 m Dicke freigelegt. Die Fundamente bestehen aus Bruchsteinen mit Mörtelbindung. Im freigelegten Teil waren sie mit zwei Pilastern verstärkt und ihre Dicke maß im Raum des Pilasters etwa 2,90 m. An der Außenseite der Kirchenschifffundamente wurden 16 Gräber erschlossen, von denen vier von den Fundamenten gestört waren. Im Interieur des Schiffes waren drei Gräber relativ gut erhalten, sechs vollständig oder teilweise vernichtet. Die älteren Gräber als der Bau sind durch Schmuck (S-förmige Schlaferringe, Perlen, Schildchenringerringe) in das 11.-13. Jh. datierbar. Im Eingangsraum des südlichen Presbyteriums fand man verhältnismäßig viele Fragmente steinerner

architektonischer Glieder und das Fragment einer anthropomorphen Steinplastik, eine Hand, die den Rand der Kleidung oder eines Mantels festhält.

VÝSLEDKY PRIEKUMU A ZÁCHRANNÝCH VÝSKUMOV ARCHEOLOGICKÉHO MÚZEA SNM NA TRASE ROPOVODU

Juraj Bartík - Zdeněk Farkaš - Karol Prášek - Vladimír Turčan

Archeologické múzeum SNM v Bratislave v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV v Nitre a múzeami v Hlohovci a v Trnave uskutočnilo prieskum a záchranné výskumy na trase ropovodu na úseku Bučany - Zvončín. Uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

1. Bučany (okr. Trnava)

Severne od obce (M-33-132-C-b, 1 : 25 000, 125 : 325 mm), doba rímska, 11.-12. stor., sídlisko, zásobnícová jama obsahujúca črepový materiál, záchranný výskum.

2. Malženice (okr. Trnava)

V polohe Niže cesty (M-33-132-C-c, 1 : 25 000, 32 : 34 mm), pravdepodobne neskora doba kamenná, kotlovitá jama s prepálenými vrstvami obsahujúca spodnú časť nádoby s horizontálnym radom úch, záchranný výskum.

3. Trnava (okr. Trnava)

Pod kopánkou (M-33-132-C-c, 1 : 25 000, 197 : 35 mm), neolit, eneolit a doba rímska (germánske chaty), sídliskové nálezy, záchranný výskum.

'ERGEBNISSE EINER GELÄNDEERKUNDUNG UND VON RETTUNGSGRABUNGEN DES ARCHÄOLOGISCHEN MUSEUMS DES SNM AUF DER TRASSE DER ERDÖLLEITUNG. 1. Bučany (Bez. Trnava), untersuchte Objekte aus römischer Zeit und eine Vorratsgrube aus dem 11.-12. Jh. 2. Malženice (Bez. Trnava), kesselförmige Grube aus der Spätsteinzeit. 3. Trnava, Siedlungsfunde aus dem Neolithikum, Äneolithikum und der römischen Zeit.'

PRIEKUM V NOVEJ DEDINKE

Juraj Bartík - Etela Stučeníková - Vladimír Turčan

Povrchový prieskum v súvislosti s ohľáseným nálezom keramiky a výstavbou domu smútku; doba bronzová, doba halštatská, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

1. Nová Dedinka, časť Dedinka pri Dunaji (okr. Bratislava-vidiek)

Severná a severovýchodná okrajová časť obce (M-33-143-B-c, 1 : 25 000, 58-62 : 284-286 mm). Nález keramiky velatickej kultúry pri výkopoch na Polnej ul. na dvore domu č. 7 (hrob?).

Severne od ulice výrazná vyvýšenina; na povrchu sídliskový črepový materiál z doby bronzovej (maďarovská a velatická kultúra) a z doby halštatskej.

2. Nová Dedinka, časť Dedinka pri Dunaji (okr. Bratislava-vidiek) - kostol

Poloha Kápolna důl (predtým katastrálne územie miestnej časti Nová Ves pri Dunaji) východne od obce (M-33-143-B-c, 1 : 25 000, 16-19 : 311-312 mm). Južne od preskúmanej halštatskej mohyly 1 pri hĺbení základov domu smútku sa narušila päta rozoranej mohyly s črepmi na povrchu.

Juhovýchodne od cintorína vyvýšenina so sídliskovými nálezmi z doby bronzovej (črepy maďarovskej kultúry).

GELÄNDEERKUNDUNG IN NOVÁ DEDINKA. 1. Nördlich des Ortsteiles Dedinka pri Dunaji (Bez. Bratislava-Land) fand man Velatice-Keramik (Grab?) und Besiedlungsspuren aus der Bronzezeit (Maďarovce- und Velatice-Kultur) und aus der Hallstattzeit. 2. Im Areal des

bekannten hallstattzeitlichen Hügelgräberfeldes bei der mittelalterlichen Kirche gewann man als Lesefunde hallstattzeitliche Scherben aus einem überpflügten Hügelgrab und erfaßt wurde eine bronzezeitliche Siedlung (Maďarovce-Kultur).

PRIEŠKUM V POVODÍ VIŠTUCKÉHO POTOKA A GIDRY

Juraj Bartík - Ján Štrbík

Regionálny prieskum v povodí potokov prameniacich v Malých Karpatoch. Doba bronzová, sídlisko, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

1. A b r a h á m (okr. Galanta)

Svah nad ľavým brehom potoka Gidra, nedaleko sútoku s Ronavou (45-11-14, 1 : 10 000, 40 : 145 mm). Na znáomom sídlisku v polohe Pleva (Kolinsk, T. 1981: Nové nálezy z doby rímskej v Abráháme. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 134) sa našiel črep zdobený v štýle Litzenkeramik zo začiatku strednej doby bronzovej (obr. 1: 3).

Zvláštnu pozornosť si zaslúži predbežne časovo nezaradený fragment sklenenej nádoby modrej farby, zdobený reliéfnou ženskou postavou.

2. Vištuk (okr. Bratislava-vidiek)

Svah nad pravým brehom vodnej nádrže (45-11-01, 1 : 10 000, 134 : 94 mm). Z výkopu pochádza keramika z doby bronzovej (obr. 1: 2) i fragment nádoby zdobený v štýle Litzenkeramik (obr. 1: 1).

BEGEHUNG DER BACHTÄLER VIŠTUCKÝ POTOK UND GIDRA. Erkundung von Fundstellen an den Ufern der in den Kleinen Karpaten entspringenden Bäche. Zwei beglaubigte Lagen. 1. Abrahám (Bez. Galanta), Funde von Litzenkeramik (Abb. 1: 3) und eines vorläufig nicht zeitlich eingestuften Glasfragmentes. 2. Vištuk (Bez. Bratislava-Land), Bronzezeit, Keramik, Litzenkeramik (Abb. 1: 1, 2).

GERMÁNSKE NÁLEZY Z VYSOKÉJ PRI MORAVE

Juraj Bartík - Vladimír Turčan

Vysoká pri Morave (okr. Bratislava-vidiek), Jelení hrb (M-33-142-B-b, 1 : 25 000, 229 : 52 mm), doba rímska, pohrebisko, prieskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Na pieskovej dune porušovanej ťažbou sa viacnásobným prieskumom zistili germánske nálezy, ktoré pravdepodobne pochádzajú zo zničeného pohrebiska. Ani jeden nález sa nenašiel v pôvodnej polohe. Okrem zliatku bronzoviny a drobných fragmentov tenkého bronzového plechu sa zberom získali i črepy z germánskych nádob vyrobených v ruke a starsí variant spony s očkami z 1. pol. 1. stor. n. l.

GERMANISCHE FUNDE AUS VYSOKÁ PRI MORAVE. Bei Begehungen in Vysoká pri Morave (Bez. Bratislava-Land) festgestellte Spuren eines vernichteten germanischen Gräberfeldes, das aufgrund einer Augensibel aus der ersten Hälfte des 1. Jh. u. Z. stammt.

K ABSOLÚTNEMU DATOVANIU PALEOLITICKÝCH STANÍC S OBSIDIÁNOVOU A PAZÚRIKOVOU INDUSTRIOU V KAŠOVE A CEJKOVE

Ladislav Bánesz

Vďaka medzinárodnej spolupráci grantového projektu 447 "Mladopaleolitické kultúry s obsidiánovou a silexovou industriou v strednej Európe a ich kontakty so západnou a východnou Európou" zabezpečil Janusz K. Kozłowski (Instytut Archeologii UJ Kraków) ďalšie datovanie paleolitickej nálezov zo Slovenska pomocou rádiouhlíkovej metódy ^{14}C .

1. Kašov I (okr. Trebišov), Spálenisko (M-34-128-C-b, a, 1 : 25 000, 50 : 85 mm), neskory paleolit (epigravettien), sídlisko, systematický výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Najdôležitejšie bolo určenie absolútneho veku spodnej vrstvy v sektore 25 ($20\ 700 \pm 350$ rokov BP) z Kašova I z polohy Spálenisko, kde táto vrstva geochronologicky patrí do obdobia, ktoré predchádza poslednému sedimentáciu spraše pred posledným maximom doby ľadovej. Horná vrstva tejto lokality zodpovedá obdobiu posledného pleniglaciálu a bola už skôr datovaná rádiouhlíkou metódou ^{14}C na $18\ 600 \pm 390$ rokov (Bánesz, L. 1992: Prvé absolútne datovanie nálezov z paleolitickej stanice Kašov I metódou ^{14}C . In: Archeol. Nál. a Výsk. na Slov. v r. 1991. Nitra, s. 16). V oboch vrstvách sa nachádzali nálezy neskorého gravettienu, resp. epigravettienu s prevahou obsidiánových artefaktov.

Podobne bola datovaná aj lokalita Moravany nad Váhom (okr. Trenčín) v polohe Žakovská (18 100 $\pm$ 350 rokov) taktiež zásluhou uvedeného Instytutu Archeologii UJ v Krakove.

2. Cejkov I (okr. Trebišov)

Tokajhegy (M-34-128-D-e, 1 : 25 000, 334 : 85 mm), mladý paleolit (gravettien), sídlisko, systematický výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Pre nálezisko Cejkov I v polohe Tokajhegy sa zásluhou J. K. Kozłowskeho získali ďalšie údaje o absolútnom datovaní rôznych polôh lokality s obsidiánovou a pazúrikovou industriou. Ide o dva údaje z prepáleného ohniska ($28\ 900 \pm 900$ rokov a $27\ 400 \pm 1400$ rokov), ktoré sa odkrylo v r. 1961 v sonde č. 6. Nachádzalo sa v odvápnenej pôde, ktorá patrila bazálnej časti humózneho súvrstvia ležiaceho pod vrstvou najmladšej spraše.

ZUR ABSOLUTEN DATIERUNG PALÄOLITHISCHER STATIONEN MIT OBSIDIAN- UND FEUERSTEININDUSTRIE IN KAŠOV UND CEJKOV. 1. Aus der unteren Schicht der spätgravettzeitlichen Fundstelle Kašov I (Bez. Trebišov) wurde mit Hilfe der Radiokarbonmethode ^{14}C die Angabe $20\ 700 \pm 350$ J. BP gewonnen. 2. Weitere Daten beziehen sich auf die Fundstelle Cejkov I, wo eine der im Schnitt 6 im J. 1961 freigelegte Feuerstelle auf $28\ 900 \pm 900$ und $27\ 400 \pm 1400$ Jahre datiert wurde.

ĎALŠIE PALEOLITICKÉ NÁLEZY Z EXTRAVILÁNU VEĽKÉHO ŠARIŠA

Ladislav Bánesz - Mariána Vizdal

Veľký Šariš (okr. Prešov), Bikoš (27-44-24, 1 : 10 000, 426-437 : 338-300 mm), stredný a mladý paleolit, prieskum, uloženie nálezov študijná zbierka KDaA FF UPJŠ v Prešove.

Povrchový prieskum sa v r. 1992 uskutočnil na ploche už evidovaných polôh, v priestore Biokoša - stanice V. a VI., ktoré katastrálne patria k Veľkému Šarišu.

a) Získaná štiepaná kamenná industria (206 ks) zo stanice Bikoš V. (27-44-24, 1 : 10 000, 426 : 338 mm) sa radí do okruhu stredopaleolitického mousteriénu. Suroviny predstavujú najmä rádiolity a kremene. b) Z polohy Bikoš VI (27-44-24, 1 : 10 000, 437 : 300 mm) je podobne ako pri predchádzajúcich zberoch doložená hlavne aurignacienska industria (168 ks).

Z tejto stanice (80 m juhovýchodne od kóty 388) pochádza stredopaleolitický, dvojlíčny pästný klin s nesúmernými stranami. Patrí pravdepodobne mousteriénu s acheuleinskou tradíciou (obr. 2:

a-d). Vyrobený je z hnedého rohovca s mliečnou patinou na dorzálnnej strane. Rozmery: v. 13,80 cm, max. š. 5,40 cm, max. hr. 3,30 cm.

WEITERE PALÄOLITHISCHE FUNDE AUS DEM EXTRAVILLAN VON VELKÝ ŠARIŠ. Im J. 1992 erfolgte eine Geländebegehung der Gemarkung von Velký Šariš (Bez. Prešov) in den Lagen Bikoš V und VI. a) Von der Station Bikoš V stammen 206 Artefakte aus dem Moustérien. b) Von der Fundstelle Bikoš VI gewann man 168 Stück vorwiegend Aurignac-Industrie. Die Station Bikoš VI ergab auch einen zweiflächigen Faustkeil. Er gehört wahrscheinlich in das Moustérien mit Acheul-Tradition (Abb. 2: a-d) und ist aus Hornstein. Ausmaße: H. 13,80 cm, max. Br. 5,40 cm, max. D. 3,30 cm.

PALEOLITICKÝ NÁLEZ Z KRÁĽA-RIEČKY

Juraj Bárta - Klára Marková

Král, časť Riečka (okr. Rimavská Sobota), severovýchodná časť katastra obce (M-34-125-D-c, 1 : 25 000, 46 : 330 mm) paleolit, zber, uloženie nálezu AÚ SAV v Nitre.

V auguste roku 1992 sa pri prieskume našiel pozoruhodný štiepaný artefakt. Nálezisko sa nachádza v oblasti juhozápadného výbežku Bodvianskej pahorkatiny a v povodí Neporadzského potoka (lavobrežný prítok rieky Slanej).

O pís nálezu:

Hrubší driapadlovity, na vrchole zbiehavý úštep s vysokým chrbotom a plochým bruškom bez bulbusu. Plocha úderu zvierala tupý uhol k ventrálnnej časti artefaktu. Na ľavej dorzálnnej strane sú negatívne odštepkov, pričom na vrcholovej pravej strane je širšia, pravostranná rydloidná plocha. Lavá oblúkovite zbiehavá strana má náznak retuše, ktorou sa vytvorila driapadlovitá lavá strana. Rozmery: dl. 64 mm, š. 42 mm, hr. 24 mm (obr. 3).

Opísaný úštep je vyrobený z maďarského (sivohnedého) limnokvarcitu. Nie je vylúčené, že patrí k okruhu nálezov z obdobia stredného paleolitu, ktoré Á. Ringer v povodí rieky Slanej v Maďarsku vyčlenil ako bábonien (Ringer, Á. 1983: Bábonien. Eine mittelpaläolithische Blattwerkzeugindustrie in Nordostungarn. In: Régészeti Dolgozatok Ser. II, No. 11. Budapest 1982).

PALÄOLITHISCHER FUND AUS KRÁĽ-RIEČKA. Im Gemeindekataster von Král, Teil Riečka (Bez. Rimavská Sobota), fand man auf einem Ausläufer des Hügellandes Bodvianska Pahorkatina einen schaberartigen, links sich verjüngenden Abschlag mit hohem Rücken (Abb. 3). Der Fund ist aus ungarischem Limnoquarzit angefertigt. Möglicherweise gehört er in den Fundbereich des Mittelpaläolithikums - zum sog. Babonien.

PRAVEKÉ A VČASNOHISTORICKÉ NÁLEZY Z KÁTLOVIEC

Jozef Bátor - Václav Furmanek - Klára Marková - Anton Točík - Jozef Vladár

Kátlovce (okr. Trnava), neolit, eneolit, doba bronzová, doba halštatská, doba rímska, 9. stor., povrchový zber, uloženie nálezov súkromná zbierka Jozefa Červeňanského z Kátloviec, AÚ SAV v Nitre.

V chotári Kátloviec, ktorý je situovaný v Trnavskej pahorkatine v povodí potoka Blava sa povrchovým prieskumom zistilo osídlenie v nasledujúcich polohách.

a) Za starou Blavou (M-33-132-A-c, 1 : 25 000, 22 : 283 mm), lavobrežný svah potoka Blava, východne od Kátloviec.

Polykultúrne nálezisko s výrazným materiálom kultúry so staršou lineárной keramikou. Zastupujú ju črepy s mohutnými plastickými výčnelkami so zátkovitými preliačinami, s hlbokými zárezmi a horizontálne ucho s dvoma vertikálnymi otvormi. Nálezy kultúry s mladšou lineárной keramikou sú zdobené jemnými ryhami ukončenými oválnymi jamkami. S neoliticím osídlením súvisí súbor hladnej kamennej industrie, pozostávajúci z dvoch kopytovitých klinov a z plochej symetrickej sekery.

Črep z misovitej nádoby zdobený výčnelkami v kombinácii s vpichmi, ako aj esovite profilovaná šálka predstavujú osídlenie neskorej fázy kultúry s kanelovanou keramikou.

Ojedinelý črep z hrncovitej nádoby s plastickým výčnelkom pod okrajom možno zaradiť najskôr k únestickej kultúre. Nie je vylúčené, že s osídlením tejto kultúry súvisí aj medený zliatok.

Na lokalite je výrazne zastúpené aj osídlenie z doby rímskej, o čom svedčia rímskobarbarské črepy (strmé vlnovky, trojuholníky vyplnené vpichmi, barbotino, radielková výzdoba, vropy nech-tom). Významné sú dva zlomky terry sigillaty.

b) Šarkan - Jamy I (M-33-132-A-c, 1 : 25 000, 3 : 307 mm), ľavobrežný mierny svah potoka Blava, asi 1km juhovýchodne od južného konca obce.

Lokalita je polykultúrna. Črepový materiál kultúry so staršou lineárной keramikou je zastúpený fragmentmi hrubostenných nádob so zátkovite pretlačenými výčnelkami, ako aj črepmi so široko rytou výzdobou.

Kultúru s mladšou lineárной keramikou prezentujú nálezy črepov s jemne rytou výzdobou, príp. v kombinácii s notovými jamkami v mieste lomu línie. V tomto súbore nálezov sa nachádza tiež fragment nádoby na nôžke.

Bolerázska skupina je na lokalite zastúpená ojedinelým nálezom črepu s vetvičkovite rytou výzdobou.

Strednú dobu bronzovú reprezentuje zlomok nádoby s vypuklinou na maximálnom vydutí.

Malý, ale pomerne výrazný je súbor z doby laténskej. Ide o črepy zo situlovitých nádob vyrobených z materiálu s prímesou tuhy a o tenkostennú profilovanú misu s vysoko lešteným povrchom.

Najvýraznejšie je na lokalite zastúpené osídlenie z doby rímskej. Vyskytujú sa jednak fragmenty rímskoprovinciálnej, sivej a červenomalovanej keramiky (panónskej) zdobenej radielkom vo vodorovných pásoch, a jednak fragmenty staršej fázy rímskobarbarskej keramiky zdobenej hrebeňom v pásoch a vlnovkách alebo vpichmi. Do súboru patrí tiež významný nález oblúka železnej ostrohy.

Lokalita bola osídlená aj vo veľkomoravskom období, o čom svedčia črepy zdobené vlnovkou v kombinácii s horizontálnymi líniemi.

c) Šarkan - Jamy II (M-33-132-A-d, 1 : 25 000, 345 : 296 mm), plochý chrbát vysokej terasy potoka Blava, asi 1 km juhovýchodne od južného okraja obce, pri kóte 200,7.

Opakovaný povrchový zber (Novák, P. 1990: Sběrem ověřená sídlisko v katastru obce Kátlovce. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1988. Nitra, s. 126) poskytol jednoliaty nálezový súbor staršej fázy lengyelskej kultúry zastúpený tak jemnou, ako aj hrubostennou keramikou spolu s brúsenou a štiepanou kamennou industriou.

Pozoruhodný je nález hlinnej antropomorfnej (ženskej) plastiky s výzdobou, pochádzajúci pravdepodobne zo sídliskového objektu spolu s tenkostennými a červenomalovanými črepmi.

d) Hradisko (M-33-132-A-c, 1 : 25 000, 23 : 340 mm), pravobrežná vysoká terasa potoka Blava, 1 km južne od južného okraja obce, pri ceste do Radošoviec.

Lokalitu vymedzuje pomerne pravidelná, približne štvorcová plocha ohraničená rozoranými valmi. Celý útvar svojou dispozíciou pripomína "Viereckschanzen".

Nálezový materiál z neskorej doby halštatskej zastupujú fragmenty mís a hrubostenných nádob a tuhované črepy. Sporadicky sa vyskytli črepy z doby laténskej.

e) Pravobrežná terasa potoka Blava, pri ceste z Kátloviec do Radošoviec, asi 2 km na juh od Kátloviec (M-33-132-A-d, 1 : 25 000, 365 : 12 mm).

Osídlenie na lokalite je reprezentované črepmi z hrubostenných nádob kultúry so staršou lineárной keramikou, brúsenou a štiepanou kamennou industriou. Kónický praslen bez výzdoby môže pochádzať z eneolitu.

URZEITLICHE UND FRÜHGESCHICHTLICHE FUNDE AUS KÁTLOVCE. Kátlovce (Bez. Trnava) - ausgeprägte Besiedlung mehrerer Lagen im Bachthal Blava. a) Za starou Blavou, Kultur mit älterer und jüngerer Linearkeramik, Spätphase der Badener Kultur, Aunjetitzer Kultur, römische Zeit - römisch-barbarische Keramik, Terra sigillata. b) Šarkan - Jamy I, Material der Kultur mit älterer und jüngerer Linearkeramik, Keramik der Boleráz-Gruppe, aus der mittleren Bronze- und Latènezeit. Am ausgeprägtesten vertreten ist römerzeitliche Besiedlung mit provinzial-römischer Keramik. Auch aus großmährischer Zeit fanden sich Funde. c) Šarkan - Jamy II, ältere Phase der Lengyel-Kultur, beachtenswert ist eine verzierte Frauenplastik. d) Hradisko, die Fundstelle umgrenzten zerflügte Wälle, die an die Viereckschanzen erinnern. Scherbenmaterial aus der Späthallstattzeit, vereinzelt aus der Latènezeit. e) Rechte Bachterrasse, 2 km südlich der Gemeinde, Funde von älterer Linearkeramik.

VÝSKUM NITRIANSKEHO HRADU A HORNÉHO MESTA V ROKU 1992

Peter Bednár - Ivan Staník

Nitra (okres Nitra)

a) Hrad (45-21-02, 1 : 10 000, 327 : 258 mm), ľažisko: stredovek, predstihový záchranný výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Piata sezóna záchranného predstihového archeologického a stavebno-historického výskumu hradu (Bednár, P. - Staník, I. 1992: Archeologický a stavebno-historický výskum národnej kultúrnej pamiatky Nitra - hrad. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1991. Nitra, s. 21-23). V roku 1992 sa doskúmal priestor východného nádvoria medzi vstupom do kostolov a Vazilovou vežou, vrátane jej interiéru a terasy pod Vazilovou vežou. Pokračovalo sa aj vo výskume kazematy juhovýchodného bastiónu.

Výskumom v r. 1992 sa potvrdili a upresnili doterajšie poznatky o osídlení a funkcii nádvoria v praveku a stredoveku. V interiéri Vazilovej veže sa prvýkrát podarilo zachytiť časť objektu madařovskej kultúry. Objekt, vyhlíbený do skalného podložia a v hornej časti porušený mladšími zásahmi, mal lichobežníkový prierez (hl. 1,00-1,80 m, š. 1,50 m). Smerom južným a severným zasahoval mimo skúmanú plochu. Pravdepodobne ide o časť priekopy hradiska z obdobia madařovskej kultúry.

Rovnako ako v predchádzajúcich rokoch sa preskúmalo niekoľko prekrývajúcich sa vrstiev a objektov z neskorej doby laténskej, z keltsko-dáckeho horizontu. Nálezy dvoch spôn a strieborného rímskeho republikánskeho denára opäťovne potvrdili ich datovanie do stupňa LD₂.

Vo východnej časti nádvoria a v interiéri Vazilovej veže sa v superpozícii s vrstvami a objektmi z neskorej doby laténskej odkryli dve polozemnice, obsahujúce vo výplni včasnostredoveké črepy. V blízkosti jednej z nich ležal kostrový hrob bez výbavy, s ojedinelými včasnostredovekými črepmi v zásype. Ďalší hrob sme preskúmali v interiéri Vazilovej veže, ktorý bol v superpozícii nad včasnostredovekou polozemnicou datovanou črepmi do 8.-9. stor. Uvedené polozemnice a hraby boli prekryté jadrom a čelnou plentou včasnostredovekého valu. Potvrdili sa tak predpoklady o včasnostredovekom osídlení hradného kopca pred výstavbou valu.

Výskum včasnostredovekého valu v priestore nádvoria a čiastočne na terase pod Vazilovou vežou a v kazemate juhovýchodného bastiónu spresnil a potvrdil doterajšie poznatky o jeho konštrukcii. Tvorili ho dve kamenné plenty široké cca 1,20-1,50 m a hlinené jadro široké 2,40 m (celková šírka 5,20 m). Mal drevnenú roštovú konštrukciu, ktorú tvorili 10-30 cm hrubé brvná, husto vedla seba kladené do vrstiev. Ležali priečne na priebeh valu, pod vonkajšou i vnútornou plentou, a striedali sa s 20-40 cm vrstvami kameňa. Na rozhraní oboch plient a jadra sa nachádzali pozdĺžne ukladané brvná. V severnej odrytej časti valu sa zachoval iba negatív spodnej vrstvy roštovej konštrukcie, uloženej na upravenom teréne. Na terase pod Vazilovou vežou a v kazemate juhovýchodného bastiónu boli drené prvky konštrukcie zuholnaté. Kamenné plenty a destrukcia valu mali výrazné stopy prepálenia, čo naznačuje, že opevnenie bolo zničené požiarom. Na terase

pod Vazilovou vežou a v kazemate juhovýchodného bastiónu sme výskum po začistení koruny a okolitého terénu prerušili.

Pri výskume terasy pod Vazilovou vežou sme preskúmali aj torzá vrcholnostredovekých objektov z 15.-16. stor. V superpozícii nad valom sa zachytila časť muriva základu západnej a južnej steny stavby, pristavanej v 13.-15. stor. k severovýchodnej hradbe v polohe pod Vazilovou vežou.

Revíznym výskumom, v priestore medzi východnou stenou sakristie a južnou stenou kostola, a sondážou vonkajšieho povrchu v jeho nadzemných murivách (skúmanom v r. 1930-1931) sme v južnej stene barokového, tzv. dolného kostola zistili kamennými kvádrami armované nárožie staršej stavby z lomového kameňa s omietnutým povrhom stien. Z východnej strany k nej v 13. stor. pristavali neskororománsky kostol s krátkou lodou a s podkovovitou apsidou. Z južnej strany k spomínanému nárožiu staršej stavby priliehal základ ďalšej, bližšie neinterpretovateľnej a nedatovateľnej stredovekej prístavby. Nárožie odkryté výskumom v r. 1930-1931 sa zachovalo od základovej špáry až do úrovne podstrešnej rímsy kostola. V. Mencl ho považoval za zvyšok pôvodnej južnej steny neskororománskeho kostola a západný okraj jazvy, ktorá vznikla po zbúraní vežovitej prístavby. Identifikáciu a relatívne datovanie stavby umožňuje odlišný charakter muriva a stavebného materiálu, výrazná špára zachovaná v celej výške steny a zbytky bielej väpennej omietky na južnej a východnej strane nárožia, na ktoré priliehajú murivá spomínaných mladších stavieb. Absolútne datovanie stavby nie je v tejto fáze výskumu možné, pretože vrstvy v jej okolí boli zničené až po skalné podložie. Na hrade je doteraz najstaršou známou identifikovanou stojacou murovanou architektúrou. Sekundárne použitý stavebný materiál v jej základoch a v čelnej plente valu dovoluje predpokladať existenciu ďalších starších stavieb.

Ciastočne sme preskúmali aj plochu medzi južnou stenou sakristie a južným hradobným múrom. Tu sa podarilo zachytiť iba zbytky včasnostredovekých a vrcholnostredovekých vrstiev starších ako 14.-15. stor. Pravdepodobne v 15. stor. vznikol žlab, ktorý sa tiahne približne v smere JZ-SV. Do tohto obdobia snáď možno datovať aj tri porušené kostrové hroby. Na skúmanej ploche sa odkrylo aj pokračovanie južného hradobného múru zo 16. stor. V priebehu 16. stor., resp. v prvej pol. 17. stor. terén na jeho vonkajšej i vnútornej strane výrazne znížili. Okolo polovice 17. stor. k južnej stene sakristie pristavali zatial neinterpretovateľnú kamennú stavbu, z ktorej sme preskúmali východnú časť. Jej východná stena (š. 1,30 m) sa pripájala kolmo na južnú stenu sakristie. Odkrytá časť južnej steny (š. 0,60-0,70 m) na ňu nadvázovala v tupom uhle a prebiehala takmer rovnobežne s vnútornou hradbou (približne v smere JZ-SV). Stavba existovala pomerne krátku dobu a zanikla v období pobytu rákociovských vojsk na hrade v r. 1704-1708.

b) Záhrada prepoštstva (45-21-02, 1 : 10 000, 335 : 270 mm), stredovek, novovek, predstihový záchranný a zisťovací výskum, uloženie nálezov v AÚ SAV v Nitre.

Dvoma sondami situovanými pri západnom opevnení Horného mesta sme overili terénnu situáciu v tejto časti predhradia. V oboch sondách sme priamo pod ornicou odkryli časť pôdorysu a deštrukciu murovanej stavby zo 16.-17. stor., prekrytú barokovou obvodovou hradbou Horného mesta. Základové murivo objektu prekrývalo žlab, rámcovo datovaný do 15.-16. stor. Pod týmto žlabom prebiehajúcim v smere V-Z sme preskúmali východnú časť pivnice kamennej stavby datovanej približne do 13.-15. stor. Pravdepodobne z tohto obdobia pochádza aj murivo, ktorého východné líce sme odkryli pod barokovou hradbou južne od objektu. V subpozícii s týmito objektmi ležala pomerne hrubá vrstva obsahujúca včasnostredoveké črepy. Pod ňou sa v oboch sondách odkryla vnútorná kamenná plenta valu, ktorý môže súvisieť s včasnostredovekým valom preskúmaným na východnom nádvorí hradu a v kazemate juhovýchodného bastiónu. Po začistení koruny valu a terénu na jeho vnútornej strane sme výskum prerušili.

AUSGRABUNGEN AUF DER NITRAER BURG UND IM OBEREN STADTTEIL IM JAHRE 1992. a) Nitra (Bez. Nitra) - Burg. Abgeschlossen wurde die Untersuchung des östlichen Burg-
hofes zwischen dem Eingang in die Kirchen und dem Vazil-Turm. Freigelegt wurde der Teil wahrscheinlich eines Grabens der Maďarovce-Kultur (T. 1,00-1,80 m, Br. 1,50 m), Objekte und Schichten aus der Spätlatènezeit (LD₂). In Superposition mit ihnen zwei frühmittelalterliche, durch Keramik in das 8.-9. Jh. datierte Halbgrubenhütten. In der Nähe einer von ihnen ein beigabenloses Körpergrab mit vereinzelten frühmittelalterlichen Scherben in der Verschüttung. Ein weiteres Grab lag über der zweiten Halbgrubenhütte. Überdeckt waren die

Halbgrubenhütten und Gräber von der vorderen Mauerblende und dem frühmittelalterlichen Wallkern. Die Untersuchung des in den vorangehenden Saisons freigelegten Walles präzisierte seine Konstruktion und seinen Untergang (Feuersbrunst). Durch die Revisionsgrabung zwischen der Sakristei und südlichen Kirchenwand konnten Reste eines älteren Baues identifiziert werden (aus Quadern gemauerte Ecke), zu welchem später eine spätromanische Kirche mit hufeisensförmiger Apsis angebaut wurde. An die Ecke schlossen sich von der Südseite Fundamente eines nicht näher identifizierbaren und undatierbaren mittelalterlichen Gebäudes an. Südlich der Sakristei untersuchte mittelalterliche Schichten und Objekte, die durch neuzeitliche Bauaktivität gestört waren. Es wurde ein Grundrissabschnitt eines neuzeitlichen Sakristeianbaues freigelegt, der zwischen die J. 1644-1708 datierbar ist. b) Probsteigarten. Die Grabung bei der westlichen Barockbefestigung erschloß den Teil eines Steingebäudes aus dem 16.-17. Jh., einen Graben aus dem 15.-16. Jh. und den Kellerteil eines Steingebäudes rahmenhaft aus dem 13.-15. Jh. Aus dieser Zeit stammt wahrscheinlich auch Mauerwerk, das unter der Ostfront der Barockschanze südlich des Kellers festgestellt wurde. Unter der Lehmschicht mit eingestreuten frühmittelalterlichen Scherben wurde die innere Steinblende eines Walles freigelegt, der aufgrund der Ähnlichkeit mit dem frühmittelalterlichen, im NO-Teil der Burg untersuchten Wall identifizierbar ist.

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z JAKUBOVIAN

Július Béreš

Jakubovany (okr. Prešov), prieskum, uloženie nálezov VPS AÚ SAV v Košiciach.

Ing. J. Ducár na niekolkých miestach severozápadne od obce zozbieran archeologické nálezy. Lokalita sa overili prieskumom a zistili sa tri polohy (obr. 4: 1).

a) Poloha 1 (M-34-103-C-b, 1 : 25 000, 345 : 201 mm), kultúra s kanelovanou keramikou, sídlisko.

Lokalita sa nachádza na lavobrežnej terase potoka Telek. Zistilo sa, že výstavbou vodárenskej nádrže sa narušili sídliskové objekty. Získali sa z nich tieto nálezy: zlomok z okraja hrncovitej nádoby, zdobenej kombináciou rytých šikmých línií a jamičiek (obr. 4: 7) a čepelovitý ústup z opálu s retušovanou pravou hranou (obr. 4: 8). Okrem toho sa našiel nevýrazný črepový materiál a kusy mazanice.

b) Poloha 2 (M-34-103-C-b, 1 : 25 000, 353 : 190 mm), eneolit?, sídlisko.

Nálezisko leží severozápadne od polohy 1, na pravobrežnej terase potoka Telek. Prieskumom sa získali tieto nálezy: čepelové škrabadlo z limnokvarcitu, druhotne použité ako kosáková čepel (obr. 4: 5), stredná časť limnokvarcitovej čepele s retušou (obr. 4: 6), stredné časti štíhlych obsidiánových čepeli s retušou (obr. 4: 2, 3) a bazálna časť pravidelnej čepele z hnedého rádiolaritu (obr. 4: 4). Okrem štiepanej kamennej industrie sa našlo niekoľko kusov mazanice.

c) Poloha 3 (M-34-103-C-b, 1 : 25 000, 345 : 187 mm), eneolit?, sídlisko.

Je situovaná severne vo vzdialosti asi 370 m od polohy 1, na lavobrežnej terase potoka Telek. Na lokalite sa našlo len niekoľko väčších kusov mazanice.

Možno konštatovať, že v polohe 1 bolo výstavbou vodárenskej nádrže narušené výšinné sídlisko kultúry s kanelovanou keramikou. Čažko jednoznačne posúdiť, či jeho súčasťou boli aj nálezy získané zberom v polohe 2 a 3.

SIEDLUNGSFUNDE AUS JAKUBOVANY. Bei der Begehung der Gemarkung nordwestlich von Jakubovany (Bez. Prešov) wurden drei Lagen mit Funden festgestellt (Abb. 4: 1): a) Auf der linken Terrasse des Telekbaches Scherben, Steinindustrie und Lehmverputz der Kultur mit kannelierter Keramik (Abb. 4: 7, 8). b) Nordwestlich von ihnen Spaltindustrie (Abb. 4: 2-6) und Lehmverputz aus dem Äneolithikum(?). c) Nördlich vom ersten Fundplatz mehrere

Verputzschollen aus dem Äneolithikum(?). Ob alle Lagen den Bestandteil der gleichen Siedlung der Kultur mit kannelierter Keramik gebildet haben, ist schwer zu beurteilen.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V NITRE

Gertrúda Březinová

Nitra (okres Nitra), Martinský vrch - kasárne pod Zoborom, plocha A a B (45-21-02, 1 : 10 000, 240 : 216 a 240 : 235 mm), pravek, pravdepodobne doba bronzová, doba laténska (črepy v sekundárnej polohe), 9.-13. stor., sídlisko, hrob, predstihový záchranný výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Archeologický výskum, ktorý finančne hradil investor stavby, sa uskutočnil v areáli Vojenského útvaru, v súvislosti so stavbou čističky odpadových vôd, prístupovej cesty (plocha A, obr. 6) a nádrže pre odpadovú vodu (plocha B). Lokalita sa nachádza na severozápade Nitry, v časti Chrenová, oproti čerpacej stanici Benzinol (obr. 5). Terén je mierne členitý, smerom k severu stúpa. Sítuovaný je na juhovýchodnom svahu Zobora, ktorý podkovovite klesá do inundácie rieky Nitry. Nadmorská výška lokality je od cca 142,50 m do cca 147 m. Na ploche A sa preskúmalo osiem sídliskových objektov a jeden kostrový hrob, na ploche B (už v minulosti z dvoch tretín preskúmaná B. Chropovským) štyri objekty. Objekt 11/92 sa môže zaradiť do praveku, pravdepodobne do doby bronzovej, ostatné rámcove patria do obdobia včasného stredoveku.

Opis vybraných objektov

Plocha A

Objekt 1/92 - chata. Rozmery: 3,10 x 3,36 m, hĺ. 0,40-0,58 m od úrovne zistenia. Dno udupané, bez prepálenia. V južnom rohu kamenná piecka. Kamene - okruhliaky boli ukladané veľmi precízne a utesnenie menšími skalami bolo intencionálne. Na bokoch ohniska boli dva veľké ploché kamene, postavené kolmo, žarnov bol na jeho dne.

Z výplne chaty pochádzajú slovanské črepy, zlomky praslenov (obr. 10: 8), drobné železné predmety, parohovina, ľudské a zvieracie kosti, mazanica a uhlíky.

Objekt 4/92 - chata. Rozmery: 2,80 x 3,52 m, hĺ. 0,75 m od úrovne zistenia. Dno tvorila súvislá udupaná vrstvička popola. Steny chaty sa ku dnu mierne zvažovali a rohy zaoblovali. Piecka bola umiestnená vo východnom rohu. Kamene boli uložené v poloblúku. Vo výplni chaty sa našli črepy (obr. 8: 1, 7; 13; obr. 9: 10), drobné predmety, zvieracie a ľudské kosti, mazanica a uhlíky.

Objekt 6/92 - oválna jama medzi chatami 1/92 a 4/92. Jej funkcia bližšie neurčená. Rozmery: 1,80 x 2,30 m, hĺ. 0,53-0,70 m od úrovne zistenia. Výplň zhodná ako v už uvedených chatách. Výber črepového materiálu je na obr. 9: 2, 4.

Objekt 7/92 - chata ?. Rozmery: 3,50 x 3,50 m, hĺ. 0,65-0,75 m od úrovne zistenia. Ide pravdepodobne o chatu, hoci terénna situácia bola veľmi zložitá. Na skúmanej ploche bolo problematické zachytiť jej presné obrys. Vo východnej časti sa našlo dno s uhlíkmi, mazanicou a roztrúsenými zvieracími a ľudskými kostami. V strede východnej časti boli na dne zhluky kameňov. Je otázne, či súvisia s ohniskom, alebo či už ide o podložie (podložie v podobe kamennej sutiny sa vyskytovalo skoro na celej ploche A). Výber črepového materiálu je na obr. 8: 8, 9.

Plocha B

Objekt 9/92 - oválny objekt približne korýtkovitého tvaru, plytký. Rozmery: 2,80 x 0,32-0,78 m, hĺ. 0,35 m od úrovne zistenia (obr. 7: 2). Z výplne sú uhlíky, mazanica, črepy (obr. 8: 10; 9: 5-7, 9), železné zlomky a zvieracie kosti.

Objekt 10/92 - zásobnicová jama (obr. 7: 1). Rozmery: max. priemer ústia 1,18 m, max. priemer výdute 1,36 m, hĺ. 1,26 m od úrovne zistenia. Objekt je mierne zaoblený, ku dnu rozšírený. Od hĺ. 1,00 m sa objavovali nahádzané prepálené kamene. Z výplne pochádzajú črepy, drobné predmety (obr. 8: 12; 9: 3; 10: 2, 3, 6), uhlíky, mazanica a zvieracie kosti.

Objekt 11/92 má kruhový pôdorys. Rozmery: max. priemer 1,00 m, hĺ. 0,46 m od úrovne zistenia. V hĺ. 0,40 m sa nachádzala vrstvička s červeným farbivom(?). Črepový materiál pozostáva z veľkých kusov hrubostennej nádoby. Vo výplni sa ešte našli uhlíky, zvieracie kosti a mazanica.

Objekt 12/92 - nedoskúmaný. Zachytený v južnom profile výkopu. Rozmery preskúmanej časti: 1,18 x 0,42 m. Z výplne sú slovanské črepy, zvieracie kosti a železné zlomky.

Objekty 1/92, 4/92, 7/92 sú slovanské chaty, ktoré boli pravdepodobne súčasťou väčšej rolnickej osady, zistenej už v predchádzajúcich výskumných sezónach B. Chropovským (v r. 1960-1969). V dvoch z nich bola kamenná piecka. Objekt 7/92, predpokladáme, že bol chatou, hoci terénnna situácia iba ľahko umožňuje presnejšie zhodnotenie. Na základe zhlukov kameňov a pre-pálených zvyškov podlahy predpokladáme, že tu išlo o otvorené ohnisko.

Objekt 10/92 je zásobnica. Vo výplni sa našiel i laténsky črepový materiál, ale prevahu majú včasnostredoveké črepy a drobné predmety.

Na ploche A - prístupová cesta k čističke odpadových vôd, nad objektom 1/92 bol narušený kostrový hrob 1/92 (obr. 6). Kostra ležala v natiahnutej polohe v hĺ. 0,30 m od úrovne terénu. Hrobová jama sa nerysovala. Tesne nad hrobom sa našiel železny nožík a bronzová otvorená náušnica, resp. krúžok (obr. 10: 9).

V keramike prevládajú tvary a výzdobné motívy z obdobia včasného stredoveku. Z výzdobných motívov je to hlavne kombinácia vlnovky a rytych linií. Časté sú plastické lišty v rôznych velkostiach, niekedy aj v kombinácii s vlnovkou (obr. 8: 4, 7, 8). Značky na dne sa vyskytli iba v troch prípadoch (obr. 9: 9, 10; 10: 10).

K ojedinelým výzdobným motívom patrí rytá plastická vlnovka aplikovaná z vonkajšej strany nádoby (obr. 10: 11) a vnútorná výzdoba nádoby rytou vlnovkou (obr. 10: 4 a-c).

Z drobných predmetov možno spomenúť prasleny, hlinené koliesko, opracované parožie (obr. 10: 2, 3, 5, 6, 8, 9), ako aj rôzne zlomky železnych predmetov, hlavne klincov, nožíkov a kovani. V sektore A/6, vo vrstve so slovanským materiálom, sa našla bronzová náušnica (obr. 10: 7).

Na ploche A vo včasnostredovekej sídliskovej vrstve i v samotných objektoch sa často vyskytovali ľudské kosti. Predpokladáme, že tento jav súvisí s erozívou činnosťou na ploche pohrebiska, ktoré je vzhľadom na polohu sídliska situované vyšie. Vyplavené kosti sa zrejme splavom dostali do nižších polôh a objektov.

RETTUNGSGRABUNG IN NITRA. Eine Rettungsgrabung, hervorgerufen durch den Bau einer Kläranlage für Abfallwasser, eines Zufahrtsweges (Fläche A; Abb. 6) und eines Abfallwasserbassins (Fläche B) erfolgte am NW-Rand vor Nitra, im Teil Chrenová (Bez. Nitra) in der Lage Martinský vrch im Areal des Militärkomplexes (Abb. 5). Das Gelände ist mäßig gegliedert und nordwärts ansteigend. Es ist der SO-Hang des Zobor, der hufeisenförmig in die Inundation des Nitrafusses ausläuft. Insgesamt wurden 12 Siedlungsobjekte (Abb. 6; 7: 1, 2) und ein Körpergrab erschlossen. Das Objekt 11/92 ist urzeitlich, wahrscheinlich aus der Bronzezeit. Die Objekte 1/92, 4/92 und 7/92 sind slawische Hütten, die den Bestandteil einer größeren bäuerlichen, schon in den vorangehenden Grabungssaisons 1960-1969 von B. Chropovský festgestellten Siedlung. Zwei von ihnen wiesen Steinöfen auf (1/92 und 4/92). Das Objekt 10/92 war eine Vorratsgrube (Abb. 7: 1). In der Keramik überwiegen Formen und Verzierungsmotive aus dem Frühmittelalter (Abb. 8-10).

PORUŠENÉ LATÉNSKE HROBY Z LÚČNICE NAD ŽITAVOU

Jozef Bušna

Lúčnica nad Žitavou (okr. Nitra), intravilan (M-34-133-B-c, 1 : 25 000, 263 : 165 mm), stará doba laténska (LB_{2a}), ojedinelé nálezy, uloženie nálezov súkromná zbierka J. Chrenka z Lúčnice nad Žitavou.

Pri kopaní septika za domom č. 108 na ulici Domovina v Lúčnici nad Žitavou bol v r. 1992 porušený kostrový hrob, z ktorého majiteľ domu vyzdvihol nádobu. Nález získal J. Chrenko a poskytol ju autorovi príspevku na spracovanie. Ide o flašu vytočenú na kruhu, z jemne plavenej hliny, na lome tehlovohnedej a na povrchu sivočiernej farby, zdobenú plastickou lištou na pleciach, s nezachovaným okrajom a s rozmermi: v. ešte 26,0 cm, priemer dna 10,5 cm (obr. 11: 3). V čase obhliadky miesta nálezu v decembri 1992 bola jama už zasypaná.

V priebehu návštevy obce sa podarilo získať od Š. Fülopa, obyvateľa domu č. 346, 347 na ulici Domovina, dva bronzové náramky, ktoré boli nájdené pri porušení hrobu počas výkopu pivnice asi pred 60 rokmi. Prvý náramok z tenkej bronzovej tyčinky má jemnú vrúbkovanú výzdobu a je ukončený profilovanými zdurenými koncami, jeden z nich sa nezachoval. Rozmery: vnútorný priemer 4,0 x 4,4 cm, hr. tyčinky 0,4 cm, hr. konca 0,6 cm (obr. 11: 2). Druhý kruh analogického tvaru má telo členené troma vývalkami. Rozmery: vnútorný priemer 5,4 x 4,8 cm, hr. tyčinky 0,3 cm, hr. konca 0,6 cm (obr. 11: 1).

Vzdialenosť medzi kostrovým hrobom porušeným v r. 1992 a hrobom s výskytom bronzových kruhov je vzdialosťou čiarou približne 150 m. Ide o jedno rozsiahle laténske pohrebisko. Tento predpoklad podporuje aj údaj Š. Šaláta, mestného učítela (1908-1938), v kronike rím.-kat. školy vo Vajke: ..."v hĺbke asi 3 m nalezli jednu kostru pri dome č. 98 (dnešné č. 344), v takej hĺbke tri kostry s bronzovými náramkami a s popolnicou pri dome č. 101 (dnešné č. 346, 347)".

Uvedené nálezy pochádzajú zo staršej fázy predpokladaného pohrebiska, ktorú možno synchronizovať s fázou 2 na pohrebisku v Dubníku, t. j. s fázou LB_{2a} (porovnaj typ R 4b bronzových kruhov; Bujna, J. 1991: Das latènezeitliche Gräberfeld bei Dubník. II. Analyse und Auswertung. Slov. Archeol., 39, s. 221-255, s. 244).

Nálezy z porušených laténskych hrobov v Lúčnici nad Žitavou zahŕňajú mapu výskytu plochých keltských pohrebísk v danom regióne Požitavia, kde najbližšie pohrebiská sú známe zo Žitaviec (Benadik, B. 1955: Laténske nálezy z Ponitria na Slovensku. Archeol. Rozhl., 7, s. 777) a z Michala nad Žitavou (Benadik, B. 1958: Dve nové keltské pohrebiská na juhovýchodnom Slovensku. Archeol. Rozhl., 10, s. 520-524).

Za poskytnutie náleزوў na publikovanie ďakujem Ing. J. Chrenkovi.

GESTÖRTE LATÈNEZEITLICHE GRÄBER AUS LÚČNICA NAD ŽITAVOU. Im Intravillan der Gemeinde Lúčnica nad Žitavou (Bez. Nitra) wurde ein Körpergrab gestört, das ein flaschenförmiges Gefäß ergab (Abb. 11: 3). In der Privatsammlung eines örtlichen Einwohners befinden sich zwei Bronzearmringe (Abb. 11: 1, 2), die nach dem Vermerk in der örtlichen Chronik vor etwa 60 Jahren bei der Störung von Körpergräbern an einer etwa 150 m von Fundplatz des Gefäßes entfernten Stelle gefunden wurden. Genannte Funde stammen offenbar aus der älteren Phase eines vorausgesetzten latènezeitlichen Gräberfeldes (Phase LB 2a, vgl. Bujna, J. 1991, S. 244). Die Funde aus den gestörten latènezeitlichen Gräbern in Lúčnica nad Žitavou verdichten die Fundortkarte keltischer Flachgräberfelder in der gegebenen Region des Žitavatales, wo die nächstliegendsten Gräberfelder aus Žitavce (Benadik, B. 1955: Laténske nálezy z Ponitria na Slovensku. Archeol. Rozhl. 7, S. 777) und Michal nad Žitavou bekannt sind (Benadik B., 1958: Dve nové keltské pohrebiská na juhovýchodnom Slovensku. Archeol. Rozhl. 10, S. 520-524).

ŠTVRTÁ ZÁVEREČNÁ SEZÓNA V BRATISLAVE NA HLAVNOM NÁMESTÍ

Dušan Čaplovic - Branislav Lesák

Bratislava, časť Staré Mesto, Hlavné námestie (predtým Nám. 4. apríla), centrálna časť Štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava (9-0/233, 1 : 500, 525 : 300 mm), tažisko druhá pol. 12.-začiatok 13. stor., 13.-14. stor.; okrem toho doba laténska, koniec 9.-10. stor., 10.-11. stor., systematický výskum, uloženie náleزوў MÚOP v Bratislave.

Cieľom poslednej - štvrtej výskumnej sezóny bol prieskum severozápadného cípu plochy Hlavného námestia. Preskúmaná plocha mala 36 m². Odkryli sme trinásť sídliskových objektov a šesť kostrových hrobov.

Doba laténska, sídlisko. Preskúmaných osem objektov. Z toho jedna polozemnica obdĺžnikovitého pôdorysu s ohniskom (objekt 4/92), jedna kolová jama (objekt 7/92), časť objektu s kamennou deštrukciou (objekt 9/92) a päť odpadových jám (objekty 3/92, 6/92, 8/92, 12/92, 13/92). Nálezy: keramika, drobné železné predmety, zvieracie kosti.

Koniec 9.-10. stor., sídlisko. Preskúmaný zahľbený objekt 10/92 - polozemnica oválneho pôdorysu, bez ďalších konštrukčných prvkov. Neporušená zostala len polovica objektu. Zvyšok bol narušený stavbou kamennej architektúry (objekt 2/92 z 13.-14. stor.) a hrobom 4/92, ktorý je dátovaný do 10.-11. stor. Nálezy: keramika, fragment bronzového predmetu (stopy granulácie).

Pohrebisko, 10.-11. stor. Odkryli sme šesť kostrových hrobov (hrob 1/92 až 6/92), z toho sa preskúmalo len päť hrobov (hrob 1/92 až 5/92). Hrobová jama sa nezachytila ani v jednom prípade. Prevažovala orientácia v smere Z-V. Bez sprievodných nálezov. Aj v tomto prípade sú hroby súčasťou väčšieho včasnostredovekého pohrebiska. Naším výskumom v r. 1989-1991 sme odkryli spolu 35 hrobov.

Druhá pol. 12.-začiatok 13. stor., sídlisko. Preskúmané tri sídliskové objekty (objekty 1/92, 5/92, 11/92). Z toho objekt 1/92 mal nadzemnú konštrukciu a ohnisko. Objekty 5/92 a 11/92 boli odpadové jamy. Nálezy: keramika, železné predmety. K horizontu týchto objektov sa viaže silne prepálená zemina, ktorá predstavuje dobovú niveletu. Pochádza z nej okrem iného nález mince Bela III (1172/73-1196) tzv. byzantského typu (informácia J. Hunku).

Sídlisko, trhovisko, 13.-14. stor. V celom rozsahu sa nám podarilo odkrýť štvorcový pôdorys doposiaľ neznámej architektúry (š. strany 2,80 m). Jej existenciu možno dávať priamo do súvisu s funkciou trhoviska, ktorú námestie v zmienenom období spĺňalo. Nálezy: keramika, sklo.

VIERTE ABSCHLIESSENDE SAISON IN BRATISLAVA AUF DEM STADTPLATZ. In Bratislava, Teil Altstadt, Platz Hlavné námestie, erfolgte die vierte, Schlussaison der systematischen Grabung. Die untersuchte Fläche von 36 m² ergab 13 Siedlungsobjekte und sechs Körpergräber. Aus der Latènezeit acht Objekte, vom Ende des 9.-10. Jh. ein Objekt, aus der zweiten Hälfte des 12.-Anfang des 13. Jh. drei Objekte, aus dem 13.-14. Jh. den Grundriß einer Steinarchitektur; Funde: Keramik, Eisengegenstände. Die sechs Körpergräber waren W-O orientiert und ohne Begleitfunde. Datierung 10.-11. Jh. Die Gräber sind ein Bestandteil eines größeren frühmittelalterlichen Gräberfeldes. Die Grabung der J. 1989-1992 ergab insgesamt 35 Gräber.

ĎALŠIE NÁLEZY ZO SKALICE

Viera Drahošová

Skalica (okr. Senica), intravilán, juhovýchodný svah terasy Zlatníckeho potoka (34-24-04, 1 : 10 000, 191-209 : 72-86 mm), záchranný výskum, doba halštatská, mladšia doba rímska, sídlisko, uloženie nálezov ZhM v Skalici.

Pri zemných prácach na výstavbe sídliska Trávnky II bolo zistených osem objektov (dva z doby halštatskej, dva nedatovateľné, štyri z mladšej doby rímskej).

Komplexne sa preskúmala hrnčiarska pec s kamennou konštrukciou roštu (tri analogické pece narušené ryhou pre kolektor sa preskúmali v r. 1990) so zachovanou predpecnou jamou spojenou s pecou vykurovacou šachtou. Vo výplni pece sa nachádzali fragmenty hrubostenných zásobník a misiek typu Jiříkovice z mladšej doby rímskej.

WEITERE FUNDE AUS SKALICA. Skalica (Bez. Senica), Siedlung Trávnky II. Untersucht wurde ein Töpferofen mit Steinkonstruktion und erhaltenener Heizgrube aus der jüngeren römischen Kaiserzeit.

JEDENÁSTA VÝSKUMNÁ SEZÓNA V BRATISLAVE-DÚBRAVKE

Kristián Eischek

Bratislava, časť Dúbravka, Veľká Lúka (44-22-21, 1 : 10 000, 129 : 160 mm), ľažisko doba laténska, doba rímska a doba sťahovania národov, 6. stor., 10.-12. stor., systematický výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Stredopleistocéna terasa z východnej a južnej strany obkolesená úpäťím Dúbravskej Hlavice a Devínskej Kobyle, nadmor. v. 200 m, doteraz preskúmaná plocha asi 7200 m².

V časné doba laténska. Sídliško zo stupňa LT A. Preskúmali sa objekty 121/92 (obr. 12: 1-13) a 122/92 (obr. 12: 14-15). Objekt 121/92 s rozmermi 22 m² mal pozdĺžny tvar so zaoblenými rohmi a lavicou na severnej a severozápadnej strane. Pri južnej stene sa nachádzalo ohnisko, zahĺbené v podlahe do hĺ. 20 cm, s popolovitou výplňou sfarbenou do červena. Podobné ohniská zo stupňa LT A boli zistené napr. v objekte B z Prosmýk (Hrala, J. 1978: Prosmýky u Lovosíc. Výzkum polykulturního naleziště před Českou branou (2. část). Archeol. Rozhl., 30, s. 150-152) a v objekte 1/81 s rozmermi 23 m² z Vrksmaň (Vlčková, J. 1991: Pohlody, okr. Chomutov. Prispěvek k laténskému osídlení podkrúšnohorského regionu. Archeol. Rozhl., 43, s. 521-525). Pri objekte 122/92 ide pravdepodobne o zemník nepravidelného tvaru, ktorý je rámcove súčasný s objektom 121/92. Keramický materiál z obôch objektov možno datovať do horizontu braubašského tovaru v rámci časti stupňa HD₃ a stupňa LT A (Waldhauser, J. 1977: Keltské sídlisko u Radovesíc v severozápadných Čechách. Archeol. Rozhl., 29, s. 158-160), resp. do horizontu kolkovannej keramiky stupňa LT A (Salač, V. - Smrž, Z. 1989: Laténské sídlisko u Lužice v SZ Čechách. Archeol. Rozhl., 41, s. 561). Na juhozápadnom Slovensku má keramika najbližšie paralely v nálezovom materiáli žiarových pohrebísk v Bučanoch (Bujna, J. - Romsauer, P. 1983: Späthallstatt- und frühlatènezeitliches Gräberfeld in Bučany. Slov. Archeol., 31, tab. I: 10, 11; II: 10; III: 8; IV: 12; X: 2, 3) a Stupave (Zachar, L. 1987: Keltské umenie na Slovensku. Bratislava, obr. 2-6).

Sídliško v Dúbravke, odkial poznáme už vyše 10 sídliskových objektov zo stupňa LT A, je významným dokladom včasno-laténskeho osídlenia v blízkosti Bratislavskej brány na konci stupňa HD₃ a počas stupňa LT A ešte pred rokom 400 a v prvých desaťročiach 4. stor. pred Kr.

Doba rímska a doba sťahovania národov. Osem sídliskových objektov, z toho tri polozemnice 6-kolovej konštrukcie. Pri objektoch 124/92, 125/92 a 126/92 sa jednalo o superpozíciu troch objektov (obr. 13: 1a-b). Najstarším bol objekt 125/92, polozemnica 6-kolovej konštrukcie, avšak s ôsmimi kolmi, nakolko na južnej strane boli zdvojené. Nezvyklé je liež umiestnenie dvoch mohutnejších kolov do stredov dlhších strán. Rozmiestnenie kolov už pripomína pôdorysy polozemníck z prechodného obdobia medzi dobu rímskou a sťahovania národov (Tejral, J. 1990: Archäologischer Beitrag zur Erkenntnis der Völkerwanderungszeitlicher Ethnostrukturen nördlich der mittleren Donau. In: Friesinger, H. und Daim, F.: Typen der Ethnogenese unter besonderer Berücksichtigung der Bayern. Teil 2, Wien, obr. 3: 23). Z objektu 125/92 pochádzajú tri hrebene patriace typu I, II a III podľa triedenia S. Thomasovej (1960: Studien zu den germanischen Kämmen der römischen Kaiserzeit. In: Arb.-Forsch.-Ber. sächs. Bodendenkmalpfleg. Beiheft. 8. Dresden, s. 54, 215). Hrebeň s poloblúkovitým držadlom (obr. 14: 3) patrí k typu I a vyskytoval sa od konca 2. stor. po 5. stor. (Thomas, S. 1960: s. 77), kým exemplár s nižším trojuholníkovým držadlom (obr. 14: 4) patrí k typu II, variante 2. Tieto hrebene sa vyskytujú pravdepodobne až od konca 4. stor. po 6. stor. (Thomas, S. 1960: s. 94; Tejral, J. 1982: Morava na sklonku antiky. Praha, s. 142). Pre datovanie objektu je najdôležitejší hrebeň s poloblúkovým odsadeným držadlom (obr. 14: 1), patriaci k typu III, variante 1, ktorý sa objavuje až v prechodnom období medzi dobu rímskou a dobu sťahovania národov (Tejral, J. 1982: s. 24-26; 1990: s. 24-25; 1992: Einige Bemerkungen zur Chronologie der späten römischen Kaiserzeit in Mitteleuropa. In: Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latènezeit bis zum Frühmittelalter. Kraków - Karniowice, s. 231-241). V objekte 125/92 je zastúpená germánska keramika robená v ruke (obr. 13: 10-21), keramika točená na kruhu (obr. 13: 5, 6, 8) a provinciálna keramika (obr. 13: 2-4, 7, 9), medzi ktorou nechýba ani fragment "Faltenbechera". Dva črepky čiernej leštenej keramiky s charakteristickou výzdobou (obr. 14: 5-6) patria do okruhu przeworskej kultúry; takmer identický fragment nádoby k exempláru z obj. 125/92 (obr. 14:

5) pochádza z Opatowa v Polsku (Godłowski, K. 1959: Materiały z cmentarzyska z późnego okresu wpływów rzymskich w Opatowie, pow. Kłobuck. In: Mater. Archeol. I, s. 173-277, obr. 86: 12). Nálezový materiál z objektu 125/92 možno zaradiť do prechodného stupňa medzi neskorú dobu rímsku a dobu sťahovania národov (stupeň C₃/D₁), resp. do 1. stupňa doby sťahovania národov (D₁), ktorý J. Tejral (1989: K otázce pozdne římskych sídlíšť "zlechovského" typu. Čas. Morav. Mus. 74. Brno, s. 79-81; 1990: s. 23-8) kladie medzi roky 380-410/420. Pri objekte 125/92 sa prikláňam skôr k datovaniu na začiatok 5. stor. Zo zhľuku kameňov (objekt 126/92), ktoré prekryvali jednu z kolových jám objektu 125/92, pochádza horná časť hrncovitej nádoby veľmi primitívne vyrobenej v ruke (obr. 13: 22). Materiálna náplň z objektov 125/92 a 126/92 má v rámci sídliskového materiálu, datovaného do stupňov C₃ a D₁ z oblasti Bratislavskej brány, blízke paralely napr. aj v Devíne, vzdialenom len 4 km vzdušnou čiarou (Pieta, K. - Plachá, V. 1989: Getreide- und Brotfunde aus der Völkerwanderungszeit in Devín. Slov. Archeol., 37, obr. 3; 10; Tejral, J. 1990: obr. 18).

V časnoslovenské období e. Sídisko, 6. stor. Preskúmaný plynký lavórovity objekt s keramickým inventárom včasného pražského typu (obr. 15: 8-12). Hrnec s najväčším vydutím v strede nádoby patrí podľa J. Zemana typu II-2 (1976: Nejstarší slovanské osídlení Čech. Památ. archeol., 67, s. 116, obr. 1: CII-2) a podobne ako pražnica je zriedkavým keramickým tvarom. Z celej kolekcie keramického inventára len jeden črep bol zdobený vlnovkou (obr. 15: 11).

V časny stredovek. Sídisko, 10.-12. stor., päť sídliskových objektov. Plynký nepravidelne zahľbený objekt 128/92 s hrncovitou nádobou patril rámcovo do 10.-11. stor. (obr. 15: 7). Objekt 112/91 zachytený v r. 1991 bol v tejto sezóne doskúmaný (obr. 15: 2). Išlo o ohnisko s okrajom vyloženým kameňmi. Črepový materiál (obr. 15: 1, 3-6), ktorý možno rámcovo datovať do 12. stor., sa nachádzal čiastočne vo výplni ohniska i pod vypálenou vrstvou hliny. Črepy poukladané pod touto vrstvou mali pravdepodobne slúžiť k rovnomennému udržaniu tepla.

Výskumné plochy, ktoré boli prezentované počas XII. medzinárodného kongresu UISPP, konaného v septembri r. 1991, boli z prevažnej časti v r. 1992 doskúmané; definitívne ukončenie prvej fázy výskumu v polohe Veľká Lúka sa predpokladá v r. 1993.

ELFTE GRABUNGSSAISON IN BRATISLAVA-DÚBRAVKA. Bratislava, Teil Dúbravka, systematische Grabung. Aus dem frühlatènezeitlichen Abschnitt (LT A) zwei Objekte. Das Objekt 121/92 (Abb. 12: 1-13) mit den Ausmaßen von 22 m² war rechteckig mit gerundeten Ecken, mit einer Bank und Feuerstelle. Die Feuerstelle mit aschiger, rötlich gefärbter Ausfüllung war 20 cm in den Fußboden eingetieft. Ähnliche Feuerstellen sind z. B. aus Prosymky (Hrala, J. 1978) und Vrksmaň (Vlčková, J. 1991) in Böhmen bekannt. Das Objekt 122/92 (Abb. 12: 14-15) ist rahmenhaft mit dem Objekt 121/92 zeitgleich. Die Keramik aus beiden Objekten ist in die Stufe LT A und vielleicht auch in einen Teil von HD₃ datierbar (Waldhauser, J. 1977; Salač, V. - Smrž, Z. 1989). In der SW-Slowakei besitzt die Keramik die nahestehendsten Parallelen im Inventar aus Brandgräberfeldern in Bučany (Bujna, J. - Romsauer, P. 1983) und Stupava (Zachar, L. 1987). Die Siedlung in Dúbravka ist ein wichtiger Beleg über die frühlatènezeitliche Besiedlung im Raum des Bratislavaer Tores noch vor dem J. 400 und in den ersten Jahrzehnten des 4. Jh. v. Chr. In die römische Kaiser- und Völkerwanderungszeit gehörten acht Objekte. Bei den Objekten 124/92, 125/92 und 126/92 handelte es sich um eine Superposition. Das älteste war das Objekt 125/92 - eine Halbgrubenhütte von Sechspfostenkonstruktion, wobei sie insgesamt acht Pfosten aufwies, da sie an der Südseite verdoppelt waren. Ähnliche Halbgrubenhütten sind aus der Übergangszeit zwischen der spätömischen Kaiser- und der Völkerwanderungszeit bekannt (Tejral, J. 1990, Abb. 3; 23). Aus der Einfüllung des Objektes stammen drei Kämme der Typen I, II, III nach der Gliederung von S. Thomas (1960, S. 54 ff.). Der Kamm mit halbkreisförmigem Griff (Abb. 14: 3) gehört zum Typ I und war vom Ende des 2.-5. Jh. gängig (Thomas, S. 1960, S. 77). Das Exemplar mit schmälerem dreieckigem Griff (Abb. 14: 4) gehört zum Typ II, Variante 2. Diese Kämme waren etwa erst vom Ende des 4. Jh. bis zum 6. Jh. üblich (Thomas, S. 1960, S. 94; Tejral, J. 1982, S. 142). Am wichtigsten ist für die Datierung der Kamm mit halbkreisförmig abgesetztem Griff (Abb. 14: 1) des Typs III, Variante 1, der erst in der Übergangszeit zwischen römischer und der Völkerwanderungszeit auftrat (Tejral, J. 1982, S. 24-26; 1990, S. 24-25; 1992, S. 231, 241). Im Objekt 125/92 ist handgefertigte germanische Keramik vertreten (Abb. 13: 10-21), weiters scheibengedrehte Keramik (Abb. 13: 5, 6, 8)

und provinzialrömische Keramik (Abb. 13: 2-4, 7, 9), unter welcher auch ein "Faltenbecher" - Fragment nicht fehlt. Zwei Scherben der schwarzen polierten Keramik (Abb. 14: 5-6) fügen sich in den Bereich der Przeworsk-Kultur (Godłowski, K. 1959, Abb. 86: 12). Das Objekt gehört in die Stufe C₃/D₁ bzw. D₁, zwischen die J. 380-410/420 (Tejral, J. 1989, S. 79-81; 1990, S. 23-28). Im oberen Teil war es vom Objekt 126/92 gestört. Zum Fundmaterial findet man nahe Parallelens z. B. auch auf der 4 km entfernten Höhensiedlung von Devín (Pieta, K. - Plachá, V. 1989, Abb. 3; 10; Tejral, J. 1990, Abb. 18). Das Objekt 124/92, das die Objekte 125/92 und 126/92 störte, gehört rahmenhaft in das 10. Jh. In die frühslawische Zeit (6. Jh.) gehört ein seichtes Siedlungsobjekt mit Keramik des Prager Typus (Abb. 15: 8-12). Zur Siedlung aus dem 10.-12. Jh. meldet sich das unregelmäßig eingetiefte Objekt 128/92 (Abb. 15: 7) und das Objekt 112/92 (Abb. 15: 1). Das Objekt 112/92 ist jünger, und fügt sich rahmenhaft in das 12. Jh. Es ist eine Feuerstelle mit Steinsetzung. Gefäßscherben befanden sich unter und über der gebrannten Lehmschicht, die wahrscheinlich zur gleichmäßigen Erhaltung der Temperatur der Feuerstelle dienen sollten. Im J. 1993 läuft die abschließende Grabungssaison der ersten Phase der systematischen Grabung.

STRIEBORNÁ POZLÁTENÁ SVORKA NÁKONČIA POŠVY MEČA Z BRATISLAVY-DEVÍNSKEJ NOVEJ VSI

Kristián Elscheik - Ján Cuper

Bratislava, časť Devínska Nová Ves, pieskový vrch (Stupava 3-6, 1 : 5 000, 122: 295 mm), ojedinelý nález, doba stahovania národov, uloženie u nálezu.

Koncom jesene r. 1992 našiel Ján Cuper, počas prechádzky na pieskovom vrchu v Devínskej Novej Vsi, koncovú svorku nákončia pošvy dlhého dvojsečného meča-spaty z obdobia stahovania národov. Nález pochádzal pravdepodobne z rozrušeného bohatého bojovníckeho hrobu.

Popis nálezu

Strieborná koncová svorka nákončia pošvy spaty ukončená profilovaným gombíkom, z prednej strany pozlátená, v hornej časti kosoštvorcového tvaru; kosoštvorec na okraji zdobený krátkami zásekmi a ohraničený tromi lôžkami pre almandínové očká (jedno zachované), ktorými viedli nity prekryté očkami; stredný vertikálny pás so striedajúcimi sa proti sebe bežiacimi trojuholníkmi; koncový gombík zdobený drobnými zásekmi; zadná strana v tvare kríža pôvodne s tromi otvormi na nity (jeden zachovaný), horná časť ulomená, dĺ. 5,00 cm (obr. 16: 1, 2).

S nákončiami pošiev mečov z 5.-7. stor. sa detailne zaoberal aj Wilfried Menghin (1974: Schwerttombänder der frühen Merowingerzeit. In: Studien zur Vor- und Frühgesch. Archäol. Teil II. München, s. 435 ff; 1983: Das Schwert im frühen Mittelalter. Stuttgart.), ktorý v druhej pol. 5. stor. rozlišuje štyri typy svoriek nákončí. Exemplár z Devínskej Novej Vsi možno zaradiť k typu Flonheim-Güttlingen, ktorému patrilo doteraz osem exemplárov (Menghin, W. 1974: obr. 11: 1-8; 1983: s. 127-128). Tvarom, veľkosťou, použitým materiálom a technológiou výroby je takmer identický so svorkami nákončí z Basel-Gotterbarmwegu, Ermihalyfalvy, Güttlingenu a Heilbronn-Rosenbergu; sem patria ešte svorky nákončí pošiev mečov s určitými odchýlkami z Rommersheimu, Komárna, Flonheimu a Blučiny. Pozoruhodná je skutočnosť, že jedine svorky nákončí uvedeného typu sa ojedinele dostávajú na východ od Porýnia a juhovýchodného Nemecka (Menghin, W. 1983, mapa 18). Ide o bohaté hroby z Blučiny-Cézav (Tihelka, K. 1963: Knížecí hrob z obdobia stiahovania národov u Blučiny. Památ. archeol., 54. s. 467-498; Tejral, J. 1982: Morava na sklonku antiky. Praha, s. 146), Komárna (Hampel, J. 1905: Altertümer des frühen Mittelalters in Ungarn. Band III. Braunschweig, tab. 40) a Ermihalyfalvy v Sedmohradsku (Menghin W. 1983, s. 176), odkiaľ pochádza najbližšia analógia k nálezu z Devínskej Novej Vsi.

Podľa posledného triedenia svoriek nákončí pošiev mečov z pera Kurta Böhnera patrí nález z Devínskej Novej Vsi do vyčlenenej skupiny C4 (1987: Germanische Schwerter des 5./6. Jahrhunderts. In: Jb. d. Röm.-Germ. Zeutalmus. Mainz. 34, s. 440-441), do ktorej však nezaradil nález

z Flonheimu a Blučiny (skupina C2; Böhner, K. 1987, s. 438-439). Uvedený autor datuje exempláre skupiny C4 do včasnej 2. pol. 5. stor. (Böhner, K. 1987, s. 446).

Zo Slovenska poznáme z druhej pol. 5. stor. len dva bohaté bojovnícke hroby z Komárna a Bešeňova, v ktorých sa však bronzová svorka nákončia pošvy meča nezachovala (Kolinsk, T. 1984: Rímske a germánske umenie na Slovensku. Bratislava, s. 83; Pieta, K. 1987: Die Slowakei im 5. Jahrhundert. In: Germanen, Hunen und Awaren. Nürnberg, s. 394).

Strieborné, pozlátené a almandínom zdobené svorky nákončí pošiev mečov patria do horizontu tzv. "Goldgriffspathen". Viacerí bádatelia pokladajú bohaté bojovnícke hroby tohto horizontu snáď za hroby barbarských kráľov tzv. "regulus" (Tejral, J. 1982, s. 191; Menghin, W. 1987: Die Völkerwanderungszeit im Karpatenbecken. In: Germanen, Hunen und Awaren. Nürnberg, s. 24). Svorka nákončia pošvy späť pochádza pravdepodobne z bohatého bojovníckeho hrobu významného príslušníka najvyššej spoločenskej vrstvy. Popri dvoch uvedených hroboch, ako aj nálezoch z ďalších lokalít (Pieta, K. 1987: s. 392-393) je tento najnovší nález ďalším významným dokladom osídlenia územia juhozápadného Slovenska a osobitne Bratislavskej brány v druhej pol. 5. stor. po Kr.

SILBERVERGOLDETE ORTBANDZWINGE EINER SPATHA AUS BRATISLAVA-DEVÍNSKA NOVÁ VES. Im Herbst 1992 wurde am "Sandberg" in Bratislava, Teil Devínska Nová Ves eine silbervergoldete Ortbandzwinge aus der Völkerwanderungszeit aufgefunden. Beschreibung des Fundes: Ortbandzwinge mit profiliertem Schlußknopf, Silber, Vorderseite vergoldet, obere Hälfte rautenförmig mit kurzen Einkerbungen am Rand und mit drei Almandinrundeln umgrenzt - eines erhalten, das mittlere Band mit wechselständigen niellierten Dreiecken, Schlußknopf mit winzigen Einkerbungen verziert, Widerlager kreuzförmig, ursprünglich für drei Niete, abgebrochen, L. 5 cm (Abb. 16: 1, 2). W. Menghin (1974; 1983), der sich vor einiger Zeit detailliert mit Ortbandzwingen befaßte, unterscheidet in der zweiten Hälfte des 5. Jh. vier Typen. Das Exemplar aus Devínska Nová Ves gehört zum Typ Flonheim-Gütlingen, zu welchem bis jetzt acht Zwingen gezählt wurden (Menghin, W. 1974, Abb. 11: 1-8; 1983, S. 127-128) und ist mit den Ortbandzwingen aus Basel-Gotterbarmweg, Ermihalyfalva, Gütlingen und Heilbronn-Rosenberg fast identisch, wobei hierher noch Exemplare aus Rommersheim, Komárno, Flonheim und Blučina gehören. Bemerkenswert ist die Tatsache, daß nur Ortbandzwingen des höhergenannten Typs ausnahmsweise ostwärts vom Rheinland und von SW-Deutschland gelangten (Menghin, W. 1983, S. 128, Karte 18). Es handelt sich um reiche Kriegergräber aus Blučina in Mähren (Tihelka, K. 1963; Tejral, J. 1982, S. 146), Komárno (Hampel, J. 1905, Taf. 40) und Ermihalyfalva in Siebenbürgen (Menghin, W. 1983, S. 176), von wo auch die beste Parallel zum Fund aus Devínska Nová Ves stammt. Der letzte Versuch einer Erstellung der Typologie von Ortbandzwingen stammt von K. Böhner. Der Fund aus Devínska Nová Ves gehört in seine Gruppe C4 (Böhner, K. 1987, S. 440-441), die er in den frühen Abschnitt der zweiten Hälfte des 5. Jh. datiert. Die Exemplare aus Flonheim und Blučina reiht er allerdings in seine Gruppe C2. Aus der Slowakei sind aus der zweiten Hälfte des 5. Jh. bis jetzt nur zwei reiche sog. "Goldgriffspathen" - Kriegergräber aus Komárno und Bešeňov bekannt, wo die Ortbandzwinge allerdings fehlt (Kolinsk, T. 1984, S. 83; Pieta, K. 1987, S. 394). Silbervergoldete almandinverzierte Ortbandzwingen gehören zum Horizont der sog. "Goldgriffspathen" - Kriegergräber (Menghin, W. 1974, S. 451), die mehrere Forscher vielleicht für Gräber von barbarischen Königen, sog. "regulus" halten (Tejral, J. 1982, S. 191; Menghin, W. 1987, S. 24). Der neueste Fund aus Devínska Nová Ves ist neben den zwei obengenannten Kriegergräbern und Funden von anderen slowakischen Fundstellen (Pieta, K. 1987, S. 392-393) ein weiterer wichtiger Beleg über die Besiedlung der Südwestslowakei, insbesondere des Bratislavského Tores in der zweiten Hälfte des 5. Jh. n. Chr.

DVOJRAMENNÝ MLAT Z OKOLIA ŽELIEZOVIEC

Zdeněk Farkaš

Želiezovce? (okr. Levice), neolit, ojedinelý nález, uloženie súkromná zbierka.

Velmi dobre zachovaný dvojramenný mlat, údajne pochádzajúci z okolia Želiezoviec, sa dostal prostredníctvom V. Pomothyho do Archeologickeho múzea SNM na posúdenie. Mlat plátkon-vevného bokorysu, s kónickým vývrptom zhruba v strede tela, sa mierne zužuje k zaobleným ostriam (dl. 24,20 cm, š. v mieste ostrí 3,50 a 3,60 cm, š. v mieste otvoru 4,60 cm, max. hr. 3,30 cm, priemer otvoru 2,00-2,25 cm). Telo je dokonale vyhladené a báza ramien pri koncoch podbrúsená tak, že sa mierne dvíha k tupým ostriam, na ktorých sa zachovali nepatrné stopy po úderoch. Nemožno vylúčiť, že drobné paralelné ryhy, ktoré sú na báze zretelne viditeľné, sú stopami po pracovnej činnosti (obr. 17).

Predmet, ktorý je zvyčajne považovaný za zbraň alebo atribút spoločenského postavenia, zhodovili z bázickej vyvrelej horniny, najskôr čadičového typu (analýzu materiálu neodestruktívou metódou urobila RNDr. O. Belešová, CSc. z PM SNM v Bratislave). Mlat z okolia Želiezoviec rozmnôžuje zatiaľ nevelký počet nálezov tohto druhu brúsenej kamennej industrie, publikovanej zo Slovenska. Zaujímavý je názor geológov, že surovina, z ktorej predmet zhodovili, pochádza azua z Moravy, príp. až Čiech.

ZWEIARMIGER HAMMER AUS DER UMGEBUNG VON ŽELIEZOVCE. In eine Privatsammlung in Želiezovce (Bez. Levice) gelangte ein außergewöhnlich gut erhaltener zweiarmiger Hammer, der angeblich im Umkreis der Stadt gefunden wurde. Angefertigt war er aus basischem Eruptivgestein, am ehesten einer Basaltart, die offenbar aus Mähren oder sogar aus Böhmen stammt (Abb. 17).

NÁLEZY Z BRATISLAVY-ZÁHORSKEJ BYSTRICE

Zdeněk Farkaš - Rudolf Ivák

Bratislava, časť Záhorská Bystrica, eneolit, doba bronzová, doba laténska, doba rímska, stredovek, novovek, povrchový prieskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave a zbierka R. Iváka.

Rudolf Ivák upozornil pracovníkov Archeologickeho múzea SNM v Bratislave na archeologické lokality nachádzajúce sa v katastri Záhorská Bystrica, ktoré zverejňujeme v tomto príspevku.

a) Dievčí hrádok (44-22-16, 1 : 10 000, 191 : 86 mm). Na terase sklonenej k severu, nad Vápenickým potokom sa pri orbe narušili sídliskové objekty z 10.-12. stor. Mosadzný žetón Ludovíta XV., ktorý sa tiež našiel v tejto polohe, získal do svojej zbierky R. Ivák.

b) Hrachovisko (44-22-11, 1 : 10 000, 185 : 253 mm). Po orbe sa tu údajne našlo niekoľko rímskych mincí, z ktorých strieborný denár Faustinu st. sa dostal do zbierky R. Iváka.

c) Krč (44-22-16, 1 : 10 000, 207 : 56 mm). Na dôvnejšie známej lokalite sa narušil objekt kultúry s kanelovanou keramikou.

d) Panské (44-21-15, 1 : 10 000, 271-288 : 91-117 mm). Na terase nad inundačiou Moravy, ohraňenej dvoma drobnými vodnými tokmi, sa zachovali stopy po mimoriadne intenzívnom osídlení v eneolite (črepový materiál, štiepaná a brúsená kamenná industria lengyelskej kultúry a kultúry s kanelovanou keramikou), v dobe bronzovej (velatická kultúra), v strednej a neskorej dobe laténskej, v dobe rímskej (germánsky črepový materiál a zlomky rímskej strešnej krytiny) a v 12.-13. stor.

FUNDE AUS BRATISLAVA-ZÁHORSKÁ BYSTRICA. Bei der Begehung des Katasters von Bratislava, Teil Záhorská Bystrica, konstatierte man archäologische Funde in vier Lagen. a) Dievčí hrádok - Siedlungsfunde aus dem 10.-12. Jh. und ein Messingspielwürfel Ludwig XV. b)

Hrachovisko - Silberdenar Faustina sen. c) Krče - gestörtetes Objekt der Badener Kultur. d) Panské - Siedlungsfunde der Lengyel-, Badener und Velatice-Kultur, Funde aus der Latène- und römischen Zeit und aus dem 12.-13. Jh.

VÝSLEDKY ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU A PRIEKUMU V BRATISLAVE-DEVÍNSKEJ NOVEJ VSI

Zdeněk Farkaš - Vladimír Turčan

Bratislava, časť Devínska Nová Ves, záchranný výskum a prieskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

a) Hradisko Nad lomom (44-21-25, 1 : 10 000, 195 : 35 mm). Na Ul. Na skale č. 1 majiteľ pozemku vyhíbil na základe stavebného povolenia stavebnú jamu pre pivnicu do severovýchodnej časti valového opevnenia tak, že ho prerezal na ploche 5,50 x 3,30-4,00 m. Po začistení profilov sa získali informácie, ktoré čiastočne dopĺňajú poznatky z predchádzajúcich výskumov (Kraskovská, Ľ. 1966: Slovanské hradisko v Devínskej Novej Vsi Nad lomom. Slov. Archeol., 14, s. 147-165). Teleso opevnenia, ktorého čelná časť bola zničená už v minulosti, navŕšili na pôvodnú kultúrnu vrstvu, obsahujúcu bližšie nedatovateľný praveký črepový materiál a zlomky nádob rámcovo zaraditeľné do 9. stor. Vzhľadom na dve výrazne odlišné vrstvy v násype valu a stopy po vnútornej konštrukcii možno uvažovať o dvoch fázach výstavby opevnenia. Tyto staršej hradby tvorila stena z dosák, vodorovne ukladanych a opretých o kolovú konštrukciu. Vrstvy odpadu so zlomkami keramiky a kovaním pošvy šable z 18. až začiatku 19. stor. dokladajú novoveké zásahy.

b) Dlhý kopec - Útočnica (44-21-20, 1 : 10 000, 14-40 : 267-284 mm). Na samom okraji plochy osídlenej ľudom velatickej kultúry, na severnom úpätí vyvýšeniny prechádzajúcom do inundácie potoka Stará mláka, sa po hlbokej orbe črtalo niekoľko kamenných zoskupení, ktoré boli čiastočne obklopené popolovitou vrstvou so zlomkami keramiky z mladšej doby bronzovej. Pri jednom z nich sa našiel aj fragment bronzového kosáka. Až prípadný zisťovací výskum umožní odpovedať na otázku, či ide o narušené hroby alebo o prirodzené skalné podložie.

Na lokalite sa zachovali aj stopy po osídlení v eneolite (kamenná sekera), v strednej a neskorej dobe laténskej, v 11. až 12. stor. K ojedinelym nálezom patrí norimberský počítací peniaz Fridricha VI. (1397-1440).

ERGEBNISSE DER RETTUNGSGRABUNG UND GELÄNDEERKUNDUNG IN BRATISLAVA-DEVÍNSKA NOVÁ VES. a) In Bratislava, Teil Devínska Nová Ves, auf dem bekannten, im 9. Jh. erbauten Burgwall Nad lomom, störten bauliche Ausschachtungen eine Wallbefestigung mit Spuren zweier Bauphasen. Die Rückseite des älteren Holz-Erde-Walles bildete eine Bretterwand mit Stützposten. b) Am Rand der Siedlung der Velatice-Kultur in der Lage Dlhý kopec - Útočnica erfasste man mehrere Gruppierungen von Steinen, umgeben von einer aschigen Schicht mit Scherben aus der jüngeren Bronzezeit und in einem Falle auch mit dem Bruchstück einer Bronzesichel.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY A PRIEKUMY V BRATISLAVE-KARLOVEJ VSI

Zdeněk Farkaš - Branislav Lésák - Vladimír Turčan

Bratislava, časť Karlova Ves, intravilán, eneolit, doba bronzová, doba laténska, 8. stor., stredovek, prieskum a záchranné výskumy, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

a) Devínska cesta, Lykovcová ul. a Ulica Na Riviére (M-33-143-C-a, 1 : 25 000, 180-184 : 80-82 mm). Na miernom, na juh sklonenom svahu narušili pri stavebných prácach a obnove inžinierskych

sietí súvislú hnedočiernu kultúrnu vrstvu, ktorej hrúbka sa pohybovala v rozpätí 0,30 až 0,70 m. Prevažná väčšina nálezov (črepový materiál, štiepaná kamenná a parohová industria) patrí do obdobia ludanickej skupiny a skupiny Bajč-Retz. Výhodná poloha pri sútoku Karloveského potoka s Dunajom bola husto osídlená aj v mladšej dobe bronzovej (velatická kultúra) a sporadicky v strednej a neskorej dobe laténskej. Z výkopov pochádza aj menšie množstvo zlomkov nádob z 8.-9. stor. Na Ulici Na Riviére 3 sa podarilo preskúmať časť kruhového, či oválneho objektu s rovným dnom (zachované rozmery 1,00 x 1,80 m), ktorý obsahoval črepový materiál datovaný predbežne do 8. stor. (obr. 18: 1).

b) Ul. Nad Dunajom 18 (M-33-143-C-a, 1 : 25 000, 185 : 83 mm). Na samom okraji zrázu k Dunaju sa podarilo zachytiť objekt, čiastočne zahĺbený do štrkovito-piesčitej terasy, z prelomu strednej a neskorej doby laténskej (zachované rozmery 1,38 x 0,68 m), ktorý bol porušený výkopom pre plynovú prípojku. V zásype sa našli črepy (v jednom prípade dno zdobí koncentrický kruhový kolok), zvieracie kosti a železná troska, Keramika je blízka nálezom z Pohanskej pri Plaveckom Podhradí.

c) Botanická ul. (M-33-143-C-a, 1 : 25 000, 156 : 80 mm). Pri výstavbe nadchodu pre peších sa porušil v sprašovom podloží pravidelný objekt, vyplnený hnedou zeminou bez nálezov, vedla ktorého ležal recentne poškodený hrnček zo 14.-15. stor. s okrajom členeným nechtovými vrypmi (obr. 18: 2).

RETTUNGSGRABUNGEN UND GELÄNDEERKUNDUNGEN IN BRATISLAVA-KARLOVÁ VES. Bei Oberflächenbegehungen und Rettungsgrabungen im Intravillan von Bratislava, Teil Karlová Ves, erfaßte man archäologische Funde in drei Lagen. a) Devínska cesta, Lykovcová ul. und Ul. na Riviére - Ludanice-Gruppe, Bajč-Retz-Gruppe, Velatice-Kultur, Mittel- und Spätlatènezeit, 8. Jh. (Abb. 18: 1). b) Ul. Nad Dunajom Nr. 18 - Objekt von der Wende der Mittel- und Spätlatènezeit. c) Gasse Botanická ul. - Napf aus dem 14.-15. Jh. (Abb. 18: 2).

ZÁVEREČNÁ SEZÓNA SYSTEMATICKÉHO VÝSKUMU VO VČELÍNCIACH

Václav Furmanek - Klára Marková

a) Včelince (okr. Rimavská Sobota), Lászlófala (M-34-125-D-c, 1 : 25 000, 185 : 115 mm), ľažisko doba bronzová, systematický výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Ostroh nevýraznej vyvýšeniny v Rimavskej kotline v povodí rieky Slanej.

V záverečnej sezóne sa systematický výskum opevnenej osady sústredil na vybratie spodnej - siedmej vrstvy pozdĺžného rezu východnej časti vonkajšej priekopy. Vrstva patrila hatvanskej kultúre. Obsahovala črepy, mazanicu a zvieracie kosti. V priečnom reze vonkajšej priekopy sa po zime aj vo východnom krídle črtali zahľbenia, pravdepodobne zvyšky palisády na vonkajšom okraji.

Na záver výskumu sa odobrala porovnávacia recentná botanická vzorka pre paleobotanickú analýzu.

b) Včelince (okr. Rimavská Sobota), Halomszer (M-34-125-D-c, 1 : 25 000, 166,2 : 137 mm), doba halštatská, mohyla, revízny výskum, inundačná rovina rieky Slanej, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

V roku 1992 sa zavŕšil revízny výskum halštatskej mohyly. Ukončilo sa vybratie sekundárneho zásypu v mieste pôvodnej hrobovej jamy. Ďalej sa hlavný severojužný rez predĺžil severným smerom. Na jeho konci sa tiež objavil obvodový žlab s nevýraznými stopami po kolových jamách. V južnej polovici mohyly sa vyhľibil rez v smere Z-V, orientovaný kolmo na severojužný rez. Kým v jeho západnej časti sa na obvode mohylového násypu zistilo pokračovanie priebehu obvodového žlabu, na východnej strane rezu sa v hĺ. 1,20 m objavil slovanský kostrový hrob. Vo východnej časti mohyly sa vyhľibil ďalší rez, ktorý bol paralelný s rezom v južnej polovici. V súvislosti s nálezom slovanského hrobu sa plocha medzi obidvoma rezmi preskúmala. Žiaľ, na ploche s rozlohou takmer 100 m² sa už nezistili žiadne ďalšie hroby (obr. 19).

Vrstvenie mohyly, ako to bolo možné sledovať v nových rezoch, bolo analogické, aké sa zistilo v predchádzajúcich sezónach. Násyp pozostával z hlinitých a flotívych vrstiev, ktoré boli niekedy oddelené tenkými nerovnomerne hrubými vrstvičkami azda botanického materiálu (lístie, drobné vetvy).

Už spomenutým rezom sa vo východnej časti plášta mohyly v hľ. 1,20 m zistil ojedinelý kostrový hrob so zvyškami dreveného obloženia. Zo strávnej kostry sa zachovali zuby a zvyšky sánky, ktoré boli uložené spolu s jednoduchou bronzovou krúžkovou náušnicou. V protiahľom rohu dreveného obloženia s rozmermi 0,50 x 0,90 m bola nádoba, umožňujúca datovať nálezy do 8.-9. stor. Uvedený hrobový celok je dôležitý pre slovanské osídlenie juhu stredného Slovenska, odkiaľ analogické nálezy doteraz nepoznáme.

Revízny výskum umožnil určiť dobu vybudovania mohyly v čase od konca stupňa HB po stupeň LC. Dokumentuje to nález ohniska kyjatickej kultúry z neskorej doby bronzovej a žiarového hrobu z doby laténskej (Furmánek, V. - Marková, K. 1991: Pokračovanie výskumu pravekého osídlenia vo Včelinciach. In: Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1991. Nitra, s. 34-36. V literatúre spomínané nálezy z r. 1908 ako trojbrité strelné, železné nožíky a v ruke robená keramika datujú mohylu do doby halštatskej.

ABSCHLIESSENDE SAISON DER SYSTEMATISCHEN AUSGRABUNG IN VČELÍNCE.

Včelince (Bez. Rimavská Sobota). a) Lage Lászlófala. Abschluß der systematischen Grabung der befestigten Siedlung aus der älteren Bronzezeit mit der Aushebung der letzten, siebenten Schicht aus dem Außengraben. Die Schicht gehörte zur Hatvan-Kultur. Es wurde eine rezentne botanische Probe für paläobotanische Analysen entnommen. b) Lage Halomszer (Abb. 19). Eine Revisionsgrabung des Hügelgrabes ermöglichte seine Datierung in der Spannweite der Stufen HB bis LC, und zwar dank der Entdeckung einer Feuerstelle der Kyjatice-Kultur und eines latènezeitlichen Brandgrabes. Im SO-Teil des Hügelmantels stellte man ein vereinzeltes slawisches Skeletgrab aus dem 8.-9. Jh. fest. Bei der Grabung konnten außer der ursprünglichen Grabgrube auch manche Elemente und Einzelheiten des Bauvorgangs des Hügelgrabes festgestellt werden - ein Graben am Umfang mit Pfostenlöchern wie auch das Vorhandensein organischer Reste auf dem Niveau des ursprünglichen Geländes und im Hügelmantel.

VÝSKUM ENEOLITICKEJ MOHYLY V BRESTOVE

Jan Gancarski - Jan Machnik - Ivana Strakošová - Krzysztof Tunia

Brestov (okr. Humenné), Na kaštieli (M-34-116-B-b, 1 : 25 000, 252-261 : 10-23 mm), eneolit, mohyla, záchranný výskum, uloženie nálezov VM v Humennom.

V rámci dohody o spolupráci uzavretej medzi Archeologickým ústavom SAV v Nitre a Instytutem Archeologii i Etnologii PAN v Krakove, týkajúcej sa problematiky prvých rolníkov a pastierov na oboch stranach Nízkych Beskýd, bola v katastri obce Brestov preskúmaná v dňoch 1. 6. - 17. 7. 1992 jedna mohyla zo skupiny desiatich mohýl. Mohyly sa nachádzajú v bukovom poraste na hrebeni Ondavskej vrchoviny v polohe "Na kaštieli", približne 250 m južne od kóty 340,7 a vo vzdialosti 4 km na sever od Brestova. Údaje o bližšej lokalizácii uvádza V. Budinský-Krička (1991: K otázke skupiny východoslovenských mohýl. In: Východoslovenský pravek III. Košice, s. 96-111, 98, obr. 2).

Cieľom výskumu bolo dôkladné poznanie konštrukcie mohyly, pohrebného rítu a podľa možnosti jej najpresnejšie datovanie a kultúrne určenie. Skúmanej mohyle, situovanej v lesnom výrube, hrozilo poškodenie výstavbou lesnej škôlky (výskum mal takto aj záchranný charakter). Veľkosťou patrila k menším objektom. Jej výška pred výskumom dosahovala 1,00 m, priemer mal v osi v smere S-J približne 12,5 m a v smere V-Z 11,5 m. Na telesie mohyly rástli hrubé buky.

Pred výkopom sa urobil podrobný výškopisný plán mohyly a výskumné práce sa realizovali súčasne vo všetkých štyroch kvadrantoch. Vrstvy hrubé 10 cm sa postupne vykopali až po podložie, pričom sa zachoval krížový profil, široký 0,40 m. Výskum sa dokumentoval farebnou kresebnou

technikou a fotograficky. Každý nález sa nivelačne zameral. Z mohily sa odobrali viaceré vzorky na rádiokarbónové datovanie a paleobotanické a geologické analýzy.

Konštrukcia násypu: a - vrstva lesného humusu hrubá cca 0,05 m; b - jednoliata svetložltá eluviálna vrstva hrubá 0,15-0,40 m; c - svetlohnedá iluviálna vrstva hrubá niečo nad 0,40 m. V spodnej časti násypu nad podložím sa našli zvyšky spálenej, plocho ležiacej drevenej konštrukcie, ktorá z troch strán obkolesovala stred mohyly. Pod násypom sa zachytili stopy žlabu (dobre viditeľné boli len v jednom kvadrante), širokého približne 0,30 m. Žlab s najväčšou pravdepodobnosťou ohraničoval kruhový priestor s priemerom cca 8 m. V centrálnej časti kruhu v hľ. približne 1,30 m od vrcholu mohyly sa zachytili obrys hrobovej jamy pravouhlého pôdorysu s rozmermi 2,20 x 1,60 m. Zvyšky veľmi stráveného skeletu, ktorý bol orientovaný v smere S-J, s odchýlkou na severozápad a uložený na boku so silne skrenenými nohami, sa našli v hľ. 1,75 m, na intenzívne prepájenom dne hrobovej jamy. Časti lebky sa nezachovali, pravdepodobne sa v hrobe ani nenachádzali. Na dnie hrobu, viacmenej uprostred, sa našla jamka hlboká 0,35 m (priemer 0,50 cm), ktorá obsahovala hrudky prepálenej hliny a uhlísky. Po obvode hrobu sa nachádzalo najmenej 10 kolových jamek, ktoré tvorili kruh s priemerom 2,50-3,50 m (môže ísť o zvyšky symbolického prístrešku nad hrobom).

V mohyle, hlavne v jej násype, sa našlo niekolko sto rozptýlených nálezov, ako črepky z nádob kultúry so šnúrovou keramikou, ústupy a nástroje z rôznych druhov hornín vrátane kremeňa a fragmenty dvoch kamenných sekier. Vo vlastnom hrobe však chýbal typický inventár, ak neberieme do úvahy kamennú sekuru, nájdenú v hornej časti jeho zásypu a niekoľko drobných črepov. Na základe predbežnej analýzy nálezov, pred ovšetkým keramiky (napr. ucho tzv. durýnskej amfory), sa mohyla môže datovať do staršej fázy kultúry so šnúrovou keramikou. Jej konštrukcia a charakter pohrebného rítu majú analógie v mohylách uvedenej kultúry v južnej časti Karpát. K niektorým kamenným ústupom nachádzame presné analógie v artefaktoch z ateliéru nachádzajúceho sa v blízkosti mohyly (približne 300 m na severozápad), podobne, ako aj na lokalite Lubiša 2, vzdialejnej približne 2 km na východ od brestovského mohylníka, ktorá sa preskúmala tiež v r. 1992 (pozri príspevok P. Valde-Nowaka v tejto ročenke). Mohyla bola po preskúmaní zrekonštruovaná. (Článok z polštiny preložil Pavoł Mačala.)

DIE AUSGRABUNG DES ÄNEOLITHISCHEN HÜGELGRABES IN BRESTOV. Im Rahmen der Realisierung des slowakischo-polnischen, die älteste Besiedlung der Ackerbauer und Hirten in den Karpaten betreffenden Forschungsprogramms wurden im Juni und Juli 1992 die Ausgrabungen eines Hügels eines kleineren äneolithischen Hügelgräberfeldes in Brestov (Bez. Humenné) im SO-Teil der Ondava-Hochebene geführt. Es befand sich in der Gruppe von 10 Hügelgräbern auf dem Rücken der Anhöhe, nicht weit von ihrer Kulmination (340,7 m ü.d.M.). Das untersuchte Hügelgrab war vor der Ausgrabung 1 m hoch mit einem Durchmesse von ca. 12 m. In der weiteren Partie seiner Aufschüttung, dicht über dem gewachsenen Boden, stieß man auf verbrannte, horizontal liegende Konstruktionen, die von drei Seiten eine rechteckige 2,20 m x 1,60 m große, 0,50 m tiefe Grabgrube umrahmten. Auf der gebrannten Grubensohle lag ein stark beschädigter, N-S (mit Abweichung nach NW) orientierter Hocker. Schädelknochen wurden nicht gefunden. Das Grab umgaben Pfostengruben, vielleicht Reste einer Schutzhütte. Rundherum verlief ein schmaler Graben mit dem Radius von 4 m. Das Grab enthielt keine Ausstattung; dagegen fanden sich in der Aufschüttung (und in der Füllerde der Grabgrube) einige Hundert Gegenstände, hauptsächlich Scherben, Stein-, seltener Feuersteinabschläge, auch zwei Beile. Nach den Scherben zu urteilen, gehörte das Hügelgrab in die ältere Phase der Kultur mit Schnurkeramik. Die in ihm beobachteten Erscheinungen (z. B. verbrannte Konstruktionen, Reste eines Grabens, gebrannte Grubensohle) haben zahlreiche Gegenstücke in Hügelgräbern dieser Kultur auf den nördlichen Karpatenhängen.

ŠESTNÁSTA ETAPA VÝSKUMU V NIŽNEJ MYŠLI

Dárius Gašaj - Ladislav Oleša

Nižná Myšľa (okr. Košice-vidiek), Várhegy (M-34-127-B-a, 1 : 25 000, 358 : 158 mm), staršia a stredná doba bronzová (ottomanská kultúra), pohrebisko, opevnená osada, systematický výskum, uloženie nálezov VPS AÚ SAV a VsM v Košiciach.

Lokalita otomanskej (ottomansko-füzesabonskej) kultúry sa nachádza na vyvýšenine nad sútokom riek Hornádu a Olšavy v južnej časti Košickej kotliny a má rozlohu približne 7 ha. Skúmaný areál pozostáva z troch samostatných fenoménov:

1. Opevnená osada I., klasická fáza otomanskej kultúry, rozloha 1 ha. Osídlenie reprezentujú dva sídliskové horizonty so zvyškami domov a fortifikácia.

2. Pohrebisko, košiansko-ottomanská (predklasická) a klasická fáza otomanskej kultúry, rozloha 1,5 ha. Doteraz spolu preskúmaných 499 hrobov.

3. Opevnená osada II., poklasická fáza otomanskej kultúry, rozloha 7 ha. Osídlenie reprezentuje sídliskový horizont so zvyškami domov, s kultúrnymi jamami a fortifikácia.

Stručná charakteristika výsledkov výskumnnej sezóny 1992:

1. Opevnená osada I.

Terénné práce v juhozápadnej časti areálu sa sústredili na výskum fortifikácie osady (rez priekopou č. 2). Vypracoval sa južný profil opevnenia. Výskumom sa definitívne potvrdila existencia valu a priekopy, ktoré boli dvakrát obnovené. Opevnenie vzniklo v klasickej fáze otomanskej kultúry a zaniklo počiatkom strednej doby bronzovej. Priekopa vo všetkých troch zistených fázach bola hrotitá a v každej etape obnovy sa rozšírila. V zásype na dne najmladšej priekopy sa našli spolu so zlomkami keramiky a zvieracími kostami aj fragmenty ľudských kostí a lebiek. Fortifikácia stráila svoju funkciu v poklasickej fáze otomanskej kultúry. Čiastočne už zasypaná a nefunkčná priekopa bola prekrytá súvislou sídliskovou vrstvou s kultúrnymi jamami, datovanou do poklasickej fázy otomanskej kultúry. Zahĺbené objekty (hlinisko, kultúrne jamy), ktoré obsahovali materiál z poklasickej fázy otomanskej kultúry sa zistili a preskúmali aj v predpolí už nefunkčnej fortifikácie staršej osady. Pokračovalo sa aj vo výskume vnútorného areálu osady (sektory D 1, D 3-5, C 1). Po preskúmaní zvyškov domov s hlinenými dlážkami, ktoré sú datované do klasickej fázy otomanskej kultúry, boli uvedené sektory prehľbené až po podložie. V ňom sa zachytili spodné časti kultúrnych jám. Tieto objekty, podľa získaného keramického materiálu, patrili už poklasickej fáze otomanskej kultúry a boli súčasťou osídlenia mladšej, podstatne rozsiahlejšej opevnenej osady II.

2. Pohrebisko

Výskum v tejto časti lokality pokračoval odkrývkou novej sondy č. 30, ktorá mala rozmer 50 x 15 m. Sonda bola situovaná v severovýchodnej časti areálu a v nej sa skúmala východná časť pohrebiska. Sonda č. 30 sa západným profilom napájala na preskúmanú plochu sond č. 26 a č. 27. V jej strednej časti bolo odkrytých 34 kostrových hrobov, ktoré podľa početných a typických nálezov možno zaradiť do mladšieho úseku klasickej fázy otomanskej kultúry. V dvoch hroboch sa našli masívne, rytím zdobené bronzové dýky s nitmi. Ďalších šesť kostrových hrobov z toho istého časového obdobia bolo preskúmaných v sônde č. 28. Tieto hroby boli situované 20 m severne od centrálnej časti pohrebiska a sú časťou samostatnej, izolovanej skupiny, ktorá je nápadná relatívne chudobným inventárom.

3. Opevnená osada II.

Terénné práce v tejto časti areálu pokračovali v južnej časti sondy č. 28 s rozmermi 100 x 3 m. Sonda bola situovaná v severovýchodnej časti lokality a pretínala fortifikáciu a prilahlú časť rozsiahlej opevnenej osady z poklasickej fázy otomanskej kultúry. Výskumom sa potvrdilo, že na konštrukciu valu bolo využité drevo, kamene a hlina. Príbytky sa primkýnali k opevneniu, ale okrem ohnísk s estrichom a fragmentov hlinených dlážok sa z nich, po ničivých zásahoch hlbokých orieb, nič nezachovalo. Obdobná terénná situácia sa zistila aj v novej sônde č. 30, kde sídlisková vrstva, datovaná do stupňa BB, prekrývala východnú časť staršieho pohrebiska.

Z vrstvy sa získali fragmenty keramiky, zvieracie kosti, torzá kamenných a kostenných výrobkov, bronzové náramky a bronzový kosák. Miestna metalurgia farebných kovov je doložená

bronzovými zliatkami a fragmentmi kamenných kadlubov, z ktorých jeden slúžil na odlievanie zlatého kovania. Súčasťou sídliska boli aj zahľbené kultúrne objekty s interesantným inventárom datovaným na počiatok strednej doby bronzovej, prípadne až na prelom stupňov BB₁ -BB₂. V tejto sezóne sa preskúmalo štrnásť kultúrnych jám, celkovo však až 298 sídliskových objektov.

Kedže lokalita nie je ešte archeologicky vyčerpaná a svojím významom presahuje regionálny rámc, malo by sa v budúcnosti pokračovať v jej výskume, a to tak na pohrebisku, ako aj na oboch samostatných opevnených sídliskách.

SECHZEHNTE GRABUNGSETAPPE IN NIŽNÁ MYŠLA. Im Košice-Becken, bei der Gemeinde Nižná Myšla (Bez Košice-Land), setzte die systematische Grabung auf dem ausgedehnten Areal der Otomani-(Otomani-Füzesabony-)Kultur fort. Die Ergebnisse der Grabungssaison von 1992 kann in folgenden Punkten zusammengefaßt werden. 1. Befestigte Siedlung I. Zwei Siedlungshorizonte mit Häuserresten und eine bogenförmige Fortifikation aus der klassischen und teils auch nachklassischen Phase der Otomani-Kultur. Die Grabung bestätigte definitiv die Existenz dreier Bauphasen des Grabens und seine nachfolgende Besiedlung nach Einbuße seiner Funktion in der Stufe BB₁. Zeitlich korrespondierende Kulturgruben erfaßte man im Raum des Innenareals der älteren Siedlung I und auch im Vorfeld ihrer Fortifikation. 2. Gräberfeld. In diesem Teil der Fundstelle wurden weitere 40 Körpergräber erschlossen, wodurch die Gesamtzahl der freigelegten Gräber auf 499 anstieg. Das Gräberfeld weist zwei chronologische Hauptphasen auf: die Košany-Otomani- und die klassische Phase. Die letzten erschlossenen Gräber gehören zum jüngsten Horizont und entfallen zeitlich an die Wende der älteren und mittleren Bronzezeit (Stufe BA₃/BB₁). Es wurde auch eine isolierte Gräbergruppe außerhalb des zentralen Gräberfeldareals festgestellt. 3. Befestigte Siedlung II. Sie repräsentiert einen Siedlungshorizont mit Wohnhausresten und eingetiefsten Objekten. Die Fortifikation bestand aus einem Graben und Erdwall, in dessen Konstruktion Steine waren. Die Siedlungsschicht und Gruben mit Belegen örtlicher spezialisierter Handwerkszweige, besonders der Buntmetallverarbeitung, können in den Verlauf der Stufe BB₁ datiert und in die nachklassische Phase der Otomani-Kultur eingestuft werden. In den nachfolgenden Saisons dieser wichtigen, beinahe 7 ha großen Fundstelle wird weiterhin geegraben werden.

ZANIKNUTÁ STREDOVEKÁ DEDINA V CHOTÁRI OBCE KOPLOTOVCE

Alojz Habovštiak

Koplotovce (okr. Trnava), Čanadov, na svahu medzi cestou v smere Koplotovce - Jalšové a riekou Váh (základná mapa ČSSR, Západoslovenský kraj, okr. Trnava, severná časť, z r. 1967, 1 : 50 000, 35 : 500 mm), uloženie nálezov VM v Hlohovci.

Na lokalitu ma písomne upozornil Ing. T. Ďurák z Leopoldova na základe zistení Ing. I. Fridczkého z Koplotoviec, ktorý na starších plánoch a katastrálnych mapách a na základe písomných správ usúdil, že v uvedenej polohe sa mohla nachádzať v stredoveku dedina. Preto som s Ing. T. Ďurákom navštívil Ing. I. Fridczkého, ktorý je posledným žijúcim potomkom známej zemanskej rody Fridczkých, ktorá vlastnila v Koplotovciach veľkú časť pozemkov. Jej patril aj dodnes v obci sčasti zachovaný kašiel z r. 1613 s dvoma novšími novoklasicistickými kúriami v nádvorí (Súpis pamiatok na Slovensku 2, Bratislava 1968, s. 73-74). V jednej z nich l. Fridczký býva. Spolu sme prezreli katastrálne mapy z jeho vlastného archív, na ktorých je lokalita označená spomenutým názvom Čanadov alebo v maďarskej podobe Csenede puszta (obr. 20). Potom sme na lokalite urobili povrchový prieskum, na ktorom sa zúčastnil aj Mgr. P. Novosedlík, pracovník Vlastivedného múzea v Hlohovci.

Pri prieskume celého areálu, na ktorý sa chotárny názov Čanadov vzťahuje, t. j. na svahu medzi inundačným územím Váhu a štátnej cestou Koplotovce - Jalšové a čiastočne i nad ňou, v okolí pricestnej kaplnky sv. Jána Nepomuckého, sme našli prekvapujúco len málo drobných

úlomkov stredovekej a včasnonovovekej keramiky, datovateľnej do 13.-17. stor., miestami zhluky rozvlečených pieskovcových, sčasti opracovaných kameňov, hrudy prepálenej hliny (mazanice), ako i úlomky zvieracích kostí. Pomerne malé množstvo nálezov možno vysvetliť tým, že na lokalite v minulosti viackrát došlo k zosuvu pôdy zo strmšieho svahu nad cestou, v dôsledku ktorých mohla byť staršia kultúrna vstava čiastočne prekrytá zosunutou pôdou. Zosuvy pôdy prestali po tom, čo v 60-tych rokoch urobili do svahu nad cestou hrádzu z betónových blokov zapustených hlboko do zeme.

Aj keď stopy po osídlení na lokalite sú zatiaľ dosť málo výrazné, možno podľa nich s istotou predpokladať, že tu v stredoveku bola dedina, ktorá sa v rôznych obmenách spomína aj v písomných prameňoch. Publikovala ich D. Lehotská v zborníku Hlohovec a jeho okolie, i keď vtedy ona sama ešte nemohla vedieť, že osadu Chened (Cheneth) možno spájať s chotárnou časťou Koplotoviec, zvanou Čanadov.

Po prvýkrát sa osada spomína pod názvom Chened r. 1393 v listine zoborského konventu spolu so susednou osadou Elseu, dnes Jalšové (Lehotská, D. 1968: Hlohovec a jeho okolie. Bratislava, s. 62).

Po druhýkrát sa uvádzá v darovacej listine Ladislava V. v r. 1453, ktorou Mikulášovi Ujlakymu dáva hrad a panstvá Hlohovec a Tematín, ako aj Banku a Piešťany s okolitými obcami, patriaci mi k hlohovskému panstvu, medzi ktorými sa spomína aj Chenech (Lehotská, D. 1968, s. 66).

Napokon sa Chened spomína v donačnej listine z r. 1525, ktorou kráľ daroval hlohovské panstvo spolu s opustenými majetkami, medzi nimi aj majere Dič, Čalád, Chened a Apathy, dnes Opatovce (Lehotská, D. 1968, s. 73), z čoho možno usudzovať, že už vtedy nebola dedinou, ale len majerom.

Vo veľkej monografii uhorských žúp a miest sa uvádzá, že Čanadovskú pustu (Csenede pusztá) spolu so susednými Koplotovcami (Kaplath) r. 1600 získali Ján Beycsy a Pavol Goszthoronyi (Magyarország vármegyei és városai, zväzok Nyitra vármegye, s. 597), čo tiež ukazuje, že aj vtedy už nebola dedinou.

Osídlenie na Čanadovskom majeri celkom zaniklo okolo polovice 18. stor. v dôsledku väžských záplav, keď "Csenede pusztál", ako uvádzá tá istá publikácia v súvisie s opisom Koplotovce (Kaplath), zničil Váh (Lehotská D. 1968, s. 64).

Na základe uvedených skutočností možno teda donedávna neznámu a nelokalizovanú osadu, spomínanú v písomných prameňoch ako Chened, spájať s lokalitou Čanadov, ktorá existovala od 13. stor. do začiatku 16. stor. Vtedy bola už sčasti opustená a premenena na majer, ktorý zanikol v polovici 18. stor.

Vzhľadom na to, že doterajší povrchový prieskum na tejto lokalite ešte určite nepovedal o jej osídlení v stredoveku posledné slovo, žiada sa, aby sme lokalitu ďalej starostlivo sledovali opäťovnými prieskumami, najmä po jarných a jesenných polných prácach.

ABGEGANGENES MITTELALTERLICHES DORF IN DER GEMEINDEGEMARKUNG VON KOPLOTOVCE. Aufgrund von Angaben auf älteren Katastralkarten über den bis heute erhaltenen Namen Čanadov (im ungarischen in Form von Csenede) für einen Gemeindeteil von Koplotovce (Bez. Trnava) zwischen dem Waagfluss und der Staatsstraße Koplotovce - Jalšové, und nach der realisierten Geländeerkundung auf der Fundstelle (Abb. 20) ist es gelungen, das bis jüngsthin unbekannte und unlokalierte mittelalterliche abgegangene Dorf mit einem historisch belegten Dorf zu identifizieren. Dieses wurde zum erstenmal in Schriftquellen 1393 unter dem Namen Chened in der Nachbarschaft der Ansiedlung Elseu, heute Jalšové, und 1453 unter dem Namen Chenech als Bestandteil der Gutsherrschaft von Hlohovec erwähnt. Da es in der Donationsurkunde vom J. 1525 schon unter den wüstgewordenen Gütern als Meierhof der Gutsherrschaft von Hlohovec und im J. 1600 als "Csenedepuszta" angeführt wird, kann geurteilt werden, daß es bereits im 16. Jh. teilweise abgegangen war und zu einem Meierhof umgestaltet wurde. Die Besiedlung auf dem Čanadov-Meierhof endete um die Mitte des 18. Jh. infolge von Überschwemmungen des Waagflusses. Weil die bisherigen Oberflächenerkundungen auf der Fundstelle nur verhältnismäßig wenige Funde ergaben, die in das 13.-17. Jh. datierbar sind, ist eine Verfolgung der Fundstelle weiterhin notwendig.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V BÍNI V ROKU 1992

Alojz Habovštíak - Karel Prášek

Bíňa (okr. Nové Zámky), farský dvor a dvor obecného úradu, farská záhrada, hospodársky dvor fary, kostolná záhrada (45-42-15, 1 : 10 000, 85 : 156 mm), systematický výskum, opevnené sídlisko, ľažisko osídlenia v 9.-13. stor., okrem toho neolit (engyelská kultúra), eneolit (kultúra s kanelovanou keramikou), doba laténska, doba rímska, neskôry stredovek a novovek, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Sondou FD III/92 na farskom dvore, zasahujúcou aj na územie dvora obecného úradu, sa zistilo a preskúmalo štrnásť objektov sídliskového charakteru, z toho tri z eneolitu, desať zo včasného a neskôreho stredoveku a jeden z novoveku. Z nich si osobitnú pozornosť zaslúhuje objekt 2/92 (obr. 21), ktorý predstavuje zahľbenú časť polozemnicového prístavku (chaty) štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi 3,20-3,25 m, s pecom (krbom) v severozápadnom rohu a s vchodom v strede západnej steny. V rohoch a v strede stien, ako i po oboch stranách vchodu sa zistili kolové jamky (jarmka v severovýchodnom rohu bola zničená neskôrším zásahom). Zahľbená časť prístavku bola vykopaná do sterilného, sprašového podložia. Mal zvislé steny, ktoré v pravom uhle s miernym zaoblenním prechádzali do viac-menej vodorovnej podlahy. Tvorila ju udupaná sprašová hlina. Vo výplni objektu sa hojne nachádzali zlomky keramiky, sčasti rekonštruovateľnej, ktorú možno dатovať do 9.-10. stor., ďalej úlomky zvieracích kostí a mazanice s odtačkami prútov. Severovýchodná časť chaty bola porušená vykopom mladšej stredovekej zásobnej jamy na obilie, označenej ako objekt 16/92 (obr. 21). Jama mala neobvykle veľké rozmer, jej priemer v úrovni zistenia bol 2,20 m a jej dno siahalo do hĺ. 3,26 m. Maximálna výška v úrovni 1,60 m nad dnom mala priemer 2,56 m. Ide o doteraz najväčšiu, resp. najobjemnejšiu zásobnú jamu, aká sa doteraz pri výskume v Bíni našla. V jej výplni sa nachádzali črepy keramiky podobného charakteru ako vo výplni chaty, okrem iného aj jeden úlomok železnej sekerovitnej hrivny. To by mohlo naznačovať, že medzi chatou a obilnou jamou nie je veľký časový rozdiel, ale jej neobvykle veľké rozmery poukazujú na jej mladší pôvod (11.-12. stor.).

Výkopom jamy pre polozahľbenú včasnostredovekú chatu bola porušená časť menšej, pravdepodobne zásobnej jamy z eneolitu (kultúra s kanelovanou keramikou). Zachovala sa z nej len spodná časť s plochým dnom, ktoré bolo o 15 cm hlbšie ako podlaha prístavku.

Ďalšie tri zásobné jamy menších rozmerov hruškovitého tvaru sa našli v neveľkej vzdialenosťi od chaty v južnej polovici sondy (objekty 5/92, 6/92 a 7/92). Podľa nálezov z výplne ich možno rámcovo dátovať do 9.-11. stor.

Dve sondami vo farskej záhrade (sonda FZ VI/92 a FZ VII/92) sme odkryli dve jamy bližšie neznámeho účelu z eneolitu (objekty 8/92 a 11/92), jednu zásobnú jamu z 9.-10. stor. (objekt 9/92) a hroby z novoveku (18.-19. stor.), ktorými boli spomenuté objekty sčasti porušené. Kedže v týchto sondách sa nezistili žiadne hroby ani nálezy z 9.-10. stor., usudzujeme, že velkomoravské pohrebisko, ktoré sa zistilo v okolí rotundy pri starších výskumoch (v r. 1962 a 1978), na miesta sond nezasahovalo.

Zisťovacou sondou 30 m dĺhou a 1 m širokou, na južnom okraji hospodárskeho dvora fary, paralelne vo vzdialosti 20,5 m na sever od kostola (sonda HD XXII/92), sme urobili prierez kultúrnej vrstvy až po úroveň sterilného sprašového podložia v tejto časti bínanskej vyvýšeniny. Sondou sa zistila sivohnedá, pomerne hrubá kultúrna vrstva s nálezmi od eneolitu, cez laténsku a rímsku dobu až po stredovek. Bola porušená viacerými novovekými hrobmi, ktoré siahali do hĺ. 1,20-1,60 m. Z nálezov vo vrstve zaslúhuje zmienku železny hrot loveckého šípu z 15. stor. Táto vrstva siahala do hĺbky 1,40 až 1,70 m a prechádzala do kompaktnejšej svetlohnedej hlinitej vrstvy, v ktorej sa zistili zvyšky šiestich objektov, väčšinou kruhového pôdorysu s nálezmi úlomkov keramiky kultúry s kanelovanou keramikou. V sonda v hĺ. 1,50-2,00 m prechádzala svetlohnedá vrstva do sterilnej žltej spraše.

Podľa opísanej situácie v sonda a povrchových nálezov v tejto časti hospodárskeho dvora fary možno usudzovať, že táto poloha je pomerne málo porušená novovekými zásahmi, a že je vhodná

na väčšiu súvislú odkrývku kvôli sledovaniu celkovej situácie na lokalite, najmä z hľadiska jej včasnostredovekého, ale i pravekého osídlenia.

Ďalšia, v poradí piata sonda KZ V/92 na južnom okraji kostolnej záhrady, ktorou sme po-kračovali v sledovaní situácie na južnom okraji svahu centrálnej bínanskej vyvýšeniny, ukázala podobnú situáciu, aká sa zistila v sonde, ktorá bola vykopaná v r. 1991. I tu sa zistil okraj novovekého cintorína a pokračovanie veľkého hliniska (exploatačnej jamy), ktorým pôvodná situácia v týchto miestach bola veľmi porušená, a neumožňuje zistenie prípadných zvyškov opevnenia, ktoré možno predpokladať na okraji tejto vyvýšeniny.

Na území južne od kostola, na ktorom sa pri predchádzajúcich výskumoch odkryla časť stredovekého zaniknutého premonštrátskeho kláštora z 13.-16. stor., uskutočnil RNDr. J. Tirpák z AÚ SAV v Nitre geofyzikálny prieskum za účelom doplnenia celkovej dispozície pôvodného kláštora.

Odborná archeologická komisia, ktorá sa na lokalite konala 13. 8. 1992, odporúčala vo výskume bínanskej vyvýšeniny v okolí kostola a fary pokračovať.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN BÍÑA IM JAHR 1992. Bei der Grabung verfolgte man weiterhin die Situation im zentralen Teil der Anhöhe in Bíña (Bez. Nové Zámky), und zwar im Pfarrhof und im anliegenden Teil des Gemeindeamtes, im Pfarrgarten, im Wirtschaftshof der Pfarrei und im Kirchengarten. Insgesamt erfaßte man 25 Objekte von Siedlungscharakter, davon 12 aus dem Äneolithikum, acht aus dem 9.-10. Jh., drei aus dem 11.-14. Jh., zwei aus der Neuzeit und 21 neuzeitliche Gräber. Bei den äneolithischen Objekten handelte es sich um Kultgruben von näher nicht bestimmter Funktion; im Falle der Objekte aus großmährischer Zeit um eine Halbgrubenhütte von quadratischem Grundriß (3,20 x 3,25 m) mit einem Steinofen in der NW-Ecke und einem Eingang von der Westseite (Abb. 21), weiter um sechs Vorratsgruben und eine Funktionell nicht bestimmte Grube. Im Falle der Objekte aus dem Spätmittelalter waren es zwei Vorratsgruben und eine Grube von unbekannter Funktion, von den Objekten aus der Neuzeit war es eine Baumgrube und der Teil einer Lehmbaugrube. Von den Angeführten Objekten wurden 14 vollständig untersucht, die restlichen 11 nur teilweise. Ähnlich wurden auch von den erwähnten neuzeitlichen Gräbern 12 ganz erschlossen und neun nur teilweise. Die gewonnenen Funde bestehen vorwiegend aus teilweise rekonstruierbaren Keramikscherben, Spinnwirteln, Knochenahlen, einem Axtbarrenbruchstück, einer Eisenpfeilspitze, einem Wagenbeschlag u. a. Die Grabung läuft weiter.

ARCHEOBOTANICKÉ NÁLEZY Z POHREBISKA V ČAKAOVCIACH

Eva Hajnalová

Z dlhoročného systematického výskumu M. Rejholtcovej na pohrebisku v Čakajovciach (okr. Nitra), poloha Kostolné (35-43-16, 1 : 10 000, 195-207 : 370 mm), datovaného do 7.-12. stor., pochádzajú rôzne archeobotanické nálezy. Zvyšky rastlín z výskumných sezón z r. 1974, 1976, 1977 a časť z r. 1978 boli už publikované (Hajnalová, E. 1980: Nálezy a analýza rastlinných makrozvyškov z archeologických výskumov. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1978. Nitra, s. 95-107). Nálezy z r. 1978 sú posúdené v nálezovom posudku prír. č. 3832/80, ktorý je uložený v dokumentačnom oddelení Archeologického ústavu SAV v Nitre. Zvyšky rastlín získané v r. 1980-1993 z devätnásťich hrobov sa stručne prezentujú v tomto príspevku.

Do 9. stor. je datovaný nález z hrobu 225, a to násada nožíka z bližšie neanalyzovanej dreviny. Z hrobu 337 pochádza petrifikované drevo z rúčky sekery, pravdepodobne z hrabu - cf. *Carpinus betulus*. V hrobe 594 sa pod hlavou pochovaného našlo 270 nezuholenatencích semienok čistca rolného - *Stachys arvensis*. Z hrobu 794 sa analyzovala petrifikovaná rúčka sekery z jaseňa - *Fraxinus sp.* a osem uhlíkov z bresta - *Ulmus sp.*, ktoré sú zvyškom vydreveného dna hrobovej jamy. Z hrobu 755 sa vyzdvihlo šestnásť uhlíkov z duba - *Quercus sp.* z vydrevenia hrobovej jamy. V hrobe 759 je zaznamenané petrifikované drevo z rúčky a pošvy nožíka, pravdepodobne z javora - cf.

Acer sp. V hrobe 764 sa zistilo pri nohách pochovaného desať uhlíkov z duba - *Quercus* sp. Z hrobu 788 pochádzajú petrifikované drevá z rúčky sekery aj rúčky kosáka, obe boli z javora - Acer sp.; na dne hrobovej jamy sa v dvoch polohách našlo 55 uhlíkov z duba - *Quercus* sp. V ďalšej tretej polohe sa na dne hrobovej jamy sa zistilo 12 uhlíkov z duba - *Quercus* sp., šesť uhlíkov z topola - *Populus* sp. a šesť uhlíkov z javora - Acer sp.

Do 9. až začiatku 10. stor. sú datované nálezy z hrobu 411, a to uhlíky pravdepodobne z duba - *Quercus* sp. Z hrobu 489 sme analyzovali petrifikované drevo z rúčky kosáka z javora - Acer sp.

Do 9. až 10. stor. sú datované nálezy z dna hrobu 472; patrí k nim 23 uhlíkov z duba - *Quercus* sp. a deväť uhlíkov z bresta - *Ulmus* sp. Z hrobu 587 sme analyzovali petrifikované drevo z násady nožíka, pravdepodobne z jablonokvetých - cf. *Pomideae*.

Do 10. stor. sú datované nálezy z dna hrobu 409, a to deväť uhlíkov z lípy - *Tilia* sp. Na dne hrobu 453 sa nachádzala výstrelka z kože, ktorá zotlela, ale nezuholnala. V hľ. 64 cm v hrobe 609 sa pravdepodobne ako zvyšok po pietnom ohni zistilo 23 uhlíkov z duba - *Quercus* sp. Hrob 683 mal pri kostre dva uhlíky z duba - *Quercus* sp. V hrobe 676 sa v hrncovitej nádobe zistili zuholnaté zvyšky pôvodnej kvasenej potravy, zatiaľ ďalej neanalyzované. Z hrobu 738 pochádzajú dva nálezy. Petrifikované drevo zo šable sa nachádzalo v polohe pošvy šable a patrilo breze - *Betula* sp.; petrifikované drevo z rúčky nožíka bolo z javora - Acer sp.

Archeobotanické nálezy z pohrebiska v Čakajovciach dokumentujú drevo použité pri úprave hrobových jám vydrením, vystlanie hrobovej jamy kožou, prítomnosť ohňa pri otvorených hroboch, prípadne v nich alebo pietne ohne na hroboch. Zaujímavé sú poznatky o výbere vhodných surovín pri zhľadávaní drevín súčasťí kovových predmetov ako nožíkov, sekier, kosákov a šablie, ktoré boli pôvodne úžitkovými predmetmi a až potom sa stali milodarmi.

Zo všetkých archeologických sezón v Čakajovciach (1978-1983) sú známe zvyšky rasllín zo 42 hrobov. Zaujímavý nálezový fond, veľmi dobre evidovaný vo všetkých nálezových situáciach v teréne, ktorý má dosťatočnú vysvetľiaciu schopnosť, sa získal zásluhou M. Rejhocovej a jej patrí úloha ho aj vyhodnotiť.

ARCHÄOBOTANISCHE FUNDE AUS DEM GRÄBERFELD IN ČAKAJOVCE. Während der systematischen Abdeckung des Gräberfeldes aus dem 7.-12. Jh. in Čakajovce (Bez. Nitra) wurde auch Funden von Pflanzenresten Aufmerksamkeit gewidmet. Die Funde aus den Grabungsjahren 1980-1983 stammen aus 19 in das 9.-10. Jh. datierten Gräbern: es sind Holzkohlenstückchen von der Holzverkleidung der Grabgruben und von Brandplätzen während der Bestattungszeremonien, weiters petrifiziertes Holz von Metallgegenständen, nicht verkohlte Samen von wildwachsenden Pflanzen und verkohlten Speisen. Im archäobotanischen Beitrag ist die Aufzählung der Pflanzenreste dargeboten. Als Axtschäfte diente Holz von *Fraxinus* sp., *Acer* sp., cf. *Carpinus betulus*. Für den Messergriff hatte man Holz von *Acer spec.*, cf. *Pomoidae* verwendet. Eine Messerscheide war aus Holz von cf. *Acer* sp. geschnitten. Für Sichelgriffe wurde das Holz von *Acer* sp. benutzt. Auf dem Säbel ersaßen wir an der Stelle, wo sich die Scheide befunden haben konnte, Holz von *Betula* sp. Die Grabgruben waren am häufigsten mit Holz von *Quercus* sp. verkleidet; verwendet wurde ebenfalls Holz von *Ulmus* sp. Weitere Gehölze (*Populus* sp., *Acer* sp., *Tilia* sp., *Quercus* sp.) fanden sich an Brandplätzen im Zusammenhang mit pietätvollen Praktiken.

DREVENÉ SÚČASTI STREDOVEKÝCH ŽELEZNÝCH PREDMETOV Z NOVÉHO TEKOVA

Eva Hajnálová

Nový Tekov (okr. Levice), vedla riečneho prievozu cez rieku Hron (M-34-134-A-c, 1 : 25 000, 293 : 18 mm), vrcholný a neskôr stredovek, nález ojedinelý, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Zo súboru 20 železných predmetov, ktoré našiel v r. 1984 J. Bob pri úprave koryta rieky Hron, blízko riečneho prievozu v katastri obce Nový Tekov (okr. Levice; Ruttkay, A. - Pölhösová, M. 1985: Ďalší hromadný nález stredovekých železných predmetov a sídliskové nálezy z Nového Tekova. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 209-210; Ruttkay, A. - Pölhösová, M. 1984: Dva hromadné nálezy stredovekých železných predmetov z Nového Tekova. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 191-192), sme analyzovali zvyšky drev. Kolekcia nálezov, ktorá pozostávala z rúčok sekier, násad háku a bojového čakana, ale aj z rúčky bojového cepu, je datovaná do 14.-15. stor. (Ruttkay, A. - Pölhösová, G. 1985).

Drevo nachádzajúce sa v bezprostrednej blízkosti kovu sa uchovalo petrifikovaním. Tlakom, pod dvojmetrovou vrstvou hliny, sa však veľmi zdeformovalo. Analýza anatomickej stavby dreva pri 15- až 20-násobnom zväčení pomocou mikroskopu s dopadajúcim svetlom (Jenavert) ukázala, že na rúčky sekier sa použila drevina dub - *Quercus* sp. (predmety č. 30, 32), javor - *Acer* sp. (predmety č. 29, 38), buk - *Fagus* sp. (predmety č. 28, 40), jaseň - *Fraxinus* sp. (nález č. 39) a drevo pravdepodobne jabloňkovetých - cf. *Pomoideae* (nálezy č. 37, 46). Násada háku bola vyrobená z buka - *Fagus* sp. (nález č. 49), rúčka bojového čakana z brestu - *Ulmus* sp. (nález č. 53) a násada bojového cepu z jaseňa - *Fraxinus* sp. (predmet č. 51).

Sortiment použitých tvrdých drev je pomerne široký. Medzi predmetmi možno nájsť drevá s rozdielnymi úžitkovými vlastnosťami ako sú rôzna krehkosť, húževnatosť, pružnosť, pevnosť a ohybnosť. Na základe takto pochopeného sortimentu drev je možné v analyzovanom súbore železných predmetov predpokladať aj vzťahy medzi funkciou predmetu, v našom prípade rozlišiteľnú tvarom a výberom druhu dreva na rúčku alebo násadu. Ponúka sa tu sledovanie vzájomných interakcií.

HOLZBESTANDTEILE VON MITTELALTERLICHEN EISENGEGENSTÄNDEN AUS NOVÝ TEKOV. Aus dem ursprünglichen Gran-Flußbett, im Gemeindekataster von Nový Tekov (Bez. Levice), stammt eine Kollektion von 20 Eisengegenständen (Äxte, ein Kampfshaken, Kriegsbeil und Streitkolben), die in das 14.-15. Jh. datierbar sind. Auf manchen der angeführten Gegenstände befanden sich durch Druck erhaltenen und durch Petrifizierung beschädigte Holzreste von Schäften und Griffen. Diese Reste wurden archäobotanisch analysiert. Die Äxte besaßen Schäfte aus Holz von *Quercus* sp., *Fagus* sp., *Acer* sp., *Fraxinus* sp., und cf. *Pomideae*. Der Haken hatte eine Schäftung aus *Fagus* sp. und das Kriegsbeil einen Griff aus Holz von *Ulmus* sp. Der Griff des Streitkolbens war aus *Fraxinus* sp.

DRUHÁ SEZÓNA VÝSKUMU KLÁŠTORA V BANSKEJ ŠTIAVNICI

Milan Hanuliak

Banská Štiavnica (okr. Žiar nad Hronom), Pri kostole (36-33-09, 1 : 10 000, 255 : 203 mm), stredovek, novovek (13.-20. stor.), kláštorný objekt, prečistihový výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

V roku 1992, po jednorocnej prestávke, pokračoval archeologický výskum dominikánskeho kláštora. Práce sa sústredili na plochu kláštoriska odkrytú v r. 1990. Jej pôvodný rozsah sa na okrajoch rozšíril a v súčasnosti predstavuje 420 m². Tak bolo možné zachytiť výkopom severnú priečku štvrtnej miestnosti, južnú a východnú obvodovú stenu prvej miestnosti hlavnej kláštornej budovy a zvyšky murív po chodbovitom prepojení kláštornej budovy s apsidou susediaceho kostola Nanebevzatia P. Márie. Pri exploataovaní zásypov v druhej a štvrtnej miestnosti sa odkryl povrch systému valených klenieb prekrývajúcich suterénné priestory. Tieto miestnosti sa rozkladajú pod obytným traktom hlavnej kláštornej budovy a tvoria jej spodné, t. j. prvé podlažie, zahĺbené pod úrovňou niekdajšieho terénu. Dokladom po staršom drevenom strope sú hranaté otvory po tránoch, osadené v interiéri pozdĺž východnej a západnej obvodovej steny. Veľký význam majú priečne múry odkryté v oboch miestnostiach. Predstavujú priečky členiaci druhé podlažie na tri obytné miestnosti. Z nich

južná bola sprístupnená zo strednej miestnosti portálom. Jeho umiestnenie spresnil prahový kameň zamurovaný v telese priečneho múru. Severnejší priečny mór prechádza cez západnú obvodovú stenu štvrtej miestnosti do krízovej chodby a pokračuje mimo hranice skúmanej plochy.

V areáli rajskej dvora sa výskumom zachytila najmladšia dlažba vyhotovená zo stredne velkých kameňov. Jej úroveň sa zvažovala k múru krízovej chodby do kamenného kanálika, ktorý odvádzal dažďovú vodu.

Sondy vytýčené v priestore krízovej chodby priniesli významné zistenia, ktoré precizujú niektoré detaily stavebno-historického vývoja kláštorného objektu. Vzťah priečneho múru s kultúrnymi vrstvami, datovanými keramickými zlomkami a mincami, posúvajú počiatky výstavby hlavnej kláštornej budovy dominikánskeho kláštora do 13. stor. Čiastočná úprava budovy, sprevádzaná najmä zmenou funkčnosti krízovej chodby, sa uskutočnila v druhej pol. 17. stor. Generálna prestavba kláštorného objektu spojená s novým členením interiérových priestorov, výmenou trámového stropu suterénnych priestorov za kamenné valené klenby, bola realizovaná v druhej pol. 18. stor. V danom období sa objekt nachádzal v držbe jezuitského rádu.

ZWEITE GRABUNGSSAISON DES KLOSTERS IN BANSKÁ ŠTIAVNICA. Durch die Erweiterung der Grabung im Areal des ehemaligen Dominikanerklosters in Banská Štiavnica (Bez. Žiar nad Hronom) konnte das Hauptgebäude fast komplett erfasst werden. Seine Kellerräume sind gegenwärtig größtenteils verschüttet. Ursprünglich waren sie von einer Balkendecke überdeckt, die im 18. Jh. durch ein Tonnengewölbe abgelöst wurde. Auf dem Niveau des ersten Geschosses wurden Mauern abgedeckt, welche in ihrem ältesten Abschnitt das Gebäude in drei Räume gliederten. Im Areal des Paradieshofes erfasste man das jüngste Steinplaster mit einem Ableitungssystem von Regenwasser. Aufgrund der Auswertung chronologischer Relationen kann der Baubeginn des Klosters in das 13. Jh. angesetzt werden, größere Umbauungen in die zweite Hälfte des 17. und in das 18. Jh.

ZÁCHRANNÁ AKCIA V INTRAVILÁNE ZVOLENA

Václav Hanuliak

Zvolen (okr. Zvolen), juhozápadná časť mesta, nárožie ulíc M. R. Štefánika a T. G. Masaryka (M-34-123-A-d, 1 : 25 000, 366 : 41 mm), včasný a vrcholný stredovek, sídlisko, prieskum a záchranný výskum, uloženie nálezov SÚPS - stredisko Banská Bystrica, depozit na hrade v Slovenskej Ľupči.

Počas výstavby budovy Prevádzkového oddielu ŽSR vo Zvolene v auguste 1992 došlo pri zemných prácach k porušeniu kultúrnych vrstiev, ktoré upozorňovali na existenciu sídliska z 9.-12. stor. (obr. 22). Pracovníci Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti - stredisko Banská Bystrica uskutočnili na stavenisku v priebehu zemných i stavebných prác obhliadku a záchranný zisťovací výskum.

Stavebná jama bola už vyhlbená približne 3,00-3,50 m pod úroveň súčasného terénu. Na základe prieskumu sa mohlo už iba konštatovať, že pravdepodobne veľká časť objektov bola odstránená pri explootácii zeminy. Zvyšky objektov sa zistili len v severnom profile výkopu stavby. Ostatná plocha bola už pre prieskum bezpredmetná, pretože v hĺ. 0,70-0,75 m začínalo sterilné ilové podložie.

Objekt 1/92 predstavoval väčšiu zahĺbenú jamu, dĺžku 3,20 m. Objekt mal nerovné dno, ktoré sa zvažovalo k západnej strane do hĺ. 1,10 m od súčasnej úrovne terénu. Dno vo východnej časti ležalo v hĺ. 0,70 m. Z profilu výplne sa získali atypické črepky, ktoré je možné datovať do 16.-17. stor.

Objekt 2/92 bol menší ako predchádzajúci. Na základe jeho zachovanej časti predpokladáme, že išlo o kruhovú exploatačnú jamu s priemerom 1,30 m v hĺ. 0,70 m. Jama sa kónicky zužovala ku dnu, ktorého priemer bol už iba 0,60 m. Dno objektu s obľými okrajmi sa nachádzalo v hĺ. 1,50 m od súčasného povrchu terénu. Od hlbky 0,70 m bol objekt zahĺbený v ilovom podloží (obr. 23).

Postupne sa odkryl až na dno. Z nálezovej situácie usudzujeme, že exploatačná jama vznikla v období 9.-10. stor. Dokladom tohto tvrdenia je výplň spodnej časti objektu (vrstva hrubá 0,30 m), ktorá pozostávala z organických zvyškov (uhlíky), mazanice a keramických fragmentov, rámcove datovaných do obdobia 9.-10. stor. (obr. 24: 1-6). Stredná časť objektu bola vyplnená tmavosivou hlinitou zeminou obsahujúcou organické zvyšky bez črepov. Celý objekt prekrývala kompaktná hnedočervená vrstva hrubá 0,20-0,26 m, ktorá sa zretelne odlišovala a oddelovala od zásypu v exploatačnej jame. Okrem veľkých kusov mazanice obsahovala aj keramiku z 12.-14. stor. (obr. 24: 7-11).

Kultúrna vrstva tejto štruktúry sa zistila aj v iných okrajových a neporušených častiach lokality, čo je dôkazom, že táto vrchná vrstva s objektom 2/92 kultúrne ani časove nesúvisí. Zistený objekt 2/92 predstavuje okraj sídliska, ktoré sa podľa výskumu z r. 1952-1954 zistilo v areáli dnešnej Technickej univerzity.

RETTUNGSAKTION IM INTRAVILLAN VON ZVOLEN. Während des Aufbaues eines Gebäudes der Betriebsabteilung der Slowakischen Eisenbahnen in Zvolen (Bez. Zvolen) kam es im August 1992 bei Erdarbeiten zur Störung von Kulturschichten, die Hinweise auf eine Siedlung aus dem 9.-12. Jh. boten. Die Fundstelle befindet sich an der Ecke der Straßen M. R. Štefánik und T. G. Masaryk (Abb. 22). Im Verlauf der Erd- und Bauarbeiten wurden zwei Objekte festgestellt und dokumentiert (Abb. 23), die zahlreiches Keramikmaterial enthielten. Eine ältere Besiedlungsetappe belegen Funde aus dem 9.-10. Jh. (Abb. 24: 1-6) und eine jüngere Etappe Funde aus dem 12.-14. Jh. (Abb. 24: 7-11).

PREDSTIHOVÝ VÝSKUM PUSTÉHO HRADU PRI ZVOLENE

Václav Hanulák

Zvolen (okr. Zvolen), Pustý hrad (M-34-123-A-c, 1 : 25 000, 43 : 118 mm), mladšia a neskôr doba bronzová, stredovek, novovek, opevnené sídlisko, hrad, zisťovací výskum, uloženie nálezov SÚPS - stredisko Banská Bystrica, depozit na hrade v Slovenskej Ľupči.

Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti - stredisko Banská Bystrica v spolupráci s Mestským úradom vo Zvolene (v úlohe investora) začali v aprili r. 1992 realizovať pamiatkovú akciu Pustý hrad.

Lokalita je situovaná juhozápadne od súčasného historického jadra mesta Zvolen na zalesnenom hrebeni v nadmor. v. 478-571 m. Spolu s riekom Slatinou vytvárajú geografický predel medzi nivou oblastou Hrona a Štiavnických vrchov.

Predstihový archeologický výskum predchádzal stavebné a staticko-konzervačné úpravy objektu, ktoré tvoria ťažisko prác pri záchrane tejto kultúrnej pamiatky. V sezóne r. 1992 sme sa sústredili na najzachovalejšie miesto hradnej ruiny, t. j. na vstupnú vežu v juhozápadnej časti skúmanej lokality. Vstupná veža je súčasťou vonkajšieho opevnenia horného hradu, ktorú na základe pätkových ríms polkruhovo zaklenutej časti horného portálu datujeme do 1. tretiny 13. stor. (Menclová, D. 1954: Hrad Zvolen. Bratislava).

V areáli hradu sa už povrchovým prieskumom doložili nálezy pravekých kultúr, z ktorých dominujúcou je kultúra kyjatická. Po preskúmaní juhozápadnej časti vonkajšieho opevnenia, v mieste sekundárneho prerušenia hradby (využité ako zisťovací rez), sa zistilo, že stredovekú hradbu vybudovali na korune kamennozemného valu. Základová škála vytvára evidentný predel medzi prvkami s rôznorodými stavebnými technikami. Z valu je k dispozícii už len jeho jadro a exteriérový svah. Vnútorná časť valu bola upravená, resp. sčasti odstránená po vybudovaní stredovekej hradby. Zo zásypu valu sa získali početné keramické fragmenty kyjatickej kultúry. Vzhľadom na to, že dodnes sa preskúmala iba nepatrňá časť valového opevnenia, bolo by unáhlené pripisovať túto fortifikáciu uvedenej kultúre. Hrúbka stredovekej hradby v skúmanej časti rezu dosahuje 1,86 m, čo predstavuje optimálnu hrúbku hradby vonkajšieho opevnenia, ktorá sa pohybuje v rozmedzí od 1,80 do 2,04 m.

Aj výskum vstupnej, resp. priechodnej hranolovej veže priniesol doplňujúce údaje o jednotlivých fázach stavebného vývoja. Jednoznačná cezúra vo východnej a v západnej časti nárožia až po začiatok úrovne tretieho podlažia veže jasne dokladá fakt, že v prvej etape na začiatku 13. stor. vchod do opevnenej časti zabezpečovala iba brána, zosilnená opornými piliermi na vnútornej strane, ktoré siahali do výšky prvého podlažia. Oporné piliere sú súčasné s obvodovou hradbou, o čom svedčia negatívny otvorov priečnych drevených trámov. Podjazd v prízemí hranolovej veže bol rozšírený po stranách dvoma pravouhlými výklenkami, ktorých dlažba od pôvodnej úrovne bola zvýšená o 1,10 m.

Južná časť základov priechodnej veže sa odkryla v priebehu výskumu r. 1992. Hrúbka základov muriva dosahuje 3,10-5,15 m. Kým vonkajšia brána sa dá už iba akademicky rekonštruovať, vnútorná sa zachovala so všetkými detailmi (v kameni vysekané negatívny železných pántov vrát a otvorov pre istiacu závoru). Atypický archeologický materiál, ktorý sa získal z interiéru veže, je bezvýznamný z hľadiska typológie a datovania. Z archívnych materiálov sa dozvedáme, že táto časť pamiatky bola v r. 1895-1912 niekoľkokrát preskúmaná. Skúmaný priestor vnútorného predbránia a sondy v blízkosti hradieb poskytli relatívne veľa nálezov. Najviac keramického materiálu pochádza z 12.-14. stor. Početné sú aj militáriá, predmety z kosti a parohoviny, bronzové nákončia a drobné razby mincí z konca 13. a začiatku 14. stor. (Ladislav IV. Kumánsky a Ondrej III.). Najstaršiu skupinu z vrcholnostredovekého obdobia predstavuje kolekcia črepov z 12. stor. Ojedinele sa našli aj keramické tvary, ktoré môžeme s istotou zaradiť do 2. pol. 15. stor. Doteraz odkryté a preskúmané kultúrne vrstvy neumožnili zatiaľ náležité stratigrafické pozorovania vzhľadom na niekolkonásobné stavebné a zemné úpravy hradu. Výnimkou je len náhodný nález stavebného dvora, kde sa v nepoužitých maltových vrstvách zistila keramika zo 16.-17. stor. Tento objekt súvisí azda s poslednou stavebnou etapou na Pustom hrade, viažúcou sa k obdobiu výstavby protitureckých opevnení, v rámci ktorých sa vybudovala strážna veža-vartovka. Písomne je doložená k r. 1563. Dobovú situáciu vhodne ilustruje aj listina z r. 1595, ktorá hovorí o umiestnení valónskej posádky žoldnierov na Pustom hrade z dôvodov ohrozenia majetkov meštanov, ich žien a dcér.

Po ukončení výskumnnej sezóny boli na odkrytej architektúre realizované stavebno-konzervačné úpravy.

VORSPRUNGSGRABUNG AUF DEM BURGHÜGEL PUSTÝ HRAD BEI ZVOLEN. Das Slowakische Institut für Denkmalpflege - Zentrum Banská Bystrica, begann in Zusammenarbeit mit der Stadt Zvolen in der Saison des J. 1992 eine Aktion zum Schutze architektonischer Reste in Zvolen (Bez. Zvolen) auf dem Hügel Pustý hrad. Pustý hrad ist ein Bestandteil des Extravillans der Stadt Zvolen und befindet sich südwestlich des historischen Stadtkerns. Ein Bestandteil der Denkmalgestaltungen ist auch eine archäologische Untersuchung, die sich in der Saison 1992 auf den Eingangsturm im SW-Teil der Fundstelle und der Befestigung konzentrierte. Im Interieurteil der befestigten Fläche konnte eine große Keramikmenge, zahlreiche Militaria, Kleingegenstände aus Knochen und Geweih, Bronzeriemenzungen und Kleinmünzen vom Ende des 13. und Anfang des 14. Jh. gewonnen werden (Ladislaus IV. der Kumane und Andreas III.).

PRIESKUM V KATASTRI MESTA KRUPINY

Václav Hanuliak

1. Krupina (okr. Zvolen), Bebrava-Kláštor (M-34-123-C-c, 1 : 25 000, 249 : 285 mm), stredovek, obydlie?, prieskum, uloženie nálezov SÚPS - stredisko Banská Bystrica, depozit v Slovenskej Ľupči.

Pracovníci Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti - stredisko Banská Bystrica realizovali v októbri a novembri r. 1992 v povodí Bebravy, v extravidéne mesta Krupiny, zistovací prieskum. Prieskum sa sústredil najmä na časť chotára, kde sa v súčasnosti buduje vodná nádrž, ktorá bude slúžiť ako zásobáreň vody pre polnohospodársky závlahový systém. A práve na toto územie, ktoré

je porušované zemnými prácami, historici lokalizujú zaniknutý kostol sv. Petra s jeho bezprostredným zázemím. Približne 300 m severozápadne od usadlosti nazývanej Bebrava, v severnom svahu koryta rieky toho istého názvu, sa nachádzajú zvyšky zaniknutého stredovekého (?) objektu č. 1, ktorý ešte i dnes Krupinčania nazývajú Kláštor (Obr. 25).

Stavba bola sčasti vybudovaná, resp. vysekana do tufového podložia (táto technika používaná pri budovaní základových častí a suterénnych priestorov je veľmi rozšírená v tejto časti hontianskeho regiónu). Objekt, zahľbený do svahu, i vzhľadom na koryto Bebravy, je situovaný v smere ZSZ-VJV. V pôdoryse má rozmery 13,80 x cca 6,40 cm (vnútorná šírka). Tento stredoveký objekt (č. 1) aj vzhľadom na blízkosť zanikutej sakrálnej stavby (č. 2) a na chotárny názov hodnotíme ako hospodársku budovu, resp. obydlie plebána kostola.

2. Krupina (okr. Zvolen), Na Petre-Dolný Peter (M-34-123-C-c, 1 : 25 000, 239 : 283 mm), stredovek, objekt sakrálny, prieskum, uloženie nálezu SÚPS - stredisko Banská Bystrica, depozit v Slovenskej Ľupči.

Druhá archeologická lokalita na Bebrave sa nachádza približne 50 m severne od objektu č. 1 v nadmor. v. 300 až 301 m. Skúmaná poloha je vlastne súčasťou sporadicky zalesneného kopca, nazýванého Bok, s nadmor. v. 370,9 m, so sklonom na juhovýchod. Celý juhovýchodný svah kopca je na mapách uvádzaný ako Peter alebo Na Petre (obr. 25).

V náračných prameňoch sa lokalita uvádzá ako Svätý Peter. Z hladiska polohy je členená na Dolný a Horný Peter. Archeologická lokalita je situovaná v polohe Dolný Peter, 70-80 m smerom na ZSZ od usadlosti pána Petra Daťa.

Na lokalite, ktorá leží na výraznej terase, sa nachádzajú zvyšky zanikutej stavby (lomový kameň, malta, strešná krytina, zlomky dlaždíc, fragmenty nádob a ľudské kosti). K nálezom patrí aj zlomok náhrobného kameňa, ktorý sa našiel v sekundárnej polohe, cca 40 m južne od pôvodného miesta. Koncentrácia nálezov v tejto časti polohy Na Petre je veľkou indíciou pre lokalizovanie stredovekej sakrálnej architektúry, ktorej patrocinium ako reminiscenciu nachádzame v samotnom chotárnom názve.

Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti - stredisko Banská Bystrica v spolupráci s Mestským úradom v Krupine a s investorom stavby vodnej nádrže plánujú v sezóne r. 1993 uskutočniť záchranný archeologický výskum. V prípade pozitívneho architektonicko-historického nálezu sa zabezpečí aj pamiatková úprava lokality s možnosťou jej prezentácie.

BEGEIUNG IM KATASTER DER STADT KRUPINA. Ende des J. 1992 realisierten Mitarbeiter des SÚPS (Slowakisches Institut für Denkmalpflege) - Zentrum Banská Bystrica Geländebegehungen im Stadtgebiet von Krupina (Bez. Zvolen). Zielgerichtet waren sie vor allem auf den Gemarkungssteil, wo gegenwärtig große Erdarbeiten im Zusammenhang mit der Errichtung einer Stauanlage durchgeführt werden. 1. In der Lage Bebrava bzw. auch des Klosters befinden sich Spuren eines mittelalterlichen Objektes (Abb. 25), das vorläufig als Pfarrhaus oder als Wirtschaftsgebäude interpretierbar ist. 2. Bei der Erkundung in der Lage Na Petre - Dolný Peter erfaßte man Reste einer Gebäudewüstung. Die Fundkonzentration in dieser Lage ist ein Hinweis auf die Lokalisierung einer mittelalterlichen sakralen Architektur, deren Patrozinium als Reminiszenz im Gemarkungsnamen zu erkennen ist (Abb. 25).

UKONČENIE ZISŤOVACIEHO VÝSKUMU MEZOLITICKÉHO SÍDLISKA A VČASNOSLOVANSKÉHO ŽIAROVÉHO POHREBISKA V BRATISLAVE-DÚBRAVKE II.

Jozef Hromada

Bratislava, časť Dúbravka, Veľká lúka (44-22-21, 1 : 10 000, 400 : 55 mm), mezolit, včasnoslovenské obdobie, zisťovací výskum, uloženie nálezu AÚ SAV v Nitre.

V nadväznosti na predchádzajúcu výskumnú sezónu bol v tomto roku ukončený zisťovací výskum mezolitického sídliska a včasnoslovenského žiarového pohrebiska v Bratislave-Dúbravke II,

ktorý bol predbežne zameraný na zistenie celkového rozsahu a intenzity osídlenia v oboch časových etapách, ako i na zistenie charakteru podložia. V priebehu výskumu sme sa zamerali na lokalizovanie západného okraja sídliska i pohrebiska, smerom k masívu Devínskej Kobyl. Z toho dôvodu bola v zalesnenom teréne, cca 30 m západne od sondy 2/91 vykopaná sonda 1/92 s rozmermi 10 x 2 m, dlhšou osou orientovaná v smere V-Z. Sonda sa vykopala do hl. 0,25-0,40 m. Na jej dne sa objavila vrstva zosunutých spodnotriásowych kremencov miestneho pôvodu, ktoré sa sem dostali postupným presúvaním po piedmontovom kuželi z miesta ich primárneho výskytu v masíve Devínskej Kobyl. Tým sa zo stratigrafického hladiska prakticky zopakovala situácia, zachytená sondážou v r. 1991 (Hromada, J. 1992: Výskum mezolitickej sídliska a včasnoslovanského žiarového pohrebiska v Bratislave-Dúbravke II. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slovensku v r. 1991. Nitra, s. 49-51). Vzhľadom k situácii, dostatočne už skôr objasnenej, sonda nebola ďalej prehľbovaná.

V humusovitej vrstve, ktorá prekrývala pôvodné skalnatopiesčité podložie, boli po celej ploche nepravidelne roztrúsené ojedinelé kamenné artefakty. Ide predovšetkým o drobné odštepy, výrobný odpad a zlomok neretušovanej čepele z hnedého rádiolaritu a rohovcov, pravdepodobne moravskej provenience. Hotový nástroj sa nenašiel. Intenzita výskytu nálezov, aj v porovnaní s predchádzajúcimi výkopmi, dokladá nepochybne perifériu mezolitickej sídliska a je možné oprávnenie predpokladať, že západným smerom už osídlenie nepokračuje.

Po celej ploche sondy boli spolu s ústupmi rovnako nepravidelne roztrúsené aj drobné atypické črepy, ktoré iba vzhľadom k zloženiu keramickej zmesi, je možné s rezervou označiť za slovanské. Jamkový ani urnový hrob sa nezachytil. Rovnako i v prípade žiarového pohrebiska je teda možné vylúčiť jeho pokračovanie západným smerom.

Vyššie uvedené skutočnosti spolu s poznatkami získanymi v r. 1991 dokladajú, že mezolitické sídlisko i žiarové včasnoslovanské pohrebisko sa rozkladajú na mierne vyvýšenom platô s rozmermi cca 100 x 70 m, na ktoré bola sústredená predchádzajúca terénna aktívita. Mezolitickú stanicu možno pre budúcnosť označiť za typicky zberovú lokalitu a jej výskum, vzhľadom k zisteným terénnym okolnostiam, prakticky za ukončený. Väčšiu pozornosť však bude potrebné venovať sledovaniu popolnicových hrobov, pri ktorých sa dá predpokladať ich časte narušovanie zvlášť hlbokou orbou.

ABSCHLUSS DER FESTSTELLUNGSGRABUNG DER MESOLITHISCHEN SIEDLUNG UND DES FRÜHSLAWISCHEN BRANDGRÄBERFELDES IN BRATISLAVA-DÚBRAVKA II. In Anknüpfung an die Ergebnisse der vorangegenden Grabungssaison in Bratislava, Teil Dúbravka (Hromada, J. 1992) richteten sich die Grabungsarbeiten auf die Feststellung des Ausmaßes und der Fortsetzung der Siedlung und Nekropole westwärts im bewaldeten Gelände. Im Schnitt 1/92 erfaßte man eine identische stratigraphische Situation wie in den Schnitten im J. 1991, allerdings mit sporadischem Vorkommen von archäologischem Material. In der Humusschicht wurden nur kleine Absplisse und Produktionsabfall aus braunem Radiolarit und Hornstein, wahrscheinlich mährischer Provenienz gefunden. Zusammen mit ihnen streuten sich auf der ganzen Fläche auch kleine atypische Scherben. Es scheint also, daß sowohl die Siedlung als auch Nekropole in ihrem Verlauf lediglich auf das erhöhte Plateau von etwa 100 x 70 m Ausmaß konzentriert waren und ihre Fortsetzung westwärts ist praktisch ausgeschlossen.

VÝSKUM EPIGRAVETIENSKEJ STANICE V MORAVANOCH NAD VÁHOM - ŽÁKOVSKÉJ

Jozef Hromada - Ladislav Bánesz - Janusz K. Kozłowski - Krzysztof Sobczyk

Moravany nad Váhom (okr. Trnava), Žákovská (M-33-132-B-b, 1 : 25 000, 359 : 275 mm), neeský paleolit, systematický výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

V tomto roku pokračoval výskum neskoropaleolitickej stanice s rádiolaritovou industriou v Moravanoch nad Váhom-Žákovskej, ktorým sa ukončili výkopové práce, započaté v súvislosti s exkurziou účastníkov XII. medzinárodného kongresu UISPP v Bratislave. Práce sa uskutočňovali opäťovne na ploche 1/91, ktorá sa v uplynulej sezóne pre pokročilú ročnú dobu nedoskúmala. Realizácie ukončenia výskumu sa ujal medzinárodný slovensko-polský tím. Tento kolektív na báze dvojstrannej dohody o spolupráci medzi Archeologickým ústavom SAV v Nitre a Instytutem Archeologii Uniwersytetu Jagiellonského v Krakove sa hodlá v budúcnosti zameriať na odkryvku ďalších lokalít, ktoré sú súčasťou sídliskového areálu s vysokou koncentráciou mlado- a neskoropaleolitickej lokalít s centrom v okolí Moravian nad Váhom a Piešťan-Banky. Už teraz je možné konštatovať, že výskum prvej zo staníc, v polohe Žákovská, realizovaný na širokej interdisciplinárnej báze, značne zmenil doterajšie názory na vývoj mladého paleolitu v regióne. Keďže lokalita bude monograficky spracovaná (ide o niekoľko monografií z pripravovanej súrrie o vážskomoravianskom paleolite), zameriame sa iba na stručné zhnutie výsledkov dosiahnutých v tomto roku terénou odkryvkou.

Sídisko v polohe Žákovská sa nachádza na vrchole pretiahnutého sprašového chrbta, ktorý v smere dĺžky, približne severojužne orientovanej osi klesá. Samotný výskum plošne nadviazal na staršie výkopy L. F. Zotza a F. Proška (Zotz, L. F. 1942: Der erste altsteinzeitliche Hausgrundriss in Mitteleuropa. In: Quartär, 4., Berlin, s. 193-197; Ambrož, V. - Prošek, F. - Ložek, V. 1952: Mladý pleistocén v okolí Moravan u Piešťan nad Váhom (Západné Slovensko). In: Anthropozoikum, I, Praha, s. 53-101) a sústredil sa na plochu s rozlohou cca 200 m², ktorá sa rozdelila na sektory s rozmermi 2 x 2 m. Postupne sa vykopali až do hĺ. 1 m pod úroveň dnešného povrchu. Postupnou odkryvkou boli zachytené početné kamenné artefakty a zvieracie kosti; pri plavení bola získaná i malakofauna.

Výsledky výskumu

a) Kamenná industria

Počas výskumu sa získalo vyše 1 600 ks štiepaných artefaktov. V inventári úplne prevláda výrobny odpad: drobné ústupy a ich zlomky, cassons, drobné ploché ústupy a rydlové triesky. Výrazne sú drobné jednopodstavné hranolové a pyramidálne jadrá a ich zlomky, ktoré nesú negatívy po odbijaní drobných úzkych čepeli. Iba ojedinele sa vyskytujú väčšie dvojpodstavné prizmatické formy a väčšie kusy suroviny, pomerne nepravidelne roztrúsené po celej odkryvanej ploche.

Hotové nástroje sa vyskytujú v menšom množstve (percentuálne zastúpenie nie je zatiaľ stanovené, pravdepodobne však nepresiahne 8 %). Najčastejšie sa objavujú neretušované čepele a ich zlomky s dĺ. až 10 cm, prevažujú však úzke útle formy, resp. ich fragmenty. Je možné konštatovať, že fragmentárnosť lamelárnych foriem je dosť veľká. Pomerne časté sú i drobné hrotité retušované čepielky, ojedinele i s otupeným bokom. Napriek výskytu rydlových triesok sa hotové rydly objavujú iba veľmi sporadicky. Škrabidlá sú prevažne ploché, resp. ústupové, často vyrobené na zlomených čepeliach. Celkom ojedinele sa objavujú drobné vrtáky. Industria má vo všeobecnosti útly charakter, najmä čo sa týka techniky vyhotovenia. Takmer na 99 % je vyrobená z hnedých, červených a zelených rádiolaritov, ktoré pochádzajú rôzne podľa predpokladu z vážskeho riečiska. Takmer s určitosťou ich možno spájať s primárnymi východiskami v oblasti karpatského bradlového pásma.

Pozoruhodným javom je veľmi častý výskyt menších i väčších hrudiek hematitu, ktorý bol na lokalitu transportovaný, podľa predbežných analýz, minimálne z dvoch rôznych poloh (z okolia Piešťan-Banky asi 2 km južne, kde je v tzv. piešťanských vrstvách produktom zvetrávania pyritu a približne 10 km severne zo západných svahov Považského Inovca, kde sa nachádza v ložiskách kryštalinika). Významným objavom je nález "palety" na roztieranie hematitu, ktorý doteraz nemá v paleolite strednej Európy presnú analógiu. Ide o tenkú bridlicovú dosku so stopami červeného a žltého farbiva na povrchu.

b) Predbežné výsledky analýz pôdnych vzoriek

Na základe rozborov uskutočnených v Geologickom ústave Vysokej školy baníckej v Krakove (M. Pawlikowski) bolo zistené, že artefakty sa nachádzajú v hornej časti najmladšej würmskej spraše, ktorá je silne vápnitá a pre obdobie antropogénnych aktivít na lokalite vykazuje mierne oteplenie podnebia. Oproti pôvodnému predpokladu, že ide o jednu hrubú kultúrnu vrstvu, mikromorfologickým štúdiom sa rozlíšili tri samostatné vrstvy, oddelené nepatrnými vrstvičkami spraše. Z nich pravdepodobne iba stredná vykazuje stálejšie osídlenie, horná a dolná dokladajú sezónny

alebo jednorázový pobyt človeka na lokalite. Na študovanej ploche sa mikroanalýzami podarilo zistíť prítomnosť minimálne deviatich ohnísk, z toho v jednom prípade stálejšie.

Časový rozdiel medzi hornou a dolnou vrstvou nie je veľký a predstavuje najviac tisíc rokov. Z lokality pochádza i prvé absolútne datovanie z koncentrácie vážskomoravianskych staníc: Gdn 4915 = $18\ 100 \pm 350$ rokov B. P. Ďalšie vzorky pôdy a uhlíkov sú v súčasnosti predmetom analýzy, rovnako ako kostený materiál, medzi ktorým je zatiaľ spoloahlivo možné rozlíšiť mamuta, soba a malakofaunu.

Lokalitu predbežne kultúrne radíme do epigravettienu, pričom časovo zodpovedá napr. rakúskemu Grubgraben (Montet-White, A. 1990: The Epigravettian Site of Grubgraben, Lower Austria: The 1986-87 excavations. In: Études et Recherches archéologiques de l'Université de Liège, No. 40., Liége; 1991: Un Epigravettien en Basse Autriche. In: Les bassins du Rhin et du Danube au Paléolithique supérieur: environnement, habitat et systèmes d'échange. In: Études et Recherches archéologiques de l'Université de Liège, No. 43, Liége, s. 61-74). Oproti starším názorom je zrejmé, že vývoj gravettienu v okolí Moravian nad Váhom bol podstatne zložitejší s istými lokálnymi i časovými rozdielmi (výskyt staníc s hrotmi s vrubom, používanie rôznych druhov surovín a pod.). Túto skutočnosť je však možné overiť iba ďalšími výkopmi.

GRABUNG AUF DER EPIGRAVETTE-STATION IN MORAVANY NAD VÁHOM-ŽÁKOVSKÁ. In diesem Jahr endete die Grabung auf der spätpaläolithischen Station in Moravany nad Váhom-Žákovská (Bez. Trnava), die in die umfangreiche Konzentration jungpaläolithischer Siedlungen am linken Waaguser mit dem Vorkommenszentrum im Umkreis von Moravany nad Váhom und Piešťany-Banka gehört. Es realisierte sich ein internationales archäologisches Team und wird gegenwärtig sukzessiv ausgewertet (das Finalergebnis wird eine Monographie sein). Die Siedlung in der Lage Žákovská liegt am Gipfel eines gestreckten Lößrückens an den Osthängen des Považský Inovec-Gebirges mit gutem Ausblick in das Waagtal. Die Grabung knüpfte an die älteren, von L. F. Zott und F. Prošek durchgeföhrten an. Es wurden über 1600 Steinindustrieartefakte festgestellt. Vorherrschend ist kleiner Absall - kleine Abschläge und ihre Bruchstücke, Cassons, Esquillee, Stichelspanchen. Von den Kernen sind kleine prismatische und pyramidale Formen am ausgeprägtesten, häufig in Bruchstücken. Fertige Werkzeuge sind in geringerer Menge vertreten, am zahlreichsten sind darunter unretuschierte Klingen und ihre Bruchstücke, kleine Klingenlamellen, vereinzelt mit gestumpfem Rücken. Stichel fehlen beinahe gänzlich. Die Kratzgruppe besteht aus flachen unausgeprägten Typen, Kratzern an gebrochenen Klingen und Abschlagkratzer. Beinahe 99 % der Industrie ist aus verschiedenen Radiolaritarten angefertigt, mit dem naheliegendsten primären Ausstreichen in der karpatischen Felsklippenzone, von wo sie auf der Waag in große Entfernung transporiert wurden. Beachtenswert ist das reichliche Vorkommen von Hämatithknollen, die von zwei Ausstreichstellen aus maximal 10 km Entfernung von der Fundstelle stammen. Mit der Verwendung von Ockerfarbe hängt auch der Fund einer "Palette" zum Zerreiben zusammen. Es handelt sich um eine dünne Schieferplatte mit roten und gelben Farbspuren. Dieser Fund hat bisher im Paläolithikum Mitteleuropas keine genaue Analogie. Die Artefakte befinden sich im oberen Teil des jüngsten Würmlösse, der stark kalkhaltig ist. In der Zeit anthropogener Aktivitäten auf der Fundstelle hat sich das Klima mäßig erwärmt, wie es aus den vorläufigen Bodenanalysen festgestellt wurde. Entgegen den älteren Erkenntnissen, daß es sich um eine einzige Kulturschicht handelt, wurde festgestellt, daß drei Schichten vorliegen, von denen lediglich die mittlere auf festere Besiedlung hinweist. Der zeitliche Unterschied zwischen der oberen und der unteren Schicht beträgt rund 1000 Jahre. Durch Mikroanalysen wurden mindestens neun Feuerstellen auf der Siedlung erwiesen. Aus der Station in der Lage Žákovská gewann man auch die erste absolute Datierung aus der Umgebung von Moravany nad Váhom: Gdn 4915 = $18\ 100 \pm 350$ J. B. P. Tierknochen stammen vorläufig vom Mammut und Ren. Die Malakkosau na und Holzkohlenstückchen werden gegenwärtig analysiert. Kulturell reihen wir die Fundstelle vorläufig in das Epigravettien. Entgegen den älteren Ansichten ist es klar, daß die Entwicklung des Gravettien in der Umgebung von Moravany nad Váhom komplizierter war (Vorkommen von Stationen mit Kerbspitzen, Verwendung verschiedener Rohstofftypen auf den einzelnen

Stationen u. ä.). Diese Tatsache wird im Zuge von Ausgrabungen in weiteren Lagen beglaubigt werden.

PRÍRASTKY MINCÍ V ARCHEOLOGICKOM ÚSTAVE SAV V ROKU 1992

Ján Hunka - Eva Kolinsková

Branč (okr. Nitra)

- Barža, prieskum detektorom (I. Žundálek).

Rím. Ujhorsko. Mária Terézia (1740-1780), Kremnica, grajciar, 1762. 25,5 mm, 10,624 g. Huszár 1758 (7513).

Bratislava, časť Dúbravka

- Veľká Lúka, rímsko-germánske osídlenie (K. Elschek).

Rím. Trebonianus Gallus a Volusianus (251-253), Antiochia?, antoninianus. 23 mm, 4,637 g. RIC IV-3, averz 233b, reverz 92 (7504).

Rím. Gallienus (253-268), neurč. mincovňa, antoninianus. 19 mm, 2,228 g (7503).

Bratislava, časť Rusovce

- Gerulata, zber (V. Varsik, I. Žundálek).

Rím. neurč. as., 1.-2. stor. 28 mm, 10,010 g (7430).

Rím. Constans (337-350), neurč. mincovňa, centenionalis. 18 mm, 1,752 g (7429).

Rím. Constantius II. (337-361), neurč. mincovňa, centenionalis. 20 mm, 2,894 g (7428).

Detva (okr. Zvolen)

- Kalamárka, včasnostredoveké hradisko (P. Šalkovský).

Polsko. Zigmund III. Wasa (1587-1632), Bydgoszcz, poltorák, 1623. 19 mm, 0,999 g (7514).

Olovená plomba (?) na zaistenie balov látky; 1. pol. 16. stor. 16,2 x 13 mm, 1,992 g (7515).

Iža (okr. Komárno)

- Leányvár, rímske stavebné objekty (výskum K. Kuzmová, J. Rajtár, prieskum detektorom I. Žundálek).

Rím. Vespasianus (69-79), Rím, denár, 74. 18 mm, 2,829 g. RIC II, 84 (7446).

Rím. Domitianus (81-96), Rím, denár, 95. 18 mm, 2,111 g. RIC II, 188 ? (7459).

Rím. Trajanus (98-117), Rím, denár, 103-111. 17 mm, 2,500 g. RIC II, 114 (7476).

Rím. Hadrianus (117-138), Rím, denár, 119-122. 18 mm, 2,715 g. RIC II, 137c (7465); Rím, dupondius. 27 mm, 10,063 g. RIC II, 974 (7472); Rím, as. 27 mm, 9,547 g. RIC II, č. ? (7450).

Rím. Antoninus Pius? (138-161), Rím, dupondius? 26 mm, 10,937 g. RIC III, č. ? (7497).

Rím. Antoninus Pius pre Faustinu I. (+141), Rím, denár. 18 mm, 2,424 g. RIC III, 371 (7471); Rím, as. 26 mm, 8,866 g. RIC III, č. ? (7444).

Rím. Marcus Aurelius (166-180), Rím, denár, 169-170. 17 mm, 2,052 g. RIC III, 211 (7431); Rím, sestercius, 174-175. 31 mm, 23,746 g. RIC III, 1138 (7449); Rím, sestercius, 177. 28 mm, 20,126 g. RIC III, 1215 (7475); Rím, dupondius, 161? 25 mm, 10,035 g. RIC III, 798? (7454); Rím, dupondius, 169-170. 25 mm, 10,511 g. RIC III, 982 (7445); Rím, dupondius, 171-172. 26 mm, 13,678 g. RIC III, 1040 (7495); Rím, dupondius. 24 mm, 7,868 g. RIC III, č. ? (7498); Rím, dupondius. 23 mm, 9,373 g. RIC III, č. ? (7439); Rím, as, 171-172. 25 mm, 10,523 g. RIC III, 1044 (7453); Rím, as. 23 mm, 7570 g. RIC III, č. 885? (7458).

Rím. Marcus Aurelius a Lucius Verus pre Lucillu, Rím, as, 164-169. 25 mm, 11,531 g. RIC III, 1733 (7479).

Rím. Marcus Aurelius pre Faustinu II. (+175), Rím, sestercius. 32 mm, 24,529 g. RIC III, 1630 (7468).

Rím. Marcus Aurelius pre Commoda, Rím, dupondius, 177. 22 mm, 10,264 g. RIC III, 1568b (7462).

Rím. neurč. as, 2. stor.? 24 mm, 9,169 g (7456); neurč. minca, 2. stor.? 14 mm, 5,356 g (7467).

Rím. Geta? (209-212), as. 22 mm, 10,791 g. RIC IV-1, 132? (7482).

Rím. Traianus Decius (249-251), Milano?, antoninianus. 20 mm, 3,255 g. RIC IV-3, 37b (7455).

Rím. Claudius II. Gothicus? (268-270), Rím, antoninianus. 20 mm, 2,392 g. RIC IV-3, 52 (7469); neurč. mincovňa, antoninianus. 19 mm, 2,220 g. RIC IV-3, č. (7489).

Rím. Aurelianus (270-275), Rím, antoninianus. 21 mm, 1,780 g. RIC V-1, 48 (7486); Siscia, antoninianus. 22 mm, 3,304 g. RIC V-1, 244 (7473); neurč. mincovňa, antoninianus. 21 mm, 2,070 g. RIC V-1, č. (7485).

Rím. Tetricus I. (268-273), neurč. mincovňa, antoninianus. 17 mm, 1,043 g, s dierkou. RIC V-2, 79? (7452); neurč. mincovňa, pošk. antoninianus. 17 mm, 1,855 g. RIC V-2, č. (7487).

Rím. Probus (276-282), Antiochia, antoninianus. 23 mm, 4,636 g. RIC V-2, 920 (7442); Siscia, antoninianus. 22 mm, 3,212 g. RIC V-2, 670 (7496).

Rím. Carus (282-283), Lugdunum, antoninianus. 22 mm, 2,251 g. RIC VII-2, 18 (7499).

Rím. Carinus (284-285), Rím, antoninianus. 22 mm, 4,098 g. RIC V-2, 158 (7461).

Rím. neurč. antoninianus, 3. stor. 18 mm, 1,228 g. RIC? (7480).

Rím. Licinius I. (308-324), Siscia, follis, 313-315. 21 mm, 2,585 g. RIC VII, 11 (7491).

Rím. Constantinus I. (307-337), Antiochia, follis, 324-330. 19 mm, 2,155 g. LRBC 1351 (7488); Rím, follis, 330-335. 16 mm, 2,285 g. LRBC 550 (7464); Thessalonika, follis, 324-330? 18 mm, 0,936 g. LRBC 811? (7500); neurč. mincovňa, follis. 14 mm, 1,225 g. LRBC ? (7457); neurč. mincovňa, follis. 15 mm, 1,577 g. LRBC ? (7478).

Rím. Constantinus I. pre Constantinopolis, Rím, follis, 333-335. 17 mm, 1,692 g. RIC IX, 335 (7470).

Rím. Constantinus I. pre Urbs Roma, follis, 333-336. 17 mm, 1,948 g (7477).

Rím. Constans (337-350). Siscia, follis, 341-346. 15 mm, 1,413 g. LRBC 793 (7451); Heraclea?, follis, 335-337? 17 mm, 1,399 g. LRBC 938? (7474); Siscia, centenionalis, 346-350. 19 mm, 1,656 g. LRBC 1128 (7492); Siscia, centenionalis, 355-361. 15 mm, 1,533 g. LRBC 1245 (7443).

Rím. Constantius II. (337-361), Siscia, follis, 341-346. 16 mm, 1,077 g. LRBC 790 (7432); Thessalonika, follis, 341-346. 19 mm, 1,363 g. LRBC 862 (7481); neurč. mincovňa, follis? 16 mm, 1,217 g (7501); Siscia, maiorina, 350. 22 mm, 5,159 g. LRBC 1161 (7433); Siscia, maiorina, 351-354. 21 mm, 3,235 g. LRBC 1216 (7435); Heraclea, maiorina, 351-354. 22 mm, 5,000 g. LRBC 1893 (7434); Thessalonika, centenionalis, 351-354. 18 mm, 1,882 g. LRBC 1681 (7436); Thessalonika, centenionalis, 351-354. 19 mm, 2,867 g. LRBC 1681 (7437); Thessalonika, centenionalis, 351-354. 18 mm, 1,893 g. LRBC 1681 (7438). Mince č. 7433-7438 hromadný nález. Thessalonika, centenionalis, 351-354. 17 mm, 2,438 g. LRBC 1681 (7490); Siscia, centenionalis, 355-361. 18 mm, 1,929 g. LRBC 1228-30 (7494); Siscia, centenionalis, 351-354. 18 mm, 2,296 g. LRBC 1219 (7483); Siscia, centenionalis, 351-354. 16 mm, 1,492 g. LRBC 1219 (7493); Siscia, centenionalis, 355-361. 17 mm, 2,530 g. LRBC 1234? (7466).

Rím. Valentinianus I. (364-375), Aquileia, centenionalis, 364-367. 19 mm, 2,000 g. LRBC 1000-1001 (7441); Siscia?, centenionalis. 16 mm, 2,100 g. LRBC 1271? (7502); neurč. mincovňa, centenionalis. 18 mm, 2,818 g. LRBC č. (7484).

Rím. Valens (364-378), Siscia, centenionalis, 367-375. 16 mm, 2,305 g. LRBC 1427 (7448); Siscia, centenionalis, 367-375. 18 mm, 2,041 g. LRBC 1300 (7440).

Rím. neurč. malý bronz, 4. stor. 17 mm, 1,409 g (7463); detto 17 mm, 0,927 g (7460); neurč. minca. 17 mm, 1,726 g (7447).

Čechy. Ferdinand I. (1526-1564), Kutná Hora, jednostranný biely peniaz. 13 mm, 0,280 g (7516).

I - ž a , časť V e l k ý H a r č á š (okr. Komárno)

- prieskum detektorom (I. Žundálek)

Uhorsko. Ferdinand I. (1526-1564), Kremnica, denár, 1565. 14,5 mm, 0,174 g. Huszár 936 (7546).

Hessen-Kassel. Moritz (1592-1627), 3-fenig, 1592-1599. 16 mm, 0,621 g. Saurma 2262-2270 (7547).

Uhorsko. František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, grajciar, 1858. 19 mm, 3,101 g. Huszár 2181 (7548).

Rakúsko. František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, grajciar, 1851. 22,5 mm, 5,156 g (7549); Viedeň, 2-halier, 1912. 19 mm, 3,055 g (7550).

Československo. Kremnica, 10-halier, 1932. 18 mm, 1,837 g (7551).

Maďarsko. Budapest, 2-fillér, 1928. 19 mm, 3,103 g (7552).

- Dolný hon (I. Žundálek)

Rakúsko-Uhorsko. František Jozef I. (1848-1916), grajciar, 1858-1892. 19 mm, 2,712 g (7553).

L e t a n o v c e (okr. Spišská Nová Ves)

- Kláštorisko, kartuziánsky kláštor (M. Slivka).

Uhorsko. Ľudovít Velký (1342-1382), denár, 80.-90. roky 14. stor. 15 mm, 0,460 g. Prerazba denárov Huszár 542-544 a 547-548 (7517).

Uhorsko. Matej Korvín (1458-1490), Hermannstadt, denár, 1462. 15 mm, 0,434 g. Huszár 704 (7518).

L i p t o v s k á S i e l n i c a (okr. Liptovský Mikuláš)

- Liptovská Mara II., osídlenie púchovskej kultúry (K. Pieta).

Kelti. typ Velký Bysterec 2. pol. 1. stor., didrachma. 17 mm, 5,618 g (7508); detto. 16 mm, 4,769 g (7511).

Kelti. typ Liptovská Mara 2. pol. 1. stor., didrachma. 16 mm, 4,718 g (7509).

Kelti. typ Zemplín 2. pol. 1. stor., drobná minca. 12 mm, 1,337 g (7512); detto. 10 mm, 1,101 g (7510).

M o r a v s k é L i e s k o v é (okr. Trenčín)

- Moravské Lieskové III - Horný koniec. Výkop plynovodu (J. Petrovič).

Oldenburg. Nicolaus Friedrich Peter (1853-1900), Hannover, 1 Schwaren, 1858. 16 mm, 1,053 g. Arnold - Küthmann - Steinhilber 1970, s. 217, č. 35 (7519).

N i t r a (okr. Nitra)

- hrad, stredoveké osídlenie, stavebné deštrukcie, výskum hradieb (P. Bednár).

Rímska republika. M. Aemilius Lepidus, Rím, denár cca z r. 109. 19 mm, 3,807 g. Sydenham 554 (7507).

Uhorsko. Bela III.-IV. (1172-1270), brakteát. 13 mm, 0,3 g. Huszár 195 (7520).

Rakúsko. Fridrich Pekný (1314-1330), Viedeň, fenig. 16 mm, 0,599 g. Koch 215 (7521).

Uhorsko. Žigmund Luxemburský (1387-1437), quarting, 1430-1437. 15 mm, 0,22 g. Huszár 586 (7522); detto 10,5 mm, 0,11 g. Huszár 586 (7523); parvus, 1387-1427. 10 mm, 0,277 g. Huszár 580 var. (7524).

Uhorsko. Ferdinand II. (1619-1637), Kremnica, denár, 1636. 14,5 mm, 0,285 g. Huszár 1205 (7525).

Uhorsko. Leopold I. (1657-1705), Kremnica, denár, 1680. 15,2 mm, 0,439 g (7526); Kremnica, denár, 1681. 15 mm, 0,410 g (7527); razba Leopolda I. pre grófa Ludvika Gustáva Hohenloheho, 15-grajciar, 1685, 19,2 mm, 5,162 g. Nechanický 2667 (7528); Kremnica, duarius, 1703. 15,5 mm, 0,491 g (7529).

Sliezsko-Prusko 18. stor. grajciar, polgrajciar, fenig. 17,1 mm, 0,332 g (7530).

- Martinský vrch (G. Březinová)

Uhorsko. Ferdinand II. (1619-1637), Kremnica, denár, 1633. 14 mm, 0,429 g. Huszár 1205 (7531).

Rakúsko. František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 10-halier, 1892-1899. 19 mm, 2,693 g (7543).

Československo Kremnica, koruna, 1946. 21 mm, 4,34 g (7542).

- pod Kalváriou, zber.

Rakúsko. František I. (1792-1835), Viedeň, 6-grajciar, 1800. 32,5 mm, 12,198 (7544). Stopy po uložení s ďalšími, min. tromi mincami.

- prepoštská záhrada, výskum v interiéri stavby (P. Bednár).

Uhorsko. Matej Korvín (1458-1490), Hermannstadt, denár, 1458-1460. 14 mm, 0,361 g. Huszár 699 (7532).

- Vŕšok, náhodný nález (M. Jančo)

Rakúsko-Uhorsko. František Jozef I. (1848-1916), 4-grajciar, 1860-1868. 26 mm, 11,8 g (7533).

N i t r a , časť D r a ž o v c e (okr. Nitra)

- kostol sv. Michala, výskum stredovekého a novovekého pohrebiska (A. Ruttkay).

Uhorsko. anonymný denár 12. stor. 12,1 mm, 0,222 g. Huszár 139. (7535) - hrob 318/92;

Uhorsko. anonymný denár 12. stor. 10,5 mm, 0,217 g. Huszár 89 (7536) - hrob 349/92;

Uhorsko. anonymný denár 12. stor. 10 mm, 0,168 g. Huszár 82 (7537) - hrob 366/92;

Uhorsko. anonymný denár 12. stor. 12 mm, 0,3 g. Huszár 91 (7538) - hrob 368/92;

Rakúsko. Přemysl Otakar II. (1251-1276), Viedeň, fenig. 15 mm, 0,658. Koch 165 (7539) - sonda 2/92, zber.

N o v é Z á m k y (okr. Nové Zámky)

- Nyárhíd, stavebná deštrukcia, prieskum detektorom 1989 (M. Kopecký, J. Tirpák).

Olovená plomba na zaistovanie tovarov, motív kráľovskej koruny - písmená nd-nd (?), 15. stor. 25 mm, 18,357 g (7540).

P a r t i z á n s k e (okr. Topoľčany)

- Šimonovany, vodný hrad, sonda XVI/1986 (A. Ruttkay).

Olovená plomba na zaistovanie tovarov, motív znak Benátok - písmeno T, 14. stor. 12 x 19 mm, 9,099 g (7541).

R u ž i n d o l (okr. Trnava)

- poloha Celiny, zber 1990 (M. Klčo).

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 2-halier, 1912. 18 mm, 3,309 g (7545).

V e l k ý M e d e r (okr. Dunajská Streda)

- germánska osada z doby rímskej (V. Varsik)

Rím, zlomok denára, pravdepodobne 2. stor. 0,717 g (7506).

Rím, Alexander Severus (222-235), neurč. mincovňa, sestercius. 30 mm, 19,099 g. RIC IV-2, 627 (7505).

V e l k ý Š a r i š (okr. Prešov)

- Giraše, zber 1988 (M. Klčo).

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 5/10-grajciara, 1858. 16,5 mm, 1,280 g.

Huszár 2194 (7554).

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, grajciar, 1885. 18,5 mm, 2,853 g (7555).

Poznámka: V zátvorke, za každým určením mince sa uvádzajú čísla prírastkového katalógu.

Použitá literatúra:

Arnold, P. - Küthmann, H. - Steinhilber, D.: Grosser deutscher Münzkatalog. Von 1800 bis heute, München 1970.

Hill, P. V. - Kent, J. P. C.: Late roman bronze coinage. London 1960. V texte len LRBC.

Huszár, L.: Münzkatalog Ungarn (von 1000 bis heute). München - Budapest 1979. V texte len Huszár.

Koch, B.: Der Wiener Pfennig. Ein Kapitel aus der Periode der regionalen Pfenningmünze. In: Numismatische Zeitschrift 97. Wien 1983. V texte len Koch.

Mattingly, H. - Sydenham, E. A.: Roman imperial coinage. I-IX London 1923-1951. V texte len RIC.

Nechanický, Z.: Mincovnictví Leopolda I. 1657-1705. Hradec Králové 1991. V texte len Nechanický.

Saurma-Jeltsch, H.: Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge von etwa dem Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode. Berlin 1892. V texte len Saurma.

Sydenham, E. A.: The coinage of the Roman republic. London 1952.

Prehľad prírastkov mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1992

Nálezisko	Keltské	rímske	byzantské	11.-13. stor.	14.-15. stor.	16.-17. stor.	18.-20. stor.	spolu
Branč							1	1
Bratislava, časť Dúbravka		2						2
Bratislava, časť Rusovce		3						3
Detva						2		2
Iža-Leányvár		72				1		73
Iža, časť Veľký Harčáš						2	6	8
Letanovce					2			2
Lipt. Sielnica, Liptovská Mara	5							5

Pokračovanie tab.

Nálezisko	Keltské	rímske	byzantské	11.-13. stor.	14.-15. stor.	16.-17. stor.	18.-20. stor.	spolu
Moravské Lieskové							1	1
Nitra		1		1	5	5	6	18
Nitra, časť Dražovce				5		1		6
Nové Zámky					1			1
Partizánske					1			1
Ružindol							1	1
Veľký Meder		2						2
Veľký Šariš							2	2
Spolu	5	80		6	9	11	17	128

MÜNZZUWÄCHSE IM ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUT DER SAW IM JAHRE 1992. Es handelt sich vor allem um Münzfunde, die bei archäologischen Grabungen gewonnen wurden: Besiedlung der Púchov-Kultur (Liptovská Sielnica-Liptovská Mara), römische Gebäudeobjekte (Iža-Leányvár, Bratislava, Teil Rusovce), römisch-germanische Besiedlung (Bratislava, Teil Dúbravka, Veľký Meder), mittelalterliche Siedlungen (Letanovce, Nitra-Burg) und Gräberfelder (Nitra, Teil Dražovce). Unter den Zuwächsen werden auch Plomben zur Warenaufbewahrung evi-diert (Detva, Nové Zámky, Partizánske). Im Rahmen eines jeden Zuwachsese werden außer den grundlegenden Angaben über die Münzen auch ihre Zuwachsnummern in Klammer angeführt. Eine Übersichtstabelle enthält das Verzeichnis der Münzen nach Fundorten und zeitlichen Kriterien.

SÍDLISKO ŽELIEZOVSKÉJ SKUPINY A OSADA ZO 7.-12. STOROČIA V BAJČI

Ivan Cheben - Matej Ruttkay

Bajč (okr. Komárno), Medzi kanálmi (L-34-1-A-b, 1 : 25 000, 87 : 252 mm), systematický výskum, sídlisko, kostrový hrob, želiezovská skupina; sídlisko, kostrové hroby, doba velkomoravská a povelkomoravská; uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Po preskúmaní sídliskového areálu a pohrebiska na pieskovej dune v r. 1987-1989 (Čaplovič, D. - Cheben, I. - Ruttkay, M. 1988: Rozsiahly záchranný výskum pravekého a stredovekého osídlenia v Bajči. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1987. Nitra, s. 39-41; 1990: Pokračovanie výskumu v Bajči. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1988. Nitra, 47-50; Cheben, I. - Ruttkay, M. 1991: Ukončenie výskumu pieskovej duny v Bajči. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1989. Nitra, s. 41-42) a v r. 1990 časti vyvýšenej plochy, spojenou úzkou šijou s už preskúmanou pieskovou dunou (Cheben, I. - Ruttkay, M. 1992: Neolitická a stredoveká osada v Bajči. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1990. Nitra, s. 49-50), sa po jednorocnej prestávke pokračovalo v terénnych prácach. Od-krytá plocha sídliskového areálu priamo nadväzovala na preskúmanú plochu južne od duny. Samotné práce sa sústredili do západnej a juhozápadnej časti osídlenej plochy, ktorá iba veľmi nepatrne klesala k zaniknutému ramenu rieky Žitava. Zároveň sa pokračovalo aj v odkrývke južnej časti areálu, kde sa zachytí jeho okraj. Takto sa vymedzil vlastný sídliskový areál, ktorý je nepo-chybne úzko prepojený s osídlením na pieskovej dune. Na východnej strane je sídlisko ohraničené zretelnou terénou vlnou, klesajúcou k bývalému ramenu rieky.

V súčasnosti už môžeme konštatovať, že tak neolitická, ako aj stredoveká osada bola pôvodne obtekana jedným z početných ramien Žitavy, ktorým sa vymedzil daný sídliskový areál.

Sídlisko-neolit, želiezovská skupina. Osídlenie sa v skúmanom úseku sústredovalo do východnejnej časti, kde sa ako podložie nachádzal piesok. Preskúmali sa viaceré sídliskové objekty a kolové jamy. Ich rozloženie netvorilo pôdorys, ktorý by sa mohol považovať za zvyšok obydlia. V tejto časti

sa odkryl aj kostrový hrob bez inventára, ktorý k neolitickej osídleniu priradujeme iba na základe uloženia a zachovalosti kostry. Podľa určenia M. Vondrákovej ide pravdepodobne o zlomky gracilnej, zrejme ženskej kostry vo veku adultus. Z objektov pochádza keramický a archeozoologický materiál.

V priestore odhumusovanej západnej a južnej časti plochy sídliskového areálu sa v prevažnej miere nachádzal štrkovopiesok, ktorý tu predstavoval podložie. Miestami bol prerušený pieskovými ostrovčekmi. Štrkovopiesčité podložie bolo zreteľnejšie najmä v pásse pozdĺž zaniknutého ramena Žitavy. V tomto úseku s rozmermi 180 x 50 m, ale aj na pieskovom podloží, sa sústreďovalo stredoveké osídlenie.

Sídlisko-stredovek v časnosti, 7.-12. stor., tažisko 7.-9. stor. V r. 1992 sa preskúmalo 104 objektov. Ich rozloženie bolo nerovnomerné. Prázdne plochy sa striedali so skupinami objektov. Vo viacerých prípadoch sa podarilo zachytiť superpozície, ktoré spolu s podobnými situáciami z predchádzajúcich výskumných sezón umožňujú chronologické zatriedenie objektov do viacerých fáz. Na základe doterajších pozorovaní sa tiež ukazuje, že pre objekty najstaršej fázy je charakteristická bledo-hnedá výplň, ktorá je len veľmi ľahko odlišiteľná od podložia. Objekty z 8.-9. stor. obsahujú najčastejšie prachovú čiernošedú, resp. šedú výplň; objekty z 10.-12. stor. zväčša sýtočiernu zeminu.

Spomedzi preskúmaných objektov jamy predstavovali najväčšiu skupinu. Stopy po vykurovacom zariadení (kamenná pec alebo ohnisko) sa našli v každom z piatich preskúmaných obydlí, vždy umiestnené v jednom z rohov.

Častým nálezom sú samostatné hlinené kupolové pece s predpecnými jamami. V piatich prípadoch sa podarilo preskúmať celú neporušenú kupolu. V dvoch prípadoch sa v jej zadnej časti nachádzal "komín" na odvod dymu. Vďaka dobre zachovaným konštrukčným prvkom v predpecných jamách je možné rekonštruovať stavbu, ktorá stála pred pecou, resp. i nad ňou.

Pomerne veľkú časť odkrytých objektov tvorili tzv. pracovné jamy-objekty obdôžnikového pôdorysu s popolovou výplňou, ktorá obsahovala veľké množstvo nálezov, prevažne keramiku. Skúmali sa aj novoobjavené systémy žlabov.

Výskumom v r. 1992 sa podarilo preskúmať ďalšiu, pomerne rozsiahlu časť neolitickej a stredovekého sídliska, pričom sa jednoznačne zachytili všetky okraje týchto sídlisk. Celá lokalita sa kompletne plánuje prebádať v priebehu jednej, resp. max. dvoch budúciх sezón. K preskúmaniu zostáva už len jej juhovýchodná časť.

SIEDLUNG DER ŽELIEZOVCE-GRUPPE UND WEILER AUS DEM 7.-12. JH. IN BAJČ. Im J. 1992 wurde nach einjähriger Unterbrechung an die Grabung in Bajč (Bez. Komárno) - einer Siedlung der Želiezovce-Gruppe und eines frühmittelalterlichen Weilers angeknüpft. Es wurde der Süd- und SW-Teil des Siedlungsareals untersucht, wodurch die ganze Fundstelle umgrenzt wurde. Die Ostseite ist vom ehemaligen Flussarm der Žitava umgrenzt. Die neolithische Besiedlung konzentrierte sich im Ostteil in einem Raum mit Sand im Liegenden. Untersucht wurden Siedlungsobjekte und Pfostenlöcher. Spuren von Behausungen wurden nicht erfaßt. In diesem Teil wurde auch ein Körpergrab festgestellt. Im Rahmen der mittelalterlichen Besiedlung (7.-12. Jh.) bildeten die zahlreichste Gruppe Objekte aus dem 7.-9. Jh., die nestartig auf der Grabungsfläche verteilt waren. Unter den 104 untersuchten mittelalterlichen Objekten stellten verschiedene Gruben den größten Teil dar. In fünf Behausungen befand sich immer in einer Ecke eine Heizvorrichtung. Ein häufiger Fund waren selbständige Lehmkuppelöfen mit Heizgruben. In fünf Fällen konnte eine ganze ungestörte Kuppel untersucht werden. Zwei Kuppen besaßen im rückwärtigen Teil einen Schornstein zum Rauchabzug. Die Grabung im J. 1992 ermöglichte eine Identifizierung aller Ränder dieses ausgedehnten Siedlungskomplexes. Zur gänzlichen Untersuchung der Fundstelle ist unbedingt noch eine, evtl. zwei Grabungssaisons notwendig.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY NA TRASE VÝSTAVBY ROPOVODU V OKRESE NITRA

Ivan Cheben - Matej Ruttkay - Jaroslava Ruttkayová

Branč, časť Veľká Ves (okr. Nitra), lokality Arkuš I, II; Lehota (okr. Nitra); Veľké Zálužie (okr. Nitra), lokality I, II; neolit, eneolit, staršia doba bronzová, doba laténska, včasný a vrcholný stredovek, sídlisko, prieskum a výskum, uloženie nálezov NM v Nitre.

Archeologický ústav SAV v Nitre v spolupráci s Nitrianskym múzeom v Nitre pokračoval v r. 1992 vo výskume lokalít na trase ekologickej stavby - preložka ropovodu mimo Žitný ostrov (Cheben, I. - Ruttkayová, J. - Ruttkay, M.: Záchranné výskumy na trase výstavby ropovodu. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1991. Nitra, s. 64-68). Na záchranných prácach sa podielal aj geofyzik J. Tírpák a technička E. Čaprdová.

Výskumy a prieskumy sa vykonávali v súčinnosti s dodávateľom stavby (Hydrostav Bratislava) za finančného krytia investorom (Transpetrol a.s. Bratislava). Väčšina výskumných prác sa realizovala v 1. polroku v mesiacoch február - apríl 1992.

Po celej trase v úseku Branč - Rumanová (27 km) sa uskutočnil prieskum terénu v troch etapách; najprv povrchový, následne po odhumusovaní a v tretej etape vo vykopanej ryhe. V prípade zachytenia nálezov sa záchranný, resp. predstihový výskum realizoval na lokalitách Branč I-II, Lehota (obr. 26: 1) a Veľké Zálužie I-II (obr. 26: 2-3).

1. Branč I, časť Veľká Ves, Arkuš I (45-21, 1 : 50 000, 285 : 247 mm) - sídlisko približne 800 m severne od Veľkej Vsi na oválnej sprašovej dune, pôvodne zo všetkých strán obtekanej riekou Nitru. Nadviazalo sa na výskum z r. 1991. Doskúmali sa dve obydlia z 15. stor. (objekty 15 a 44). Nálezy: keramika, železné nástroje, železné stavebné kovania, železné podkovy, paleobotanické nálezy a iné. Oba objekty zanikli požiarom.

2. Branč II, časť Veľká Ves, Arkuš II (45-21, 1 : 50 000, 291 : 251 mm). Lokalita leží približne 600 m severozápadne od obce Veľká Ves, na východnom svahu rozsiahlej dunovej vyvýšeniny, východne od cesty v smere Nitra - Nové Zámky. V r. 1991 sa poloha začistila a v r. 1992 sa preskúmala. Celkovo sa odkrylo 21 objektov, samostatné kolové jamy a časť zaniknutého ramena rieky Nitry. Väčšina objektov patrí do mladšej fázy včasného stredoveku. Zostávajúca časť je z neolitu (kultúra s lineárной keramikou), eneolitu (kultúra s kanelovanou keramikou), doby laténskej a tri objekty bude možné presnejšie kultúrne zaradiť až po spracovaní nálezov.

Neolit - kultúra s lineárной keramikou - exploačné a zásobné jamy. Nálezy: keramika, kamenná podložka, zvieracie kosti.

Eneolit - kultúra s kanelovanou keramikou - hliník, hrotitá priekopa. Nálezy: keramika, štiepaná kamenná industria, zvieracie kosti, mazanica.

Doba laténska - pri výskume zaniknutého ramena rieky Nitry sa našiel pomerne veľký počet keramiky.

Stredovek včasný, 9.-11. stor., 12.-13. stor. Zásobnicové jamy, obydlie s kamennou pecou v rohu a vysunutou hlinenou pecou. Spodné časti pecí (pražiace jamy?) s obdlžníkovým pôdorysom a vaňovým tvarom; steny a dno vymazané hlinou a vypálené, s rozmermi 1,60 x 1,26 m a hĺbkou 0,08 - 0,10 m; pec neznámeho účelu, zahľbená do podložia (1,20 m) so schodovitým vstupom a vymazanou a prepálenou kupolou. Na vymazanom dne ležala vrstva uhlíkov. Podobné pece sa našli aj v Branči, časť Veľká Ves I a v Nitre, časť Párovské Háje. Nálezy: keramika, železný nôž, paleobotanické zvyšky.

3. Lehota - (45-21, 1 : 50 000, 86 : 56 mm) - sídlisko leží 700 m juhovýchodne od obce na severnom úpäti Stračieho vrchu, na pomerne ostrom svahu, na lavobrežnej strane bezmenného potoka vo vzdialosti 80 m od neho (obr. 26: 1).

Stredovek včasný, 11.-12. stor., sídliskové jamy. Nálezy: keramika, zvieracie kosti.

4. Veľké Zálužie I - (45-21, 1 : 50 000, 87 : 56 mm). Lokalita sa nachádza približne 1700 m východne od obce, na miernom svahu nad sútokom dvoch bezmenných potokov (obr. 26: 2).

Sídliskové objekty boli rozptýlené na celom úseku v priestore medzi obidvoma potokmi (dĺžka cca 500 m). V najvýchodnejšej časti sa na úseku dlhom približne 200 m podarilo zachytiť 20-40 m hrubú kultúrnu vrstvu, obsahujúcu keramiku, mazanicu, kamene, uhlíky. Spolu s dvanásťimi

preskúmanými objektmi ju možno zaradiť do staršej doby bronzovej, do obdobia existencie maďarskej kultúry.

Väčšina objektov slúžila pôvodne vo funkcií zásobnicových jám (hruškovité, vakovité, kuželovité tvary). Odkryli sa aj zvyšky hlinenej kupolovitej pece zahĺbenej do podložia. Nálezy: keramika, zvieracie kosti, kostenné a parohové nástroje, paleobotanické zvyšky.

5. V e I k é Z á l u ž i e II - (45-21, 1 : 50 000, 88 : 56 mm). Sídisko leží približne 1200 m východne od obce, na miernom svahu sklonenom na východ (obr. 26: 3) a na pravej strane bezmenného potoka. V tejto polohe sa zachytili dva objekty až po vyhlíbení ryhy. Neolit, želiezovská skupina. Nálezy: keramika, mazanica, zvieracie kosti.

RETTUNGSGRABUNGEN AUF DER TRASSE DER ERDÖLLEITUNG IM BEZIRK NITRA. Im J. 1992 setzte das Archäologische Institut der SAW zu Nitra in Zusammenarbeit mit dem Nitraer Museum zu Nitra in der Erforschung von Fundstellen auf der Trasse der Verlegung der Erdölleitung im Abschnitt Branč - Rumanová (in einer Länge von 27 km) fort. Die Geländeaktivität wurde in drei Etappen realisiert: Untersuchung vor der Humusentfernung, nach der Humusentfernung und auch nach dem Ausheben des Grabens für die Leitung. Im Falle der Erfassung einer archäologischen Lokalität wurde eine Rettungs-Vorsprunggrabung durchgeführt. 1. Branč I, Teil Velká Ves (Bez. Nitra), Arkuš I; die angefangene Untersuchung der Fundstelle vom J. 1991 wurde fortgesetzt, vor allem zweier Wohnhütten aus dem 15. Jh. (Objekte 15 und 44). Funde: Keramik, Eisenwerkzeuge, Münzen, Zierat, Beschläge u. a. 2. Branč II, Teil Velká Ves (Bez. Nitra), Arkuš II; auf der Düne westlich der vorangehenden Fundstelle wurden 21 Siedlungsobjekte und selbständig situierte Pfostenlöcher freigelegt. Auch ein Teil des ehemaligen Nitraflussarms wurde erfaßt. Der Großteil der Objekte fügt sich in das Frühmittelalter. Die restlichen gehören zur Kultur mit Linearkeramik, zur Badener Kultur und in die Latènezeit. 3. Lehota (Bez. Nitra - Abb. 26: 1); Siedlungsobjekte am Fuß eines Steilhangs oberhalb des Baches. Die Fund (Frühmittelalter) bestanden aus Keramik und Tierknochen. 4. Velké Zálužie I (Bez. Nitra - Abb. 26: 2); es wurden 12 Siedlungsobjekte aus der älteren Bronzezeit freigelegt (Maďarovce-Kultur). Funde: Keramik, Knochen- und Geweihwerkzeuge, Tierknochen. 5. Velké Zálužie II (Bez. Nitra - Abb. 26: 3); im ausgehobenen Graben erfaßte man zwei Siedlungsobjekte der Želiezovce-Gruppe, die Keramik ergaben.

KAMENNÉ ARTEFAKTY Z VÝSKUMU NA MARTINSKOM VRCHU V NITRE

Ludmila Illášová

Nitra (okr. Nitra), Martinský vrch (45-21-02, 1 : 10 000, plocha A - 240 : 216 mm a plocha B - 240 : 235 mm), včasný stredovek, sídlisko, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Archeologickým výskumom realizovaným v r. 1992 (výskum G. Březinovej), sa získalo niekoľko kamenných artefaktov. Pochádzajú z plochy A a B, ako aj zo sektorov uvedených v teste. Kamenné artefakty boli petrograficky určované na základe dostupnej makroskopickej analýzy.

Zber pri čistení plochy A, hľ. 0,50 m:

- úštep čepelovitého tvaru z rádiolaritového vápenca bledej, hnedej farby; rozmer 30 x 12 x 7 mm (obr. 27: 10, č. prír. k. 7).

Sektor A/5, hľ. 0,60 m:

- úštep, kremenc žltohnedej farby; rozmer 22 x 17 mm (obr. 27: 7; č. prír. k. 18).

Sektor F/5, hľ. 0,70-0,80 m:

- strelka, resp. hrot?; rozmer: v. 21 mm, š. 15 mm, hr. 6 mm, pazúrik bledohnedých odtieňov (obr. 27: 6; č. prír. k. 39).

Sektor F/5-6, hľ. 0,30-0,40 m (0,80 m):

- z okruhliaka vytvorená časť jadra z rádiolaritového rohovca tmavosivej farby; rozmer: 33 x 30 x 20 mm (č. prír. k. 41).

Objekt 1/92, západná časť:

- čepel z rádiolaritu hnedej farby, na oboch stranách mikroretuš; rozmery: dĺ. 22 mm, š. 17 mm, hr. 4 mm (obr. 27: 3; č. prír. k. 53).

Sektor C/5-rez, hľ. 0,30-0,40 m:

- fragment brúsky, plochý kvádrovitý tvar, na priereze lichobežník; rozmery: zachovaná dĺ. 41 mm, š. 40 mm, hr. 10 mm. Bazálna plocha brúsky nerovná, poškodená; jedna brúsna plocha rovná až vyhladená. Surovinou je kremenec hnedožltej farby (obr. 27: 5; č. prír. k. 75).

- brúška s nerovným, približne kvádrovitým tvarom, s dvoma brúsnymi plochami, jedna je mierne preliačená zbrúsením, druhá bočná plocha je čiastočne opracovaná, ostatné sú poškodené. Surovinou je metamorfovaný kremenec so sericitom a chloritom; rozmery: dĺ. 92 mm, zachovaná š. 60 mm, hr. 18 mm (obr. 27: 11; č. prír. k. 75).

Sektor F/6, hľ. 1,00 m:

- kameň nepravidelného ihlancovitého tvaru, plochy sú jemne zbrusované, surovinou je vápečnec sivej farby s bledosivou patinou; rozmery: v. 55 mm, veľkosť podstavy 60 x 42 mm (č. prír. k. 77).

Sektor F/6, hľ. 1,00 m:

- brúsny kameň, resp. menšia brúsna podložka, fragment; obvod nerovný, opracovaný iba nahrubo, sleduje zaoblený tvar. Má dve vyhladené a zbrusované plochy (jednu viac); surovinou je kremenec bledej sivej až bielej farby; rozmery: dĺ. cca 100 mm, š. 127 mm, hr. 31 mm (obr. 27: 8; č. prír. k. 78).

Sektor C/10, objekt 4/92:

- neukončená poškodená kamenná podložka, mierne oválneho tvaru, obvod nahrubo opracovaný a otesaný, vytvorené dve pracovné plochy, vrchná a bazálna, v priereze približne tvar lichobežníka. Pracovné plochy neboli používané. Zachovala sa približne polovica podložky. Surovinou podložky bol kremenec bledej sivej farby, na povrchu sú stopy ohňa, rozmery: dĺ. 150 mm, š. 145 mm, hr. 45 mm (obr. 27: 13; č. prír. k. 81).

Sektor C-D/4-5, zber pri začisťovaní povrchu:

- kamenné škrabadlo s retušou na ľavej strane, páskovaný pazúrik, rozmery: 22 x 15 x 4 mm (obr. 27: 4; č. prír. k. 81).

Objekt 7/92; hľ. 0,55 m:

- ústup z rádiolaritu tmavohnedej farby; rozmery 37 x 17 x 9 mm (obr. 27: 1; č. prír. k. 83).

Objekt 9/92, plocha B, hľ. 0,25 m:

- fragment kamennej brúsky z jemnozrnitej bridlice až fylitu sivozelenej farby; má dve brúsne plochy výrazne zbrúsením preliačené, pôvodne plochý kvádrovitý, mierne zaoblený tvar. Výrazne sú opracované bočné plochy brúsky. Na pracovných plochách sú stopy po ostrení v podobe tenkých rýh; rozmery: dĺ. 100 mm, š. 65 mm, hr. 14 mm na okrajoch a 5 mm v strede (obr. 27: 9; č. prír. k. 86).

Objekt 7/92, hľ. 0,50-0,65 m:

- čepelovité škrabadlo z bieleho až priezračného kremeňa, retuš na ľavej hrane; rozmery: 27 x 19 x 5 mm (obr. 27: 2; č. prír. k. 88).

Sektor D/9, objekt 1/92:

- žarnov - spodný ležiak, na obvode mierne poškodený, celkový priemer 470 mm, hrúbka 75 mm v strede žarnova a 45 mm na okraji. Stredový otvor prechádza celým profilom žarnova, má kruhovitý tvar (priemer 45 mm). Na bazálnej ploche je stredový otvor väčší (53 mm). Pracovná plocha žarnova je poškodená v dôsledku odlúpnutia horniny a druhotne bola opäť vyhladená. Bazálna plocha žarnova je nerovná. Na pracovnej ploche sú pracovné stopy v tvare sústredných kružníc. Hmotnosť 15 kg. Surovinou je kremíty diorit (obr. 27: 12; č. prír. k. 96).

Petrografická analýza ukázala, že kamenná surovina použitá na výrobu artefaktov na sídlisku je domáceho pôvodu, t. j. z pohoria Tribeč. Výnimkou je surovina štiepanej kamennej industrie (č. prír. k. 7, 39, 41, 53, 82 a 83), ktorá pochádza z územia bradlového pásma, t. j. z oblúka smerom od Starej Turej na Považie. V tomto oblúku bradlového pásma sa nachádza niekoľko ložísk rádiolaritov, ako aj sivých rohovcov. Importom je pazúrik sivej dúhovej a hnedej farby z Polska. Surovina použitá na výrobu štiepanej kamennej industrie je na lokalitu dovezená zo vzdialenejších oblastí.

STEININDUSTRIE AUS DER GRABUNG AUF DEM MARTINSBERG IN NITRA. Die im J. 1992 in Nitra (Bez. Nitra) in der Lage Martinský vrch realisierte Grabung (G. Březinová) ergab mehrere Steinartefakte. Es handelt sich um eine Siedlung aus dem Frühmittelalter. Die Kollektion der Steinartefakte ist in typologischer Hinsicht wie auch nach der Rohstoffzusammensetzung mannigfaltig. Die in der Siedlung gefundenen Artefakte der Spaltindustrie stellen sekundäre Funde dar (Abb. 27: 1-4, 6, 7, 10). Typisch von ihnen waren Wetzsteine (Abb. 27: 5, 8, 11), Steinunterlagen und Mahlsteine (Abb. 27: 12, 13). Die petrographische Analyse erwies die Ausnützung der heimischen Rohstoffbasis. Zur Herstellung der Unteralagen und Wetzsteine wurden hauptsächlich Quarzite verwendet. Besondere Aufmerksamkeit gebühren einem Mahlstein - Bodenstein (Abb. 27: 12). Er wurde aus Quarzdiorit angefertigt, der sich in der Umgebung der Fundstelle befindet. Die übrigen Artefakte aus der Gruppe der Spaltindustrie stammen aus entfernteren Lagerstätten, doch sind es sekundäre Funde.

ANALÝZA ANTROPOLOGICKÉHO MATERIÁLU Z DVOCH ŽIAROVÝCH HROBOV Z KAMENNÉHO MOSTA

Július Jakab

Kamenný Most (okr. Nové Zámky), pozemok M. Ďurovku (L-34-2-A-d, 1 : 25 000, 266 : 273 mm), kultúra severopanónska, pohrebisko, náhodný nález, uloženie nálezov TkM v Leviciach.

Pri výkopových prácach v Kamennom Moste boli na pozemku M. Ďurovku porušené tri žiarové hroby zo staršej doby bronzovej (Nevizánsky, G. - Oždáni, O. v tejto ročenke na s. 101-102). Detailné výsledky analýzy ľudských kostrových zvyškov sú uvedené v antropologickom posudku uloženom v dokumentačných fónoch ústavu č. 13218/93).

Na antropologickú analýzu sa odovzdal len nekompletny obsah urien, aj to iba z hrobov 2/92 a 3/92. Vzorka z hrobu 2/92 obsahovala len väčšie úlomky ľudských kostí, takže takmer celý súbor bolo možné identifikovať (hmotnosť 265 g). Absencia fragmentov zvieracích kostí môže byť i dôsledkom neodborného vyzdvihnutia obsahu urny.

Vzorka z hrobu 3/92 obsahuje zmes dokonale prepálených úlomkov ľudských i zvieracích kostí (hmotnosť 906 g). Väčšinu fragmentov nie je možné určiť, pretože sú drobné a postrádajú morfológické detaily. Identifikované úlomky ľudských kostí majú dovedna hmotnosť 115 g a vyčlenené fragmenty zvieracích kostí 53 g.

Kalcinované kostrové zvyšky z obidvoch hrobov patrili pravdepodobne ženám, pričom jedinec z hrobu 2/92 zomrel 20 až 40-ročný (adultus) a z hrobu 3/92 zase 30 až 50-ročný. Obe kostry boli gracilnej stavby so slabo vyvinutým reliéfom svalových úponov. Na prepálených zvyškoch kostí z hrobu 3/92 sa mohli hodnotiť nevytvorené tuberculum marginale a hlboké fossa caninae. Z chrbzných zmien sa zistila iba koreňová cysta v pravej čalusti pri P, a obliterovaná alveola po intravitálnej strate P₁ v lavej čalusti.

ANALYSE DES ANTHROPOLOGISCHEN MATERIALS AUS ZWEI BRANDGRÄBERN IN KAMENNÝ MOST. Der Beitrag enthält die Ergebnisse der anthropologischen Analyse zweier Brandgräber der nordpannonischen Kultur in Kamenný Most (Bez. Nové Zámky). In beiden Gräbern (2/92 und 3/92) waren wahrscheinlich Frauen von grazilem Bau mit schwach entwickeltem Muskelansatzrelief bestattet. Eine starb im Alter Adultus und die zweite im Alter Adultus II-Maturus I. In der Probe aus Grab 3/92 befanden sich auch angebrannte Fragmente von Tierknochen.

ZHODNOTENIE ĎALŠÍCH ĽUDSKÝCH KOSTROVÝCH NÁLEZOV Z RUŽINDOLA

Július Jakab

Ružindol (okr. Trnava), Celiny (35-33-17, 1 : 10 000, 110 : 338 mm), priekopa, lengyelská kultúra, sídlisko, záchranný výskum, antropologický materiál, uloženie materiálu AÚ SAV v Nitre.

V záverečnej výskumnej sezóne sa na lokalite opäť našli aj ľudské kostrové zvyšky (Němejcová-Pavúková, V., v tejto ročenke na s. 102-104).

V reze II sa na dne priekopy zistil zhluk kostí väčšieho dieťaťa. Ide o drobné, korodované úlomky tiel a oblúkov stavcov, rebier, jedného článku prsta ruky a malého fragmentu zo šupiny záhlavnej kosti.

Ďalší antropologický materiál pochádza z iného úseku priekopy - z rezu VII. Kosti sa nachádzali ojedinele alebo v zhlukoch vo vrstvách od 1,00 do 2,50 m. Patrili dovedna minimálne piatim jedincom: dvom mužom vo veku maturus II, jednej žene v rovnakom veku, jednému 6- až 9-ročnému dieťaťu a pravdepodobne ďalšej žene v dospelom veku (označení boli ako kostry č. 6 až 10). Malý fragment záhlavnej kosti z dna priekopy v reze II presne korešponduje s pravou spánkovou kostou na calvarii dieťaťa z dna priekopy v reze VII. Detské kosti z rezov II a VII patrili teda tomu istému jedincovi. Stav zachovalosti antropologického materiálu sa uvádza po rekonštrukcii.

Kostra č. 6 predstavuje kalva a fragmenty lebky 50- až 60-ročného muža. Sú strednej stavby so stredne mohutným reliéfom svalových úponov. Neurákránum s ovoidným obrysom je stredne dlhé, stredne široké a mezokránné (77,6).

Kostra č. 7 patrila 6- až 9-ročnému dieťaťu gracilnej stavby so slabo vytvoreným reliéfom svalových úponov. Fragmenty lebky sa našli na dne priekopy v reze VII, spolu s drobnými úlomkami kostí postkraniálneho skeletu dospelého jedinca robustnej stavby, s mohutne rozvinutým reliéfom svalových úponov. Ako sa už spomenulo, malý úlomok záhlavnej kosti uvedeného dieťaťa a niekoľko fragmentov z postkraniálnej kostry sa našli na dne priekopy v reze II. Mierne postmortálne deformovaná calvaria je brachykránná (83,6?).

Kostra č. 8 reprezentuje opäť iba calvaria a fragmenty splanchnokránia 50- až 60-ročného muža. Sú robustnej stavby so stredne až mohutne vyvinutým reliéfom svalových úponov. Neurákránum s pentagonoidným obrysom je dlhé, stredne široké a vysoké, tvár bola stredne široká, so širokou lavou očnicou a úzkym nosovým otvorom. Mozgovňa je mezokránná (76,3), ortokránná (74,7), metriokránná (97,9) a aristenokefalná (1491 cm³).

Kostra č. 9 patrila 50- až 60-ročnej žene. Neúplná postkraniálna kostra sa zachovala v poškodenom až veľmi poškodenom stave. Je robustnej stavby so stredne až mohutne vyvinutým reliéfom svalových úponov. Panva je široká a nízka, incisura ischiadica major veľmi široká, sulcus praearicularis široký a hlboký a arc compose vytvára jednoznačne zdvojený oblúk. Femury sú pilastrické (lat. dx. 103,7, lat. sin. 107,4) a platymérne (bilat. 84,4) a lavá tibia je v strede mezoknémna (67,7).

Ako kostra č. 10 boli označené fragmenty lavého femuru a lavého humeru, ktoré sú strednej stavby so slabo až stredne vytvoreným reliéfom svalových úponov. Patrili pravdepodobne žene s neurčeným vekom.

V reze VII sa našli aj ďalšie ľudské kosti a ich fragmenty. I keď s najväčšou pravdepodobnosťou patrili horeuvedeným jedincom, ich prisúdenie konkrétnej kostre je problematické.

Podobne ako na antropologickom materiáli z predchádzajúcich výskumných sezón, aj na týchto kostiach boli stopy z perimortálneho obdobia po rozličných štiepných zlomeninách, ohryzení a pod. Väčšinu z nich možno považovať za následky intencionálnych zásahov (Jakab, J. 1991: Zhodnotenie ľudských kostrových zvyškov ľudu lengyelskej kultúry z Borovej. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1989. Nitra, s. 48; 1992a: Kostra lengyelskej kultúry so stopami intencionálnych zásahov z Ružindola. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1990. Nitra, s. 52-53; 1992b: Ďalšie antropologické nálezy z opevneného sídliska lengyelskej kultúry v Ružindole. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1991. Nitra, s. 69-70). Najrozšiahlejšie plochy štiepných lomov bez známok hojenia s korodovaným povrchom sa nachádzajú na fragmentoch dlhých kostí končaliň (humerus, femury, fibula) a lebkách (neuro- i splanchnokránum). Menej početné sú ohryzené kosti a stopy po plytkých úzkych zárezoch.

Výsledky detailnej analýzy somatických znakov, patologických zmien i stôp po intencionálnych zásahoch, ako aj ich dokumentáciu obsahuje antropologický posudok, ktorý je zaradený do dokumentačného fondu ústavu.

AUSWERTUNG WEITERER MENSCHLICHER SKELETTFUNDE AUS RUŽINDOL. Kurzer Beitrag über die Analysenergebnisse menschlicher Knochenreste aus der Endphase der Grabung der befestigten Siedlung der Lengyel-Kultur in Ružindol (Bez. Trnava). Es handelt sich um Skelettreste von mindestens fünf Individuen (ein größeres Kind, zwei Männer, eine Frau im Alter Maturus II und das weitere Individuum, wahrscheinlich eine Frau, war von unbestimmtem Alter). Die Neurokranien der Männer sind mesokran, eines von ihnen war zugleich orthokran, metriokran und aristokratisch. Der Gehirnschädel des Kindes ist brachykrän. Abermals konstatierte man an einem Knochen flache schmale Einschnitte, an mehreren Knochen wieder Spuren von Spaltbrüchen und Benagung.

OBNOVENIE VÝSKUMU V SEDLISKÁCH - PODČIČVE

Mária Jenčová

Sedliská, časť Podčičva (okr. Vranov nad Topľou), hradný vrch (M-34-116-A-d-2, 1 : 10 000, 73-84 : 13-26 mm), sídlisko, zisťovací výskum, mladšia doba bronzová, doba laténska, predvelkomoravské obdobie (8. storočie), stredovek, novovek, uloženie nálezov VM v Hunušovciach nad Topľou.

Južný a západný svah hradného vrchu (Mernická pahorkatina), nad severným výbežkom Východoslovenskej nížiny, nadmor. v. 186 - 200 m. Sondážou preskúmaná plocha cca 90 m².

Výskum nadvázoval na pozitívne zistenia na východnom svahu hradného vrchu v r. 1987 - 1988 (Jenčová, M. 1988: Zisťovací výskum v Sedliskách - Podčičve. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1987. Nitra, s. 73-74; 1990: Ukončenie výskumu v Sedliskách - Podčičve. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1988. Nitra, s. 90). Zisťovacími sondami boli preskúmané tri polohy.

Na svahu klesajúcim v smere na ZJJ sme pod 0,80-0,90 m hrubým stredovekým a novovekým riánosom, zosunutým z hradu, zachytili tri prepálené útvary, zatiaľ funkčne presne neurčené. Najvýraznejší z nich bol objekt 3/92 kruhového tvaru s priemerom 1,40 m. Objekty tvorila vrstva prepálenej hliny, pod ňou sa nachádzala hlinito-uhlíková vrstva a nakoniec kompaktné vymazané a vypálené rovné dno. Koncentrovali sa v poloblúku pri jame nepravidelného oválneho tvaru, ktorú pre terénne obmedzenia nebolo možné vybrať celú. Podla nálezov zliatkov bronzoviny a zvláštnych téglíkovitých foriem z keramiky a kameňa možno usudzovať na funkciu objektov, ktorá súvisela s metalurgickou činnosťou.

Okrem spomínaných nálezov sme získali črepy z mladšej doby bronzovej, v menšej miere z doby laténskej (štíri prasleny); v zosunutom materiáli sa nachádzalo množstvo stredovekej a predovšetkým novovekej keramiky, železných fragmentov, uhlíkov a kostí. Vzácné sa objavili črepy slovanskej keramiky z 8. stor.

Južnejšie od predchádzajúcej polohy sme zisťovacou sondou zachytili kultúrnu vrstvu s nálezmi z mladšej doby bronzovej a doby laténskej.

Z tzv. Panskej lúčky - malej plošiny tesne pod vrcholom hradného kopca - pochádza laténska keramika (grafitové črepy, zvláštnie zdobená hrubá keramika), v menšej miere keramika z mladšej doby bronzovej. Materiál sa nachádzal v sivočiernej prachovej vrstve premiešanej s masívnymi vápencovými balvanmi.

Výskum priniesol nové poznatky o rozsahu osídlenia čičavského hradného kopca. Za zvlášť dôležité považujeme prítomnosť výrazného keramického materiálu tesne pod vrcholom kopca, čo naznačuje, že bol azda osídlený aj samotný vrchol. Stopy tohto osídlenia však podstatne zničila či narušila výstavba stredovekého hradného areálu.

ERNEUERTE GRABUNG IN SEDLISKÁ-PODČÍČVA. Die Grabung in Sedliská, Teil Podčíčva (Bez. Vranov nad Toplou) erfolgte am Süd- und Westhang des Burgberges Čičava mit dem Ziel, das Ausmaß der am Osthang im J. 1987-1988 festgestellten Besiedlung zu erfassen. Durch Schnitte in drei nahe gelegenen Lagen wurden drei durchglühte Objekte aus der jüngeren Bronzezeit festgestellt, die sich bei einer unregelmäßig ovalen Grube konzentrierten und die, wie das Vorkommen von Bronzeschmelzstücken und eigenartigen Tiegelformen andeutet, wahrscheinlich mit metallurgischer Tätigkeit zusammenhingen. Aus der Kulturschicht stammen Scherben aus der jüngeren Bronze- und Latènezeit, seltene slawische Scherben aus dem 8. Jh. und eine Menge mittelalterlicher und neuzeitlicher Keramik. Es fanden sich ebenfalls vier Spinnwirte, zahlreiches osteologisches Material, Holzkohlenstückchen und Bruchstücke von Eisen-, vorwiegend neuzeitlichen Gegenständen. Die Grabung brachte wichtige Erkenntnisse über die Besiedlung der Lage unmittelbar unter dem Gipfel des Burgberges, was andeutet, daß etwa auch der Hügel selbst besiedelt war, wo jedoch Besiedlungsspuren durch den Aufbau des mittelalterlichen Burgareals vernichtet wurden.

NÁLEZ BRONZOVEJ KOPIJE V PAVLOVCIACH

Mária Jenčová

Pavlovce (okr. Vranov nad Toplou), Koložský les - úpätie Sedla (M-34-103-D-d-4, 1 : 10 000, 398 : 368 mm), ojedinelý nález, mladšia doba bronzová, uloženie nálezu VM v Hanušovciach nad Toplou.

Slanské vrchy, južne od Pavloviec, asi 200 m západne od kóty 438,3, nadmor. v. 432 m.

Dňa 2. júla 1992 pri prírodrovnom prieskume našiel pracovník Vlastivedného múzea v Hanušovciach nad Toplou, RNDr. P. Chromý, v záreze po kolesách áut na lesnej ceste bronzový hrot kopije s profilovanou tulajkou s dvoma protiahlymi otvormi. Kopija má neúplný list, z jednej strany je pokrytá tmavozelenou patinou, z druhej je patina divá a povrch výrazne poškodený. Celý predmet je druhotne prehnutý. Rozmery: dĺ. 9,60 cm, dĺ. listu 5,30 cm, max. priemer tulajky 2,20 cm (obr. 28).

Vzhľadom na to, že pôvodný tvar listu kopije sa pre poškodenie nedá určiť, možno ju podľa triedenia kopijí pilinskéj kultúry zaradiť do variantu Ib, resp. Ila (Furmánek, V. 1977: Pilinyer Kultur. Slov. Archeol., 25, s. 270). Najbližšie analógie poznáme z Koprivnice, resp. z Vyšnej Huťky (Furmánek, V. 1977, Taf. XXIII: 22; XXXIII: 13).

Bronzové hroty kopijí sa objavujú už v stupni BC(BC₂) - veľmi vzácne aj skôr - v početnejšom zastúpení však až v nasledujúcich stupňoch. Vyspelejšie varianty sa najskôr vzťahujú k počiatku stupňa HA, pričom sa s nimi stretávame aj v podstatne mladších celkoch. Ojedinelý nález kopije z Pavloviec bez sprievodného materiálu preto môžeme iba rámcovo datovať do mladšej doby bronzovej.

FUND EINER BRONZELANZENSPITZE IN PAVLOVCE. RNDr. P. Chromý, Mitarbeiter des Heimatkundlichen Museums in Hanušovce nad Toplou, fand bei naturwissenschaftlicher Geländeerkundung in der Gegend des Waldes Koložský les im Kataster von Pavlovce (Bez. Vranov nad Toplou) eine Bronzelanzenspitze mit profiliertem Tülle und zwei gegenständigen Löchern (Abb. 28). Das Blatt der Lanzenspitze ist unvollständig und der ganze Gegenstand sekundär verbogen. Die Lanzenspitze ist rahmenhaft in die jüngere Bronzezeit datiert.

OJEDINELÝ NÁLEZ Z NIŽNÉHO HRUŠOVA

Mária Jenčová - Lubomíra Kaminšká

Nižný Hrušov (okr. Vranov nad Topľou), Ľadovňa (34-116-D-a-1, 1 : 10 000, 265 : 140 mm), mladý paleolit, náhodný nález, uloženie nálezu VM v Hanušovciach nad Topľou.

Na lavobrežnej terase Ondavy v katastri obce Nižný Hrušov, v polohe Ľadovňa, našiel D. Galajda v jeseni r. 1992 mladopaleolitické škrabadlo.

Ústupové škrabadlo má nepravidelnú oblúkovitú hlavicu a retušovanú pravú hranu. Vyrobené je na pomerne hrubom ústepe z neúplne sivomodro patinovaného rohovca s čiastočne zachovanou pôvodnou kôrou (obr. 29).

EINZELFUND AUS NIŽNÝ HRUŠOV. Auf der linksseitigen Ondava-Terrasse im Gemeindekataster von Nižný Hrušov (Bez. Vranov nad Topľou) fand man in der Lage Ľadovňa einen jungpaläolithischen Abschlagkratzer aus paliniertem Hornstein (Abb. 29).

HROMADNÝ NÁLEZ STRIEBORNÝCH MINCÍ ZO SEČOVSKÉJ POLIANKY

Mária Jenčová - Peter Pjenčák

Sečovská Polianka (okr. Vranov nad Topľou), intravilán obce, severný roh základnej školy (M-34-116-C-b-3, 1 : 10 000, 5 : 100 mm), náhodný nález, novovek (1. pol. 17. stor.), uloženie minci VM v Hanušovciach nad Topľou.

Ondavský výbežok Východoslovenskej nížiny, nadmor. v. 126 m.

Dňa 18. novembra 1992 ohlásil A. Valenčík, riaditeľ Základnej školy v Sečovskej Polianke, nález neidentifikovaných mincín, ktoré našiel zamestnanec školy Š. Bundzák pri výkope odpadovej ryhy. Pri obhliadke terénu sme zistili, že mince ležali v porušenej vrstve a na miesto nálezu sa dostali zrejme pri stavbe školy alebo v priebehu iných zemných prác. K pokladu pôvodne patrila pravdepodobne i skupina 376 mincín, ktoré sa našli v r. 1962 pri úprave školského dvora. (Hlinka, J. - Kraškovská, L. - Novák, J. 1968: Nálezy stredovekých a novovekých mincín na Slovensku II. Bratislava, s. 111-112 č. 277). K novozískanému súboru, ktorý obsahoval 402 mincín, pribudli ešte ďalšie štyri od P. Ilka, študenta Gymnázia, takže celý nález predstavuje spolu 406 strieborných mincín.

Polsko - Zigmund III. (1587-1632), groše - 16 ks: 1620 (1), 1621 (2), 1622 (4), 1623 (5), 1624 (2), nečitateľné (2).

Polsko - Zigmund III. polturáky - 343 ks: 1615 (1), 1616 (2), 1617 (1), 1620 (9), 1621 (21), 1622 (55), 1623 (70), 1624 (63), 1625 (40), 1626 (16), 1627 (8), 1628 (1), 1629 (2), nečitateľné (54).

Polsko - Zigmund III. šesťgroše - 10 ks: 1623 (2), 1625 (3), 1626 (2), 1627 (1), nečitateľné (2).

Sliezsko - Münsterberg - Olešnica - Karol III. (1587-1617), groš 1612.

Prusko - Brandenburg - Ján Zigmund (1608-1619), polturák 1614.

Prusko - Brandenburg - Juraj Viljam (1619-1640), polturáky (22 ks): 1623 (1), 1624 (1), 1625 (3), 1626 (9), nečitateľné (8).

Švédsko - Gustáv Adolf (1611-1632), 1 1/2 groše (8 ks): 1632 (4), 1633 (2), nečitateľné (2).

Švédsko - mesto Riga za vlády Gustáva Adolfa, polturáky (2 ks): 1622 (1), 1623 (1).

Švédsko - mesto Elbing za vlády Gustáva Adolfa, polturáky (2 ks): 1630 (1), 1632 (1).

Sedmohradsko - Juraj Rákoczi (1630-1648), polturák 1638.

Pri spracovávaní popisovaného súboru mincín poskytla autorom príspevku cenné rady K. Zozuláková z Východoslovenského múzea v Košiciach, za čo jej vyslovujeme úprimnú vďaku.

HORTFUNDE VON SILBERMÜNZEN AUS SEČOVSKÁ POLIANKA. Das Heimatkundliche Museum in Hanušovce nad Topľou erwarb den Fund von 406 Silbermünzen aus der ersten Hälfte des 17. Jh., die zufällig bei Erdarbeiten in Sečovská Polianka (Bez. Vranov nad Topľou)

gefunden wurden. Sie befanden sich in einer gestörten Schicht; es ist nicht auszuschließen, daß sie ursprünglich zum Hort von 376 Münzen gehörten, der in der nahen Lage im J. 1962 entdeckt wurde. In der Kollektion überwiegen zahlenmäßig Pölker, Groschen und Sechser-groschen Sigismunds III. (1587-1632).

ŠIESTA ETAPA VÝSKUMU V HÔRKE-ONDREJI

Lubomíra Kaminšká

Hôrka, časť Ondrej (okr. Poprad), Smrečányho skala (M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 320 : 273 mm a 330 : 273 mm), travertínová lokalita, sídlisko, systematický výskum, stredný paleolit, 8.-9. stor., uloženie nálezov VPS AÚ SAV v Košiciach.

V júli a v auguste r. 1992 pokračoval výskum stredopaleolitickej travertínej lokality v katastri obce Hôrka-Ondrej, v polohe Smrečányho skala. V areáli lokality sme sa sústredili na odkryvku vrstiev na pracoviskách A a B.

Na pracovisku A sme v sektورoch a-p 1-8 skúmali hlinité vrstvy C, D a G. Nálezy stredopaleolitickej štiepanej industrie (z kremeňa a rádiolaritu), ako aj zvieracie kosti sa koncentrovali v najspodnejšej hlinitej vrstve, vo vrstve G.

Severovýchodne od pracoviska A sa nachádza pracovisko B, tvorené vrstvami travertínu, ktoré boli prekryté hlinitými sedimentmi. Sivočierne vrstvičky medzi vrstvami travertínu obsahovali početné nálezy stredopaleolitickej štiepanej kamennej industrie a zvyšky fauny, ktoré boli vyzbierané v 50-tych rokoch a v r. 1961. V tejto sezóne sme skúmali jednotlivé vrstvy na ploche s rozmermi 8 x 6 m v srede od hlinitých sedimentov až po bázu travertínového súvrstvia, ktorú tvorí travertínová brekcia.

Vo vrchných vrstvách, tvorených hlinitými sedimentmi, sme zachytili časť sídliskovej jamy s keramikou z 8.-9. stor.

Po odkrytí travertínových vrstiev a sivočiernych vrstvičiek sme konštatovali, že sme zachytili úplný okraj pôvodného osídlenia zo stredného paleolitu, spojený s výskytom niekoľkých ústupov z kremeňa a rádiolaritu. Nepomerne početnejšie sú nálezy fauny, malakofauny a zvyšky rastlín. Na základe ich analýzy bude možné azda rekonštruovať prírodné prostredie, v rámci ktorého bola lokalita osídlovaná.

SECHSTE GRABUNGSETAPPE IN HÔRKA-ONDREJ. Die Untersuchung der mittelpaläolithischen Travertinfundstelle in der Gemeinde Hôrka, Teil Ondrej (Bez. Poprad), Lage Smrečányho skala, erfolgte auf den Arbeitsflächen A und B. Arbeitsfläche A - Abdeckung von lehmigen Schichten; Funde von Spaltinudistrie, hauptsächlich in der Schicht G. Arbeitsfläche B - in grauschwarzen dünnen Schichten zwischen Travertinschichten erfaßte man den Rand einer mittelpaläolithischen Siedlung, in lehmigen Sedimenten im Hangenden der Travertinkuppe wurde der Teil einer Grube mit Scherben aus dem 8.-9. Jh. untersucht.

ENEOLITICKÉ SÍDLISKO V KOŠOLNEJ-DLHEJ

Marián Klčo

Košolná, časť Dlhá (okr. Trnava), extravidlán obce (35-33-12, 1 : 10 000, 272 : 375 mm), eneolit, sídlisko, prieskum, uloženie nálezov BM v Piešťanoch.

Juhozápadný svah spadajúci od kostola sv. Margity k Bosnáckemu potoku. Prieskumom zistené črepky tmavosivej farby z tela nádob, čepel z rohovca a ústup z rádiolaritu. Jeden črep je

zdobený technikou brázdeného vpichu, ktorý je možné datovať do eneolitu a kultúrne priradiť bošáckej skupine.

ÄNEOLITHISCHE SIEDLUNG IN KOŠOLNÁ-DLHÁ. Auf dem südwestlichen, von der St.-Margita -Kirche sich senkenden Hang in Košolná, Teil Dlhá (Bez. Trnava) wurde durch Geländebegehung eine äneolithische Siedlung der Bošáca-Gruppe festgestellt. Man fand Scherben, eine Hornsteinklinge und einen Radiolaritabschlag.

LENGYELSKÉ SÍDLISKO V ŠTERUSÁCH

Marián Kľo

Šterusy (okr. Trnava), Topolské (35-32-11, 1 : 10 000, 405 : 264 mm), neolit (lengyelská kultúra), sídlisko, prieskum, uloženie nálezov BM v Piešťanoch.

Na povrchu role v areáli chmeľnice miestneho Polnohospodárskeho družstva bol zistený veľký čiernosfarbený flak. Počas viacnásobného prieskumu sa našli črepy lengyelskej kultúry (Lengyel I.) z tela a okraja nádob, čiastočne zdobené rytou výzdobou. Získaná kolekcia štiepanej kamennej industrie je zhotovená z pazúrika, rádiolaritu a obsidiánu. Intenzita výskytu pravekých nálezov po ukazuje na prítomnosť väčšieho sídliska lengyelskej kultúry.

LENGYELSIEDLUNG IN ŠTERUSY. Bei wiederholten Oberflächenbegehungen in Šterusy (Bez. Trnava) wurden in der Lage Topolské Scherben und eine zahlmäßig große Kollektion von Spaltinudistrie aufgelesen. Die Frequenz des Fundvorkommens deutet auf die Existenz einer größeren Siedlung der Lengyelkultur (Lengyel I.).

PRIESKUM V BOROVEJ

Marián Kľo

Borová (okr. Trnava), poloha Horné pole a intravilán obce, neolit (lengyelská kultúra), neskorá doba bronzová (lužická kultúra), stredovek, sídlisko, pohrebisko, uloženie nálezov BM v Piešťanoch.

a) Horné pole (35-33-17, 1 : 10 000, 189 : 380 mm), kóta 220 m. Na poli situovanom na severovýchodnom svahu bočného údolia potoka Ronava bola zberom zistená kolekcia atypických črepov hnedej a bledohnedej farby a drvidlo zhotovené z kremence. Súbor možno kultúrne priradiť lengyelskej kultúre. Sídlisko je vzdialené cca 25 m od fortifikácie lengyelskej kultúry v Ružindole.

b) Intravilán obce (35-33-17, 1 : 10 000, 128 : 259 mm). Za kaplnkou sv. Urbana (?) sa v záreze svahu zistila keramika lužickej kultúry. Rekonštruovaná miska (navohnedej farby (obr. 31) dátuje sídlisko do neskorej doby bronzovej (stupeň HB).

Sídlisko lužickej kultúry bolo neskoršie porušené kostrovým pohrebiskom - cintorínom. Plytko zahĺbené hrobové jamy sa čiastočne rysujú v profile odkopaného svahu. Pravdepodobne ide o cintorín, na ktorom sa prestalo pochovávať okolo r. 1670, po výstavbe nového kostola sv. Štefana v obci a vzniku nového cintorína.

GELÄNDEBEGEHUNG IN BOROVÁ. Im Gemeindekataster von Borová (Bez. Trnava) wurde in der Lage Horné pole eine Siedlung der Lengyel-Kultur festgestellt. Im Intravillan der Gemeinde hinter der St.-Urban-Kapelle (?) befindet sich eine Siedlung der Lausitzer Kultur (Abb. 31) und ein mittelalterlicher Friedhof, der um das J. 1670 aufgelassen wurde.

PRIESKUM V KOČÍNE

Marián Kľo

Kočín (okr. Trnava), Plchovec (35-31-15, 1 : 10 000, 95 : 155 mm), neolit, eneolit, sídlisko, prieskum, uloženie nálezov BM v Piešťanoch.

Na juhovýchodnom svahu Malých Karpát, na kóte 256 m, sa prieskumom zistila štiepaná kamenná industria z rádiolaritu a atypické úlomky črepov prevažne tmavohnedej farby z tela nádob. Nálezy možno rámcovo datovať do obdobia neolitu a eneolitu.

GELÄNDEBEGEHUNG IN KOČÍN. In der Gemarkung der Gemeinde Kočín (Bez. Trnava) wurden in der Lage Plchovec am SO-Hang der Kleinen Karpaten bei einer Begehung Spaltindustrie und Scherben gefunden, die rahmenhaft in das Neolithikum und Äneolithikum datiert werden.

PRIESKUM INTRAVILÁNU VRBOVÉHO

Marián Kľo

Vrbové (okr. Trnava), intravilán, sídlisko, prieskum, mladý paleolit, doba halštatská, stredovek, uloženie nálezov BM v Piešťanoch.

a) Bernolákova ulica (35-32-06, 1 : 10 000, 36 : 360 mm). Ojedinelý nález čepelového škrabadiela s obojsstranne retušovanými bokmi z rádiolaritu (obr. 30). Mladý paleolit, kultúra gravettienska.

b) Námestie Slobody (35-32-06, 1 : 10 000, 58 : 310 mm), kóta 183 m. Výkopom základov pre budovu banky bola porušená veľká odpadová jama s tmavohnedou výplňou. Dno objektu sa nachádzalo v hĺ. 4,30 m od povrchu dnešného terénu. Z profilu objektu sa vybrali drobné črepy tmavosivej farby rámcovo datované do doby halštatskej.

c) Námestie Slobody (35-32-06, 1 : 10 000, 75 : 331 mm), kóta 190 m. Pri výkope vodovodnej šachty na dvore rímsk. kat. fary sa z hľ. cca 1 m získali črepy z troch nádob. Fragment väčšej hrncovitej nádoby je zdobený rytou viacnásobnou nepravidelnou vlnovkou, obvodovou líniou a líniou vryppov. Keramický materiál, ktorý pôvodne tvoril súčasť odpadovej jamy alebo kultúrnej vrstvy, datujeme do 1. pol. 13. stor.

BEGEHUNG IM INTRAVILLAN VON VRBOVÉ. Im Intravillan der Stadt Vrbové (Bez. Trnava) wurden durch Geländebegehung urzeitliche und mittelalterliche Funde festgestellt: a) Gasse Bernoláková ul., Einzelfund eines Klingenkatzers, Jungpaläolithikum, Gravettien (Abb. 30). b) Platz Námestie Slobody, aus dem Profil eines größeren Objektes wurden Scherben aus der Hallstattzeit entnommen. c) Platz Námestie Slobody, bei einer Ausschachtung auf dem Hof der r.-k. Pfarrei gewann man Scherben dreier Gefäße aus der ersten Hälfte des 13. Jh.

NÁLEZ KOMOROVÝCH KACHLÍC Z RIMAVSKÉJ SOBOTY

Štefan B. Kovács

Rimavská Sobota, časť Kurinec (okr. Rimavská Sobota), Barát-kút (37-33-21, 1 : 10 000, 230 : 177 mm), sakrálna stavba (kláštor?), 13.-15. stor., zber, uloženie nálezov, GM v Rimavskej Sobote.

Pri úprave terénu boli narušené dnes už neidentifikovateľné stredoveké objekty. Zo sekundárnej polohy bol pozbieraný materiál datovateľný do 13. až 15. stor. Osobitne zaujímavé sú dve komorové kachlice bez glazúry a úlomky ďalších nerekonštruovateľných kachlíc.

Traduje sa, že na tejto lokalite stál kedysi kláštor. V roku 1882 ešte stáli zvyšky múrov kláštora, ktoré v súčasnosti nie sú vôbec viditeľné.

Hypotézu o existencii sakrálnej stavby (kláštora) podporuje i samotný názov polohy (Barát-kút - mníška studňa).

FUND VON BLATTNAPFKACHELN AUS RIMAVSKÁ SOBOTA. In Rimavská Sobota, Teil Kurinec (Bez. Rimavská Sobota), wurden in der Lage Barát-kút bei Geländeumgestaltungen nicht mehr identifizierbare mittelalterliche Objekte gestört. Lesefunde aus sekundärer Lage sind in das 13.-15. Jh. datierbar. Besonders interessant sind zwei unglasierte Blattnapfkacheln und Bruchstücke weiterer unrekonstruierbarer Kacheln. Es wird tradiert, daß an dieser Stelle einst ein Kloster stand. Im J. 1882 standen noch Mauerreste des Klosters, die gegenwärtig überhaupt nicht mehr sichtbar sind. Die Hypothese über die Existenz des Sakralbaues (Klosters) stützt auch der Name der Lage selbst (Barát-kút - Mönchsbrunnen).

VÝSKUM KOMITÁTNEHO HRADU V GEMERI

Štefan B. Kovács

Gemer (okr. Rimavská Sobota), Várhegy (37-33-10, 1 : 10 000, 123 : 220 mm), neolit, staršia doba bronzová, včasné a vrcholný stredovek (11.-15. stor.), záchranno-zistovací výskum, komitátsky hrad, stredoveký hrádok, uloženie nálezov GM v Rimavskej Sobote.

Výskum sa začal na podnet Obecného úradu v Gemeri. Odborne ho zabezpečovalo Gemerské múzeum v Rimavskej Sobote.

Komitátsky hrad typu motte, postavený v priebehu 11. stor., slúžil ako administratívno-mocenské sídlo špána novovytvoreného gemerského komitátu. Prvá písomná správa pochádza z prelomu 12./13. stor.

Počas prvej výskumnnej sezóny sme skúmali priekopu (hrotitá, s max. hl. 4,10 m), ktorá spolu s mohutným valom, situovaným pozdĺž jej vonkajšieho okraja, bránila centrálny kopec z najviac prístupnej severnej a severozápadnej strany (z južnej strany lokalita nebola opevnená, pretože strmé svahy hradného kopca, ostro vystupujúce z inundačného terénu rieky Slanej, znamenali dosťatočnú a spoločne ochranu). Na centrálnom kopci, ktorý má prekvapujúco malú rozlohu (cca tri áre), boli zistené zvyšky kamenného objektu, pravdepodobne veže. Mimo opevneného areálu sa podarilo zistiť stopy ďalšej kamennej stavby.

Získaný materiál je rôznorodý, prevláda v ňom keramika. Povšimnutiahodné sú pamiatky výstroja a výzbroje (gombík gotického meča, strelné, podkovy, zubadlá, ostrohy a iné.). Z ďalších nálezov si zasluhujú pozornosť mince (zatial neurčené), kostné ozdoby kníh a iné. Zo sekundárnych polôh pochádzajú sporadicke nálezy z neolitu (bukovohorská kultúra) a staršej doby bronzovej.

Vo výskume sa bude pokračovať.

UNTERSUCHUNG DER KOMITATSBURG IN GEMER. Die Komitatsburg vom Typ einer Motte, die in Gemer (Bez. Rimavská Sobota) im Verlauf des 11. Jh. erbaut wurde, diente als administrativ-machtpolitisches Zentrum des neugebildeten Gemer-Komitatus. Der erste schriftliche Bericht stammt von der Wende des 12./13. Jh. Während der ersten Grabungssaison untersuchte man den V-förmigen Fortifikationsgraben (max. T. 4,10 m), der zusammen mit einem enormen, entlang des äußeren Grabenrandes situierten Wall den zentralen Hügel an der zugänglichsten Nord- und NW-Seite schützte. Auf dem zentralen Hügel von überraschend geringem Ausmaß (ca. 3 Ar) wurden Reste eines Steingebäudes, wahrscheinlich eines Turmes, erfaßt. Außerhalb des befestigten Areals ist es gelungen, Spuren eines weiteren, bisher nicht identifizierbaren Steingebäudes festzustellen. Im Fundmaterial dominiert Keramik, beachtenswert sind Denkmäler der Ausstattung und Bewaffnung (Knauf eines gotischen Schwertes, Pfeilspitzen, Hufeisen, Trensen, Sporen u. a.), Silbermünzen (bisher nicht bestimmt),

Buchbeschläge aus Knochen und weitere Kleinfunde. Die Funde sind in das 11.-15. Jh. datierbar. Aus sekundärer Lage stammen sporadische Funde aus dem Neolithikum (Bükker Kultur) und der älteren Bronzezeit. Die Grabung wird fortgesetzt werden.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V BRATISLAVE-RUSOVCIACH

Eduard Krekovič - Jaroslava Schmidtová - Juraj Halagan - Vladimír Varsík

Bratislava, časť Rusovce (8-5, 1 : 5000, 339 : 220 mm), záchranný výskum, fortifikácia, doba rímska, uloženie nálezov MM v Bratislave.

Počas sledovania plynofikačných prác sme v ryhe na Gerulatskej ulici pri sýpke pred rím.-kat. kostolom narazili na súvislú vrstvu kameňov, pospájaných maltou v šírke 3,40 m, ktorá pokračovala ako deštrukcia ešte o 0,60 m ďalej. Vzhľadom na mohutnosť vrstvy sme otvorili sondu v priestore medzi cestou, sýpkou a plotom farskej záhrady (obr. 34). Výkopom sa objavilo pokračovanie kamennej vrstvy - múru, ktorý zabiehal pod sýpku. Sondu sme preskúmali do hĺ. 3,40 m, pričom základová špára múru sa objavila v hĺ. 3,20 m od povrchu. Do hĺ. 2,60 m siahali sídliskové vrstvy (tzv. antrozem navážková), prerušené prírodne vytvorenou vrstvou močiarnych pôd v hĺ. 2,50-2,60 až 2,80 m. Pod nimi sa nachádzali ďalšie sídliskové vrstvy opäť prerušené prouhou paleopôdou.

K najdôležitejším nálezom patria mince Hadriána a Aureliána, bronzová spona (neskorý derivát výrazne členených spôn), bronzové kovania, terra sigillata a jemná rímskoprovinciálna keramika. Vzhľadom na mohutnosť múru sa domnievame, že ide o obvodový mur vojenského tábora, datovaný predbežne do mladšej doby rímskej. Nevylučujeme možnosť, že časť opevnenia zachytená v ryhe predstavuje zvyšok brány alebo veže kastela.

RETTUNGSGRABUNG IN BRATISLAVA-RUSOVCE. Auf der Gerulata-Straße in Bratislava, Teil Rusovce, wurde eine Mauer gefunden, die in 3,20 m Tiefe gereicht hat (obr. 34). Es handelt sich wahrscheinlich um die Umfassungsmauer des römischen Auxiliarlagers, das in die jüngere römische Kaiserzeit datiert ist. Zu den wichtigen Funden gehören: Münze des Hadrian und Aurelian, eine Spätvariante der kräftig profilierten Fibel, Bronzbeschläge, Terra sigillata und römische Feinkeramik.

DVANÁSTA SEZÓNA VÝSKUMU V MUŽLI-ČENKOVE

Ivan Kuzma

Mužla, časť Čenkov (okr. Nové Zámky), Orechový sad (L-34-2-C-a, 1 : 25 000, 276 : 300 mm), neolit (kultúra s mladšou lineárной keramikou, Želiezovská skupina), eneolit (skupina Kosihy-Čaka), včasné stredovek (9.-10. stor.), sídlisko, výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Výskum v r. 1992 sa obmedzil iba na polohu Orechový sad, kde pokračoval po dvojročnej prestávke. Tomu zodpovedal i stav odkrytej plochy, ktorej začistenie vyžadovalo značné množstvo práce. Ďalším časovo náročným faktorom bolo zníženie úrovne plochy v sektóroch G-I/X-XIV a J-K/X-XIV o cca 0,20 m, keďže neolitické objekty sa nerysovali výrazne. Výskum sa neuskutočnil na celej, v minulosti odkrytej ploche, ale obmedzil sa iba na sektory D-L/VIII-XVI (1550 m²).

Celkovo sa počas sezóny preskúmalo 40 objektov a jeden kostrový hrob. Z obdobia neolitu sa preskúmalo 24 objektov, z toho jeden patril kultúre s mladšou lineárной keramikou, ostatné Želiezovské skupine. Z typologického hľadiska v prevahе boli stavebné a zásobnicové jamy, ostatné objekty sú bez bližšie určenej funkcie. Skúmala sa aj časť pôdorysu kolovej stavby so stavebnými jamami po stranách, a to jej severná časť s rozmermi 17 x 7 m. Južná časť zabiehala pod neodhumovanú plochu. Črepový materiál sa našiel iba v troch kolových jamách; jeho presnejšie zaradenie je

však problematické. Materiál zo stavebných jám, ktoré patria k stavbe, možno zaradiť do stredného stupňa želiezovskej skupiny, kam patrí i väčšina nálesov z ostatných objektov.

Podobne ako po iné roky, rozšírila sa i kolekcia aplikovanej zoomorfnej a antropomorfnej plastiky. Z rezu objektom 106 pochádza črep z pliec polohrubej nádoby s plastickým zobrazením ľudskej postavy (hlava chýba). Jedna ruka je ohnutá smerom nahor, druhá nadol so znázornením otvorennej dlane. Tomuto exempláru je stvárnením blízke zobrazenie ľudskej postavy z Barlebenu (Kaufmann, D. 1976: Linienbandkeramische Kultgegenstände aus dem Elbe-Saale Gebiet. In: Jschr. mitteldeutsche Vorgesch., 60, s. 61-96, Abb. 4b).

Ďalší fragment antropomorfnej figúrky sa našiel pri prehľbovaní plochy vo vrstve tesne nad objektom 79. Ide o figúrku zachovanú od pasa hore, s lavou rukou odlomenou a pravou oblikovite zohnutou smerom dopredu; jej celková výška je 48 mm. Hlava je stvárnená s plochou trojuholníkovitou tvárou, s oválnym podlhovastým nosom, od tela je dookola oddeľená tenkou rytou líniou. Na vrchenj časti hlavy sa nachádzajú štyri otvory, urobené vpichmi šikmo zdola nahor a od zadu dopredu. Toto znázornenie účesu či pokryvky hlavy plne korešponduje so znázornením účesu alebo pokryvky na hlavičke z objektu 256 z Mužle-Čenkova z polohy Vilmakert (Kuzma, I. 1990: Plastika želiezovskej skupiny z Mužle-Čenkova. Slov. Archeol., 38, s. 429-452, obr. 7). Nezodpoveda-
nou zostáva otázka, či ide o volnú alebo o aplikovanú plastiku.

Druhou najpočetnejšou skupinou objektov boli objekty skupiny Kosihy-Čaka, ktorých k pôvodným štrnásťim pribudlo osem. Išlo jednak o funkčne neurčiteľné jamy menších rozmerov a nepravidelných tvarov, obsahujúce zväčša menšie množstvo nevýrazného materiálu, jednak o veľké zásobnicové jamy s výrazným obsahom. Vzťah medzi veľkosťou a obsahom však nie je pravidlom, pretože celkove najväčšia jama (č. 73) s max. priemerom 2,40 m a s hĺ. 2,10 m obsahovala tak málo materiálu, že sotva postačoval na kultúrne zaradenie objektu.

Z hladiska významu na prvom mieste sú zásobnicové jamy 81 a 70, z ktorých najmä druhá si zaslhuje zvýšenú pozornosť. Išlo o jamu s priemerom ústia 2,00 m, kónicky sa rozširujúcu k rovnému dnu v hĺ. 1,60 m a s priemerom 2,50 m. Jej zásyp tvorili výrazné vrstvy premiešané prepálenou zeminou, mazanicou a popolovitou výplňou, šikmo klesajúce od severovýchodu k juhozápadu. Vsetky vrstvy, s výnimkou tých, ktoré boli v dolnej časti jamy (cca 0,30-0,40 m od dna), obsahovali veľké množstvo črepového a zoologického materiálu. Okrem keramiky sa našlo päť praslenov, kosteneď šidlo, kamenná brúska, hlinené závažie, kosteneď nástroj (dláto?), parohová motyka a štyri kusy čiastočne opracovaných kostí. Keramický materiál pochádzajúci z jamy vykazuje veľmi mladý charakter. Obsahuje širokú škálu typov, kde sa okrem bežnej keramickej náplne skupiny Kosihy-Čaka nachádzajú i formy, z ktorých mnohé možno porovnať s tvarmi v nagyrévskej kultúre, ako i v skupine Somogyvár-Vinkovci. Charakter materiálu z objektu 80 je podobný; našiel sa však v menšom množstve v porovnaní s predchádzajúcim prípadom. Ukazuje sa teda, že sídlisko skupiny Kosihy-Čaka v Mužli-Čenkove je dôležité nielen množstvom objektov (doposiaľ z oboch polôh 43), ale aj ich významom pre ďalšie triedenie a poznanie tejto skupiny.

Do obdobia včasného stredoveku možno zaradiť dve zásobné jamy, jednu chatu s kolovými jamkami uprostred stien a objekt s bližšie nešpecifikovateľnou funkciami. Preskúmal sa i jeden hrob (celkove štyridsiatiny z tejto polohy), s kostrou uloženou na chrbe, s mierne pokrčenými dolnými končatinami, orientovanou v smere SZ-JV, s tvárou na SV. Pri nohách sa našla malá nádoba.

Ostatné objekty predstavovali jamy s atypickým, pravdepodobne neolitickej materiálem, resp. boli bez nálesov.

V závere výskumu, v dňoch 16. až 18. septembra sa uskutočnilo na výskumnej základni v Mužli-Čenkove pracovné stretnutie k otázkam neolitu a eneolitu. Zúčastnilo sa ho dvadsaťdva bádateľov zo Slovenska, Moravy a Česka, ktorí spolu predniesli 17 referátov, týkajúcich sa rôznych problémov v rámci uvedeného okruhu.

ZWÖLFTE GRABUNGSaison IN MUŽLA-ČENKOV. In Mužla, Teil Čenkov (Bez. Nové Zámky) in der Lage Orechový sad eine Siedlung aus dem Neolithikum (Kultur mit jüngerer Linearerkeramik, Želiezovce-Gruppe), Äneolithikum (Kosihy-Čaka-Gruppe) und aus dem Frühmittelalter (9.-10. Jh.). Die Grabung im J. 1992 beschränkte sich nur auf die Lage Orechový sad, wo sie nach zweijähriger Pause fortsetzte. Sie erfolte nicht auf der ganzen früheren Grabungs-

fläche, sondern bloß in den Sektoren D-L/VIII-XVI (1550 m²). Das Grabungsergebnis in der Saison waren 40 Objekte und ein Körpergrab. Aus dem Neolithikum stammen 24 Objekte, davon gehörte eines in die Kultur mit jüngerer Linearkeramik, die übrigen zur Želiezovce-Gruppe. Das Übergewicht bildeten Bau- und Vorratsgruben, die übrigen waren Objekte mit nicht näher bestimmbarer Funktion. Untersucht wurde auch der Teil eines Pfostenbaugrundrisses mit Baugruben, sein nördlicher Teil hatte die Ausmaße 17 x 7 m. Der südliche Teil führte unter die nicht vom Humus abgeschürfte Fläche. Scherbenmaterial ergaben nur drei Pfostengruben. Das Material aus den Baugruben ist der mittleren Stufe der Želiezovce-Gruppe zuweisbar, in die auch der Großteil der übrigen Objekte gehört. Erweitert wurde auch die Kollektion der applizierten zoomorphen und anthropomorphen Plastik. Objekt 106 ergab die Schulterscherbe eines mittelmäßig dicken Gefäßes mit plastischer Darstellung einer menschlichen Figur (der Kopf fehlt). Ein Arm ist nach oben gebogen, der andere ist mit dargestellter offener Handfläche. Diesem Exemplar nähert sich mit seiner Gestaltung die Darstellung der menschlichen Figur aus Barleben (Kaufmann, D. 1976, Abb. 4b). Ein weiteres Fragment einer anthropomorphen Figur fand man bei der Vertiefung der Fläche in der hangenden Schicht über dem Objekt 79. Die Figur ist von der Taille aufwärts erhalten, die linke Hand ist abgebrochen und die rechte im Bogen nach vorne gerichtet; ihre Gesamthöhe beträgt 48 mm. Das Gesicht ist flach dreieckig gestaltet mit ovaler länglicher Nase. Der Körper ist vom Kopf durch eine dünne Ritzlinie abgeteilt. Auf dem oberen Teil des Kopfes sind vier Löcher, die durch Einstiche schräg von unten nach oben und von hinten nach vorne ausgeführt wurden. Diese Frisurstellung bzw. Kopfbedeckung korrespondiert vollauf mit jener aus dem Objekt 256 in Mužla-Čenkov aus der Lage Vilmakert (Kuzma, I. 1990, Abb. 7). Unbeantwortet bleibt die Frage, ob es sich um eine freie oder applizierte Plastik handelt. Die zweite zahlreichste Gruppe von Objekten waren jene der Kosihy-Čaka-Gruppe, von denen acht zu den ursprünglichen 14 hinzukamen. Der Bedeutung nach stehen an erster Stelle die Vorratsgruben 81 und 70, von denen namentlich die letztgenannte größere Aufmerksamkeit verdient. Ihr Mündungsdurchmesser betrug 2,0 m, die Wandung verbreiterte sich konisch der Sohle zu, diese lag in 1,60 m Tiefe mit 2,50 m Durchmesser. Ihre Verschüttung bestand aus ausgeprägten, mit gebranntem Erdreich, Lehmverputz und Asche vermischten Schichten, die sich schräg von NO nach SW senkten. Alle Schichten, mit Ausnahme jener im unteren Grubenteil (ca. 0,30-0,50 m von der Sohle) enthielten große Mengen von Scherben- und zoologischem Material. Außer Keramik fand man hier fünf Spinnwirte, eine Knochenahle, einen Wetzstein, Tongewichte, ein Knochenwerkzeug (Meißel?), eine Geweihhacke und vier Stück teilweise bearbeiteter Knochen. Das Keramikmaterial aus der Grube weist sehr jungen Charakter auf. Es enthält eine reiche Typenskala, in welcher außer dem gebräuchlichen Habitus der Kosihy-Čaka-Gruppe auch Formen vorkommen, von denen viele mit Formen der Nagyrév-Kultur wie auch der Somogyvár-Vinkovci-Gruppe vergleichbar sind. Es zeigt sich so, daß die Siedlung der Kosihy-Čaka-Gruppe in Mužla-Čenkov nicht nur hinsichtlich der Menge der Objekte wichtig ist (bisher aus beiden Lagen 43), sondern auch wegen ihrer Bedeutung für die weitere Gliederung und das Kennen dieser Gruppe. In das Frühmittelalter einstufbar sind zwei Vorratsgruben, eine Hütte und ein Objekt mit näher nicht spezifizierbarer Funktion. Auch ein Grab wurde untersucht (insgesamt das 45. aus dieser Lage), das Skelett in Rückenlage mit NW-SO-Orientierung und der Blickrichtung nach SO mit einem Gefäß am Fußende. Die übrigen Objekte enthielten atypisches, wahrscheinlich neolithisches Material, bzw. waren sie ohne Funde. Gegen Ende der Grabung, in den Tagen vom 16.-18. September, erfolgte in Mužla-Čenkov eine Arbeitstagung zu Fragen des Neolithikums und Äneolithikums. Beteiligt waren 22 Forscher aus der Slowakei, aus Mähren und Böhmen, die zusammen 17 Referate bezüglich verschiedener Probleme im Rahmen des angeführten Bereiches hielten.

NOVÉ RÍMSKE EPIGRAFICKÉ A KAMENÁRSKE PAMIATKY V NOVÝCH ZÁMKOCH

Klára Kužmová - Ján Rajtár

Nové Zámky (okr. Nové Zámky), intravilán mesta, poloha Sihof, vyústenie ulice Medzimlynie (L-34-1-A-b, 1 : 25 000, 223 : 46 mm), doba rímska, ojedinelý nález, sekundárne zamurovaná náhrobná stéla a kamenné platne.

Pri obhliadke zvyškov dávnejšie asanovaného starého mlyna na rieke Nitre v Nových Zámkoch v apríli r. 1992 sme v opornom múre pod stavidlom, na lavom - východnom brehu, objavili zamurované rozmerné vápencové platne a kvádre. V minulosti ich prekrývala cementová omietka, ktorá medzičasom opadla. V mure je dovedna vidieť 18 platní, resp. kvádrov, väčšinou uložených naplocho, horizontálne na sebe. Dve rozmerné platne (cca 1,20 x 1,00 m a 1,00 x 0,80 m) sú zamurované zvislo, pohľadovou stranou do mýru. Jediná platňa, zamurovaná horizontálne na boku, s viditeľnou pohľadovou stranou je nepochybne rímska náhrobná stéla. Má poškodený, ale pravdepodobne čitateľný nápis a poškodenú reliéfnu výzdobu hornej časti. Pretože je viditeľná iba z druhého brehu, jej text sa okrem vrchnej skratkovitej formuly D(is) M(anibus) a niektorých písmen ďalších riadkov zatial nedal rozlíšiť. Z ďalších vápencových kameňov, ktoré prekrýva spodný betónový mûr, sú viditeľné iba vrchné okraje.

V literatúre sa uvádza, že počas stavby tohto mlyna sem boli privezené a zamurované štyri rímske náhrobné kamene s nápismi z arcibiskupského majera v Bajči, kam sa údajne dostali z Chotína. Dva z nich (CIL III 4351 a 4352) sa po zbúraní mlyna dostali do zbierok Vlastivedného múzea v Nových Zámkoch (Češka, J. - Hošek, R. 1967: *Inscriptiones Pannoniae Superioris in Slovacia transdanubiana asservatae*, 26-27. Brno, s. 67-71, aj so staršou literatúrou). Nový objav rímskej náhrobnej stély a ďalších, nepochybne rímskych kamenárskych pamiatok vo zvyškoch starého mlyna v Nových Zámkoch dovoľuje predpokladať, že pri jeho stavbe sa sekundárne použilo väčšie množstvo rímskych kameňov. Pôvodne zrejme pochádzajú z pravého brehu Dunaja, pravdepodobne z Brigetia alebo z jeho okolia.

Archeologický ústav SAV v Nitre podnetil rokovanie so Slovenským ústavom pamiatkovej starostlivosti, Mestským úradom, inštitúciami a orgánmi štátnej správy v Nových Zámkoch, na ktorom sa dohodli opatrenia na ochranu, ako aj odbornú analýzu a uchovanie tohto významného súboru rímskych pamiatok.

NEUE RÖMISCHE EPIGRAPHISCHE UND STEINDENKMÄLER AUS NOVÉ ZÁMKY. Im erhaltenen Mauerwerk der assanierten Mühle in Nové Zámky (Bez. Nové Zámky) am Nitra-Fluss wurden eingemauerte Kalksteinplatten und Quader festgestellt, die in der Vergangenheit verputzt waren. Sichtbar sind 18 Stück, größtenteils in horizontaler Lage. Zwei von ihnen (im Ausmaß von etwa 1,20 x 1,00 m und 1,00 x 0,80 m) sind vertikal eingemauert; eine Platte - eine römische Grabstele, horizontal an der Seite (beschädigte Inschrift und Reliefverzierung). Aus der Literatur sind vier römische Grabsteine mit Inschriften bekannt, die aus Bajč bzw. Chotín hergebracht wurden. Zwei von ihnen (CIL III, 4351, 4352) sind im Heimatkundlichen Museum zu Nové Zámky verwahrt (Češka, J. - Hošek, R., 1967, S. 67-71). Nach den gegenwärtigen Funden kann eine sekundäre Verwandlung mehrerer römischer, aus Pannonien aus der Umgebung von Brigetio stammender Steine vorausgesetzt werden. Das Archäologische Institut der SAW zu Nitra, das Slowakische Institut für Denkmalpflege und das Stadtamt in Nové Zámky haben sich verpflichtet, den Schutz, die fachliche Analyse und die Erhaltung dieser römischen Denkmälerkollektion zu sichern.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU RÍMSKEHO KASTELA V IŽI

Klára Kuzmová - Ján Rajtár

Iža (okr. Komárno), poloha Leányvár (45-43-14, 1:10 000, 477-495 :163-183 mm), doba rímska (2.-4. stor.), rímskoprovinciálna kultúra, kastel, systematický výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Výskum v r. 1992 nadviazał na výsledky predošlých sezón a upriamil sa predovšetkým na odkrývanie zvyškov staršieho drevozemného tábora. Na juhozápade retentúry, pri západnej medziveži južného frontu kamenného kastela, sa pod príkrovom násypových vrstiev zemnej ochodze, na ploche 16 x 5 m (sektory 12-15/q-r) preskúmala ďalšia časť kasárenskej budovy z nepálených tehál (stavba č. 8) a západnej strany prilahlej táborovej uličky (obr. 32).

Stavba mala zhodné dvojtraktové pôdorysné členenie i podobné rozmery ako ostatné dosiaľ odkryté kasárenské baraky drevozemného tábora. Jej múry boli hrubé 1,10-1,20 cm, miestnosti v oboch traktoch široké 410 cm, takže jej celková šírka dosiahla 12 m (obr. 33). Podlahu miestnosti v západnom trakte tvorila vrstva udupaného žltého piesočnatého ilu. V nej boli zahĺbené dva plytké, 10-15 cm široké žlaby, prebiehajúce naprieč miestnosťou, skoro kolmo od západnej vonkajšej steny k stredovej stene, vo vzdialosti 3,5 m od seba. Sú to zrejme stopy po základoch priečok, snáď ľahkej drevenej konštrukcie, ktoré priestor členili na tri menšie miestnosti. V strede miestnosti bola v podlahe zahĺbená kolová jama s priemerom 20-25 cm, siahajúca do hĺbky 55 cm. Ďalšie, menšie kolové jamky boli zapustené do podlahy pri okraji južnejšieho z priečnych žlabov. Podlaha tu bola upravená tenkou vrstvou drobného štrku. Na podlahe sa nachádzali prepálené väčšie i menšie červené plochy. V tenkej vrstve s množstvom uhlíkov a popola sa okrem zlomkov úžitkovej keramiky a zvieracích kostí našlo aj množstvo korodovaných železných klincov, často uchovávajúce tvaru po došiel obuvi, bronzová terčovitá prelamovaná spona zdobená emailom, bronzová kolienkovitá spona a štyri mince - denár Trajána z r. 103-111, denár Antonina Pia pre Faustinu sen. (+141), dupondius Hadriána (117-138) a sestercius Marka Aurelia pre Faustinu iun. (+175). Podlahu východnej miestnosti tvorila opotrebovaná dlažba z nepálených tehál z čiernochneďej ilovitej hliny. Na viacerých miestach bola silne prepálená a našiel sa tu i väčší kus zuholnatelého dreva. Pri vchode do miestnosti z východnej strany bola do podlahy zahĺbená plytká jama s priemerom 40-55 cm. Na podlahe tejto miestnosti sa nezistila súvislá vrstva a jej zásyp tvorili polámané nepálené tehly z rozbúraných múrov. Pozdĺž vonkajších stien, podobne ako pri iných stavbách drevozemného tábora, boli zahĺbené odtokové žlaby na odvádzanie daždovej vody zo strechy. Vo vrstve pri južnom vchode do východného traktu sa našla ďalšia minca - sestercius Marka Aurelia z r. 177.

Úroveň táborovej uličky západne od stavby č. 8 bola zvýšená navezenou hlinou, spevnenou najmä pri okraji odtokového žlabu nepálenými tehliami. Pokryvala ju piesočnato-ilovitá, na viacerých miestach silne prepálená vrstva s množstvom uhlíkov. Do navážkovej vrstvy uličky pred vchodom do západného traktu boli plytko zahĺbené pozdĺžne oválne kolové jamy. Mali prepálené steny i dno a ich výplň bola silne premiešaná popolom a drevenými uhlíkmi. Sú to zrejme stopy po nosných koloch prístrešku nad týmto vchodom. Boli tu zahĺbené i skupiny menších kolových jamiek s priemerom 2-6 cm. V priestore uličky sa našiel denár Domitiana z r. 95 (?) a silne korodovaný železny prsteň s gemou, zobrazujúcou postavu Herkula.

Na ďalšej ploche s rozmermi 10 x 5 m, pod úpatím násypovej ochodze západného frontu kamenného kastela (sektor 8/m-n) sa skúmala severná časť východného traktu stavby č. 10 drevozemného tábora (obr. 32). Bola značne porušená terénnymi úpravami z doby výstavby kamenného kastela. Napriek tomu sa podarilo zistiť jej východný mór z nepálených tehál, ktorý dosahoval šírku 1,10 m. Pozdĺž neho sa na západnej strane tiahol odtokový žlab na odvádzanie daždovej vody, široký 25-35 cm. Severné ukončenie stavby sa na skúmanej ploche nepodarilo zachytiť. Vo vnútri miestnosti, v jej severnej časti, sa našla deštruovaná piecka pristavaná k múru stavby. Na podlahe okolo nej bola popolovitá vrstva s množstvom uhlíkov, zvieracích kostí a zlomkov keramických nádob. Vo výplni tejto miestnosti sa našli dve mince - denár Hadriána z r. 119-122 a dupondius Marka Aurelia pre Commoda z r. 177.

V dlhej sonde širokej 3 m, ktorá v západnom predpolí kamenného kastela nadviazala na skúmané plochy juhozápadného nárožia (obr. 32), sme sa pokúsili zistiť západný rozsah drevozemného tábora. Vo vzdialosti 15-23 m od západného pevnostného múru, sme na celej ploche sondy v hĺbke 50-55 cm pod úrovňou súčasného terénu narazili na súvislú hrubú vrstvu malty a štrku. Na tomto mieste sa zrejme pri skladke štrku pripravovala malta na výstavbu hradby kamenného kastela. Táto maltová kryha tu priamo prekryvala nálezovú vrstvu drevozemného tábora - zvyšky stavieb č. 11 a 12 (?). Medzi množstvom rozlámaných nádob sivej drsnej úžitkovej keramiky sa vo vrstve vyskytli početné črepy pohárov s prehýbanými stenami červenej tehlovej farby (Faltenbecher) a prvýkrát v nálezovom horizonte drevozemného tábora aj zlomky pohárov tzv. raetskej keramiky. Našla sa tu i celá miska terry sigillaty, tvar Drag. 33, rheinzabernskej produkcie a minca, bližšie neurčiteľný as Marka Aurélia (161-180).

Pokračovanie štrkovo-maltovitej vrstvy i zvyšky stavieb drevozemného tábora v západnom smere porušila jedna z hrotitých priekop kamenného kastela. Jej mierne zaoblené dno bolo zapustené 2,50 m pod úroveň súčasného terénu a jej stred prebiehal približne vo vzdialosti 26 m od západného pevnostného múru. Táto priekopa bola zahĺbená do východného svahu staršej mohutnej priekopy, širokej najmenej 7-8 m. Dno tejto priekopy siahalo do hĺbky 3,10-3,20 m pod úroveň súčasného povrchu. Jej stred bol vzdialený od západného frontu kastela približne 29 m. V spodnej časti výplne, v splachových ilovitých vrstvách, sa našlo niekoľko zvieracích kostí, zlomkov strešnej krytiny a lomové kamene.

Dalšie prehlbovanie sondy v západnom predpolí kastela sme realizovali zemným strojom v dĺžke 55 m. V tomto reze sme zachytili ďalšie štyri priekopy, ktoré prebiehali vo vzdialosti približne 39, 47, 55 a 71 m od západného múru kastela. Vrstvy tu boli natoliko porušené novodobými úpravami, že sa nezachovala pôvodná úroveň terénu z doby rímskej. Je možné, že niektoré z odkrytých priekop patrili pôvodne k opevneniu drevozemného tábora, ale zlomky malty a tehál v ich zásype skôr naznačujú, že všešky patrili ku kamennému kastelu.

Výskum v západnom predpolí kamenného kastela jednoznačne potvrdil, že zástavba staršieho drevozemného tábora z doby markomanských vojen pokračuje i v tomto smere. Jej južnú časť tvorilo dovedna pravdepodobne 12 kasárenských stavieb so zhodnou dvojtraktovou pôdorysnou dispozíciou a rovnakou stavebnou konštrukciou. Zástavba drevozemného tábora tu zaberala plochu o šírke najmenej 200 m.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IM RÖMISCHEN KASTELL IN IŽA. Die Grabung wurde im Bereich der südwestlichen Retentura des Steinkastells fortgesetzt. Hier wurden weitere Teile des Baues Nr. 8 (Abb. 32; Abb. 33), wie auch ein Teil des Baues Nr. 10 des früheren Holz-Erde-Lagers freigelegt. In diesen Räumen wurden unter anderem gefunden: Eine bronzene Fibel mit Durchbruchmuster und Emailverzierung, eine bronzenen Kniestibel und ein eiserner Fingerring mit einer Gemme, die eine Figur des Hercules darstellt. Zwischen den sieben Münzen sind die folgende Prägungen vertreten: Ein Denar des Domitians aus dem J. 95 (?), ein Denar des Traians aus den J. 103-111, ein Denar des Hadrians aus den J. 119-122, ein Denar des Antoninus Pius für Faustina sen. (+ 141), ein Dupondius des Hadrians (117-138), Sesterz des Mark Aurels für Faustina iun. (+ 175), ein Sesterz des Mark Aurels aus dem J. 177 und ein Dupondius des Mark Aurels für Commodus aus dem J. 177. In einem Suchschnitt im westlichen Vorfeld des Kastells (Abb. 32) wurden Reste weiterer Bauten (Nr. 11 und 12 ?) des Holz-Erde-Lagers und insgesamt sechs Gräben des Steinkastells festgestellt. Die Grabung hat auf diese Weise belegt, daß der Südteil der Innenbebauung des Holz-Erde-Lagers aus 12 Mannschaftsbaracken bestanden hat. Sie alle haben die selbe Grundrißform und wurden in zwei Trakte unterteilt. Sie erstreckten sich auf einer Fläche mit einer Breite von mindestens 200 m.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V BANSKEJ ŠTIAVNICI NA ULIČI ANDREJA KMEŤA

Jozef L a b u d a

Banská Štiavnica (okr. Žiar nad Hronom), objekt 20/I na Ul. A. Kmeťa (M-34-122-D-b, 1 : 25 000, 177 : 311 mm), 15.-17. stor., keramika, Ag minca zo 17. stor., výskum stredovekej architektúry a banského diela v pivničných priestoroch objektu, uloženie nálezov SBM v Banskej Štiavniči.

Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavniči realizovalo v novembri r. 1992 dvojtýždňový zisťovací výskum, ktorý bol zameraný na overenie datovania architektúry v suteréne domu, v jeho uličnej časti (pod predajňou ričín). Išlo o obdlžníkový tvar pivnice s klenbou; v severozápadnej časti je portál, ktorý možno datovať do pol. 13. stor. V strede pivnice sa objavil obdlžníkový otvor banského diela - šachty. Niveleta terénu sa nachádza na úrovni hutníckeho komplexu z 12.-13. stor., odkrytého v r. 1979 pracovníkmi Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave. Hutnícka pec bola situovaná v dvorovej časti domu a od novoobjavenej šachty vzdielená 15 m. Výskumom šachty (hl. 4,00 m) sa získal keramický materiál z 15.-17. stor. a strieborná minca Leopolda I. (1657-1705). Ako sa zistilo ďalším výskumom, šachta predstavovala vyústenie vetracieho komína, ktorý bol budovaný od odvodňovacej štôlne Glanzenberg, pochádzajúcej z 15. stor.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN BANSKÁ ŠTIAVNICA IN DER GASSE UL. ANDREJA KMEŤA. Während der Grabung in der A. Kmet-Gasse in Banská Štiavnica (Bez. Žiar nad Hronom) wurde im Keller des Objektes 20/I ein Portal aus dem 13. Jh. und die Ausmündung eines Grubenschachtes festgestellt. Aus der Verschüttung stammt Keramik aus dem 15.-17. Jh. und eine Silbermünze Leopold I. (1657-1705). Der Schacht ist eine Ausmündung des Windschachtes, der vom Entwässerungsstollen Glanzenberg aus dem 15. Jh. ausgeht. Die Geländenivelette im untersuchten Keller befindet sich auf dem Niveau des Hüttenkomplexes aus dem 12.-13. Jh., dem im J. 1979 freigelegt wurde.

PIATÁ ETAPA VÝSKUMU V OSTROVANOCH

Mária Lamiová - Schmidlová - Božena Tomášová

Ostrovany (okr. Prešov), Nad Imunou (24-44-18, 1 : 10 000; 485-350 : 483-340 mm), systematický výskum, neolit, včasný stredovek (9. stor.), ľažisko mladšia a neskora doba bronzová, doba halštatská, mladšia až neskora doba rímska, uloženie nálezov VM v Prešove.

Pravobrežná, mierne vyvýšená riečna terasa s nadmor. v. 300-320 m, preskúmaná plocha 1034 m², 103 sídliskových objektov z rôznych období.

Z neolitu zachytená časť sídliskového objektu s materiálom patriacim kultúre s východnou lineárnom keramikou.

Najväčšia skupina objektov, odkrytých v sezóne r. 1992, je datovaná do mladšej a neskorej doby bronzovej (HA-HB). Z 59 preskúmaných jám je možné trinásť považovať za zásobné. Z ich výplne pochádzajú fragmenty zväčša hrncovitých nádob, zdobených plastickými výčnelkami, resp. pretlačovanou plastickou lištou, umiestnenou v hornej tretine nádoby, ďalej misy so zatiahnutým ústím a zlomky pologuľovitých šálok s uškom prečnievajúcim nad okraj. Z bronzovej industrie je pozoruhodná strelna s krídelkami a tulajkou kruhového prierezu (dĺ. strelny 3,00 cm, dĺ. tulajky 1,60 cm) a dve dláta štvorcového prierezu (dĺ. 6,80 a 4,70 cm).

Z doby halštatskej pochádzajú dve sídliskové jamy; z ich inventáru je najvýraznejší zlomok profilovanej šálky s uškom, zdobeným stylizovanou zvieracou hlavičkou.

Druhú najpočetnejšiu skupinu objektov tvoria chaty a jamy z mladšej až neskorej doby rímskej. Z výplne piatich chát a desiatich jám pochádza materiál, ktorý umožňuje uvažovať o kontinuite

osídlenia od mladšej doby rímskej až po začiatok doby stahovania národov. Popri hrubej, v ruke tvarovanej keramike, zdobenej plytkými jamkami, resp. nechtovými vrypmi, sa našli aj zlomky na kruhu točených zásobníc s viacnásobnou vlnovkou na pleciach a dvojkónické prasleny. Našiel sa aj zlomok terry sigillaty, z kovových predmetov železná spona s podviazanou nôžkou, železná ostroha a zlomky železnych nožov.

Z veľkomoravského obdobia sa preskúmala jediná obilná jama. Niektoré objekty boli nedatovateľné.

FÜNFTE GRABUNGSETAPPE IN OSTROVANY. In Ostrovany ((Bez. Prešov) untersuchte man auf einem ausgedehnten polykulturnellen Siedlungsareal im J. 1992 eine Fläche von 1034 m² mit dem Ergebnis von 103 Siedlungsobjekten. Aus dem Neolithikum fand sich ein Objektschnitt mit materieller Kultur der östlichen Linearkeramik. In die jüngere und spätere Bronzezeit sind 59 Gruben verwiesen, die Topsbruchstücke mit plastischen Knubben, Schüsseln mit Randeinzug. Tassen mit überrandständigen Henkeln wie auch vereinzelte Bronzegegenstände (Pfeilspitze, Meißel) enthielten. Aus der Hallstattzeit fanden sich zwei Gruben; eine enthielt ein Tassenfragment mit tierkopfverziertem Henkel. Aus der jüngeren bis späten römischen Zeit erschloß man fünf Hütten und zehn Gruben. Ihre Fundausbeute waren grobe Keramik mit Grübchen und Fingernagelkerben als Dekor, Bruchstücke von scheibengedrehten Vorratsgefäß, ein Terra sigillata-Fragment, eine Eisenfibela mit umgeschlagenem Fuß, ein Sporn und Messertorsos. Eine der Gruben ist in die großmährische Zeit datierbar, manche weitere ließen sich nicht datieren.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY V ŠTÁTNEJ MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCII BRATISLAVA

Branislav Lesák - Marta Mináriková

Bratislava, časť Staré Mesto, záchranné výskumy, uloženie nálezov MÚOP v Bratislave.

a) Hlavné námestie č. 4, ľažisko doba laténska, 13.-15. stor.

V prízemí objektu zistená v poradí už tretia kamenná studňa. V jej zásype boli zvieracie kosti, železné predmety, sklo a keramika z prelomu 14.-15. stor. V blízkosti studne objavené torzo kamenného muriva neznámeho objektu z rovnakého obdobia ako studňa a odpadová jama s keramickým materiálom z 13.-15. stor. a z doby laténskej.

b) Františkánske námestie č. 4, ľažisko stredovek, novovek. V priebehu celkovej stavebnej rekonštrukcie objektu bola na jeho dvore zistená zasypaná studňa. Vybudovaná bola z opracovaného lomového kameňa, priemer kamenného venca 1,10 m. Vystavaná pravdepodobne v stredoveku, no funkčná až do začiatku 20. stor., čo dokázal nálezový materiál.

c) Kapitulská ulica č. 11, ľažisko II. pol. 15. stor. Výskum vyvolaný celkovou rekonštrukciou objektu. Vytýčili sme dve sondy: S 1/92 - dvor a S 2/92 - interiér objektu.

Sonda S 1/92 mala charakter kontrolného rezu (dĺ. 6 m). V nej sa zachytil objekt 1/92 - kruhová odpadová jama. V zásype sa našla keramika, sklo a zvieracie kosti.

Sonda S 2/92 - odkrytá odpadová jama (objekt 2/92). Nálezy: keramika, sklo.

d) Hviezdoslavovo námestie č. 13, ľažisko koniec 13.-1. pol. 15. stor. Objekt je lokalizovaný na južnom nároží západnej strany bývalého mestského opevnenia. Preto sa aj výskum sústredil na mestské opevnenie. Zistili sme tri podstatné stavebné a zároveň aj vývojové fázy.

Prvá fáza - budovanie hradbového múru z veľkých blokov lomového kameňa, spájaného okrovou maltou. Datovanie - koniec 13. stor.

Druhá fáza - budovanie parkanového múru. Datovanie - 1. pol. 14. stor.

Tretia fáza - stavba Obuvníckej bašty práve na južnom nároží západnej strany mestského opevnenia. Narúša súčasti hradbový mór a prechádza cez parkanový mór. Datovaná historickými prameňmi, doložená k r. 1439.

RETTUNGSCRABUNG IN DER STAATLICHEN STÄDTISCHEN DENKMALRESERVATION BRATISLAVA. Bratislava, Teil Staré Mesto, Rettungsgrabungen im ursprünglichen historischen Stadt kern. Auf dem Platz Hlavné námestie Nr. 4 - im Erdgeschoß des Objektes der Fund eines in der Reihenfolge dritten Steinbrunnens. Durch Keramikfunde an die Wende des 14.-15. Jh. datiert. In der Nähe des Brunnens der Torso eines Steingemäuers aus derselben Zeit wie der Brunnen und eine Abfallgrube mit Keramikfunden aus dem 13.-14. Jh. und aus der Latènezeit. Franziskanerplatz Nr. 4 - Fund eines mittelalterlichen Steinbrunnens, der bis in das beginnende 20. Jh. in Funktion war. Gasse Kapitulská ul. Nr. 11 - untersucht wurden zwei Abfallgruben mit Funden von Tierknochen, Glas und Keramik, die sie in die zweite Hälfte des 15. Jh. datieren. Platz Hviezdoslavové nám. Nr. 13 - die Grabung konzentrierte sich auf die Stadtbefestigung, mit dem Ergebnis von drei wesentlichen Bau- und zugleich auch Entwicklungsphasen. 1. Phase - Errichtung der Stadtmauer, Ende des 13. Jh.; 2. Phase - Erbauung der Parkanmauer, erste Hälfte des 14. Jh.; 3. Phase - Bau der Bastei Obuvnická bašta, zum J. 1439 belegt.

SLOVENSKO-POŁSKÝ PRIEKUM JUŽNÉHO PREDPOLIA NÍZKÝCH BESKÝD

Ján Machník - Pavol Mačala - Stanislav Šiška

Na základe dohody uzavretej medzi Archeologickým ústavom SAV v Nitre a Instytutom Archeologii i Etnologii PAN v Krakove o spoločnom vedeckovýskumnom projekte "Prví rolníci a pastieri na obidvoch stranach Nízkych Beskýd" sa uskutočnil v dňoch 6.-11. 5. 1992 spoločný prieskum v oblasti Bardejova a čiastočne aj na území okresu Svidník. Prieskum nadviazał na podobné podujatie z predchádzajúceho roka (1991). Realizoval sa začal v katastri obce Smilno, nad riekou Kameňec (medzi Becherovom a Zborovom) a v okolí Dubovej. Neskôr sa účastníci prieskumu presunuli na juhovýchod od Bardejova, do priestoru Ondavskej vrchoviny, predovšetkým však do oblasti výskytu východoslovenských mohýl (t. j. do okolia dediny Lukavica, do hornatého pásma medzi obcami Brezovka a Kurima na lavom brehu Tople, na pravú terasu Kožianskeho potoka pri Kučíne a na pahorkatinu pri Marhani, kde je najväčšie zoskupenie mohýl - vyše 40).

Na prieskume sa okrem uvedených autorov zúčastnili z polskej strany J. Garncarski, K. Tunia a P. Valde-Nowak, zo slovenskej strany Ľ. Kaminská, G. Nevizánsky a v jeseni 1991 tiež L. Olexa a G. Lukáč. Získaný materiál po spracovaní bude uložený vo VPS AÚ SAV v Košiciach.

(Na žiadosť autorov príspevku čislovanie lokalít na mapách (obr. 35-41) zachováva ich poradie podľa pôvodnej terénnej dokumentácie. Článok z polštiny preložil Pavol Mačala).

Brezovka (okr. Bardejov)

1. Na mierne sa zvažujúcim južnom svahu kopca, na lavom brehu Tople, približne 100 m na východ od cintorína (28-31, 1 : 50 000, 358 : 195 mm), sa našiel obsidiánový odštep a ucho z novovekej? nádoby (obr. 39: 1).

2. Na južnom a juhovýchodnom svahu lokálnej kulminácie (kóta 379), niekoľkosto metrov na juhozápad od centra obce a náleziska č. 1 (28-31, 1 : 50 000, 366 : 201 mm), sa našiel rádiolaritový odštep, odštep z kremeňa, kus čierneho menilitového rohovca so stopami negatívov odštefov a dva novoveké črepy (obr. 39: 2).

3. Na vrchole kopca pokračujúceho v smere na JZ (28-31, 1 : 50 000, 363 : 212 mm), v blízkosti náleziska č. 2, sa našiel odštep z kriedového naddnesterského pazúrika, zlomok jurského pazúrika s negatívmi odštefov a štyri zlomky z bližšie neurčiteľného pazúrika (obr. 39: 3).

Dubiné (okr. Bardejov)

1. Na lokálnej kulminácii kopca (kóta 338), na lavobreží Tople (28-31, 1 : 50 000, 368 : 223 mm), sa našiel odštep z jurského pazúrika a novoveký črep (obr. 39: 1).

2. Na juhovýchodnom svahu toho istého kopca (28-31, 1 : 50 000, 362 : 237 mm) sa našli dva praveké črepy a jeden stredoveký? črep, odštep z jurského pazúrika, malý odštep a malá hluza s negatívmi odštepow z bližšie neurčiteľného pazúrika (obr. 39: 2).

3. Na juhozápadnom úpäti toho istého kopca (28-31, 1 : 50 000, 355 : 241 mm) sa našlo na pomerne malej ploche s priemerom približne 70 m väčšie množstvo črepov z eneolitu, z mladšej doby bronzovej a štyri novoveké črepy. Na toto miesto sa pravdepodobne dostali z vyšších partií kopca v dôsledku erózie vyvolanej hlbokou orbu (obr. 39: 3).

D u b o v á (okr. Svidník)

Na už evidovanom nálezisku (Hromada, J. - Cuper, J. 1991: Neskoropaleolitický výrobný ateliér v Dubovej. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v roku 1989. Nitra, s. 38), nachádzajúcim sa na južnom svahu kopca, na pravom brehu Ondavy (28-13, 1 : 50 000, 343 : 366 mm), nad kostolným cintorínom (obr. 37: 1), sa našlo niekolko ďalších artefaktov z čierneho menilitového rohovca, zlomky patinovaného odštupe z jurského kremeňa a zlomok obsidiánového odštupe.

C h m e l o v á (okr. Bardejov)

V dolnej časti východného svahu kopca (27-24, 1 : 50 000, 60 : 276 mm), medzi cestou z Becherova do Zborova a riečkou Kamenec (lavobrežný prítok hornej Tople), na severnom okraji obce, sa nachádzali vo velkom množstve veľké zlomky suroviny čierneho menilitového rohovca (obr. 36: 1).

K u č í n (okr. Bardejov)

1. Na plochej, pravej terase Kožianskeho potoka (28-31, 1 : 50 000, 304 : 325 mm), medzi cestou z Kučína do Kožian a polokom, približne 300 m na severovýchod od obce, na ploche 2 ha sa zistili rozorané objekty obsahujúce keramiku. Našlo sa 32 črepov z mladšej doby bronzovej alebo z počiatkov doby železnej (jeden zlomok zdobený prstovanou lištou), zlomok plochého gombíka a tri novoveké črepy (obr. 39: 1; 41: 1).

2. Na tej istej terase Kožianskeho potoka (28-31, 1 : 50 000, 300 : 321 mm), približne 250 m na severovýchod od polohy č. 1, sa našlo sedem väčších črepov z mladšej doby bronzovej alebo z počiatkov doby železnej (obr. 39: 2; 41: 2).

K u r i m a (okr. Bardejov)

1. Na vrchole prvého kopca (28-31, 1 : 50 000, 312 : 262 mm) v smere od obce Dubinné (kóta 326,3), na lavom brehu Tople, približne 1 km na sever od Kurimy, sa našli dva obsidiánové odštepy, dva artefakty z čierneho menilitového rohovca a trinásť novovekých črepov (obr. 39: 1; 41: 1).

2. V kopcovitom teréne, zvažujúcim sa k juhu do údolia Tople, niekoľko metrov na juh od polohy č. 1 (28-31, 1 : 50 000, 316 : 276 mm), sa našiel odštep z čokoládového pazúrika a tri novoveké črepy (obr. 39: 2; 41: 2).

3. Na južnom svahu miestnej kulminácie kopcovitého terénu (kóta 320,8), približne 300 m na východ od polohy č. 2 (28-31, 1 : 50 000, 309 : 276 mm), sa našli tri praveké a tri novoveké črepy a nástroj z čierneho menilitového rohovca (obr. 39: 3; 41: 3).

4. Na západnom a severozápadnom svahu kopca (kóta 324,4), približne 500 m na východ od obce (28-31, 1 : 50 000, 303 : 288 mm), sa našiel zlomok retušovaného odštupe z pazúrika a štyri novoveké črepy (obr. 39: 4; 41: 4).

5. Na svahu kopca Lipník (kóta 318,5; 28-31, 1 : 50 000, 295 : 281 mm), sa našiel odštep z menilitového rohovca a zlomok obsidiánového odštupe (obr. 39: 5; 41: 5).

6. Na juhovýchodnom okraji širokého vrcholu kopca (kóta 324,4), klesajúceho ku Kožianskemu potoku (28-31, 1 : 50 000, 297 : 301 mm), približne 900 m na sever od cesty z Kučína do Kožian, sa našli praveké črepy, zlomok odštupe z čokoládového pazúrika, úlomok rádiolaritu a rohovca so stonami negatívov odštepow a dva novoveké črepy (obr. 39: 6; 41: 6).

7. Na prudko klesajúcim južnom svahu toho istého kopca (28-31, 1 : 50 000, 298 : 310 mm), približne 300 m na sever od cesty Kučín-Kožany, v blízkosti kóty 261,4, sa našiel úlomok rádiolaritu a obsidiánu a dva novoveké črepy (obr. 39: 7; 41: 7).

8. Približne 200 m na juh od polohy č. 7 (28-31, 1 : 50 000, 300 : 317 mm), na južnom okraji toho istého kopca, v blízkosti kóty 218,1, sa našiel úlomok bližšie neurčenej kamennej suroviny a praveký črep. Nevylučujeme, že nálezisko je súčasťou polohy Kučín č. 2 (obr. 39: 8; 41: 8).

9. Na nízkej, takmer plochej časti svahu kopca zvažujúceho sa na juh od kóty 324,4, medzi Topľou a Kožianskym potokom (28-31, 1 : 50 000, 305 : 317 mm), na križovatke ciest Kurima-Kučín-Kožany (obr. 39: 9; 41: 9), sa našlo 42 črepov z doby bronzovej a z včasnej doby železnej, šesť včasnostredovekých črepov, zlomok hladenej kamennej doštičky, tri fragmenty ozdôb zo schránok slimáka a tri novoveké črepy. Nevylučujeme, že poloha je súčasťou lokality Kučín č. 1.

L u k a v i c a (okr. Bardejov)

Prieskum sa uskutočnil na návršiach smerom na sever a severovýchod od dediny, medzi kóta-mi 455,6 a 469,6 po hranicu katastra obce Komárov (v oblasti, ktorá je súčasťou kopcovitého terénu, kde boli zaregistrované tri mohyly; Budinský-Krička, V. 1967: Východoslovenské mohyly. Slov. Archeol., 15, s. 277-388, 282, 283).

1. Približne 1 km na východ od dediny (28-31, 1 : 50 000, 477 : 214 mm), v priestore širokého plochého sedla vrchoviny, 150 m na severovýchod od kóty 455,6 sa našli stopy zemného násypu, pravdepodobne mohyly s priemerom približne 15 m a s výškou 1,50 m; objekt je zarastený krovím a narušený z juhu starou cestou z Lukavice do Vyšnej Vole (obr. 38: 1).

2. Zhruba 150 m na juh od polohy č. 1 a práve tolko na východ od kóty 455,6 (28-31, 1 : 50 000, 474 : 217 mm), na miernom svahu pri vrchole kopca sa našli dva eneolitické črepy, odštep z čierneho menilitového rohovca a novoveký črep (obr. 38: 2).

3. Približne 800 m na severozápad od polohy č. 2 (27-42, 1 : 50 000, 3 : 206 mm), o niečo nižšie pod vrcholom lokálnej kulminácie (kóta 457,2), na západnom svahu sa našiel obsidiánový odštep (obr. 38: 3).

4. Na vrchole kopca a v hornej časti jeho južného svahu (27-42, 1 : 50 000, 30 : 193 mm), na ploche približne 1 ha (obr. 38: 4), sa našli štyri eneolitické črepy z nádob zaraditeľných ku kultúre lievikovitých pohárov, odštep z kriedového naddnesterského kremeňa, driapadlo na odštepe z malopolského čokoládového kremeňa, dve hluzy obsidánu so stopami negatívov odštefov, hluza čierneho menilitového rohovca a dve hluzy bližšie neurčitejnej suroviny.

5. Na lokálnom výbežku juhozápadného svahu toho istého kopca (ako nálezisko č. 4), na východ od kóty 430,5 (27-42, 1 : 50 000, 32 : 202 mm), sa našiel veľmi malý fragment odštepu z bližšie neurčitejnej kremennej suroviny (obr. 38: 5).

M a r h a ř (okr. Bardejov)

1. Overila sa poloha, stav zachovania a počet mohýl, ktoré už zaregistroval V. Budinský-Krička (1967, s. 303, 304). Potvrdilo sa, že mohylník má viac ako 40 mohýl (V. Budinský-Krička identifikoval 37 mohýl) a rozkladá sa na vrcholoch v kopcovitém teréne (kóty 362,2 až 311,2, v smere SZ-JV, v dĺžke približne 2 km, v lese zvanom Krupšica (28-31, 1 : 50 000, 287-300 : 27-31 mm). Väčšina mohýl je v dobrom stave, okrem mohýl na severnom okraji mohylníka, ktoré sú situované na obrábanej pôde a na južnom okraji, kde je lesná škôlka (obr. 40: 1).

2. Na vrchole kopca Lysá hora (kóta 331,2), vzdialenosť približne 500 m na juhovýchod a juh od okraja mohylníka (28-33, 1 : 50 000, 305 : 20 mm), sa našiel odštep z nadvislianského pazúrika, dva úlomky bližšie neurčeného pazúrika s negatívmi odštepow, retušovaná rohovcová surovina a zlomok čierneho menilitového rohovca (obr. 40: 2).

S m i l n o (okr. Bardejov)

1. Na juhovýchodnom okraji južne orientovaného kopca (28-13, 1 : 50 000, 450 : 343 mm), na sútoku dvoch potokov (prítokov hornej Ondavy), približne 1,5 km na juhovýchod od zástavby obce, na ploche takmer 3 ha (obr. 35: 1) sa zistili početné nálezy. Nájdený bol srdcovitý hrot z kremeňa, 67 neskororímskych črepov (niekoľko z nich patrí k sivej keramike), sklenený korálik a kamenná brúska pravdepodobne z toho istého obdobia, dva zlomky železných predmetov, tri kusy železnej trosky, hrudy mazanice, dva včasnostredoveké črepy a 12 novovekých črepov. Okrem toho sa na lokalite vyskytuje surovina čierneho menilitového rohovca, medzi ktorými najmenej tri kusy majú stopy po opracovaní.

2. Na vrchole kopca, susediaceho z juhu a západu s polohou č. 1, približne 800 m na juhovýchod od kóty 429 (27-24, 1 : 50 000, 60 : 276 mm), sa našli dva eneoliticke črepy, ktoré môžu patriť kultúre so šnúrovou keramikou (obr. 35: 2).

3. Na temene toho istého kopca, približne 500 m na severozápad od kóty 429 (28-13, 1 : 50 000, 469 : 340 mm) sa našli dva črepy z obdobia včasného stredoveku a dva novoveké črepy (obr. 35: 3).

Z b o r o v (okr. Bardejov)

1. V ďalšej časti južného svahu kopca (27 : 24, 1 : 50 000, 37 : 350 mm), stúpajúceho na severovýchod od dediny, na sútoku riečky Kamenec a potoka Rakovec, sa našlo niekoľko pravekých (doba bronzová?) a stredovekých črepov (obr. 36: 1).

2. Vo vzdialosti niekoľkostí metrov od polohy č. 1 (27-24, 1 : 50 000, 31 : 351 mm), v ďalšom úseku juhovýchodného svahu toho istého kopca, v záhrade jedného z posledných domov na severovýchodnom okraji dediny, po ľavej strane cesty zo Zborova do Smilna (obr. 36: 2), bolo lokalizované nálezisko jednej z kamenných sekeriek (Budinský-Krička, V. 1967, s. 324). Druhá zo sekeriek sa pravdepodobne našla vo vzdialosti niekoľkostí metrov smerom na juh od prvého náleziska.

3. Na východnom svahu kopca medzi riečkou Kamenec a potokom Rosucká voda (27-24, 1 : 50 000, 66 : 327 mm), približne 1 km na severozápad od Zborova, na ploche s rozlohou približne 1 ha (obr. 36: 3) sa našli dva zlomky čierneho menilitového rohovca s negatívmi odštepmi, obsidiánový odštep, dva zlomky kremeňa (jeden s negatívmi odštepmi), zlomok širokého odštupe z kremičitého materiálu a dva kusy železnej trosky.

Výsledky povrchového prieskumu ukazujú na rozdiely vo frekvencii výskytu, poloh a pravdepodobne aj v chronológii objavených lokalít na jednej strane v oblasti horského oblúka (Nízkych Beskýd a na strane druhej v oblasti Ondavskej vrchoviny. V prvej oblasti bolo pomerne málo archeologických lokalít a pravidelne sa nachádzali v nízko položených terénoch. Ich typickým prejavom sú nálezy z čierneho menilitového rohovca, aj keď sa našli i obsidiánové a rohovcové artefakty. Odlišná je taktiež nízko situovaná lokalita Smilno č. 1 s veľkým počtom črepov, predovšetkým z doby rímskej. Z tejto lokality pochádza aj nález srdcovitého hrotu z pazúrika, ktorý určitým spôsobom korešponduje s už skôr nájdenými kamennými sekerami zo Zborova z prelomu eneolitu a doby bronzovej.

V Ondavskej vrchovine je počet lokalít omnoho vyšší. Potvrdilo sa, že väčšina nájdených lokalít je situovaná vo vyšších polohách. Zaberajú spravidla vyššie pásmá v krajinе (neprevyšujúce nadmor. v. 500 m), to znamená kopce a ich svahy, výrazné ostré vrcholy terénu, v niektorých prípadoch tie isté výšiny, na ktorých sa v zalesnených častiach nachádzajú mohyly. Lokality sú tiež rozsiahlejšie ako v nízkobeskydskej oblasti. Dobrým príkladom je poloha Lukavica č. 4 s nálezmi keramiky a kamennej industrie patriacej kultúre s lievikovitými pohármami. Väčšina kamennej industrie má charakteristické znaky neskoroeneolitickeho obdobia a počiatku doby bronzovej, a to sa vzťahuje aj na nálezy z ďalších vysoko položených lokalít v Ondavskej vrchovine.

Pozornosť si zaslhuje pomerne vysoké zastúpenie malopolského jurského alebo čokoládového pazúrika a tiež kriedového pazúrika, najpravdepodobnejšie z hornodnesterských nálezisk. Môže to súvisieť s prítomnosťou tých istých kultúr ako v povodí hornej Visly a Dnestra, a naviac, s prítomnosťou kultúry s lievikovitými pohármami a kultúry so šnúrovou keramikou. Viac sa však stretávame s nálezmi z čierneho menilitového rohovca, ktorého výskyt je výrazne potvrdený v nízkobeskydskej oblasti; v početnosti nálezov z hladiska suroviny potom nasledujú obsidián a rádiolarit.

Terénnny prieskum a výskum v Ondavskej vrchovine bude ďalej pokračovať. Jeho cieľom je okrem rekonštrukcie pravekej štruktúry osídlenia na tomto málo preskúmanom území aj objasnenie kultúrnej príslušnosti a hospodárskej štruktúry spoločnosti, ktorá osídlovala uvedené územie pred príchodom ľudu s kultúrou so šnúrovou keramikou (ktorý vybudoval hustú sieť mohýl) a jej úlohy v pretvorení a odlesnení miestneho prírodného prostredia. Vážnym problémom je aj objasnenie genézy, jednotlivých etáp a štruktúry osídlenia ľudu východoslovenských mohýl.

ARCHÄOLOGISCHE FLURBEGEHUNG AUF DEM SÜDLICHEN VORFELD DER NIEDEREN BESKIDEN IN DEN KARPATEN. Im Rahmen des slowakisch-polnischen, die älteste Besiedlung der Ackerbauer und Hirten in den Karpaten betreffenden Forschungsprogramms

wurde im April 1992 eine gemeinsame Flurbegehung auf den südlichen Abhängen der Niederer Beskiden, N und O von Zborov, und auf der Ondava-Hochebene, SO von Bardejov vorgenommen. Sie war eine Fortsetzung der im Herbst 1991 angefangenen Forschungen dieser Art. In den Beskiden hat man verhältnismäßig wenige Fundstellen entdeckt. Sie liegen in der Regel auf niederen Geländeformen und machen sich meistens nur durch Artefakte aus schwarzem Menolithhornstein, aus Radiolarit, seltener aus Feuerstein oder Obsidian kenntlich. Es weicht von ihnen die auf einem niedrigen Zipfel liegende Fundstelle in Smilno ab, auf der u. a. zahlreiche spätkaiserzeitliche Gefäßfragmente, Klumpen von Eisenschlacke, doch auch eine Feuersteinpfeilspitze gefunden wurden. Auf der Ondava-Hochebene fand man viel mehr Fundstellen. Die ausgesprochene Mehrheit befindet sich auf den meistens 350-450 m ü. d. M. hohen Hügelrücken, Geländezipfeln und nur sporadisch auf Flußterassen (z. B. in Kučín mit bronze- oder eisenzeitlicher Keramik, obr. 39: 1, 2; 41: 1, 2). Sie nehmen manchmal eine bedeutende Fläche ein und enthalten verschiedene Gegenstände, darunter auch äneolithische und frühbronzezeitliche Scherben. Oft werden Artefakte aus dieser Zeit gefunden, darunter Werkzeuge aus dem kleinpolnischen oder Djnestr-Feuerstein. Ein Teil der Scherben und Feuersteinerzeugnisse hat Merkmale der Trichterbecherkultur (TRB). Solche wurden u. a. auf der ausgedehnten Fundstelle Nr. 4 in Lukavica gefunden (obr. 38: 4). Es sei hier bemerkt, daß sowohl diese Fundstelle als auch andere, z. B. Nr. 2 in Marhaň (obr. 40: 2), auf denselben Geländeformen und ungefähr in derselben Höhe wie die schnurkeramischen Hügelgräber vorkommen. Es wiederholt sich hier also die früher auf den nördlichen Karpatenabhängen beobachtete Situation, wo dem Erscheinen der Bevölkerung der letztgenannten Kultur die Besiedlungs- und wirtschaftliche Aktivität der TRB-Gemeinschaften voranging. Der vermutliche ursächliche Zusammenhang dieser Phänomene werde Gegenstand weiterer Untersuchungen werden.

VÝSKUM V INTERIÉRI KOSTOLA SV. MATÚŠA VO ZVOLENE- ZOLNEJ

Róbert Maľek

Zvolen, časť Zolná (okr. Zvolen), kostol sv. Matúša apošt. (36-32, 1 : 50 000, 158 : 172 mm), záchranný výskum, 13. stor. až novovek, uloženie nálezov VM vo Zvolene.

Kostol sv. Matúša apošt. je postavený na miernej vyvýšenine nad potokom Zolná, v severnej časti obce. Od druhej svetovej vojny sa nepoužíva a v súčasnosti dochádza k prvej etape rekonštrukčných prác, ktorým predchádzal archeologický výskum.

Výskum sa realizoval metódou plošnej odkrývky v časti lode a presbytéria. Odkryté boli juhozápadná časť lode, juhovýchodné a severovýchodné nárožia lode a južná časť presbytéria. Ostatné časti kostola boli v priebehu trvania výskumu neprístupné pre rekonštrukčné práce.

Výskumom sa v hĺ. 0,40-0,50 m podarilo zistiť úroveň pôvodnej podlahy lode i presbytéria. Potvrdilo sa, že v lodi sa pochovávalo. Hroby 1-5 respektovali orientáciu osi kostola v smere V-Z. Ostatné hroby boli zničené pri stavebných zásahoch v kostole. Začiatok pochovávania možno predpokladať v 14. stor. Pri odkrývaní juhozápadnej časti lode sa zistila i hĺbka základov (1,70 m). V presbytériu bola základová špára v hĺ. 1,00 m. Výskumom sa dokázala predpokladaná súčasnosť svätyne, lode a veže kostola. Zvyšky staršej architektúry ani iných stavieb (hrobka) sa nezistili.

Keramický materiál pochádza z rôznych časových období (11. stor. až novovek). Predpokladáme, že črepky z najstaršieho horizontu boli v sekundárnej polohe. Minca z konca 14. stor. patrí medzi najstaršie exempláre.

UNTERSUCHUNG DES INTERIEURS DER ST. MATTHÄUSKIRCHE IN ZVOLEN-ZOLNÁ.
Die in Zvolen, Teil Zolná (Bez. Zvolen) realisierte Grabung erfolgte in der St. Matthäuskirche von den Rekonstruktionsarbeiten. Die Kirche wurde Ende des 13. Jh. erbaut. Die Grabung bestätigte die Bestattung in der Kirche, die historische Datierung und vorausgesetzte

Entstehung des Baues (Gleichzeitigkeit des Schiffes, Presbyteriums und Turmes). Zugleich wurden manche Details in der baugeschichtlichen Entwicklung festgestellt (Fußboden, Tiefe der Fundamente).

PRIESKUM V OKRESE RIMAVSKÁ SOBOTA

Klára Marková

V rámci grantovej úlohy 121 "Opevnené osady doby bronzovej a železnej na Slovensku" sa uskutočnila prvá etapa systematického prieskumu juhu stredného Slovenska. Jednou z oblastí záujmu bola juhovýchodná časť Rimavskej kotliny. V tomto regióne sa uskutočnilo už niekoľko systematických prieskumov. V šesdesiatych rokoch to boli prieskumy J. Bártu a L. Bánesza, čiastočne publikované J. Vladárom (Vladár, J. 1961: Príspevok k poznaniu výšinných sídlisk zo staršej doby bronzovej v okolí Rimavskej Soboty. In: Študijné Zvesti Archeol. Úst. SAV, 6, Nitra, s. 51-58), v sedemdesiatych rokoch prieskum G. Nevizánskeho a O. Oždániho (Nevizánsky, G. - Oždáni, O., 1976: Predbežné výsledky archeologického prieskumu v okrese Rimavská Sobota. Obzor Gemera, 8, s. 134-136) a v osemdesiatych rokoch prieskum G. Fuseka (nepublikovaný). Prieskum, ktorý sa realizoval v auguste tohto roku, sa zameral tak na oblasť predhoria Bukových hôr (Bükk), ako aj na overeňie niektorých starších prameňov. Počas prieskumu sa zistilo niekoľko nových lokalít, ktoré tak opäť potvrdzujú vysokú intenzitu osídlenia oblasti v strednej až neskorej dobe bronzovej a v dobe rímskej, ako aj prehľbujú poznatky o osídlení v neolite a dobe laténskej. Získaný materiál je uložený v AÚ SAV v Nitre.

Dubovec (okr. Rimavská Sobota)

Terasa potoka (M-34-137-A-b, 1 : 25 000, 278 : 166 mm), zber, doba halštatská, doba laténska.

Z priestoru rozrušenej lokality sa získal sídliskový materiál - črepy neskorohalštatského rázu (napr. črep z hlbokej dvojkónickej misy) a nezdobené zlomky laténskych nádob zhotovené na kruhu z jemne plavenej hliny.

Chramec (okr. Rimavská Sobota)

a) Ostroh západne od obce (M-34-137-A-b, 1 : 25 000, 208 : 226 mm), zber. Získaný črepový materiál reprezentuje pilinskú kultúru a obdobie neskorého stredoveku.

b) Nízky svah pri východnom konci obce (M-34-137-A-b, 1 : 25 000, 148 : 258 mm), zber, sídlisko, neolit, doba bronzová.

Nálezisko s výrazným súborom materiálu kultúry s mladou lineárной keramikou (azda želiezovská skupina), v ktorom sú zastúpené tak črepy hrubostenných nádob, ako aj tenkostennej i zdobenej keramiky. Do tejto skupiny patrí tiež ostrie brúseného sekeromlatu z amfibolitickej bridlice. Nezdobené črepy zo strednej a mladšej doby bronzovej sú menej výrazné.

Janičie (okr. Rimavská Sobota)

Terasa Mačacieho potoka východne od obce (M-34-137-A-b, 1 : 25 000, 88 : 220 mm), zber, sídlisko, eneolit, doba bronzová, doba rímska.

Povrchovým zberom na oráčine sa zistila výrazná polykulturná lokalita. Eneolitické osídlenie predstavuje ojedinelý, zdobený črep skupiny Bajč-Retz. Početne sú nezdobené, menej výrazné črepy zo strednej až neskorej doby bronzovej. Získaný materiál ukazuje, že poloha bola najintenzívnejšie osídlená v dobe rímskej (fragmenty rímskobarbarskej keramiky, okrem nezdobených črepov aj črepy zdobené plytkými jamkami, vrypmi či vlnovkou zhotovenou hrebeňom).

Kráľ (okr. Rimavská Sobota)

Temeno ostrohu v juhovýchodnej časti obce (M-34-137-B-a, 1 : 25 000, 103 : 34 mm), zber, neolit, eneolit (?), doba bronzová, sídlisko.

Na nálezisku, ktoré dnes leží v záhradách, sa zistili nezdobené neolitické a eneolitické črepy. Výraznejšie sú zlomky jemnej a hrubostennej keramiky (napr. profilované misy, črepy zdobené slamaním), ktoré patria strednej fáze pilinskej kultúry.

L e n a r t o v c e (okr. Rimavská Sobota)

Cintorín (M-34-137-B-a, 1 : 25 000, 181 : 127 mm), zber, neolit, doba bronzová, stredovek.

Výrazná poloha na ostrohu, ktorý prudko klesá do strže k rieke Slanej. Zberom sa získali menej výrazné, nezdobené črepy z neolitu, mladšej doby bronzovej a stredoveku.

M a r t i n o v á (okr. Rimavská Sobota)

Severný svah západne od obce (M-34-137-A-b, 1 : 25 000, 251 : 151 mm), zber po orbe, doba bronzová.

Rozsiahle sídlisko je ďalšou lokalitou v katastri obce, potvrdzujúcou kumuláciu osídlenia v dobe bronzovej. Získaný materiál (fragmenty džbánka, ostroprofilované misy, hrnce) patrí starnej a strednej fáze pilinskej kultúry.

N e p o r a d z a (okr. Rimavská Sobota)

Pri sútoku potokov západne od obce (M-34-132-B-a, 1 : 25 000, 35 : 258 mm), zber, doba bronzová, stredovek, novovek.

Materiál získaný po orbe (nezdobené črepy) dokladá osídlenie kyjaticou kultúrou. Do vrcholného stredoveku sa radia črepy maľované, tzv. poltárskej keramiky, ako aj niekoľko profilovaných okrajov. Našli sa aj novoveké črepy.

O r á v k a (okr. Rimavská Sobota)

Lavobrežná terasa rieky Rimavy (M-34-137- A-b, 1 : 25 000, 152 : 163 mm), zber, neolit, stredovek.

Črepy z hrubostennej nádoby a obsidiánový úštep je možné rámcovo datovať do neolitu. Keramika vrcholného stredoveku je zastúpená črepm zdobeným jednoduchými vlnovkami. Bielu, tzv. poltársku keramiku s červeným maľovaním zastupujú výrazné zlomky rôznych časťí nádob.

Ďalšou oblasťou, v ktorej sa uskutočnil prieskum, bola západná oblasť okresu Rimavská Sobota, v povodí horného toku Rimavy a predhoria Slovenského rudohoria.

H o r n é Z a h o r a n y (okr. Rimavská Sobota)

Terasy v povodí Veľkého potoka (M-34-125-C-a, 1 : 25 000, 327 : 159-175 a 339 : 175-185 mm), sídlisko, pohrebisko, neolit, doba bronzová.

V literatúre je obec už dávnejšie známa nálezom plochej, azda medenej sekery (Balaša, G. 1960; Praveké osídlenie stredného Slovenska. Martin, s. 31) a bronzovej sekery s lalokmi z obdobia stupňa HA-HB (Paulík, J. 1965; Súpis medených a bronzových predmetov v okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. In: Študijné Zvesti Archeol. Úst. SAV, 15, Nitra, s. 33-106, 37).

Nálezisko zistené prieskumom je situované východne od obce. Rozsah lokality je značný - rozprestiera sa na terasách Veľkého potoka na ploche niekoľkých ha; lokalita je roziahnutá pozdĺž okraja dnešnej obce a pokračuje ďalej smerom na Vyšnú Pokoradz. Zatiaľ čo v severnej časti lokality majú nálezy sídliskový charakter, tak južnejšie ležiaca koncentrácia lomových kameňov naznačuje prílomnosť žiarového pohrebiska. Najskôr z tejto polohy pochádzajú urny získané už r. 1917 (B. Kovács, I. 1982: Sto rokov budovania archeologického zbierkového fondu Gemerského múzea. Obzor Gemera, 13, s. 87-92, 90). Osídlenie pokračuje aj na ploche po pravej strane cesty, južne od obce.

Väčšina črepov patrí kyjatickej kultúre. Z typologického hľadiska ide o tenkostenné amfory, profilované misy, resp. misy s dovnútra vlniahnutým okrajom. Črepy zdobené s jemnými vodorovnými ryžkami sú zriedkavé; prevažujú nezdobené, hrubostenné zlomky, ktoré pochádzajú najmä z hrncovitych nádob. Nálezy rámcovo datovateľné do neolitu a eneolitu sú zriedkavé a nevytvárajú koncentráciu.

R i m a v s k é B r e z o v o (okr. Rimavská Sobota)

Svah potoka v Repnej doline (M-34-124-B-d, 1 : 25 000, 91-86 : 183 mm), zber, sídlisko, doba bronzová.

Z tejto obce údajne pochádza dávnejšie získané typárium s voštinovým vzorom, priraďované hatvanskej kultúre (Balaša G. 1961: Nová archeologická inštalácia v múzeu v Rimavskej Sobote. In: Študijné Zvesti Archeol. Úst. SAV, 6, Nitra, s. 313-317, 317). Prieskumom zistené sídlisko sa nachádza na svahu oproti žiarovému pohrebisku pri cigánskej kolónii, ktoré je známe už od čias výskumu Ö. Loyscha v r. 1916 (Balaša, G. 1960, s. 51). Zberom sa získal sídliskový materiál

kyjatickej kultúry ako mazanica, kamenné podložky, zlomky jemnej tenkostennej keramiky zdobenej žliabkami, nezdobené črepy z amfor a mís a fragmenty hrubostennej keramiky bez výzdoby.

GELÄNDEERKUNDUNG IM BEZIRK RIMAVSKÁ SOBOTA. Die Geländeerkundung des Südens der Mittelslowakei erfolgte teils im südöstlichen Teil, teils im Nordwesten des Bezirkes Rimavská Sobota. Die dabei gewonnenen Lese funde verwahrt das Archäologische Institut der SAW zu Nitra und stammen aus nachfolgenden Gemeinden: Dubovec - Scherben späthallstattzeitlichen Charakters und aus der Latènezeit; Chrámeč - a) westlich der Gemeinde Funde der Piliner Kultur und aus dem Mittelalter; b) östlich der Gemeinde - Scherben aus dem Neolithikum und der Bronzezeit; Janice - auf der Terrasse des Baches Mačací potok gewann man Funde der Gruppe Bajč-Retz, Scherben aus der mittleren und jüngeren Bronzezeit und der römischen Zeit; Král - kleine unausgeprägte Scherben aus dem Neolithikum, Äneolithikum und Scherben der Piliner Kultur; Lenartovce - Scherben aus dem Neolithikum, der jüngeren Bronzezeit und dem Mittelalter; Martinová - Scherben der Piliner Kultur; Neporazda - Scherben aus der Bronzezeit, dem Mittelalter und der Neuzeit; Orávka - Neolithikum, Hochmittelalter; .

Durch Flurbegehung des NW-Teiles des Bezirkes erfaßte man in Horné Zahorany eine ausgedehnte Siedlung und beglaubigt wurde das seit längerem bekannte Gräberfeld der Kyjatice-Kultur. Funde aus dem Neolithikum und Äneolithikum sind sporadisch. In Rimavské Brezovo wurde eine Siedlung der Kyjatice-Kultur gegenüber dem bereits bekannten Gräberfeld festgestellt.

PRIEŠKUM V OKRESE LEVICE, NOVÉ ZÁMKY A ZVOLEN V ROKU 1992

Klára Marková - Ondrej Oždáni

Autori príspevku spolu s technickou pracovníčkou Silviou Domikovou uskutočnili v dňoch 30. marca 1992 až 2. apríla 1992 prieskum na území okresov Levice, Nové Zámky a Zvolen. Cieľom akcie bolo v súlade s grantovým projektom 121 "Opevnené osady doby bronzovej a železnej na Slovensku" overiť kultúrnu príslušnosť už dávnejšie známych lokalít a získať nové doplňujúce informácie o charaktere jednotlivých sídlisk, resp. zistiť nové doteraz neznáme náleziská, prípadne i opevnené osady.

Lokality sú zoradené abecedne. Zmieňujeme sa aj o tých polohách, na ktorých bol výsledok prieskumu negatívny. Získaný materiál je uložený v Archeologickom ústave SAV v Nitre.

D o m a n í k y (okr. Zvolen)

a) Kóta 275, 3 (M-34-B-b, 1 : 25 000, 44 : 304 mm), prieskum s negatívnym výsledkom.

Výšina sa nachádza bezprostredne západne od obce Domaníky. Obhliadla sa časť plošiny v priestore juhozápadne a východne od uvedenej kóty. Na pooranom poli sa nezistili žiadne stopy osídlenia.

b) Konopiská (M-34-134-B-b, 1 : 25 000, 57 : 336 mm), neskora doba bronzová ?, pohrebisko?

Približne 600 m juhozápadne od okraja obce, na lavom brehu Štiavnice sa uskutočnila obhliadka profilu obnaženého vysokého brehu rieky, vzniknutého eróziou a prilahlého okolia. Výsledok prieskumu v tejto polohe bol negatívny napriek tomu, že na pravom brehu riečky sa v tejto polohe zistilo pohrebisko lužickej kultúry a sídlisko ludanickej skupiny (Bátora, J. 1976: Archeologický prieskum v povodí riek Štiavnice a Krupinice. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1975. Nitra, s. 28-41, 28).

H o k o v c e (okr. Levice)

Približne 200 m západne od obce (M-34-134-D-a, 1 : 25 000, 26-33 : 49-51), neolit, eneolit, mladšia doba bronzová, sídlisko.

Lokalita sa nachádza na výraznej terénnej vlne pozvoľna klesajúcej smerom na východ, tesne vedla kravína miestneho Poľnohospodárskeho družstva. Zberom sa získal nevýrazný sídliskový

keramický materiál a zlomky štiepanej kamennej industrie. Väčšina materiálu patrí do obdobia neolitu, kultúre s mladou lineárной keramikou a lengyelskej kultúre. Niekoľko zlomkov sa môže priradiť kultúre s kanelovanou keramikou. Atypické črepy, pravdepodobne z mladšej doby bronzovej, by mohli korešpondovať s nálezom zlomku bronzového kosáka.

K a m e n i c a n a d H r o n o m (okr. Nové Zámky)

Miestny cintorín (L-34-2-C-b, 1 : 25 000, 70 : 1 mm), neolit, staršia doba bronzová, výšinné sídlisko.

Na dávnejšom známom pravekom výšinnom sídlisku (Oždáni, O. 1984: Praveké výšinné sídliská v Kamenici nad Hronom. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 166-167) sa zberom získali schránky lastúrnikov rodu *Unio* sp. a väčší súbor črepov, ktoré zaraďujeme ku kultúre s mladou lineárной keramikou a hatvanskej kultúre.

Ani tohtoročnou obhliadkou sa však v teréne nepodarilo zistiť stopy opevnenia. Plošina výšiny bola v minulosti silne narušená hliniskami a zástavbou, čo značne zmenilo konfiguráciu terénu. Okrem toho, praveké sídliská sú stále ničené používaním cintorína, čo úplne vylučuje prípadnú reálizáciu zistovacieho výskumu.

L e l a (okr. Nové Zámky)

Várhegy (L-34-2-B-c, 1 : 25 000, 340-346 : 231-233 mm), staršia doba bronzová, sídlisko.

Nálezisko je vzdušnou čiarou od stredu obce vzdialenosť cca 1,25 km smerom na severozápad. Rozprestiera sa na výraznom jazykovitom ostrohu s priemernou nadmor. v. 160 m chránenom z troch strán prudko klesajúcimi svahmi. Smerom na juh terén postupne stúpa až ku kóte 206,3. Poloha výrazne čnie nad bývalým inundačným územím rieky Ipel, keďže výškový rozdiel presahuje cez 40 m.

Zberom na ulahnutom poli s porastom sa získal menší súbor keramických zlomkov. Niektoré typickejšie črepy sa môžu jednoznačne datovať do staršej doby bronzovej a kultúrne priradiť najskôr hatvanskej kultúre.

Terénnou obhliadkou sa nezistili žiadne stopy po fortifikačnom systéme, hoci v sotva voľným okom postrehnutelnej preliačine, orientovanej kolmo na pozdĺžnu os ostroha, cca vo vzdialenosťi 200-250 m od severného okraja polohy, je azda možné vidieť pozostatok priekopy. V tomto priestore by bola spolu s palisádou vytvorila ideálnu bariéru a ochranu na najprístupnejšom, a teda i najzraniteľnejšom mieste sídliska. Tento problém však môže s definitívou platnosťou vyriešiť len výskum.

Uvedené praveké sídlisko do literatúry po prvý raz uviedli M. Hanuliak a J. Zábojník (1981: Výsledky prieskumov v katastroch obcí Salka a Lela. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 77-84, 79, 4. lokalita), ktorí ju tiež označili za výšinné sídlisko hatvanskej kultúry.

P a v l o v á (okr. Nové Zámky)

Veľký úhor (L-34-2-A-d, 1 : 25 000, 203-214 : 88-97 mm), neolit ?, staršia doba bronzová, opevnené ? sídlisko.

Lokalita sa nachádza cca 400-500 m juhovýchodne od kostola v obci, na miernom svahu (priemerná nadmor. v. 160 m), ktorý sa pozvolna zvažuje smerom na západ. Zberom sa získala väčšia kolekcia črepov a zlomok rádiolaritovej čepele. Okrem niekolkých, pravdepodobne neolitickej a novovekých črepov, väčšina materiálu pochádza zo staršej doby bronzovej a kultúrne patrí najskôr hatvanskej kultúre.

Prieskum sa v uvedenej polohe realizoval v súvislosti s objavom neznámeho opevnenia oválneho pôdorysu (priekopy?), prostredníctvom leteckej prospekcie (Kuzma, I. 1992: Výsledky leteckej prospekcie na juhovýchodnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1990. Nitra, s. 62-64, 63). Podľa I. Kuzmu, typické črepy hatvanskej kultúry, ktoré získal v priebehu terénnej obhliadky lokality, sa koncentrovali práve v blízkosti priebehu predpokladanej priekopy. Napriek uvedenému, súčasné poznatky o nálezisku neumožňujú rozhodnúť, či v tomto prípade skutočne ide o opevnené sídlisko hatvanskej kultúry alebo o starší, azda neolitickej objekt.

S l a t i n a (okr. Levice)

a) Západne od kóty 198,4 (M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 272-295 : 95-115 mm), staršia a mladšia doba bronzová, sídlisko.

Lokalita sa nachádza juhovýchodne od obce, na svahu pozvolna klesajúcim k západu, vľavo od cesty v smere Slatina - Tupá, časť Chorvatice. Ide pomerne o rozsiahly areál, kde sa nachádza

relatívne silná koncentrácia črepov. Okrem fragmentov keramiky hatvanskej kultúry a črepov z mladšej doby bronzovej sa zberom získal aj zlomok pieskovcového kadlubu s negatívom neidentifikovateľného väčšieho predmetu, ulita lastúrnika rodu *Unio sp.* a fragment masívneho jelenieho paroha sto stopami po rezaní.

b) Približne 250 m juhozápadne od obce (M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 303 : 115 mm), pravek, neolit, mladý(?) eneolit, sídlisko.

Lokalita sa nachádza vpravo od cesty v smere Slatina - Tupá, časť Chorvatice a západne od kóty 163,3. Do literatúry ju uviedli L. Bánesz a G. Nevizánsky (1983: Archeologický prieskum na dolnom toku Krupinice a Štiavnice. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 25-30, 27). Táto poloha je vlastne pokračovaním vyvýšeniny a teda i náleziska uvedeného v bode a. Výstavbou štátnej cesty bola narušená a umele rozdelená.

Zberom sa získal zlomok silexu a menšia kolekcia črepov, z ktorých prevažná časť je atypická a môže sa len rámcovo datovať do obdobia praveku. Niekoľko typickejších zlomkov reprezentuje kultúru s mladou lineárhou keramikou, kultúru s kanelovanou keramikou a jeden, pravdepodobne mladoeneolitický črep s kolkovanou výzdobou patrí najskôr do okruhu bošácko-kostolackého horizontu.

Tupá, časť Chorvatice (okr. Levice)

a) Asi 400 m juhovýchodne od kóty 158,1 (M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 281-289 : 174-183 mm), pravek, eneolit, sídlisko.

Lokalita sa nachádza približne 1 km smerom na SSV od kostola v obci, na svahu vyvýšeniny klesajúcej pozvolna k západu. Je cca 370 m východne od cesty v smere Tupá, časť Chorvatice - Slatina.

Zberom sa získala menšia kolekcia pravekých a eneolitickej črepov, z ktorých niektoré typickejšie patria jednoznačne kultúre s kanelovanou keramikou.

Uvedená lokalita je súčasťou rozsiahlejšieho sídliskového areálu, ktorý L. Bánesz a G. Nevizánsky objavili prieskumom v r. 1982. Získané sídliskové nálezy z neolitu, staršej doby bronzovej a stredoveku uviedli pod lokalitou č. 15 a črepy kultúry s kanelovanou keramikou spolu s nálezmi štiepanej kamennej industrie našli na nálezisku označenom č. 16 (Bánesz, L. - Nevizánsky, G. 1983: Archeologický prieskum na dolnom toku Krupinice a Štiavnice. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 25-30, 27). Obidve náleziská, z ktorých lokalita č. 15 leží o niečo severnejšie a lokalita č. 16 južnejšie od nami obhliadnutej polohy, dopĺňajú obraz o osídlení tejto terasy, tiahnucej sa od kóty 158,1 až po severný okraj obce.

b) Okolie kóty 141,1 (M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 301 : 227 mm), neolit, mladšia doba bronzová, sídlisko.

Lokalita sa rozprestiera cca 375 m juhovýchodne od kostola v obci, v bezprostrednej blízkosti kóty 141,1, smerom na sever. Zberom na ulahnutom poli sa získalo len málo typických črepov, z ktorých jeden je eneolitickej, ostatné je možné rámcovo datovať do mladšej doby bronzovej.

Veľké Turovce, časť Dolné Turovce (okr. Levice)

Turovec (M-34-134-D-b, 1 : 25 000, 210-227 : 285-298 mm), staršia a stredná doba bronzová, sídlisko.

Nálezisko sa nachádza cca 1 km západne od obce, na náhornnej planine s kótou 212,4, ktorá je z troch strán prirodzené chráneria prudkým zrázom spadajúcim do rokliny, resp. do inundácie rieky Krupinica. Výškové prevýšenie je značné a dosahuje cez 80 m.

Na severnej strane náleziska, vo vzdialenosťi cca 140 m od najvyššieho bodu výšiny je v smere V-Z výrazná terénná depresia, ktorá by mohla byť stopou po priekope. Podrobnej obhliadkou areálu sa však nezistili žiadne ďalšie zvyšky prípadnej fortifikácie (valy po obvode a pod.).

Na lokalite sa nachádza pole, ktoré bolo v čase prieskumu poorané. Zberom sa získalo veľké množstvo typického črepového materiálu a zlomok hlineného tkáčskeho závažia. Črepy sa koncentrovali v miestach výskytu tmavej zeminy. Išlo nepochybne o pluhom narušené sídliskové objekty.

Na základe keramického materiálu môžeme konštatovať, že na lokalite sa nachádza jednak sídlisko hatvanskej kultúry a jednak sídlisko karpatskej mohylovej kultúry zo stupňa BB₁. Dôležitosť náleziska znásobuje skutočnosť, že na juhovýchodných svahoch výšiny Turovec sa nachádza pohrebisko hatvanskej kultúry, ktoré s najväčšou pravdepodobnosťou súvisí so sídliskom v polohe

Turovec (Oždáni, O. 1984: Výsledky prieskumu stredného Poiplia v okrese Levice. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 168-171, 169).

Lokalita je vhodná aj na realizáciu archeologického výskumu, ktorým by sa vyriešil problém, či ide o výšinnú opevnenú osadu alebo o neopevnené sídlisko.

Vyškovce nad Iplom (okr. Levice)

a) Agátová stráň (M-34-134-D-c, 1 : 25 000, 17 : 149 mm), staršia doba bronzová, sídlisko.

Nálezisko sa nachádza približne 130 m východne od známeho opevneného sídliska zo staršej doby bronzovej v polohe Mahér (kóta 169,7). Je situované na terase s priemerom nadmor. v. 166 m, ktorá sa vysoko vypína nad korytom Ipla. Výškový rozdiel medzi lokalitou a inundáciou dosahuje hodnotu vyše 40 m.

Prieskumom sa zistilo, že ide o otvorené neopevnené sídlisko hatvanskej kultúry. Uvedené kultúrne zaradenie lokality sa opiera o typické črepy, ktoré sa získali v priebehu prieskumu.

b) Mahér (M-34-134-D-c, 1 : 25 000, 21-34 : 139-146 mm), staršia doba bronzová, včasný a vrcholný stredovek, opevnené sídlisko, hrádok.

Ide o známu lokalitu situovanú na dominantnej výšine s kótou 169,7 m, na ľavom brehu Ipla, ktorá je chránená zo severu prudkým zrázom a riekou Ipel a z ďalších troch strán hlbokými, niekolkometrovými stržami (Oždáni, O. 1984: Výsledky prieskumu stredného Poiplia v okrese Levice. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 168-171, 169-170; 1992: K osídleniu polohy Mahér vo Vyškovciach nad Iplom. In: Zborník Tekovského múzea v Leviciach I. Levice, s. 17-34). Osídlená bola od obdobia posledných stupňov lengyelskej kultúry (Lengyel III a Lengyel IV) až po obdobie vrcholného stredoveku. Z areálu osady sa zberom získala troska a menší súbor keramiky, ktorý v prevažnej miere patrí hatvanskej kultúre a obdobiu včasného a vrcholného stredoveku (9.-10. stor. a 12.-14. stor.).

Nálezy schránok lastúrnikov rodu Union sp., ako aj zlomky kančieho kla súvisia zrejme s osídlením v staršej dobe bronzovej.

c) Vende (M-34-134-D-c, 1 : 25 000, 100-112 : 125-135), neolit, doba laténska, doba rímska, sídlisko.

Lokalita sa rozkladá na terase na ľavom brehu Ipla a na pravom brehu potoka Vende. Od kostola v obci je vzdialenosť vzdušnou čiarou 2 km smerom na západ.

Cielom návštevy už dávnejšie objaveného sídliska (Oždáni, O. 1984: s. 168-171, 169-170) bolo získať viac typickejšieho, resp. doplňujúceho materiálu. Vzhľadom na ulahnuté pole sa však nazbierať iba menšie množstvo črepov, ktoré patria kultúre s mladou lineárnom keramikou, dobe laténskej a mladšej dobe rímskej.

BEGEHUNG DER BEZIRKE LEVICE, NOVÉ ZÁMKY UND ZVOLEN IM JAHRE 1992. Mit den Flurbegehungen im Zusammenhang mit dem Grant-Projekt "Opevnené osady doby bronzovej a železnej na Slovensku" wurde die Kulturzugehörigkeit beglaubigt und dabei weitere Informationen über den Charakter der bereits bekannten Fundstellen gewonnen. Domaníky (Bez. Zvolen): a) Kote 275,3 - negatives Ergebnis der Begehung; b) Konopiská - am linken Ufer des Štiavnica-Flusses. Obwohl am rechten Ufer ein lausitzisches Gräberfeld und eine Siedlung der Ludanice-Gruppe situiert ist, war die Begehung des linken Ufers negativ; Hokovce (Bez. Levice): Beim Kuhstall der LPG fanden sich weniger markante Scherben und Spaltindustrie. Das Siedlungsmaterial wird zur Kultur mit junger Linearkeramik, zur Lengyel-Kultur und zur Kultur mit kannelierter Keramik gereift. Atypische Scherben und das Bruchstück einer Bronzesichel hängen etwa mit der jüngeren Bronzezeit zusammen; Kamenica nad Hronom (Bez. Nové Zámky): Friedhof - auf der bekannten Höhensiedlung gewann man Scherbenmaterial der Kultur mit junger Linearkeramik und der Hatvan-Kultur; Lela (Bez. Nové Zámky): Várhegy - eine natürlich geschützte Höhensiedlung und eine mögliche Befestigung wird erst eine Grabung bestätigen können. Ausgeprägtere Scherben gehören am ehesten in die Hatvan-Kultur; Pavlová (Bez. Nové Zámky): Veľký úhor - Siedlung auf einem sanften Hang, die durch Luftprospektion festgestellt wurde. Kreisgräben farblich auch im Gelände erkennbar. In der Mitte des Areals Funde von Scherben aus dem Neolithikum, Mittelalter und aus der älteren Bronzezeit, die sich am ehesten in die Hatvan-Kultur einfügen lassen; Slatina (Bez. Levice): a) westlich der Kote 198,4 eine ausgedehnte, am ehesten offene Siedlung. Außer

Keramikfragmenten der Hatvan-Kultur und jüngerbronzezeitlichen Scherben gewann man als Lesefunde auch das Bruchstück einer Sandsteingußschale mit dem Teil des Negativs eines größeren Gegenstandes; b) 250 m südwestlich der Gemeinde - ein ausgedehntes Siedlungsareal am Hang einer Anhöhe - Fortsetzung aus der vorangehenden Lage. Typischere Bruchstücke repräsentieren die Kultur mit Linearceramik, die Badener Kultur und eine Scherbe gehört am ehesten in den Bereich des Bošáca-Kostolac-Horizontes; Tupá, Teil Chorvatice (Bez. Levice): a) 400 m südöstlich der Kote 158,1 - eine Siedlung am Terrassenhang bildet zusammen mit den bereits bekannten Fundstellen (Bánesz, L. - Nevizánsky, G. 1983, S. 27) ein ausgedehntes, bis zum Nordrand der Gemeinde reichendes Areal. Als Lesefunde gewann man Material der Badener Kultur; b) Umgebung der Kote 141,1 - eine neolithische Scherbe, die übrigen Scherben müssen rahmenhaft in die jüngere Bronzezeit datiert werden; Velké Turovce, Teil Dolné Turovce (Bez. Levice): Turovec - natürlich geschützte Höhensiedlung. Eine Geländedepression könnte die Spur eines Grabens sein, weitere Fortifikationsreste wurden nicht festgestellt. Ausgeprägte Funde aus gestörten Siedlungsobjekten fügen sich in die Hatvan- und in die karpatische Hügelgräberkultur aus der Stufe BB₁. Erhöht ist die Bedeutung der Fundstelle durch die Existenz eines Gräberfeldes der Hatvan-Kultur am SO-Hang der Anhöhe Turovec (Oždáni, O. 1983, S. 169); Vyškovce nad Iplom (Bez. Levice): a) Agátová stráň - offene unbefestigte Siedlung mit Scherben der Hatvan-Kultur. Die Fundstelle liegt etwa 130 m östlich der bekannten Siedlung Mahér; b) Mahér - befestigte Höhensiedlung. Die Lage war seit den Stufen Lengyel III und IV besiedelt. Als Lesefunde gewann man außer Schlacke auch Scherben, die in die ältere Bronzezeit, in das Früh- und Hochmittelalter datierbar sind; c) Vende - Scherben von Siedlungsgepräge, die zur Kultur mit jüngerer Linearceramik in die Latène- und jüngere römische Kaiserzeit gehören.

PRIEŠKUM V POVODÍ RIEKY SUCHÉJ

Klára Marková - Ondrej Oždáni

Ciele terénnej akcie, ktorú autori príspevku uskutočnili v dňoch 29.-30. októbra 1992 na území okresu Rimavská Sobota, v povodí rieky Suchej v katastroch obcí Oždany a Sušany, boli úplne totožné so zámermi prieskumu zrealizovaného na jar tohto roku v okresoch Levice, Nové Zámky a Zvolen (príslušný článok pozri na s. 88-92 tejto ročenky). Išlo vlastne o pokračovanie v práci na grantovom projekte 121 v inom geografickom prostredí.

Obhliadka v prevažnej miere už dávnejšie známych lokalít sa uskutočnila za nepriaznivých poveternostných podmienok (dážď, blato). Materiál, ktorý sa získal výlučne zberom, je uložený v Archeologickom ústave SAV v Nitre.

Oždany

a) Buk (M-34-124-D-d, 1 : 25 000, 304-312 : 226-230 mm), mladý eneolit, staršia a mladšia doba bronzová, výšinné sídlisko.

Lokalita sa nachádza vzdialou čiarou cca 1,5 km južne od kostola v obci. Leží bezprostredne asi 200 m západne od kóty 304,5 a 250-300 m východne a juhovýchodne od polohy Buk s kótou 316,7. Rozprestiera sa na juhovýchodnom úpäli výšiny Buk a tiež v kotlinke, vytvorenou práve južným svahom uvedenej polohy a protiahľou bezmennou terénnou vlnou.

Na povrchu zoraného poľa sa nachádzala silná koncentrácia črepov, ktoré sa môžu rámcove datovať do obdobia eneolitu (kultúra s kanelovanou keramikou a okruh nálezov bošácko-kostolackého horizontu) a do doby bronzovej. Časť materiálu patrí kultúre hatvanskej a časť kultúre pilinskéj. Zberom sa získal aj hlinený praslen, polotovar hladenej kamennej sekery zo serpentinitu alebo nefritu, kremencové ústupy a pravdepodobne i fragment obrúsením velmi poškodenéj zvieracej hlavičky.

Lokalitu pred rokmi uviedol do literatúry J. Vladár (1961: Príspevok k poznaniu výšinných sídlisk zo starnej doby bronzovej v okolí Rimavskej Soboty. In: Študijné Zvesti Archeol. Úst. SAV, 6,

Nitra, s. 51-58, 53), ktorý sa opieral o nálezy získané J. Bártom a J. Lichardus a Z. Liptáková (1962: Archeologický prieskum trasy ropovodu družby na úseku Rimavská Sobota - Šala v roku 1961. Archeol. Rozhl., 14, s. 776-793, 785).

b) Buk (M-34-124-D-d, 1 : 25 000, 314-324 : 223-232 mm), eneolit, staršia a mladšia doba bronzová, výšinné sídlisko.

Lokalita sa nachádza vo vzdialosti cca 1,2 km južne od obce, na výšine s kótou 316,7, ktorá sa výrazne vypína nad inundáciou riečky Suchej. Polohu zo severu a západu chráni prudký zráz. Smerom na juh, juhozápad a juhovýchod terén viac-menej pozvolna klesá. Obhliadkou sa nezistili žiadne zvyšky fortifikácie.

Zberom sa získala veľká kolekcia typických črepov, ktoré patria kultúre s kanelovanou keramikou, hatvanskej a otomanskej kultúre a kultúre pilinskej. Niekoľko keramických zlomkov sa môže datovať do obdobia záveru eneolitu a súvisia najskôr s okruhom nálezov bošácko-kostolackého horizontu.

Pri obhliadke polohy sa našli aj ústupy, bikónický hlinený praslen, kamenný otíkač, resp. drvíč obilia a dve špirálovité ozdoby z bronzového drôtu, ktoré nepochybne súvisia s osídlením v mladšej dobe bronzovej. Najväčšia koncentrácia nálezov sa nachádzala na plošine ležiacej v bezprostrednej blízkosti ktoré smerom na juh a juhovýchod.

Lokalita má vhodné podmienky na realizáciu eventuálneho archeologickeho výskumu, ktorý by bol nepochybne veľmi zaujímavý a prínosný.

c) Južne od kóty 204,4 (M-34-124-D-d, 1 : 25 000, 321-331 : 206-216 mm), doba laténska, sídlisko.

Poloha sa nachádza južne od obce, vo vzdialosti 1 km od kostola, na lavom brehu Suchej, na malej terase len nepatrne prevyšujúcej terén bývalej inundácie.

Pri obhliadke pooraného pola sa našlo len veľmi málo črepov, z ktorých jeden okrajový fragment patrí nepochybne do doby laténskej.

d) Od zámku cca 250 m smerom na SV (M-34-124-D-d, 1 : 25 000, 290-297 : 154-160), neskory stredovek, osada, cintorín.

Poloha, ktorá je v súčasnosti obrábaným polom, sa nachádza tesne za bývalým zámockým parkom, na južných svahoch výšiny s kótou 265,4 a približne 120-150 m juhozápadne od bývalej kaplnky, ktorá bola zničená výstavbou vodojemu.

Na ulahnutom poli sa nazbieraťa menšia kolekcia stredovekých črepov, železné klince z rakiev a zlomky ľudských kostí. Niekoľko fragmentov lebiek je zelenosfarbených, čo je dôkazom, že nebožtici mali na hlavách šperky z bronzoviny (pravdepodobne party).

Na základe získaného materiálu je možné konštatovať, že v opísanej polohe sa nachádza stredoveký cintorín a zároveň aj stredoveká osada. Niekoľko typických črepov ju umožňuje datovať rámcovo do 1. pol. 15. stor.

e) Približne 350 m severovýchodne od kóty 209,8 (M-34-124-D-d, 1 : 25 000, 279-284 : 96-101 mm), mladšia doba bronzová, sídlisko.

Lokalita sa nachádza vľavo od železničnej trate v smere Ožďany - Sušany (výstavbou železnice sa sídlisko preťalo a čiastočne zničilo), na západnom svahu bezmennej výšiny, ktorá v týchto mestach oblúkovite v podobe ostrohu vybieha do inundácie Suchej.

Z náleziska pochádza malý súbor pravekých, pravdepodobne mladobronzových, zväčša atypických črepov, ktoré patria najskôr pilinskej kultúre. Materiál má sídliskový charakter.

Ožďany - Sušany

Prášnica (M-34-124-D-d, 1 : 25 000, 321-340 : 95-113 mm), pravek, doba bronzová, včasny stredovek, pohrebisko ?, sídlisko.

Lokalita sa nachádza na rozhraní katastrov obcí Ožďany a Sušany, na pravom brehu Suchej a vľavo od štátnej cesty v smere Hrnčiarske Zalužany - Ožďany, na terénnej vlnie s kótou 209,3.

Ide o pomerne rozsiahly sídliskový areál s koncentráciou črepov na ploche s priemerom cca 200 m.

Zberom sa získala veľká kolekcia črepov, ktoré takmer všetky jednoznačne patria kultúre pilinskéj. Niekoľko črepov sa môže len rámcovo datovať do obdobia praveku. Jeden zlomok väčšej hrncovitej nádoby s horizontálnymi obvodovými ryhami a vlnovkami na povrchu treba zaradiť na záver predvelkomoravského, resp. do velkomoravského obdobia (8.-9. stor.). Keďže sa i napriek značnému úsiliu získal len jeden jediný slovanský črep, nevylučujeme, že v uvedenom priestore sa

nachádza včasnostredoveké urnové pohrebisko, z ktorého sa hlbšou orbou sporadicky narušujú polnice z hrobov.

Okrem uvedeného keramického materiálu sa našiel aj jeden obsidiánový úštep, ktorý súvisí pravdepodobne s bližšie neidentifikovateľnými pravekými črepmi.

S u š a n y

Približne 130 m severovýchodne od kóty 218,3 (M-34-124-D-d, 1 : 25 000, 297-301 : 60-65 mm), eneolit, staršia doba bronzová, výšinné sídlisko.

Lokalita sa nachádza vzdušnou čiarou vo vzdialosti cca 1 km juhovýchodne od kostola v obci, na výšine, ktorá prečnieva približne 8 m nad inundáciu riečky Suchej. Nepochybne súvisí s polohou osídlenou ľudom hatvanskej kultúry, ktorú do literatúry uviedol J. Vladár (1961, s. 51-58, 53) a leží 350 m severne od kóty uvedenej v záhlaví.

V priestore, ktorý udáva citovaný autor, sme však v dobe nášho prieskumu našli len ojedinelé drobné, úplne atypické črepky. Väčšia koncentrácia nálezov sa zistila smerom bližšie ku kóte 218,3.

Niekolko typickejších črepov sa jednoznačne hlási ku kultúre s kanelovanou keramikou. Podstatná časť keramického materiálu však patrí hatvanskej kultúre.

Počas prieskumu sa stopy po fortifikácii nenašli.

BEGEHUNG IM SUCHÁ-FLUSSLAL. In den Tagen vom 29.-30. 10. 1992 erfolgte eine Begehung des Suchá-Flusstales in den Gemeindekatastern von Ožďany und Sušany (Bez. Rimavská Sobota). Die Aktion war eigentlich eine Fortsetzung der Arbeiten an dem Grant-Projekt 121 "Opevnené sídla doby bronzovej a železnej na Slovensku" und knüpfte thematisch an die in den Bezirken Zvolen, Nové Zámky und Levice realisierte Frühjahrsbegehung an (siehe Beitrag auf S. 88-92 dieses Jahrbuches). In ihrem Verlauf wurden sieben Fundstellen vermerkt, von denen zwei bisher ganz unbekannt waren. Ožďany: a) ungefähr 200 m westlich der Kote 304,5 und 250-300 m östlich der Lage Buk mit der Kote 316,7 wurde eine Scherbenkollektion aufgelesen. Ein Teil der Keramik ist in das Äneolithikum zu datieren (Badener Kultur, Funde aus dem Bereich des Bošáca-Kostolac-Horizontes). Der Großteil des Materials ist bronzezeitlich (Hatvan- und Pilinyer Kultur). Lesefunde sind ein Tonwirtel, das Halbsfabrikat eines Steinbeiles, Abschläge und das Bruchstück einer zoomorphen Plastik; b) Aus der Höhensiedlung in der Lage Buk, südlich der Kote 316,7 barg man eine umfangreiche Keramikkollektion (Badener, Hatvan-, Otomani- und Pilinyer Kultur). Mehrere Scherben stammen aus dem Endäneolithikum (Fundgruppe des Bošáca-Kostolac-Horizontes). Die Siedlung lieferte auch einen Tonwirtel, einen Getreidereibestein und zwei spiralförmige Zierstücke aus Bronzedraht; c) in der Lage südlich der Kote 204,4 wurde eine Siedlung aus der Latènezeit mit sporadischem Scherbenvorkommen festgestellt; d) ungefähr 250 m nordöstlich des Schlosses eine spätmittelalterliche Ansiedlung mit einem Friedhof. Lesefunde sind Scherben (erste Hälfte des 15. Jh), eiserne Sargnägel und Menschenknochen auch mit grüner Patina; e) am Westhang des Sporns, etwa 350 m nordöstlich der Kote 209,8 eine jungbronzezeitliche Siedlung mit Scherben der Pilinyer Kultur; Ožďany - Sušany: in der Lage Prášnica an der Katastergrenze der Gemeinden liegt eine ausgedehnte Siedlung der Pilinyer Kultur. In den Lesefunden auch atypische urzeitliche Scherben und ein Topffragment, das rahmenhaft in das 8.-9. Jh. datierbar ist. Wahrscheinlich handelt es sich um den Fund aus einem gestörten Urniengrab; Sušany: etwa 130 m nordöstlich der Kote 218,3 eine festgestellte Höhensiedlung, aus welcher Scherben der Badener und Hatvan-Kultur stammen.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU HRADISKA PRIEKOPA VO ZVOLENE

Marta Mácelová

Zvolen, časť Môťová (okr. Zvolen), Priekopa (36-323, 1 : 25 000, 83 : 141 mm), hradisko, katastrálna parcela č. S/1205, systematický výskum, 9.-11. stor., uloženie nálezov SM v Banskej Bystrici.

Výskum sa sústredil na západnú polovicu plošiny hrádku, kde sa skúmala hustota osídlenia a porušenosť kultúrnej vrstvy. Nakolko zo strany užívateľov parciel sa nerešpektovali požiadavky na rozšírenie jednotlivých sond, ani jeden z piatich objektov, zistených v ôsmich vytýčených sondách, neboli úplne preskúmaný.

Závažným zistením tohoročnej výskumnej sezóny je skutočnosť, že pôvodný terén v juhozápadnej časti, dnes už vodorovnej plošiny hrádku, bol svahovitý. Sídlisková vrstva z 10. stor. bola v sonde II/92 v hĺ. 0,80-1,40 m a v sonde V/92 v hĺ. 1,30-1,75 m (obr. 43). V sonde III/92, po celej jej dĺžke, sa zistila destrukcia z lomového kameňa a mohutných okruhliakov (zistená š. 2,05 m), ktorá by mohla byť pokračovaním destrukcie z r. 1990, zistenej na susednej parcele. Pod vrstvou kameňov sa nachádzala keramika z 10. stor. (obr. 42). Po dohode s majiteľom parcely č. 13 sme otvorili sondu IX/90, ktorú nám v predchádzajúcej sezóne hneď po vykopaní zasypal. V hĺ. 0,35-0,73 m sa nachádzalo ohnisko objektu s nerovnou udupanou podlahou. Výplň tvorila keramika a železný inventár. Objekt bol porušený koreňmi ovocného stromu.

Pri hĺbení pivnice pod chatkou na parcele č. 5 (obr. 43) sa v jej severozápadnom rohu zistilo ohnisko pravdepodobne obytného objektu s keramikou z 10. stor. a železný nožík.

Súčasťou tohoročných prác na hradisku bolo aj zakonzervovanie profilu valu odkrytého v minulých výskumných sezónach, a to obložením brvnami a nahnutím 20 m³ zeminy.

Výskum prispel k poznaniu situácie v západnej časti vnútorného areálu a priniesol poznatky o možnosti ďalšieho výskumu sídliskového horizontu, konzervovaného nánosmi a náplavami, a preto neporušeného súčasnej výsadbou. Tieto skutočnosti ukazujú na potrebu velkoplošnej odkrývky juhozápadnej časti hradiska, bez ktorej výskum neodpovie na veľa otázok.

FORTSETZUNG DER UNTERSUCHUNG DES BURGWALLS PRIEKOPA IN ZVOLEN.
Fortgesetzt wurde die Grabung im Innenareal des Burgwalls in der Lage Priekopa in Zvolen, Teil Môťová (Bez. Zvolen), der durch Anpflanzungen gestört wurde. Dichte Besiedlung im 10. Jh. in der Westhälfte des Hügels erkennbar (Abb. 43). Das Keramikmaterial weist Bodenzeichen auf (Abb. 42). Im Schnitt III/92 wurde eine Steindestruktion von 2,05 m Breite erfaßt. Im Abschluß der Grabung wurde das in den vorangehenden Saisons freigelegte Wallprofil konserviert.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU NA ČERTOVEJ SIHOTI V LETANOVCIACH

Elena Miroššayová

Letanovce (okr. Spišská Nová Ves), Čertova sihoť (M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 201 : 245 mm), mladšia doba bronzová, opevnené sídlisko, zistovací výskum, uloženie nálezov VPS AÚ SAV v Košiciach.

Výskum opevneného sídliska na Čertovej sihoti v sezóne r. 1992 nadviazal plošne na terénne práce z r. 1991 (Miroššayová, E. 1992: Výsledky výskumu na Čertovej sihoti a Kláštorisku v Letanovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1991. Nitra, s. 77-78). Jeho úlohou bolo ukončiť skúmanie konštrukcie valu a zistiť stopy osídlenia na terasovitých plochách za valom.

V skúmanom úseku malo opevnenie z vonkajšej strany mür z nasucho kladených vápencových kameňov a pieskovcových plátní. Z vnútornej strany bol mür postavený z menších kameňov, a súdiac podľa kolových jám a zvyškov zuholnatých kolov, bol spevnený drevenou konštrukciou. Vnútro opevnenia malo kamennohlinitú výplň. Skúmaný úsek sa nachádzal v mieste, kde val dosahuje najväčšiu výšku. Pri odkrývke sa ukázalo, že bol pristavený k skalnému bralu, ktoré je dnes temer súvisle prekryté rastlinstvom. Budovatelia opevnenia využili prirodzenú konfiguráciu terénu. Vypovediaci hodnotu terénnej situácie preskúmaného úseku čiastočne znižuje novoveký zásah. V zásype valu sa našli fragmenty keramiky, zvieracie kosti a bronzový gombík. Väčšina nálezov nesie stopy sekundárneho prepálenia.

Zisťovacími sondami v areáli sídliska sa potvrdilo osídlenie na oboch terasách v južnej a juhozápadnej časti. Zachytil sa pôdorys kolovej stavby obdĺžnikového tvaru. Hrúbka kultúrnej vrstvy je v priemere 0,50 m. Vrstva sa nachádza tesne pod trávnatým porastom a nasadá na skalnaté podložie, čo spôsobilo, že pri danom sklonu terénu dochádzalo k silným splachom. Získaný súbor nálezov obsahuje bronzovú ihlicu s gulovitou hlavicou, nášivku, zlomok krúžku, zvieracie kosti a fragmenty keramiky.

Opevnené sídlisko na Čertovej sihoti má pôdorys nepravidelného pretiahnutého oválu. Jeho plochu vymedzuje z juhu, juhozápadu a západu valové opevnenie v dĺžke približne 265 m. Zo severu, severovýchodu a východu je skalná strž, ku ktorej sa opevnenie pripínalo. Celková plocha sídelného areálu je asi 0,70 ha.

Nálezový súbor dovoluje datovať opevnenú osadu do záveru mladšej doby bronzovej a časť keramického materiálu spojiť s lužickou kultúrou. Predbežnú chronologickú a kultúrnu klasifikáciu nálezov bude možné spresniť až po dôkladnej analýze všetkých nálezov, v kontexte s vývojovými tendenciami osídlenia regiónu Spiša v mladšej dobe bronzovej.

FORTSETZUNG DER GRABUNG AUF ČERTOVÁ SIHOĽ IN LETANOVCE. Die befestigte Siedlung in Letanovce (Bez Spišská Nová Ves) in der Flur Čertová sihoľ weist einen unregelmäßig gestrackten ovalen Grundriß auf. Ihre Fläche umgrenzt von Süden, Südwesten und Westen eine Wallbefestigung in ungefähr 265 m Länge, die sich an die steilen Felshänge im Norden, Nordosten und Osten anschließt. Die Gesamtfläche des Siedlungsareals beträgt etwa 0,70 ha. Im untersuchten Abschnitt bestand die Befestigung aus einer Trockenmauerkonstruktion an der Außenseite, an der Innenseite war sie mit einer Holzkonstruktion ergänzt. Den Wallkern bildete eine Stein-Lehm-Füllung. An Hand der Fundkollektion wird die Besiedlung von Čertová sihoľ vorläufig in den Abschluß der jüngeren Bronzezeit datiert.

UKONČENIE VÝSKUMU STUDNE NA HRADE STREČNO

Jozef Moravčík

Strečno (okr. Žilina), hrad (M-34-98-B-c, 1 : 25 000, 32 : 333 mm), systematický výskum, novovek (17. stor.), uloženie nálezov PvM v Žiline.

V tohtoročnej sezóne sa na lokalite Strečno doskúmala hradná studňa, ktorej výskum započal už v minulých rokoch (Moravčík, J. 1992: Výskum studne na hrade Strečno. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1991. Nitra, s. 81-82). Celková hĺbka studne je 88 m, čiže o tri metre viac ako sa dosiahla v r. 1991. V posledných metroch sa nachádzali podobné nálezy ako vo vyšších vrstvách výplne: zlomky nádob, kachlíc, skla a železnych predmetov. Celkom na dne sa našiel veľký železny klin, ktorý bol zrejme používaný pri rúbaní skaly, železné kladivko a motyka aj s časťou násady (obr. 45: 1-3). Okrem toho ešte malé vedierko v zlomkoch a viac fragmentov väčšej drevenej nádoby, používanej azda na vynášanie nárobnej skaly.

Pri opäťovnom preberaní odloženého stavebného kameňa vyneseného zo studne sa našla časť náhrobnej platne s erbom Žofie Bosniakovej (obr. 44). Kameň bol obalený maltou a vrstvou cementového mlieka (dôsledok injektovania), a preto sa ho nepodarilo identifikovať hneď pri vynesení zo studne.

Medzi stavebným materiáлом sa našli aj ďalšie dve časti náhrobnej platne. Tieto však patria k sebe, a okrem podobného motívus ako na kameni nájdenom v r. 1991 (Moravčík, J. 1991, obr. 3: 2), majú vyrytý text OPHIA BO..., čo by sa mohlo interpretovať ako časť mena Žofie Bosniakovej (obr. 45: 4).

Dno studne bolo lavórovite upravené, ale bez usadených sedimentov. Preto nemožno s určitosťou povedať, či studňa bola v ôbec dokončená, a či slúžila svojmu účelu. Datovať ju môžeme len rámcove do 17. stor., keďže všetky nálezy majú jednotný charakter a studňa sa zrejme zosypala počas ničenia hradu koncom 17. stor. (r. 1698).

ABSCHLIESSENDE UNTERSUCHUNG DES BRUNNENS AUF DER BURG STREČNO. Die Untersuchung des Burgbrunnens auf der Fundstelle Strečno (Bez. Žilina) wurde im J. 1992 abgeschlossen. Gesamttiefe des Brunnens 88 m. Am Brunnenboden fand man einen Eisenkeil, einen Hammer und eine Hacke (Abb. 45: 1-3), Bruchstücke eines Holzimers und eines größeren Holzgefäßes, das offenbar zum Abtransport des abgehauenen Gesteins benutzt wurde. Beim Durchsuchen der herausgeschafften Felsstücke entdeckte man zwei steinerne Grabplatten mit dem Text OPHIA BO - Sophie Bosnyak (?) (Abb. 45: 4) und den Teil einer Grabplatte mit dem Wappen von Sophie Bosnyak (Abb. 44).

VÝSLEDKY PRIESKUMU V OKRESE POVAŽSKÁ BYSTRICA

Jozef Moravčík

1. Bohunice (okr. Považská Bystrica)

Poľoha Zásušie (M-34-97-C-d, 1 : 25 000, 190 : 270 mm), severozápadne od obce sa nachádza polykultúrne sídlisko (Petrovský-Šichman A. 1965: Severozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej. In: Vlastivedný zborník Považia, 7, s. 57, tab. III: 9), uloženie nálezov PvM v Žiline.

Opakovany zber na miernom návrší priniesol nálezy z obdobia neolitu: kamenné jadrá z rádiolaritu, čepele, odštupy a atypické črepy vyrobené v ruke, jemný materiál slabo vypálený (obr. 46: 5-8).

2. Jasenica (okr. Považská Bystrica)

Sídlisko v polohe Pod Hôrkami (M-34-97-B-d, 1 : 25 000, 298 : 343 mm), keramika púchovskej kultúry (neskorá doba laténska), uloženie nálezov PvM v Žiline.

Zber na oráčinách medzi opevnením v polohe Predná Hôrka a cestou Jasenica-Udiča (Pieta K. - Moravčík J. 1980: Prieskum hrádkov púchovskej kultúry v Maríkovskej a Púchovskej doline. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1979. Nitra, s. 170). Medzi nálezmi sú zastúpené misky, baňaté nádoby zdobené hrebeňovaním, grafitová keramika, zásobnice (obr. 46: 1-4).

3. Kostolec (okr. Považská Bystrica)

Poľoha Bosmany (M-34-98-C-a, 1 : 25 000, 265 : 188 mm), výšinné sídlisko datované keramikou do neskorej doby laténskej. Uloženie nálezov PvM v Žiline.

Výrazná skalná stena, z juhovýchodnej strany terasovite formovaná. Keramika púchovskej kultúry sa nachádza na väčšej hornej plošine v kultúrnej vrstve čierneho sfarbenia, ale aj na prístupových chodníkoch - splavená (obr. 47: 6-7).

4. Lazy pod Makytou, časť Horná Dubková (okr. Považská Bystrica)

Záhrada domu č. 140 Pavla Hodošku (M-34-97-A-d, 1 : 25 000, 103 : 85 mm), uloženie nálezov PvM v Žiline.

Pri výkope bazénika sa našiel depot strieborných mincí (82 kusov) v malom džbánku s uškom, glazovaný žltou polevou. V okolí nálezu je 10-15 cm hrubá kultúrna vrstva, vyplnená množstvom novovekých črepov (odpad z produkcie hrnčiarskej dielne?). Mince sa rámcovo datujú do 17. stor. Zastúpené sú razby uhorské, sliezske a české. Najčastejšie sa vyskytujú mince Leopolda I.

5. Považská Bystrica, časť Považská Tepľá (okr. Považská Bystrica)

Opevnenie v polohe Oplzeň (M-34-97-D-b, 1 : 25 000, 58 : 42 mm).

Opakovany prieskum a sondovanie na hrádku známom už r. 1990 (Moravčík J. 1992: Prieskumy v okresoch Považská Bystrica a Žilina. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1990, Nitra, s. 77), uloženie nálezov PvM v Žiline.

Potvrdilo sa pôvodné datovanie; zistil sa kamenito-hlinitý val, obopínajúci hornú plošinu opevnenia. V jeho tesnej blízkosti je kultúrna vrstva s nálezmi prepálenej mazanice, riečnych okruhliakov a črepov púchovskej kultúry z 1. stor. pred n. l. (obr. 46: 9-12).

6. S e d m e r o v e c (okr. Považská Bystrica)

Poloha Prídavky, mierne návršie severovýchodne od obce (M-34-97-C-d, 1 : 25 000, 200 : 293 mm), sídlisko, neolit a neskorá doba bronzová, uloženie nálezov PvM v Žiline.

Osídlenie je doložené výskytom kamenných jadier z rádiolaritu, odštepor, čepielok a tiež keramikou z obdobia neolitu, vyrobenou vo volnej ruke z materiálu premiešaného obilnými plevami (obr. 47: 9). Ďalšia fáza osídlenia je datovaná materiálom lužickej kultúry do stupňa HB (obr. 47: 8, 10, 11).

7. S l a v n i c a , časť P o d h o r i e (okr. Považská Bystrica)

Hrádok v polohe Skalice (M-34-97-C-d, 1 : 25 000, 273 : 300 mm), uloženie nálezov PvM v Žiline.

Kameňolom porušil eneoliticke opevnenie kultúry s kanelovanou keramikou. Keramika a kamenné čepielky z rádiolaritu sa nachádzajú priamo vo vale a potom aj na roliach pod opevnením (obr. 47: 1-5).

ERGEBNISSE DER GELÄNDEBEGEHUNG IM BEZIRK POVAŽSKÁ BYSTRICA IM JAHRE 1992. Im Verlauf der Begehung entdeckte bzw. suchte man sieben Fundstellen im Gebiet des Bezirkes Považská Bystrica auf, von denen Keramik, Steinindustrie und sogar ein Münzhort wonnen wurde. Die Fundstellen sind alphabetisch zusammengestellt. Das Fundmaterial ist im Museum Považské múzeum in Žilina untergebracht. 1. Bohunice, Lage Zásušie - neolithische Siedlung; Steinkerne, Klingerlamellen, Abschläge und atypische Scherben (Abb. 46: 5-8). 2. Jasenica, Lage Pod Hôrkami - Siedlung der Púchov-Kultur aus der Spätlaternezeit neben der zeitgleichen Befestigung (Abb. 46: 1-4). 3. Kostolec, Lage Bosmany - Höhensiedlung der Púchov-Kultur aus der Spätlaternezeit (Abb. 47: 6-7). 4. Lazy pod Makytou, Teil Horná Dubková - Hortfund von Silbermünzen (82 Stück) in einem Tonkrug und Keramik aus einer Töpfwerkstatt, 17. Jh. 5. Považská Bystrica, Teil Považská Teplá, Lage Oplzeň - Befestigung der Púchov-Kultur aus dem 1. Jh. v. u. Z. (Abb. 46: 9-12). 6. Sedmerovec, Lage Prídavky - Siedlung aus dem Neolithikum (Abb. 47: 9) und der Spätbronzezeit - Stufe HB (Abb. 47: 8, 10, 11). 7. Slavnica, Teil Podhorie, Lage Skalice - äneolithische Befestigung der Badener Kultur; Keramik (Abb. 47: 1-5).

VÝSLEDKY PRIESKUMU V KATASTRI MESTA ZVOLEN A OBCE BUDČA

Peter M o s n ý

Referát archeológie Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti - stredisko Banská Bystrica realizoval prieskum terás Hrona a jeho prítokov na úseku Zvolen - Budča (obr. 48). Získané nálezy sú uložené v SÚPS - stredisko Banská Bystrica, depozit v Slovenskej Lupči.

1. B u d č a (okr. Zvolen)

Poloha K l i n o v i s k o , terasa pri potoku Turová, narušený sídliskový objekt (M-34-124-A-c, 1 : 25 000, 161 : 67 mm).

V rokoch 1987-1988 sa v rámci regionálneho prieskumu okresu Zvolen, v okolí obce Budča, na pravobežnej terase Hrona získali sídliskové nálezy. Opakovanými zbermi sa doplnili poznatky o osídlení. Sídlisko sa situovalo do polohy Klinovisko. Našla sa keramika púchovskej kultúry, germánske črepy z 3.-4. stor. n. l., ako aj z doby bronzovej a staršej doby železnej.

Ide o terasu s rozlohou 0,50 ha, ľahajúcu sa od obce Budča smerom na juh k toku rieky Hron; vzdialenosť k hlavnému riečisku je vzdušnou čiarou 200 m. Terasu s miernym sklonom na východ pretína diaľnica Zvolen - Žiar nad Hronom. Južný výbežok terasy je explootáciou hliny zničený. Na tejto ploche sú obytné budovy.

V južnej časti Klinoviska, bezprostredne nad obytnými budovami bol zistený orbu narušený sídliskový objekt. Južná časť objektu bola už dávnejšie zničená tažbou hliny.

Krátkodobým záchranným výskumom sa zistila okrajová časť sídliska. Objavený sídliskový objekt pozostával z lomových kameňov (orientácia V-Z); v západnej časti bola súvislá plocha prepálenéj podlahy a niekoľko jám zahľbených do podložia.

Z tejto plochy sa získal pomerne početný keramický materiál. Z významnejších fragmentov keramiky treba spomenúť črepy z vysokej misy so stopami malého uška pod ústím, z dolnej časti misy, z okraja misy s jazykovitými výčnelkami, z baňatého črpáka s vyhnutým ústím a uškom prečievajúcim ponad okraj, z vysokého valcovitého a mierne prehnutého hrdla, na okraji s jazykovitými výčnelkami.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje jama zahľbená do podložia interiéru objektu. V jej výplni sa nachádzali okrem drobných kúskov mazanice, uhlíkov a popola aj fragmenty štyroch nádob, s čierne súšarbeným a hladeným povrchom. Ide o polovicu baňatej nádobky, zlomok z plieč nádoby s výzdobou (zväzky šikmých rýh), polovicu nízkej šálky s odlomeným uškom a výrazným výstupkom v strede malého dna, fragment profilovanej šálky a o polovicu tenkostennej misy s kónickým telom a pásičkovým uškom prekleňujúcim ústie a telo nádoby. K typologicky najstarším nálezom patrí zlomok posledne uvedenej nádoby. Nálezy z tohto čiastočne zachovaného objektu sú datované do stupňa HA 1.

2. Budča (okr. Zvolen)

Poloha Strážiská, úžlabina s južným sklonom k rieke Hron (M-34-125-A-c, 1 : 25 000, 100 : 127 mm).

Povrchovým zberom sa získali sídliskové nálezy z povelkomoravského obdobia a atypické črepy z obdobia praveku.

3. Zvolen (okr. Zvolen)

Unionka, terasa pod Pustým hradom, ohraničená sútokom riek Hrona a Slatiny (M-34-123-A-c, 1 : 25 000, 43 : 87 mm).

Výstavbou veľkokapacitnej betonárne na ploche terasy došlo k rozrušeniu a následnému zničeniu kultúrnej vrstvy. Zberom sa získal pomerne početný keramický materiál, ktorý obsahuje zlomky hrubostenitých nádob s mierne vyhnutým okrajom. Na základe získaného materiálu je možné objavené sídlisko priradiť lužickej kultúre.

4. Zvolen (okr. Zvolen)

Pod dubom - juhovýchodné úpätie Malej Stráne (M-34-123-A-c, 1 : 25 000, 66 : 39 mm).

Zo splavovanej zeminy pochádzajú sídliskové nálezy z doby rímskej. Do tejto polohy (Pod dubom) treba lokalizovať aj už dávnejšie známy sídliskový objekt z 12. stor. (Mácelová, M. - Mosný, P. 1990: Prieskum v okrese Zvolen. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1988. Nitra, s. 109, obr. 48), ktorý sa predtým nesprávne situoval do polohy Malá Stráž.

Prieskum uskutočnený v časti pohorelského mikroregiónu v oblasti Zvolena priniesol ďalšie cenné poznatky, týkajúce sa charakteru a intenzity osídlenia tejto málo známej oblasti.

BEGEHUNG IM BEZIRK ZVOLEN. Die Abteilung der Archäologie des Slowakischen Institutes für Denkmalpflege - Zentrum Banská Bystrica, realisierte im Rahmen ihrer territorialen Tätigkeit eine archäologische Begehung der Terrassen der Gran und ihrer Zuflüsse auf dem Abschnitt Zvolen - Budča (Abb. 48). Im Gemeindekataster von Budča (Bez. Zvolen): 1. In der Lage Klinovisko ein gestörtes Siedlungsobjekt aus der jüngeren Bronzezeit der Stufe HA; 2. in der Lage Strážiská Siedlungsfunde aus dem nachgroßmährischen Zeitabschnitt; 3. im Stadtgebiet von Zvolen (Bez. Zvolen) wurde in der Lage Unionka eine Kulturschicht der Lausitzer Kultur gestört; 4. in Zvolen, Lage Pod Dubom, Siedlungsfunde aus römischer Zeit. In diese Lage muß auch das seit längerem bekannte Objekt aus dem 12. Jh. lokalisiert werden (Mácelová, M. - Mosný, P. 1990, S. 109), das vorher unrichtig in die Lage Malá Stráž situiert wurde.

NÁLEZ KOPIJE Z NOVEJ BOŠÁCE

Tamara Nešporová

Nová Bošáca (okr. Trenčín), náhodný nález v intraviláne obce pred rodinným domom č. 520 (35-12-17, 1 : 10 000, 251 : 82 mm), včasného stredoveku, uloženie nálezu TM v Trenčíne.

Pri kladení vodovodného potrubia v Novej Bošáci, pred domom č. 520 sa vo výkope pre vodovod našiel ojedinelý nález - železný hrot kopije.

Opis nálezu

Železná kopija s čepelou v tvare úzkeho plochého listu, s nevýrazným stredovým rebrom; zúžená časť čepele plynule prechádza do širokej kuželovitej tulajky s dvoma protiahľymi otvormi; povrch skorodovaný, okraje tulajky poškodené. Rozmery: dĺ. 25,70 cm, max. š. čepele 2,20 cm, priemer tulajky 2,90 cm (obr. 49).

Na základe typológie vypracovanej A. Ruttkayom datujeme uvedenú kopiju do 11. stor. Nález dávame do súvisu s bojmi na moravsko-uhorskej hranici. Je to už druhý nález militária z tejto hričnej oblasti, o ktorú sa v 11.-12. stor. viedli boje.

FUND EINER LANZENSPITZE AUS NOVÁ BOŠÁCA. In Nová Bošáca (Bez. Trenčín) ein Lanzenspitzenfund, das schmale flache Blatt mit unausgeprägter Mittelrippe, die Tülle hat die Form eines breiten Konus (Abb. 49). Die Lanzenspitze wird in das 11. Jh. datiert und mit den Kriegen an der mährisch-ungarischen Grenze in Zusammenhang gebracht, die im 11.-12. Jh. nicht stabilisiert war. Es ist dies bereits der zweite Waffenfund aus letzter Zeit aus diesem Grenzgebiet.

NÁLEZ OŠTEPU Z NEMŠOVEJ-LUBORČE

Tamara Nešporová

Nemšová, časť Ľuborča (okr. Trenčín), záhradkárska osada Bočky (35-21-07, 1 : 10 000, 311 : 175 mm), prieskum, ojedinelý nález, mladšia doba bronzová, uloženie nálezu TM v Trenčíne.

Pri zemných prácach v katastri Ľuborča, v záhradkárskej osade Bočky, pri ceste na Antostal sa v ilovito-kamenistej pôde v hĺ. 1,50 m našiel bronzový hrot oštepu.

Opis nálezu

Bronzový oštep s listovitou čepelou, ktorá má zaoblené výrazné stredové rebro; s tulajkou zvierajúcou tupý uhol; na tulajke s dvoma protiahľymi otvormi sú viditeľne pozdĺžne švíky; povrch je pokrytý jasnozelenou a modrozelenou patinou. Rozmery: dĺ. 16,70 cm, max. š. 3,00 cm, priemer tulajky 1,80 a 2,00 cm (obr. 50). Nález oštepu, datovaného do mladšej doby bronzovej (stupne BD-IIA), nepochybne súvisí s osídlením tohto regiónu lužickou kultúrou, ktorej jedna z lokalít v obci patrí k najstarším náleziskám lužickej kultúry na Slovensku.

SPEERFUND AUS NEMŠOVÁ-LUBORČA. In Nemšová, Teil Ľuborča (Bez. Trenčín) wurde eine Bronzespeerspitze gefunden, auf der blattförmigen Klinge eine ausgeprägte gerundete Mittelrippe; Klinge und Tülle bilden einen stumpfen Winkel (Abb. 50). Datierung in die jüngere Bronzezeit, in die Stufen BD-IIA.

PRIEŠKUM NA TRASE DIAĽNICE V OKRESE TRENČÍN

Tamara Nešporová

Zamarovce, časť Horné Orechové (okr. Trenčín) (35-21-16, 1 : 10 000, 209 : 345 mm), prieskum trasy diaľnice, sídlisko, včasného stredoveku, umiestnenie nálezov TM v Trenčíne.

Pri výstavbe diaľnice v uvedenom úseku, v blízkosti miestnej pálenice, bola pri bagrovaní odkrytá vrstva s tmavším zafarbením, ktorá obsahovala črepy (obr. 51: 1-6) a železnú trosku. Črepy sa koncentrovali na ploche s priemerom 5,00-5,50 m a v hĺbke 1,40-1,45 m.

V získanom materiáli prevládali črepy z hrubostenných, väčšinou nezdobených nádob so svetlohnedým a tehlovočerveným povrhom. Okrajové črepy pochádzajú z nádob s lievikovite roztvoreným hrdlom; okraje sú zosilnené a zrezané. Rytá výzdoba pozostáva z jednoduchých obvodových hlbokých alebo plytkých rýh, z hrebeňovania, viacnásobnej vlnovky a z horizontálneho pásu vrypov.

Na základe keramiky sídliskový objekt datujeme do 11.-12. stor. V blízkosti objektu sa nachádzajú porušené sídliskové vrstvy (s nálezmi črepov), ktoré svedčia o existencii včasnostredovekého sídliska, resp. osady.

BEZEHUNG DER AUTOBAHNTRASSE IM BEZIRK TRENČÍN. In Zamarovce, Teil Horné Orechové (Bez. Trenčín) stieß man beim Autobahnbau auf eine Schicht mit Scherben (Abb. 51: 1-6) und Eisenschlacke. Die Scherben häuften sich auf einer Fläche mit dem Dm. von ca. 5,00-5,50 m. Trichterrandgefäß sind durch Randscherben vertreten. Die Verzierung bilden umlaufende Bänder aus Rillen, Wellenlinien und Schrägkerben. Das gestörte Siedlungsobjekt fügt sich in das 11.-12. Jh.

HROBY SEVEROPANÓNSKEJ KULTÚRY Z KAMENNÉHO MOSTA

Gabriel Nevizánsky - Ondrej Oždáni

Kamenný Most (okr. Nové Zámky), Gurdala, dvor Milana Ďurovku, č. domu 278 (L-34-2-A-d, 1 : 25 000, 266 : 273 mm), staršia doba bronzová (kultúra severopanónska), pohrebisko, zemné práce, náhodný nález, umiestnenie nálezov TkM v Leviciach.

Autori príspevku na základe novinovej správy o náleze nádob v Kamennom, na pozemku Milana Ďurovku (Ord6dy, V. 1992: Mit rejt még a föld mélye ... . Uj szó, 15. 6. 1992), vykonali obhliadku lokality a získali nielen objavené nálezy, ale aj informácie o nálezových okolnostiach.

Z výpovede majitela pozemku a zároveň aj objavitela nádob sa zistilo, že M. Ďurovka v dobe od novembra r. 1991 až do mája r. 1992 výkopmi na dvore porušil vlastne až tri urnové hroby severopanónskej kultúry.

Nálezisko sa nachádza na severovýchodnom okraji obce, na východnej strane zvýšeného platô zvaného Gurdala, ktoré sa pcozvolne zvažuje ku kanálu Paríž. Výškový rozdiel medzi lokalitou a terénom pri kanáli činí 4 m (obr. 52).

Hroby sme označili číslami 1/91, 2/92 a 3/92. Vzhľadom na rôzne okolnosti ich objavu sa stručne zmienime o každom z nich.

H r o b 1/91. Objavil sa pri kopaní žumpy na dvore domu niekedy v novembri r. 1991. Hľbku hrobu sa už dodatočne nepodarilo zistiť. Hrob obsahoval 10 celých, alebo len výkopom málo poškodených nádob (obr. 54: 5, 6), z ktorých niektoré boli prekryté dvoma kameňmi. Hrobový celok sa prostredníctvom Igora Hajdamára (Čata, Staničná ul. 3), záujemcu o starožitnosti, dostal do Tekovského múzea v Leviciach. Antropologický materiál sa nezachránil.

H r o b 2/92. Dňa 20. marca 1992 sa pri hĺbení jamy porušil ďalší urnový hrob. O nálezových okolnostiach sme informovaní relatívne lepšie, pretože hrob odkrývala a čiastočne aj kresebne i fotograficky zdokumentovala Diana Dobrovická, v súčasnosti pracovníčka Tekovského múzea v Leviciach, ktorú o náleze druhého hrobu informoval I. Hajdamár.

Hrob sa zachytil v hĺ. 0,70 m a bol zahĺbený do pieskového podložia. Obsahoval sedem celých nádob (obr. 54: 1, 2, 4), z ktorých dve slúžili vo funkcií urny. Nádoby v hĺ. 1,20 m obkolesoval kamenný veniec. Podla informácie M. Ďurovku, našli sa aj deformované bronzové veci, ktoré sa stratili. Nádoby a antropologický materiál sa tentokrát prostredníctvom D. Dobrovickej dostal opäť do Tekovského múzea. V spomenutom denníku Uj szó sa vlastne písalo o hrobe 2/92.

H r o b 3/92. Objavil sa v máji r. 1992 pri výkope ryhy pre vodovodnú prípojku. Nachádzal sa presne vedľa oporného stĺpa kovovej brány, osadenej pri vstupe na dvor domu. Hrob bol tiež zahĺbený do pieskového podložia. Jeho dno ležalo v hĺ. 1,30 m. Obsahoval päť celých nádob (obr. 54: 3, 7), z ktorých amfora plnila funkciu urny. Nálezy, ktoré už boli vyzdvihnuté, sme prevzali od nálezcu na spracovanie.

Záverom môžeme konštatovať, že všetky tri hroby patria severopanónskej kultúre a nepochybne sú súčasťou väčšieho pohrebiska, ktorým sa zmnožuje počet lokalít severopanónskej kultúry na dolnom Pohroní. V záujme súborného vyhodnotenia všetkých troch hrobov a ich spoločného vypublikovania v odbornom príspevku, Tekovské múzeum v Leviciach pre tento účel zapožičalo Archeologickému ústavu SAV v Nitre keramiku z hrobu 1/91 a 2/92, za čo autori článku vedeniu Tekovského múzea, ako aj dr. Karolovi Sándorovi vyslovujú srdečnú vďaku.

GRÄBER DER NORDPANNONISCHEN KULTUR AUS KAMENNÝ MOST. In Kamenný most (Bez. Nové Zámky) wurden in der Lage Gurđala in der Zeitspanne vom November 1991 bis Mai 1992 durch Erdarbeiten auf dem Hofe von M. Ďurovka, Haus-Nr. 278 (Abb. 52) drei Urnengräber der nordpannonischen Kultur gestört. Sie enthielten beinahe ausschließlich Keramik (Abb. 54: 1-7), nur im Grab 2/92 befanden sich angeblich auch deformierte Bronzegegenstände, die jedoch nicht gerettet wurden. Das Keramikinventar aus allen drei Gräbern übernahm das Archäologische Institut der SAW in Nitra zur umfassenden Bearbeitung.

SPRÁVA O UKONČENÍ VÝSKUMU V RUŽINDOLE

Viera Němcová - Pavúková

Ružindol (okr. Trnava), Celiny, v tesnom susedstve obce Eorová (35-33-17, 1 : 10 000, 110 : 338 mm), systematický výskum, fortifikácia, lengyelská kultúra, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

V roku 1992 sme ukončili systematický výskum časti kruhovej fortifikácie lengyelskej kultúry na okraji katastra obce Ružindol. Lokalita leží v nadmor. v. 216 m, na juhovýchod sa zvažujúcim chrbáte dvojterasy jedného existujúceho potoka a druhého už dnes vyschnutého, ale v mapách ešte zaznačeného potoka. Výskum sa začal realizovať z príležitosti konania kongresu UISPP v Bratislave v r. 1991 a bol jedným z cielov dvoch kongresových exkurzií.

Nakoľko lokalita nie je bezprostredne ohrozená, preskúmali sme len západnú polovicu fortifikácie (obr. 53). Jej zázemie a druhá polovica zostane zatiaľ nepreskúmaná. Výskum aspoň časti jej zázemia (ako plochy patriacej k fortifikácii) by bol nepochybne zaujímavý a z interpretačných dôvodov tiež potrebný.

Ako sme už uviedli v predchádzajúcich správach objekt zistil J. Bátor na leteckej snímke úplne náhodne. Rysoval sa ako príznačný dvojitý sústredný kruh.

V teréne bol dobre lokalizovateľný a aj veľkostne dobre definovateľný, vďaka stĺpm elektrického vedenia, ktoré sa od osi dvojkruhu nachádzajú vo vzdialosti 200 m. Na elektrické stĺpy, ktoré sú i na leteckej snímke dobre viditeľné, sa výskum neskôr aj geodeticky fixoval. Podla vzájomnej konštantnej vzdialnosti jednotlivých stĺpov od seba (cca 80 m) sme priemer vnútorného kruhu odhadli na 80 m a vonkajšieho kruhu na 150 m.

Prvá zisťovacia sonda sa vytýčila presne cez stredovú os objektu. Dlhá bola 220 m a v mestach, kde sa predpokladali priekopy, jej šírka dosahovala 10 m. Po vykopaní sondy sa zistila len jedna priekopa s vnútorným priemerom 93 m, ktorá sa od spraše veľmi dobre farebne odlišovala. Neskorším výskumom, ktorý sa už realizoval metódou plošného odkryvu na západnej polovici

objektu, na ploche s rozmermi 140 x 60 m, sa tiež zistila len jedna priekopa. V protiklade s výsledkami terénnych prác sa však na nových leteckých fotografiách, ktoré nafotili počas výskumu v r. 1989 I. Kuzma a J. Rajtár, opäťovne zistili dva sústredné kruhy a ďalší, tretí kruh vo vyhľbenej zistovacej sonde. Tento tretí kruh - priekopa však v teréne nekorešpondovala úplne s vnútorným ani s vonkajším kruhom.

Výskum magnetometricky zameral J. Tirpák v čase ešte pred plošnou odkrývkou. Meraniami sa zistili dva mohutné kliešťové vchody do areálu, ktorý má takmer kruhový, nepatrne šestuholníkový pôdorys. Orientované sú na sever a na juh. V miestach, kde by sa mal nachádzať obvyklý tretí a štvrtý vchod sa predpokladal jednoduchý uzáver brány. Výkopom sa plne potvrdili výsledky magnetometrických meraní, ba dokonca v prípade severnej brány sa zistili i niektoré detaľy, ako napr. mierne sa roztvárajúce vonkajšie krídla.

Priekopa sa skúmala siedmimi rezmi. Dva rezy (I a II) boli umiestnené na protilehlých koncoch zistovacej sondy, teda i na opačných stranách fortifikácie. Schodovitou metódou sa sonda prehľbila až po hrotité dno priekopy, aby sa v sprásovej stene podložia získal jej neskreslený profil. Ďalšie rezy kopírovali vlastný tvar priekopy. Rezmi III-VI (rez VI bol v nevelkej vzdialenosťi od rezu I) sa zachytil celý pôdorys severnej brány s oboma krídłami (východné krídlo-rezy V a VI, západné krídlo-rezy III a IV).

V tohtoročnej sezóne sme ukončili práce v reze II. Prvé, vrchné vrstvy zeminy (hr. 3,00 m) sme odstránili ešte v r. 1990. Ako posledný sa skúmal temer 20 m dlhý rez VII. Umiestnil sa do úseku, kde by sa teoreticky mohla nachádzať západná brána fortifikácie, ale bez kliešťového uzáveru. Zistilo sa, že priekopa vyhľbená v sprášovom podloži nebola na tomto mieste prerušená; tento fakt sám o sebe však ešte nemôže byť dôkazom neexistencie vchodu. Vstupná časť mohla byť, ako sa to zistilo i v Svodíne, prekrytá hornou vrstvou zásypu priekopy. Rezom VII. sa však brána skutočne nezistila. Skreslený obraz o situácii, získaný magnetometrickým meraním, bol zapríčinený tým, že priekopa v týchto miestach bola mimoriadne úzka a ovela plynšia.

K závažným výsledkom výskumu patrí skutočnosť, že výstavba fortifikácie nebola nikdy ukončená. Jednotlivé úseky opevnenia boli v rôznom štádiu rozostavanosti, ako sa to zistilo na plochách medzi rezmi III, IV, V a VI, v miestach ohybu kliešťovitého vchodu severnej brány. Najvýraznejšie sa táto rozostavanosť prejavila práve v reze VII.

V zásype rezu sa tak, ako aj vo všetkých ostatných rezoch, zistili rozvlečené zvyšky ľudských skeletov z viacerých jednotlivcov. Predpokladáme, že podobná situácia sa opakuje po celom obvode fortifikácie.

Zásyp rezu VII mal podobné zvrstvenie ako v iných rezoch, t. j. v dolnej časti boli sprášové a humózne svetlohnedé vrstvičky a nad nimi bola silná humózna hnédá vrstva s ojedinelymi nálezmi črepov, zriedkavými nálezmi zvieracích kostí, ale s početnými ulitami slimákov. Smerom k povrchu terénu, najmä v hornej časti priekopy a smerom do strán, bol zásyp stále svetlejší a preto v spráši miestami ľahko sledovateľný. Horná časť zásypu bola prekrytá výraznou vrstvou B-horizontu, ktorý bol vo Svodíne práve objektmi lengyelskej kultúry porušený. Stredná časť výplne, ktorá bola do priekopy mierne poklesnutá, obsahovala sýto čiernu zeminu, ktorá siahala až po ornicu, podobne ako aj v iných skúmaných objektoch tohto druhu. Posledná čierna vrstva sa nachádzala na rozličných miestach priekopy v rôznej hĺbke a dominuje sa, že práve tento fakt spôsobil niektoré anomálie v hodnotách magnetometrického merania.

Okrem rezu II a VII boli v r. 1992 preskúmané aj tri nepravidelne rozložené kolové jamy v juhovzápadnej časti vnútra fortifikácie. V tejto súvislosti pripomíname, že fortifikácia v Ružindole nemala palisádový systém, resp. ani jednu palisádu ako napr. podobný objekt v nedalekých Bučanoch. Okrem toho konštatujeme, že kruhové fortifikácie s dvoma vchodmi sú samy o sebe, v rámci doteraz známych objektov tohto typu, ojedinelé.

Podľa nálezov z dolnej časti priekopy (v niektorých úsekoch sú dosiahla max. h. až 5,00 m) a z kolových jám môžeme dnes už spoloahlivo datovať dobu vzniku priekopy, ako aj spodnú časť jej zásypu do mladšej fázy stupňa I lengyelskej kultúry (t. j. do stupňa Ia kultúry s moravskou malovanou keramikou). V hornej časti zásypu (cca od h. 2,00 m) sú nálezy o niečo mladšie. Dokladom mladšej, veľmi krátkodobej aktivity na lokalite, realizovanej len v nevelkom časovom odstupe od doby vzniku fortifikácie, sú dva oválne objekty (zistené v reze II a VII), ktoré boli zahľbené do výplne ešte nie celkom zasypanej priekopy, pričom prečali i jej hrotité dno. V zásype priekopy sa

opäť zistili ľudské kostry. Túto mladšiu fázu osídlenia je možné podla nepočetných nálezov zaradiť s určitou opatrnosťou do horizontu Santovka alebo všeobecne na počiatok II stupňa lengyelskej kultúry. Naopak, dosť bohatý obsah objektu 3/91, preskúmaný v areáli fortifikácie, v nadloží ktorého ležala kostra 4/90, sa zdá starší ako doba vzniku fortifikácie. Keramika, ktorú obsahoval, patrí typologicky do staršej časti stupňa I lengyelskej kultúry. Svedčilo by to o niekolkonásobnom osídlení, resp. o pokuse o osídlenie lokality počiatkom lengyelskej kultúry.

Pedologické vyhodnotenie náleziska, ktoré robí Z. Halouzka z Geologického ústavu Dionýza Štúra v Bratislave, bude súčasťou definitívneho vyhodnotenia lokality, podobne ako aj ďalšie analýzy zväčša prírodovedeckého charakteru.

BERICHT ÜBER DIE ABSCHLUSSGRABUNG IN RUŽINDOL. Im J. 1992 erfolgte die systematische abschließende Untersuchung eines Teiles der kreisförmigen Fortifikation der Lengyel-Kultur in der Gemeinde Ružindol (Bez. Trnava) in unmittelbarer Nähe der Gemeinde Borová, Lage Celiny (Abb. 53). Fertig gegraben wurde der Schnitt II durch den Fortifikationsgraben und als letzter wurde der beinahe 20 m lange Schnitt VII untersucht, der an einer Stelle untergebracht war, wo sich theoretisch das Westtor in die Fortifikation befunden haben dürfte, aber ohne zangenförmigen Abschluß. Doch wurde dabei das Tor nicht festgestellt. Zu schwerwiegenden Grabungsergebnissen gehört die Tatsache, daß der Bau der Befestigung niemals abgeschlossen wurde. Er verblieb in verschiedenen Aufbaustadien. In das Objekt führten nur zwei enorme Zangentore mit der Orientierung nach Norden und Süden. Die Fortifikation besaß ausnahmsweise an der Innenseite keine Gräben und auch keine Palisade. An Hand der Funde aus dem Graben und den Pfostengruben ist heute bereits verlässlich die Entstehung des Grabens wie auch der Unterteil seiner Verfüllung in die jüngere Phase der Stufe I der Lengyel-Kultur datierbar (d. h. in die Stufe Ia der Kultur mit mährischer bemalter Keramik). Aus dem oberen Teil der Verfüllung stammen etwas jüngere Funde. Ein Beleg der jüngeren, sehr kurzfristigen Aktivität auf der Fundstelle innerhalb eines nicht langen Zeitabstandes von der Entstehung der Fortifikation sind zwei Objekte, die in die Verfüllung des noch nicht ganz zugeschütteten Grabens eingetieft wurden. In der Verschüttung des Grabens konstatierte man abermals menschliche Skelette oder deren Teile. Diese jüngere Besiedlungsphase kann nach wenigen Funden in den Horizont Santovka oder allgemein in den Beginn der Stufe II der Lengyel-Kultur gewiesen werden. Hingegen scheint das im Innern der Fortifikation untersuchte reiche Objekt 3/91 älter zu sein als die Entstehungszeit der Fortifikation. Die Keramik, die es enthielt, gehört typologisch in den älteren Teil der Stufe I der Lengyel-Kultur. Das würde von einer mehrfachen Besiedlung, bzw. von Besiedlungsversuchen auf der Lokalität während der Anfänge der Lengyel-Kultur zeugen.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V BUČANOCH

Peter Novosedlik

Bučany (okr. Trnava), poloha Pánske (35-34-11, 1 : 10 000, 188 : 197 mm), záchranný výskum, eneolit, doba bronzová, doba rímska, uloženie nálezov VM v Hlohovci.

Záchranný výskum v Bučanoch, v polohe Pánske, realizovaný z dôvodu narušenia archeologických objektov vykopanou ryhou pre ropovodné potrubie, sa sústredil na vybratie narušených objektov. Na úseku v dĺžke cca 220 m bolo vybratých sedem objektov.

Do obdobia eneolitu možno zaradiť jediný zachránený objekt, ktorý neboli narušený ryhou. Ide o odpadovú jamu kultúry s kanelovanou keramikou približne oválneho pôdorysu (hl. 0,92-0,96 m). Výplň jamy tvorila tmavohnedá hlina. V objekte sa okrem črepov našli ulity, zvieracie kosti, kamene, hrudky hliny, popol a časť kamennej sekery.

Do staršej doby bronzovej zaraďujeme hrob, ktorý bol z väčšej časti zničený pri kopaní ryhy. Zachovala sa lebka, časť horných končatín a časť hrudníka. Z polohy zvyšku kostry sa zistilo, že

pochovaná osoba ležala na ľavom boku a jej pohlad smeroval na východ. Orientácia hrobu bola v smere SV-JZ. V oblasti hrudníka sa našla drôtená bronzová ozdoba, pravdepodobne nášivka. Hrob, ktorý možno označiť ako ženský, sa nachádzal v hľ. 0,40 m od úrovne dnešného povrchu.

Do mladšej doby bronzovej možno datovať zhluk črepov, ktorý predstavuje zvyšok bližšie neurčiteľného objektu, zničeného z väčšej časti výkopom ryhy. Vodorovne hranený črep z tohto objektu umožňuje jeho datovanie do mladšej doby bronzovej (čačianska kultúra).

Do doby rímskej možno datovať deštrukciu stavby, ktorú tvorila 0,42-0,68 m hrubá vrstva mazanice s nálezmi črepov germánskej keramiky, kameňa, zvieracích kostí, lastúr, sklených zliatkov a zlomkov žarnova.

Dve exploatačné jamy a jeden plytký objekt nepravidelného pôdorysu nebolo možné jednoznačne datovať podľa materiálu, ktorý sa v nich našiel.

RETTUNGSCRABUNG IN BUČANY. Bei der Rettungsgrabung in Bučany (Bez. Trnava), Lage Pánske, konnten sieben Objekte gerettet werden. In das Äneolithikum einstufbar ist eine Abfallgrube der Badener Kultur; in die ältere Bronzezeit ein gestörtes Körpergrab und in die jüngere Bronzezeit eine Scherbenansammlung, die der Rest eines näher unbestimmbaren Objekts ist; in die römische Zeit eine Gebäudedestruktion, bestehend aus einer 0,42-0,68 m dicken Lehmvverputzsicht. Zwei Exploitationsgruben und ein seichtes Objekt von unregelmäßigem Grundriß sind nicht näher datierbar.

VÝSLEDKY DOPLNKOVÉHO VÝSKUMU NA MOHYLE V OČKOVE

Jozef Paľík

Očkov (okr. Trenčín), poloha Brehy (M-33-132-B-a, 1 : 25 000, 349 : 27 mm), mladšia doba bronzová, mohyla, výskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Pri výskume mohyly v elatickej kultúry v Očkove v r. 1958 sa okrem kruhového výseku okolo hrobovej komory nepreskúmal terén pod vnútorným trojitém kamenným pláštom. Po preskúmaní niekoľkých kultúrnych príbuzných mohyľ čačianskej kultúry vznikol časom predpoklad o prípadnej existencii vedľajších hrobov aj v očkovskom objekte. Zisťovacie práce, realizované v novembri rešpektovali skutočnosť, že na vrchole kamenného jadra sa nachádza rekonštruovaná hrobová komora s betónovým chodníkom štvorcového tvaru (9,40 x 9,40 m). Tento priestor bol, pochopiteľne, pre doplnkový výskum neprístupný. S cielom získať, aj napriek časovým a finančným obmedzeniam, čo najkomplexnejší obraz o nálezovej situácii pod vnútorným trojitém kamenným pláštom, sa zisťovacie sondy s fixnou š. 2 m krížovite rozmiestnili okolo betónového chodníka, pričom ich dĺžku určovalo úpatie kamenného jadra (sondy 1/92-4/92; obr. 55).

Výsledky výskumu, ktorými sa dopĺňajú dávnejšie publikované poznatky možno zhrnúť súhrnnne takto:

1. Zistilo sa, že pôvodný terén bol pred postavením hranice umelo vyrovnávaný zhruba do vodorovnej polohy.

2. V každej sonde sa zachytil okrajový priebeh tzv. hraničnej vrstvičky, takže sa podarilo určiť rozmer a približný tvar prepálenej plochy vzniknuvšej pri kremácii. Ide približne o kruhovú plochu s rozmermi 12,60 x 11,60 m.

3. Z povrchu kremáčneho priestoru boli zvyšky hranice pred vyhlíbením hrobovej komory stárostlivo odstránené. Pri výskume sa okrem bronzových kvapiek našla iba klincovitá hlavica ihlice.

4. Sprá vytažená z hrobovej jamy sa nanášala na hrobovú komoru ako prvá stavebná zložka, čím vznikla menšia vnútorná mohyla, ktorej obvod bol viac-menej paralelný s okrajom hraničnej vrstvičky. V sprá si nachádzala v druhotných polohách paleolitická štiepaná kamenná industria.

5. V každej sonde sa na okraji sprásovej vrstvy zachytili odtlačky vodorovne uložených brvien (2-4 kusy). Z ich pravidelného rozloženia sa dalo usudzovať, že pôvodne tvorili veľkú štvoruholníkovú konštrukciu, ktorej rohy sa dotýkali obvodu vnútorného kamenného trojpláštia. Ukazuje

sa, že hlinito-kamenná trojplášťová konštrukcia jadra mohyly bola doplnená o nový prvak - drevo, ktorého celkový význam predbežne nemožno vystihnúť.

6. Medzi brvnami, ako aj vedla nich sa zachytili na rozhraní hraničnej vrstvičky a vnútornej sprašovej mohyly väčšie fragmenty spraše s odtlačkami šášia (?), pričom sa ukázal vzor s kosoštvorcovitým prepletávaním (košíky?, rohože?).

7. Dvojplášťová, resp. trojplášťová konštrukčná technika sa zistila vzhľadom na okrajové polohy pre realizáciu výskumu iba náznakovite, najvýraznejšie v sonda 4/92.

Výsledkami výskumu mohyly velatickej kultúry v Očkove sa v mnohom doplnili dávnejšie poznatky o objekte, ktorý nadobudol medzičasom už medzinárodný význam. Vzápäť však vzniká v súvise s novými problémami a celkovým doriešením nálezovej situácie naliehavá potreba jeho úplného odkrycia.

ERGEBNISSE DER ERGÄNZUNGSGRABUNG IM HÜGELGRAB VON OČKOV. In Očkov (Bez. Trenčín) erfolgte in der Lage Brehy im November 1992 eine Ergänzungsgrabung im Hügelgrab der Velatice-Kultur, das im J. 1958 untersucht wurde. Das Ziel der Grabung war die Gewinnung eines umfassenden Bildes über die Fundsituation unter dem dreifachen Steinmantel, bzw. die Entdeckung eventueller Nebengräber (Schnitte 1/92-4/92; Abb. 55). Die Feststellungsarbeiten brachten folgende Ergebnisse: 1. Das ursprüngliche Gelände wurde vor der Errichtung des Scheiterhaufens künstlich ungefähr zu einer horizontalen Lage verebnet; 2. die durchglühte Fläche, die bei der Kremation entstand, war kreisförmig mit den Ausmaßen 12,60-11,60 m; 3. die Scheiterhaufenreste wurden vor der Ausschachtung der Grabkammer entfernt; 4. der aus der Grabgrube ausgehobene Löß wurde auf die Grabkammer aufgeschüttet, wodurch ein kleinerer Hügel entstand; 5. ein Bestandteil des dreifachen Lehm-Steinmantels war eine bisher nicht näher bestimmte viereckige Holzkonstruktion; 6. zwischen den festgestellten Bohlen fand man Lößstücke mit Abdrücken von Mattonen (?). Von der Kremationsfläche stammen geschmolzene Bronzetropfen und der Kopf einer bronzenen Nagelkopfnadel.

HRADISKO A VÝŠINNÉ SÍDLISKO Z DOBY LATÉNSKEJ A RÍMSKEJ V HORNÝCH PRŠANOCH

Karol Pieta

Horné Pršany (okr. Banská Bystrica) Hrádok, 660 m n. m. (M-34-111-C-c, 1 : 25 000, 145 : 204 mm), hradisko, osídlenie zo strednej a neskorej doby laténskej a neskorej doby rímskej, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Pri prieskume v r. 1991 bola identifikovaná lokalita Hrádok, pravdepodobne totožná s hradiskom, ktoré začiatkom tohto storočia skúmal J. Petrikovich (1903: Nálezy na dolnopršianskom Veľkom Hrádku v Malachovskej doline. Čas. Muz. slov. Spoločn., 3, s. 105-107). V roku 1992 sa zhovobil orientačný plán náleziska a sondážou sa získal charakteristický nálezový materiál. Hradisko sa nachádza na kuželovitom severnom výbežku vrchu Lašok smerujúcim do Malachovskej doliny. Svaly kopca sú skalnaté a strmé. Prístup do hradiska vede zo sedla na južnej strane. V sedla, ani na terasách na ostatných stranach úpätia vrchu sa nepodarilo zistiť stopy osídlenia.

Areal hradiska s rozmermi asi 60 x 70 m je členený bralami na viaceré plošiny. Valové opevnenie je zreteľné na západnej, menej na severozápadnej a juhozápadnej strane. Hradisko je silne porušené vývratmi a starými výkopmi. Zvetralé dolomitické podložie vystupuje miestami až na povrch, inde ho pokrýva sivohnedá lesná hlina. Nálezy pochádzajú zo zberu v severnej a západnej časti, kde bola eróziou a vývratmi obnažená vrstva s početnými stopami osídlenia. Okrem keramiky sa často objavovali žulové a kremencové okruhlíaky a viaceré kovové predmety - zlomky uhlových kovaní, nože, nástroje, hroty šípov a ďalšie. Pod vývratom pri západnom vale sa vo zvyšku vrstvy odkryla skupina predmetov - kliešte, bodec s rozšíreným tylom, pieskovcová odlievacia forma, fragment kosáka a predmet neznámeho účelu. Sonda s rozmermi 2 x 1 m v tej istej časti hradiska

zachytila časť objektu zahĺbeného do podložia, z ktorého pochádza hrniec s esovitou profiláciou, fragment ďalšej nádoby a železná sekera.

Starší horizont osídlenia a bezpochyby aj dobu vzniku a existencie opevnenia dokladajú popri keramike hlavne zlomky spôn. Pätku bronzovej spony so svorkovitým upevnením a dvoma ozdobnými uzliskmi patrí k sponám typu Mötschwil z konca stredolaténskeho obdobia (stupeň LC₂; Pieta, K. 1993: Stredolaténske zvieracie žiarové hroby alebo doklady kultových praktík z Nitry? Slov. Archeol., 41, s. 41-58). Fragment železnej spony s plným zachycovačom je možné rámcovo zaradiť medzi neskorolaténske spinadlá s oblúkovitým lúčikom, objavujúce sa počas celého tohto obdobia.

Podstatne vyšší je počet nálezov z rozhrania doby rímskej a sťahovania národov, kam patria aj vyššie opísané zvyšky objektov s inventárom. Pozornosť si zaslúžia doklady spracovávania kovov - svitky bronzového plechu, železné polotovary, remeselnické náradie (sekáč, kliešte) a odlievacia forma. Treba pripomenúť, že na rozdiel od početných nálezov tohto druhu na výšinných sídliskách severokarpatskej skupiny, uvedené predmety sú prvými priamymi dokladmi výroby na stredoslovenských lokalitách neskororímskeho obdobia. Charakteristickým nástrojom, ktorý má tiež určitú chronologickú platnosť, je bodec s rozšírenou tylovou časťou, vyskytujúci sa v nálezových celkoch dobrodziejskej a severokarpatskej skupiny, ale i v neskorosvébskom prostredí v záverečnej fáze neskororímskeho obdobia. Popri exemplároch z Vrbova, Vyšného Kubína, Nižnej Myšle (?) a Smolenic ide o piaty nález z nášho územia. Trojboké hroty šípov, známe i z neďalekých Seliec, nemajú paralely na severoslovenských náleziskách a sú ďalším svedectvom odlišnosti oboch oblastí, akor i užšieho prepojenia stredného Slovenska s Podunajskom. Významný je i nález fragmentu medeneho plechového kotlíka.

Hrádok pri Horných Pršanoch je ďalším hradiskom púchovskej kultúry na Pohroní, ktoré bolo dodatočne osídlené zvyškami svébskeho obyvateľstva niekedy na konci 4. stor. Prínosom je zistenie stôp výroby. Nové výšinne sídlisko podčiarkuje význam stredného Slovenska v období etnicko-kultúrnych zmien na prahu sťahovania národov i potrebu venovať zvýšenú pozornosť ďalšiemu prieskumu tejto oblasti.

BURGWALL UND HÖHENSIEDLUNG AUS DER LATÈNE- UND RÖMISCHEN ZEIT IN HORNÉ PRŠANY. Im Malachov-Tal bei Horné Pršany (Bez. Banská Bystrica), Lage Hradok (660 m ü. d. M.) unweit von Banská Bystrica, wurden Reste einer Wallbefestigung festgestellt, die wahrscheinlich bereits Anfang dieses Jahrhunderts entdeckt wurde. Der Burgwall von 60 x 70 m Ausmaß liegt auf einem steilen Kegelberg, der nur vom Bergsattel an der Südseite aus zugänglich ist. An mehreren Stellen treten Felsen der Dolomit-Unterlage an die Oberfläche. Die Innenfläche ist erheblich durch alte Ausgrabungen und Wald-Windbrüche gestört. In den gestörten Schichten und bei der Sondage fand man Keramik und mehrere metallene Kleingegenstände. Nach dem Bruchstück einer Fibel des Typs Mötschwil und einer Eisenfibel mit gewölbtem Bügel und vollem Nadelhalter gehört der ältere Besiedlungshorizont und wahrscheinlich auch die Entstehungszeit des Burgwalls in die ausgehende mittlere und in die Spätlatènezeit. Es ist ein typischer Burgwall der Púchov-Kultur, deren Zahl wegen ungenügender Geländebegehungen in der Mittelslowakei nicht groß ist. Der Großteil der übrigen Funde gehört zur spätsewischen Nachbesiedlung der Fundstelle vom Ende der römischen Zeit. Außer den typischen keramischen Topfformen ist der Zufallsfund einer Gruppe von Gegenständen beachtenswert die in dieser Höhensiedlung Handwerksproduktion belegen (Gußform, Zangen, Flachmeißel, Bronzeblechrollen). Bedeutsam ist der Fund eines Kupferkeselbruchstücks und dreikantiger Pfeilspitzen. Zu typischen Gegenständen des Übergangshorizontes zwischen der endrömischen Zeit und der beginnenden Völkerwanderung gehört auch ein Eisenstichsel mit verbreitertem Nackenteil. Im Gebiet der Slowakei sind sie durch insgesamt fünf Exemplare vertreten. Horné Pršany ist eine weitere Höhensiedlung in der Mittelslowakei und bestätigt die Bedeutung dieser Region im Zeitabschnitt der großen ethnisch-kulturellen Veränderungen an der Schwelle der Völkerwanderungszeit.

VÝSKUM A PAMIATKOVÁ ÚPRAVA V LIPTOVSKÉJ SIELNICI-LIPTOVSKÉJ MARE V ROKU 1992

Karol Pieta

Liptovská Sielnica (okr. Liptovský Mikuláš), Liptovská Mara, sídlisko II - Rybníky, 617-625 m n. m. (M-34-99-D-b, 1 : 25 000, 48 : 270 mm), systematický výskum, doba laténska, doba rímska, púchovská kultúra, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Na sídlisku pri východnom úpäti hradiska Havránek sa v r. 1989-1991 na dvoch plochách skúmala terasovitá zástavba osady zo staršej a včasnej doby rímskej. V roku 1992 sa na rovnakej ploche približne 540 m² začalo s odkrývkou nižšie ležiaceho neskorolaténskeho horizontu, z ktorého niektoré deštrukcie objektov presahovali až do vrstiev z včasnej doby rímskej. Mohutné súvrstvie z doby laténskej vo svojej hornej časti vykázalo pomerne málo stavebných zvyškov i nálezov. Pod touto vrstvou splachov a navážok sa rysovali viaceré objekty. Ruiny veľkej zrubovej stavby v severozápadnej časti plochy 2 mali podobu výraznej kryhy kameňov, prepálenej floratej hliny i kompaktnejšej mazanice, ktorú, ako sa ukázalo, v západnej časti porušila iná rozmerná stavba s dvojpriestorovým pôdorysom a kolovou konštrukciou. Podla chýbajúceho ohniska a relativne malej objemu stavebnej deštrukcie i nálezov ide pravdepodobne o hospodársky objekt.

Zachovalá časť spomenutého spáleného objektu mala obvod vyznačený klinovite ukladanými kameňmi, ktoré tvorili základový žlab zrubu. Podlaha bola vymazaná hlinou. Zvonku stavby, páralelne s jej severovýchodnou stenou s odstupom asi 2,00 m, prebiehal rad veľkých, takisto prepálených plochých kameňov, akýsi chodník. V plytkej priehlbni za ním, pod terasou, sa sústredovali zhluky keramiky, zvyšky spálených driev a mazanice, ako i kovových predmetov. Okrem železných zlomkov (nož, šidlo, článok reťazového opaska) sa našli aj dva fragmenty bronzových priečne žliabkovaných náramkov a tri strieborné mince - dvojdrahma velkobystereckého typu a dve drobné razby zemplínskeho typu. Podla terénnej konfigurácie možno oprávnenie predpokla dať, že tento materiál je súčasťou deštrukcie opisaného zrubového domu.

Iné stavby neskorolaténskeho horizontu sa odkryli len sčasti, resp. zachovali sa len vo fragmentoch kameňmi vykladaných podlág a podmuroviek zrubových stien. V dvoch objektoch v južnej časti plochy 2 sa zachovali aj zvyšky drevených trámov a veľké kusy mazanice s odtiačkami masívnej gulatiny. Kolekcia keramiky, okrem v ruke robených tvarov, obsahovala aj zlomky grafitového i malovaného tovaru a tiež dve rekonštruktivné nádoby ločené na kruhu. Medzi kovovými predmetmi si pozornosť zaslúži veľký železny nož s dobre zachovanou rukoväťou, zhotovenou z dvoch primitívnych doštičiek z parohoviny. V okolitých vrstvách sa našli sklené a jantárové korálky, nože, ako i viaceré spony, príznačné pre neskorolaténsky stupeň púchovskej kultúry (časť veľkej bronzovej spony spojenej konštrukcie, železne spony s pásikovým oblúkovitým kúčikom). Z vrstvy na ploche 1 pochádza ďalšia strieborná minca velkobystereckého typu a vedla vyššie uvedenej kolovej stavby na ploche 2 sa našla medená razba typu Liptovská Mara. Medené mince boli doposiaľ známe len z priestoru obetiska. Výskum súvrstvia s nižšie ležiacimi horizontmi zo strednej a staršej doby laténskej sa nepodarilo ukončiť.

Pamiatková úprava hradiska

V spolupráci s Ing. arch. J. Šálušom a v stavebnej realizácii firmy LOSS z Ružomberka sa podľa dlhodobého plánu vykonali ďalšie konzervačné a rekonštrukčné práce na národnej kultúrnej pamiatke hradisko Havránek, a to v priestore obetiska, na včasnorímskom objekte vo vnútri areálu najmladšieho púchovského opevnenia a pri zabezpečení cisterny na severozápadnom svahu stredovekého hrádku. Náročnou úlohou bolo vybudovanie južného krídla svätyne, kde pôvodný násyp s dlažbou bol odstránený z dôvodu preskúmania staršej stavebnej fázy obetiska. Po opäťovnom nasypaní a zhutnení rampy sa podľa pôvodnej fotogrametrickej a kresobnej dokumentácie zrekonštruovala časť dlažby a napojila sa na zvyšok upraveného a spevneného originálu kultovej cesty v jej južnej časti. Do znova uodkrytých jám po oboch stranach cesty sa osadili smrekové, bukové a borovicové stĺpy, ktorých priemer a výška vychádzali z rozmerov jám. Konzervované horné časti kmeňov sa štylizovane upravili alebo im bol ponechaný vzhľad samorastov.

Náznakovo sa dokončila zrekonštruovaná vstupná brána obetiska. Do štvorcového pôdorysu, doloženého štyrmi mohutnými kolovými jamami medzi murovanými krídlami vstupu, sa osadili smrekové a borovicové kmene prepojené naznačenými podlažiami. Stanový tvar strechy naznačujú štylizované krokvy. Celková výška vežovej konštrukcie od úrovne vstupnej dlažby je 9,00 m. Obrysovou rekonštrukciou brány a terénnymi i sadovými úpravami sa ukončila pamiatková úprava areálu východného opevnenia a svätyne z konca neskorej doby laténskej.

Na južnom svahu vnútorného areálu hradiska, nedaleko línie opevnenia a brány z včasnej doby rímskej, sa pokusne zrekonštruovala stavba z rovnakého obdobia, odkrytá v r. 1982. Požiarom zničený objekt s dobre zachovalými prvkami pôdorysu a výrazným inventárom mal dvojpriestorovú dispozíciu a bol s časťou zahľbený do mäkkého pieskovcového podložia. Stopy kolov a náznak obvodového žlabu boli podkladom pre rekonštrukciu stavebnej techniky stien v podobe smrekovej gulatiny, vodorovne osádzanej do drážkovaných zvislých stĺpov. Predný, rozmerom nevelký priestor s nálezom kompletného žarnova *in situ*, sa nechal otvorený. Prístupok, osadený v strmom svahu, nesie jednoduchú sedlovú strechu pokrytú trstinou.

V priestore stredovekého hrádku z 15. stor., ktorý bol s časťou pamiatkovo upravený v minulej sezóne, sa postavila rohová veža palisádového opevnenia, z ktorej sa zachovali zvyšky piatich stĺpov zvislej konštrukcie. V rámci náznakovej rekonštrukcie sa vybudovalo jedno podlažie, prístupné drevenými schodmi. Strecha vo výške 4,20-6,10 m s vystupujúcimi námetkami bola pokrytá zvislo kladenými morenými doskami.

Ďalšou úlohou bolo zabezpečenie šachty neznámeho účelu i datovania (stredoveká cisterna?) na severozápadnom svahu hrádku, ktorá bola doposiaľ preskúmaná do hĺ. 6,50 m. Na jej ústie, prechádzajúce zvetralými povrchovými vrstvami, sa položil betónový veniec, do ktorého sa upevnila ihlanovite riešená ochranná mreža. Celý objekt chráni prístrešok na štyroch nosných stĺpoch, napodobňujúci tvar gotických strech s námetkami. Ako krytina sa použila lepenková imitácia šindla.

D e p o t

Počas zemných úprav bol v juhovýchodnej stene priekopy stredovekého hrádku náhodne objavený depot železných predmetov z doby laténskej. Uložený bol na hromade v malej priehlbni na ploche asi 0,55-0,45 m. Pôvodná hĺbka jamy sa nedala zistiť, pretože predpolie priekopy spoľa s miestom nálezu bolo pri stavbe hrádku v 12.-15. stor. značne znížené a zvyšky laténskej vrstvy i vnútorného pásma neskorolaténskeho opevnenia boli pritom odstránené. Depot bol pravdepodobne uložený v blízkosti tohto opevnenia. Hromadný nález pozostáva z tridsiatich veľmi dobre zachovalých predmetov - polnohospodárskeho náradia (4 veľké radlice, 6 kosákov a kôs, 4 upevňovacie krúžky - zákovky), drevoobrábacích nástrojov (sekera, nož, dláto, zahrnutý sústružnícky nož) a ďalších predmetov (klúč, háky, polotovar).

Predbežne možno povedať, že ide najskôr o výrobky ukryté v čase nebezpečenstva. Kultový charakter je, ako sa zdá, menej pravdepodobný vzhľadom na skladbu nálezu i miesto jeho uloženia, ktoré je od obetiska oddelené spomenutou vnútornou hradbou i značnou vzdialenosťou (60 m). Pre bližšie datovanie sú dôležité úzke hrotité radlice s tulajkou a ďalším lalokovitým upevnením nedaleko hrotu. Podľa iných nálezových súvislostí v Liptovskej Mare (Pieta, K. 1982: Die Púchov-Kultur. Nitra, s. 82, 83) alebo aj v oblasti Bratislavskej brány (Braunsberg, Devín, Plavecké Podhradie) sa datovanie týchto špecifických form radlíc pohybuje v rozpätí stupňov LC₂ a LD₁.

E x p e r i m e n t

V rámci využitia rekonštrukcií archeologických objektov pre experimentálne účely sa uskutočnil pokus s výrobou na kruhu točenej (i malovanej) laténskej keramiky podľa nálezových predlôh na replike hrnčiarskeho kruhu. Práca sa spolu s autorom zúčastnili dr. G. Fusek, V. Fuseková, Š. Hritz a dr. E. Miroššayová. Pri výpale v dvojkomorovej peci sa sledovali množstvá paliva, čas, teplostné pomery v rôznych režimoch a výkon zariadenia v jednotlivých častiach vypalovacej komory.

GRABUNG UND DENKMALGESTALTUNG IN LIPTOVSKÁ SIELNICA-LIPTOVSKÁ MARA IM JAHRE 1992. Liptovská Sielnica (Bez. Liptovský Mikuláš), Liptovská Mara, Siedlung II - Rybníky, 617-625 m ü. d. M., systematische Grabung, Latènezeit, römische Zeit, Púchov-Kultur. Im J. 1992 erfolgte die Fortsetzung der Abdeckung mit dem Ziel zur Erfassung der Stratigraphie und Entwicklung der terrassenförmigen Bebauung einer der sechs Ansiedlungen im Umkreis des Burgwalls. Auf 540 m² Fläche sind in den vorangehenden Jahren eingehend

zwei Horizonte aus der älteren römischen Zeit untersucht worden, unter denen sich eine mächtige Abfolge von kontinuierlicher Besiedlung aus der jüngere Eisenzeit befindet. In der Spätlatènezeit befand sich der Teil eines niedergebrannten Hauses von rechteckigem Grundriss und Blockbaukonstruktion mit einem Lehmstampffußboden. Unter der Terrassenkante, entlang des Gebäudes, war der abgestürzte Teil seiner Destruktion, in welcher außer Keramik und Eisengegenständen auch Bruchstücke von Bronzearmringen, eine Silbermünze des Typs Velký Bystřec und zwei Kleinprägungen des Typs Zemplín gefunden wurden. An der Westseite störte den Grundriss des Blockhauses ein zweiräumiges, wahrscheinlich Wirtschaftsgebäude mit Pfostenkonstruktion, das ebenfalls in den Rahmen der Spätlatènezeit datiert ist. Auf der restlichen Fläche wurden Reste weiterer Bauten freigelegt. Aus der Schicht stammen auch eine silberne Didrachme des Typs Velký Bystřec und eine Kupfer-(Bronze)Münze des Typs Liptovská Mara. Kupfermünzen von örtlicher Provenienz wurden bisher nur unter den Opfergaben im Areal des Heiligtums gefunden. Von den übrigen Funden sind Eisenfibeln mit gewölbtem bandförmigem Bügel und eine Lokalvariante - einer großen Bronzefibel - mit befestigtem Fuß und hochgewölbtem Bügel bemerkenswert, die diesen Siedlungshorizont verlässlich in die Stufe D₁ datieren. Erwähnt sei auch ein Satz großer Messer, unter anderem auch ein Exemplar mit einem aus zwei Geweihplättchen angefertigten Griff. Die Untersuchung der Fläche ist nicht abgeschlossen. Denkmalgestaltung des Burgwalls: Auf dem Burgwall Havránek setzten die Bauarbeiten an der Präsentierung des Heiligtums aus der mittleren und späten Latènezeit fort. Erneut wurde ein Teil der Rampe des Südflügels des gepflasterten Weges aufgeschüttet, die bei der Freilegung der älteren Bauphase beseitigt wurde. Gefestigt und ergänzt wurde die ursprüngliche Pflasterung, und in die erneut abgedeckten Pfostengruben an ihren beiden Seiten wurden nach paläobotanischen Angaben Kiefer-, Fichten- und Buchenpfosten eingesetzt, wobei sich ihre Höhe und ihr Durchmesser nach den Ausmaßen der Gruben richtete. Beendet wurde die stilisierte Rekonstruktion des Eingangs zum Opferplatz. In den quadratischen, durch mächtige Pfostengruben belegten Grundriss wurden zwischen den Mauern beider Eingangslügel vertikale Fichten- und Kieferstämmе eingesetzt, die mit angedeuteten Geschossen überbrückt und mit stilisierten Sparren eines Zeltdaches abgeschlossen waren. Die Höhe der Konstruktion bis zum Niveau des Eingangspflasters beträgt 9,00 m. Am steilen Südhang des Innenareals der jüngsten, frührömischen Burgwallphase wurde auf dem ursprünglichen Grundriss ein zweiräumiges, teilweise in den Hang eingetieftes Gebäude rekonstruiert. Ermöglicht war die Rekonstruktion an Hand des Befundes der niedergebrannten Hütte mit gut erhaltenen Elementen des Grundrisses, der Wandkonstruktion, der Inneneinrichtung und des Mobiliars. Spuren von Pfostengruben und die Andeutung einer Fundamentrinne bildeten die Grundlage für die Verwendung von horizontalen dünneren Rundhölzern, in die vertikale Pfosten verzapft waren. Der Vorräum mit einem Mahlstein in ursprünglicher Lage wurde offen gelassen. Das Haus hat ein einfaches Satteldach mit Schilfbedeckung. Im Rahmen der Palisadenbefestigung der mittelalterlichen Kleinburg wurde teilweise ein Eckiturm rekonstruiert, in welchem sich Reste von fünf Pfosten der vertikalen Konstruktion erhalten hatten. Erbaut wurde ein Geschoß aus Fichtenstäben mit einem Mantel in Blockbauweise am Umfang. Das Dach wurde mit vertikal gelegten gebitzten Spaltbohlen bedeckt. Weiters wurde ein mittelalterlicher (?), bisher nicht fertig untersuchter Schacht (Zisterne?) am NW-Hang der Kleinburg überdacht und in seine Mündung ein Gitter einbetoniert. Depotfund aus der Latènezeit: In der Grabenwand der mittelalterlichen Kleinburg aus dem 12.-15. Jh. wurde zufällig ein Depot von Eisengegenständen entdeckt. Ursprünglich befand es sich in einer kleinen Vertiefung auf einer Fläche von 0,55 x 0,45 m in der Nähe der Innenzone der spätlatènezeitlichen Befestigung, die im Mittelalter bei der Gestaltung des Grabenvorfeldes beseitigt wurde. Das Depot enthielt 30 gut erhaltene Gegenstände, und zwar landwirtschaftliche Geräte (vier Pflugscharen, sechs Sicheln und Sensen, vier Befestigungsringe), holzbearbeitende Werkzeuge (Axt, ein Messer, ein Meißel, ein Drechslermesser) und weitere Gegenstände (ein Schlüssel, Haken und Halbfabrikate). Gewisse Bedeutung für die Datierung haben schmale Pflugscharen mit Tülle und einer weiteren lappenshaped Verfestigung unweit der Spitze, die in Fundzusammenhängen der Stufe LT C₂ (Plavecké Podhradie) und LT D₁ gefunden wurden (Liptovská Mara; Pieta, K. 1982, S. 82, 83). Experiment: Im Rahmen der Ausnutzung von Rekonstruktionen archäologischer

Objekte für experimentelle Zwecke erfolgte ein Versuch zur Herstellung von scheibengedrehter (auch bemalter) Latènkeramik nach Fundvorlagen auf der Replik einer Töpferscheibe. An den Arbeiten beteiligten sich zusammen mit dem Autor Dr. G. Fusek, V. Fuseková, Š. Hritz und Dr. E. Mirošayová. Bei der Brennung in einem Zweikammerofen vorfolgte man die Menge des Brennstoffes, die Zeit, Temperaturverhältnisse in den verschiedenen Regims und die Leistung der Einrichtung in den einzelnen Teilen der Brennkammer.

VÝSLEDKY VÝSKUMOV V PODOLÍNCI

Peter Roth

Vlastivedné múzeum v Staréj Ľubovni v spolupráci s F. Javorským z Archeologického ústavu SAV v Nitre, pobočka Spišská Nová Ves, realizovalo v Podolínci (okr. Stará Ľubovňa) dva výskumy a terénny prieskum. Uloženie nálezov VM v Staréj Ľubovni.

1. Kostol sv. Anny na cintoríne (obr. 56: 5; 27-32-14, 1 : 10 000, 433 : 325 mm). Počas rekonštrukčných prác pri oprave kostola sme vykonali krátkodobý zisťovací výskum architektúry. Jeho účelom bolo overiť zistenia archeologickej výskumu F. Javorského z r. 1983 o architektonickej vývoji tohto kostola (Slivka, M. - Javorský, F. 1984: Výsledky archeologickej výskumu na lokalite Poprad - Stojany. In: Archaeol. Hist. 9, s. 193-213). Pri základoch oktogonalnej stavby sme vyhľobili dve sondy. V sonde I/92 (obr. 57: 2) sme zachytili základy oporného piliera oktogonalnej stavby. V sonde II/92 (obr. 57: 1) sme tak isto zachytili základy oporného piliera s časťou základov spomenutej stavby. Základy staršej stavby sme v tejto etape výskumu nezachytili. Získaný materiál (črepky a železné klince) neposkytol dôkaz o staršom osídlení (obr. 56: 1-4).

2. Západná brána mestských hradieb (27-32-18, 1 : 10 000, 28 : 42 mm). Na základe terénnych a geografických pozorovaní F. Javorského sme vyslovili predpoklad, že pôvodná brána mestského opevnenia neležala v mieste, kde hradby pretína súčasná cesta v smere Stará Ľubovňa - Kežmarok, ale že bola o niečo posunutá približne do polohy, kde stojí budova bývalého MsNV (v súčasnosti v rekonštrukcii). Vyhľbením sondy I/92 sme zachytili murivo brány. Po následnom odkrytí sme zachytili silne poškodené zvyšky brány a časť parkanového mŕtu. Vo výskume sa bude pokračovať.

3. Zadné rovné (27-32-14, 10 000, 392-421 : 331-350 mm). Pole oproti cintorinu, nad sútokom malého potôčika s Popradom, kde sme predpokladali staršie osídlenie. Prieskumom sme našli iba niekoľko stredovekých a novovekých črepov.

GRABUNGSERgebnisse in PODOLÍNEC. Das Heimatkundliche Museum in Stará Ľubovňa realisierte im J. 1992 in Podolíne (Bez. Stará Ľubovňa) zwei Grabungen und eine Geländebegehung. 1. St. Annakirche. Rettungsgrabung zur Feststellung der architektonischen Entwicklung der Kirche (Abb. 56: 5). Es wurden Stützpfeiler des oktogonalen Baues festgestellt (Abb. 56: 1; 57). Fundamente eines älteren Baues wurden nicht erfaßt. 2. Westtor der Stadtmauer. Freigelegt wurde ein mittelalterliches Tor und ein Teil der Zwingermauer. 3. Zadné rovné. Geländebegehung, bei der mittelalterliche und neuzeitliche Besiedlung festgestellt wurde.

VÝSKUMY V STAREJ ĽUBOVNI

Peter Roth

V Staréj Ľubovni sa v r. 1992 uskutočnili dva zisťovacie výskumy. Zo zberu pochádza malá kolekcia nálezov.

1. Kostol sv. Mikuláša (27-41-06, 1 : 10 000, 342 : 288 mm), intravilán, pohrebisko pri kostole, uloženie nálezov VM v Staréj Ľubovni a Oddelenie vyšetrovania PZ SR v Staréj Ľubovni.

Pri úprave chodníka okolo kostola bola nájdená kostra, ktorá bola preskúmaná pracovníkmi oddelenia vyšetrovania PZ SR. Nálezisko sa neponechalo na dodatočné preskúmanie. Preto sme realizovali krátkodobý záchranný výskum, ktorým bola nájdená kolová jama, ľudské kosti a železné klince. Žial, pre krátkosť času sme nemohli vykonať podrobnejší výskum (obr. 59).

2. Hrad Ľubovňa (27-41-06, 1 : 10 000, 237 : 142 mm), areál hradu, stredovek, novovek, uloženie nálezov VM v Starej Ľubovni.

V tejto sezóne sme realizovali iba krátkodobý výskum pod hradnou kaplnkou s cieľom overiť domnenku, či bola postavená na mieste tzv. strednej bašty. Zachytili sme zatiaľ dve fázy prestavby priestoru pod kaplnkou (obr. 58), ale pôvodnú baštu sme zatiaľ nezachytili.

3. Hradný vrch hradu Ľubovňa (27-41-06, 1 : 10 000, 262 : 145 mm), sídlisko, stredovek, novovek, uloženie nálezov VM v Starej Ľubovni.

Peter Vaculka zo Starej Ľubovne odovzdal do múzea materiál, ktorý našiel na hradnom vrchu. Nachádzali sa v ňom črepy, zlomky kachlíc a skla. S určitosťou konštatujeme, že pochádzajú z hradu a eróznou činnosťou sa zosunuli na svah.

GRABUNGEN IN STARÁ ĽUBOVŇA. In Stará Ľubovňa (Bez. Stará Ľubovňa) erfolgten im J. 1992 Grabungen. 1. St. Nikolaus-Kirche - Körpergrab bei der Kirche. Im Schnitt stieß man auf eine Pfostengrube und menschliche Knochen (Abb. 59). 2. Burg Ľubovňa - im Raum unter der Kapelle waren zwei Phasen von Umbauungen aus der Neuzeit erkennbar (Abb. 58). 3. Burgberg - verschiedenes Material, das durch Erosion unter die Burg gelangte.

ZÁCHRANNÉ AKCIE V OKRESE POPRAD

Peter R o t h

Vlastivedné múzeum v Starej Ľubovni, mimo rámec svojej hlavnej náplne, vykonalo na území okr. Poprad niekolko záchranných akcií, vzhladom k aktuálnosti ich realizácie.

K e ž m a r o k (okr. Poprad)

Michalský vrch (Východoslovenský kraj, 1 : 200 000, 800 : 201 mm), sídlisko z 11.-13. stor., uloženie nálezov VM v Starej Ľubovni.

Pri kontrole preložky cesty do Stráň pod Tatrami sme vykonali aj obhliadku známej lokality. Našli sme niekolko črepov z 12.-13. stor., železné predmety a rádiolaritový úštep, ktorý nie je možné bližšie časovo zaradiť (obr. 60: 2-5).

K e ž m a r o k , časť M a l ý S l a v k o v

Intravilán (Východoslovenský kraj, 1 : 200 000, 808 : 202 mm), pohrebisko, 20. stor., uloženie nálezov Oddelenie vyšetrovania PZ SR v Poprade.

Na základe požiadavky oddelenia vyšetrovania PZ SR sme vykonali obhliadku kostry, ktorá sa našla na dvore domu č. 7, pri hĺbení ryhy pre vodovodné potrubie. Kostra ležala na chrbte a bola prikrytá doskou, bez sprievodného materiálu. Vychádzajúc z terénnej situácie, ako aj z výpovedí svedkov o stavbe uvedeného domu sa domnievame, že mŕtvolu bola uložená do zeme pred r. 1923, čomu by zodpovedal aj stav zachowania kostry.

S t r á n e p o d T a t r a m i (okr. Poprad)

Rozšírenie cesty (Východoslovenský kraj, 1 : 200 000, 798 : 199 mm).

Na požiadanie Archeologického ústavu SAV v Nitre sme sledovali priebeh zemných prác pri rozširovaní cesty v smere Kežmarok - Stráne pod Tatrami, v blízkosti vlakovej stanice v Kežmarku. Počas prác sa nenarušili žiadne archeologické objekty.

V e I k á L o m n i c a (okr. Poprad)

Burich (Východoslovenský kraj, 1 : 200 000, 820 : 215 mm), sídlisko, mladšia doba rímska, uloženie nálezov VM v Starej Ľubovni a AÚ SAV v Nitre, pobočka Spišská Nová Ves.

Ing. L. Liefer z Kežmarku poskytol na zdokumentovanie materiál, ktorý našiel v blízkosti známeho sídliska. Z väčšej časti išlo o črepy zo zásobnicových nádob, z ktorých časť bola zdobená vlnovkami (obr. 60: 1).

RETTUNGSAKTIONEN IM BEZIRK POPRAD. Das Heimatkundliche Museum in Stará Ľubovňa führte im Bezirk Poprad mehrere Flurbegehungsaktionen durch. Kežmarok - Siedlung aus dem 11.-13. Jh. (Abb. 60: 2-5); Kežmarok, Teil Malý Slavkov - Körpergrab aus dem 20. Jh.; Stráne pod Tatrami - eine Verbreiterung des Weges störte keine archäologischen Objekte; Veľká Lomnica - Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit (Abb. 60: 1).

POVRCHOVÝ ZBER V PLAVČI

Peter Roth - Gabriel Lukáč

Plaveč, časť Podzámok (okr. Stará Ľubovňa), hradný vrch (27-41-18, 1 : 10 000, 169 : 49 m), sídlisko, stredovek, novovek, uloženie nálezov VM v Starej Ľubovni.

G. Lukáč a M. Parczewski odovzdali do Vlastivedného múzea v Starej Ľubovni materiál, ktorý získali počas svojho prieskumu v okolí Plavča. Nálezy sú z hradného vrchu hradu Plaveč. Niekoľko stredovekých a novovekých črepov môžeme dať do priameho súvisu s existenciou hradu.

LESEFUNDE IN PLAVEČ. Auf dem Hügel der Burg Plaveč in der Gemeinde Plaveč, Teil Podzámok (Bez. Stará Ľubovňa) wurden mittelalterliche und neuzeitliche Scherben gefunden, die mit der Existenz der Burg zusammenhingen.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM VO VEĽKOM CETÍNE

Jaroslava Ruttikayová

Veľký Cetín (okr. Nitra), Jakubské (45-21, 1 : 50 000, 197 : 244 mm), záchranný výskum, doba rímska (2.-4. stor.), uloženie nálezov NM v Nitre.

Lokalita sa nachádza v severovýchodnej časti katastra obce Veľký Cetín, na úpäti mierneho juhovýchodného svahu zvažujúceho sa do údolia, ktorým v smere S-J preteká potok. Výskumné práce nadviazali na odkryvku žiarového pohrebiska z doby rímskej, realizovanú pracovníkmi Archeologického ústavu SAV v Nitre a Nitrianskeho múzea v Nitre v r. 1991 (Cheben, I. - Ruttikay, M. - Ruttikayová, J. 1993: Záchranné výskumy na trase výstavby ropovodu. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1991. Nitra, s. 64-68, 65-66; v príspevku je nedopatrením uvedené nesprávne znenie polohy - Jakubská. Správne je Jakubské).

Plocha preskúmaná v auguste až októbri r. 1992 predstavuje 1065 m². Odkrylo sa ďalších 82 žiarových hrobov (spolu preskúmaných 111 hrobov), z toho 69 urnových, 5 jamkových a 8 presne neurčených. Pohrebisko nie je kompletne odkryté, jeho výskum bude pokračovať v letných mesiacoch r. 1993.

Väčšina hrobov je porušená orboou, z viacerých sa zachovali len torzá nádob, ich spodné časti, resp. len črepy, malé množstvo úlomkov spálených ľudských kostí a žiadne milodary alebo len ich časť. V prípade presne neurčeného druhu pohrebu (urnový, jamkový) ide o minimálne zvyšky hrobov. Lepšie zachované hroby, spravidla uložené hlbšie, dno v hl. 0,40 až 0,70 m, obsahovali zvyčajne aj milodary: bronzové a železné spony, závesky, prsteň, ihlicu, pracku, súčasti kovaní drevených skriniek, nožnice a nože, ostrohy, úlomky bronzových nádob a fragmenty bližšie neurčiteľných kovových predmetov, príp. ďalšiu, obvykle malú nádobu. Do hrobov sa bežne pridávali aj cudzie črepy a smolovitá živica.

RETTUNGSGRABUNG IN VELKÝ CETÍN. Bei der Grabung in Velký Cetín (Bez. Nitra), Lage Jakubské, wurde ein weiterer Teil de römerzeitlichen Brandgräberfeldes aus dem 2.-4. Jh. freigelegt, mit dem Ergebnis von 82 Gräbern; davon sind 69 Urnenbestattungen, fünf Brandgrubengräber und acht sind nicht genau bestimmt. Außer Gefäßen und Leichenbrandresten enthielten die Gräber Bronze- und Eisengegenstände - Fibeln, Anhänger, Sporen, Messer und Scheren, einen Fingerring, eine Schnalle, Kästchenbeschläge, ebenfalls fremde Scherben, Harz, in mehreren Fällen auch ein weiteres kleines Gefäß.

ARCHEOLOGICKÝ PRIESKUM VYTYPOVANÝCH LOKALÍT NA SPIŠI

Marián Soják

M. Soják a O. Soják uskutočnili v oblasti Spiša regionálny prieskum na vytypovaných lokalitách s pravekými až novovekými nálezkami. Uloženie nálezov PtM v Poprade.

Huncovce (okr. Poprad)

Za školou, juhovýchodne od cesty Velká Lomnica-Huncovce (27-34-11, 1 : 10 000, 130-150 : 210-220 mm), zber, sídlisko (pohrebisko ?), doba bronzová, stredovek, novovek.

Črepy z doby bronzovej sa našli bez charakteristickej výzdoby. Objavuje sa napr. výzdoba rytými líniemi (obr. 61: 1), resp. slamovaním. Spolu 15 črepov, z nich jeden okrajový (obr. 61: 2). Stredovek až novovek je zastúpený dvoma črepmi (obr. 61: 3) a fragmentom hlinenej fajky.

Bronzový drôt nemožno časovo zaradit. Rámcole do praveku možno datovať štiepanú industriu (4 ks) z rádiolaritu a limnokvarcitu. Vyníma sa rádiolaritová čepieľka, jemne retušovaná po oboch stranach (obr. 61: 4).

Kežmarok (okr. Poprad)

Jeruzalemský vrch (M-34-101-D-b, 1 : 25 000, 186 : 96 mm), zber, sídlisko, púchovská kultúra.

Črepy (43 ks) sú zväčša hrubostenné. Vo výzdobe prevláda jednoduchá rytá línia (obr. 61: 5). Šesť črepov je okrajových (obr. 61: 6), väčšinou však pochádzajú z tel nezdobených nádob.

Kežmarok, časť Lúbic a (okr. Poprad)

Medzi rázcestím ciest Vrbov-Kežmarok, Tvarožná-Kežmarok a nad pravým brehom Tvarožnianského potoka (27-34-12, 1 : 10 000, 255-285 : 213-222 mm), sídlisko, doba bronzová, mladšia doba rímska.

Črepy sú zväčša nezdobené. Na zdobených zlomkoch prevláda slamovanie, objavuje sa aj jednoduchá rytá línia alebo výzdoba prstovaním (obr. 61: 9). Spolu 36 črepov, z nich päť je okrajových (obr. 61: 7).

Mladšia doba rímska je zastúpená črepom z rozhrania tela a dna nádoby na nízkej prstencovitej nôžke, šedej farby; nádoba vytočená na hrnčiarskom kruhu (obr. 61: 8).

Poráč (okr. Spišská Nová Ves)

Jaskyňa Chyža (M-34-114-A-d, 1 : 25 000, 48 : 96 mm), zber, sídlisko, neolit, stredovek, novovek.

Z tejto jaskyne, rovnako ako aj z ďalšej, ležiacej v jej bezprostrednej blízkosti (Šarkanová diera), je už dávnejšie známy archeologický materiál (kultúra s lineárhou keramikou, bukovohorská kultúra; Bárta, J. 1956: Neolitické osídlenie jaskyň pri Poráči na Slovensku. Archeol. Rozhl., 8, s. 633-639. Po prehliadke, dnes veľmi znečistenej Šarkanovej diery, bolo možné vidieť zreteľné narušenie jaskyne Chyža pozdĺž celej jej dĺžky, spôsobené amatérskymi výkopmi. V narušenom profile tejto jaskyne, ako aj na jej povrchu, sme získali črepový materiál a zvieracie kosti. Len dva črepy majú neolitický charakter (jeden zdobený pretláčanou plastickou lištou - obr. 62: 1), ostatné zlomky (29 kusov a rozbité dno nádoby, zložené z ôsmich črepov) sú stredoveké až novoveké (obr. 62: 2-4, 8). Medzi zvieracími kostami (25 ks) sa vyníma medvedí zub a jedna košť, ktorá vykazuje stopy po hladení. Tesne pred jaskyňami sa nachádza malá plošinka, na ktorej sme našli, volne na povrchu, neolitickej kamenný kopytovitý klin (obr. 62: 5), ktorý spolu so staršími nálezmi potvrdzuje neolitickej

osídlenie týchto jaskynných priestorov. V tejto jaskyni našiel M. Čech už dávnejšie kamenné koliesko s prevŕtaným stredom a hnedy pazúrikový úštep. Sú v jeho osobnom vlastníctve.

S p i š s k ý Š t i a v n i k (okr. Poprad)

Východne od Gánovského potoka, po lavej strane cesty Kišovce-Spišský Štiavnik (37-12-01, 1 : 10 000, 160 : 230 mm), zber, sídlisko, neolit, stredovek, novovek.

Okrem nezdobených neolitickej črepov (11 ks) sa našli aj dva zdobené kusy s pretláčaným plastickým pásiakom (obr. 61: 10). Štiepaná industria (18 ks) je vyrobená z pazúrika a obsidiánu (obr. 62: 9-14). Nechýba ani okrúhle pazúrikové drvidlo na obilie. Do neolitu snáď patrí aj kamenná pieskovcová brúska.

Stredoveký zdobený črepový materiál možno datovať do 12.-13. stor. Vo výzdobe prevláda jednoduchá vlnovka, niekedy aj v kombinácii s vrypmi (obr. 62: 6), resp. s rytou líniou (obr. 62: 7). Početné sú aj črepy s rôzne profilovaným okrajom (obr. 62: 15-22), ako aj mazanica, ktorá však môže byť i neolitická. Niektoré črepy majú novoveký charakter. Funkcia železného predmetu v tvare písma T je neznáma.

S t r á n e p o d T a t r a m i (okr. Poprad)

Za kamenným vrchom, severne od cesty Kežmarok-Stráne pod Tatrami (27-34-06, 1 : 10 000, 4 : 123-140 mm), sídlisko, neolit, mladšia doba rímska, včasný stredovek.

Medzi neolitickej črepmi prevažuje výzdoba pretláčanými plastickými lištami (14 ks) a notovou hlavičkou (3 ks), niekedy aj v kombinácii s rytými líniami (obr. 61: 11; 63: 1, 2).

Štiepaná industria, prevažne ústupového charakteru, je vyrobená z pazúrika (6 ks); pozornosť si zasluhuje pazúrikové škrabadlo na ulomenej čepeli (obr. 63: 3). Hladená kamenná industria je zastúpená len fragmentmi dvoch sekeriek (obr. 63: 5).

Črep z mladšej doby rímskej je hrubostenný, zdobený dvoma rovnobežnými rytými líniami a je červenohnedej farby (obr. 63: 9).

Do včasného stredoveku patrí šesť črepov. Výzdoba pozostáva buď z viacnásobnej vlnovky, alebo jednoduchej vlnovky (aj ostro lomenej), resp. v kombinácii s rytými líniami. Spomenuté slovanské črepy (obr. 63: 6, 8, 10, 11) dopĺňajú súpis novších slovanských nálezov z popradského okresu (publikované v tejto ročenke pod názvom Slovanští nálezy z okresu Poprad na s. 116-118). Nálezový inventár doplňujú dva kusy železnej trosky.

V r b o v (okr. Poprad)

Severovýchodne od kóty 712, južne od Horného potoka a západne od bezmenného potoka (27-34-17, 1 : 10 000, 125-155 : 140-160 mm), zber, sídlisko, neolit.

Črepy neolitickej charakteru (6 ks) spolu so štiepanou industriou z pazúrika, obsidiánu a rádiolaritu (6 ks). Za nástroje možno považovať dva pazúrikové čepelovité škrabadlá (obr. 63: 4, 7). Kamennú hladenu industriu dopĺňa fragment klinu, ktorý bol po zničení ostria sekundárne využitý na hladenie, resp. drvenie.

ARCHÄOLOGISCHE BEGEHUNG AUSGEWÄHLTER FUNDSTELLEN IN DER ZIPS. Die archäologische Begehung ausgesuchter Fundstellen trug wenigstens teilweise zur Ergänzung des Besiedlungsbildes der Zips vom Neolithikum bis zur Neuzeit bei. Besonders beachtenswert sind Funde aus dem Neolithikum (Kultur mit jüngerer Linearerkeramik), sei es aus nicht untersuchten Siedlungen - Spišský Štiavnik (Bez. Poprad; Abb. 61: 10; 62: 9-14), Stráne pod Tatrami (Bez. Poprad; Abb. 61: 11; 63: 1-3, 5), Vrbov (Bez. Poprad; Abb. 63: 4, 7), oder aus Höhlenräumen - Poráč (Bez. Spišská Nová Ves), Höhle Chyža (Abb. 62: 1, 5). Weniger aussagendes bronzezeitliches Scherbenmaterial fand man in den Gemeinden Huncovce (Bez. Poprad), Zaškolou (Abb. 61: 1, 2), und in Kežmarok, Teil Lubica (Bez. Poprad; Abb. 61: 7, 9). In Kežmarok (Bez. Poprad) konstatierte man in der Lage Jeruzalemský vrch eine Siedlung der Púchov-Kultur (Abb. 61: 5, 6) und in Stráne pod Tatrami (Bez. Poprad) wie auch in Kežmarok, Teil Lubica (Bez. Poprad). Besiedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit (Abb. 61: 8; 63: 9). Slawische Besiedlung repräsentieren Scherben aus der Gemeinde Stráne pod Tatrami (Bez. Poprad) in der Lage Za kamenným vrchom (Abb. 63: 6, 8, 10, 11) und aus dem Mittelalter Scherbenfunde aus Spišský Štiavnik (Bez. Poprad; Abb. 62: 6, 15-22) und Poráč (Bez. Spišská Nová Ves) aus der Höhle Chyža (Abb. 62: 2-4, 8).

SLOVANSKÉ NÁLEZY Z OKRESU POPRAD

Marián Sóják

Regionálny prieskum slovanských lokalít v okr. Poprad.

Jánoce (okr. Poprad)

Pod chrast, západne od obce (M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 210-223 : 282-288 mm), zber, sídlisko, veľkomoravské obdobie, uloženie nálezu PtM v Poprade:

Hnedý črep z tela nádoby, zdobený pásom šikmých vrypov a viacnásobnou vlnovkou; hr. črepu cca 1,10-1,30 cm, obtačaný na kruhu. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 65: 12).

Kežmarok, časť Lúbica (okr. Poprad)

Medzi rázcestím ciest Vrbov - Kežmarok, Tvarožná - Kežmarok, nad pravým brehom Tvarožianskeho potoka (27-34-12, 1 : 10 000, 255-285 : 213-222 mm), zber, sídlisko, veľkomoravské obdobie, uloženie nálezu PtM v Poprade.

Črep z tela nádoby šedej farby, zdobený viacnásobnou vlnovkou; hr. črepu cca 0,80-1,00 cm, robený v ruke. Materiál piesčitý, črep druhotne prepálený (obr. 66: 10).

Poprad, časť Matjovce (okr. Poprad)

Zadné Rovne, južne od Červeného potoka a západne od cesty Poprad - Kežmarok (27-34-11, 1 : 10 000, 317-337 : 475-487 mm), zber, sídlisko, veľkomoravské obdobie, uloženie nálezu PtM v Poprade.

Nálezy

Črep z tela nádoby hnedej farby, zdobený vodorovnými rytmími líniami, pod nimi zvyšok viacnásobnej vlnovky, robený v ruke; hr. cca 0,90-1,00 cm. Materiál piesčitý, premiešaný drobnými ostrohrannými kamienkami (obr. 66: 2).

Okrajový črep hnedočiernej farby, pod zaobleným okrajom zdobený troma vodorovnými ryhami, robený v ruke; hr. cca 0,70-0,90 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 66: 4).

Črep z tela nádoby šedočiernej farby, zdobený jednoduchou vlnovkou, robený v ruke; hr. cca 0,80-1,10 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 66: 1).

Črep z tela nádoby hnedej farby, zdobený zvyškom viacnásobnej vlnovky, robený v ruke; hr. cca 1,10-1,20 cm. Materiál piesčitý, premiešaný drobnými ostrohrannými kamienkami (obr. 66: 8).

Črep z tela nádoby hnedočiernej farby, zdobený zvyškom jednoduchej vlnovky, robený v ruke; hr. cca 0,80-0,90 cm. Materiál piesčitý (obr. 66: 5).

Črep z tela nádoby hnedočiernej farby, zdobený zvyškom viacnásobnej vlnovky; robený v ruke; hr. cca 0,80-0,90 cm. Materiál piesčitý (obr. 66: 7).

Dvojkónický praslen čiernej farby, nezdobený. Materiál výrazne piesčitý s prímesou sludy (obr. 64: 1).

Dvojkónický praslen šedohnedej farby, nezdobený, čiastočne poškodený. Materiál výrazne piesčitý (obr. 64: 2).

Dvojkónický praslen čiernej farby, nezdobený, čiastočne poškodený. Materiál jemnejší, piesčitý (obr. 64: 3).

Praslen šedohnedej farby, torzo, nezdobený. Materiál piesčitý (obr. 64: 4).

Stráne pod Tatrami

Za kamenným vrchom, severne od cesty Kežmarok - Stráne pod Tatrami (27-34-06, 1 : 10 000, 4 : 123-140 mm a 27-34-01, 1 : 10 000, 360-380 : 123-140 mm), zber, sídlisko, včasné stredovek, uloženie nálezu PtM v Poprade.

Hrkálka (rolnička) šedej farby miestami so zelenou patinou, s jedným celým a s tromi neúplne zachovanými kruhovými, resp. oválnymi otvormi a s náznakmi po ryhovanej výzdobe, fragment, striebro ? - postriebrený kov? (obr. 66: 9a-c).

Stráne pod Tatrami - Kežmarok (okr. Poprad) - rozhranie katastrof

Medzi cestou v smere Kežmarok - Stráne pod Tatrami a Stránskym potokom (27-34-06, 1 : 10 000, 7-13 : 115-140 mm), zber, sídlisko, veľkomoravské obdobie, uloženie nálezu PtM v Poprade.

Nálezy

Črep z tela nádoby hnedočiernej farby, zdobený viacnásobnou vlnovkou, robený v ruke; hr. cca 0,90-1,00 cm. Materiál piesčitý, premiešaný drobnými ostrohrannými kamienkami (obr. 66: 3).

Črep z podhrdlia nádoby hnedočiernej farby, zdobený viacnásobnou vlnovkou, robený v ruke; hr. cca 1,00 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 66: 6).

Veľká Lomnica (okr. Poprad)

Na kopci, západne od cesty Poprad - Kežmarok a severne od Červeného potoka (27-34-11, 1 : 10 000, 285-300 : 445-465 mm), zber, sídlisko, veľkomoravské obdobie, uloženie nálezov PtM v Poprade.

Nálezy

Črep s mierne von vyhnutým a zaobleným okrajom, pod ktorým je výzdoba pozostávajúca z dvoch pásov viacnásobnej vlnovky, obtáčaný na kruhu; hr. cca 0,70-0,90 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 65: 16).

Medzi polohou Na kopci a Červeným potokom, v záreze príjazdovej cesty k čistiarni odpadových vôd (VVaK, Mlynica), nález železného predmetu neznámeho účelu (malá sekrovitá hrivna ?) vo vrstve s uhlíkmi a prepálenou hlinou; dĺ. predmetu 16 cm, hr. cca 0,20-0,30 cm (obr. 66: 11).

Veľký Slavkov (okr. Poprad)

Severne od obce, západne od cesty Veľký Slavkov - Nová Lesná (27-33-15, 1 : 10 000, 265-275 : 417-423 mm), zber, sídlisko, veľkomoravské obdobie, uloženie nálezu PtM v Poprade.

Črep z tela nádoby hnedočiernej farby, zdobený dvoma pásmi viacnásobnej vlnovky, robený v ruke; hr. cca 0,80-0,90 cm. Materiál výrazne piesčitý s prímesou sludy a ostrohranných kamienkov (obr. 65: 13).

Vlko (okr. Poprad)

Zadné Levkovské, ľavý breh Horného potoka, západne od kóty 695 (27-34-17, 1 : 10 000, 172-192 : 68-85 mm), zber, sídlisko, veľkomoravské obdobie, uloženie nálezov PtM v Poprade.

Nálezy

Črep s mierne von vyhnutým okrajom hnedočiernej farby, na pleciach zdobený dvoma jednoduchými vlnovkami, obtáčaný na kruhu; hr. cca 0,80-1,00 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 65: 14).

Črep z tela nádoby, na vonkajšej strane a na lome hnedej farby, na vnútorej strane čiernej farby, zdobený viacnásobnou vlnovkou, robený v ruke; hr. črepu cca 0,80-0,90 cm. Materiál piesčitý (obr. 65: 15).

Vrbov (okr. Poprad)

Južne od Slovenskej doliny, severovýchodne od kóty 712, južne od Horného potoka a západne od bezmeného potoka (27-34-17, 1 : 10 000, 125-155 : 140-160 mm), zber, sídlisko, predveľkomoravské a veľkomoravské obdobie, uloženie nálezov PtM v Poprade.

Nálezy

Črep z tela nádoby hnedočiernej farby, zdobený pásmi vrypov a viacnásobnou vlnovkou, robený v ruke; hr. cca 0,90-1,00 cm. Materiál piesčitý, premiešaný ostrohrannými kamienkami a s prímesou sludy (obr. 65: 9).

Črep z tela nádoby hnedočiernej farby, zdobený vrypmi a viacnásobnou vlnovkou, robený v ruke; hr. cca 0,90-1,00 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy a ostrohranných kamienkov (obr. 65: 8).

Črep s poškodeným okrajom šedohnedej farby, zdobený dvoma jednoduchými nepravidelnými vlnovkami, obtáčaný na kruhu; hr. cca 0,90-1,30 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy a pliev (obr. 65: 11).

Črep z tela nádoby, na vonkajšej strane a na lome hnedočervenej farby, na vnútorej strane čiernej farby, zdobený jednoduchou strmou vlnovkou, robený v ruke; hr. cca 0,90-1,00 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy a ostrohranných kamienkov (obr. 65: 1).

Črep z tela nádoby hnedočiernej farby, zdobený viacnásobnou vlnovkou medzi vodorovnými rytnými líniemi, robený v ruke; hr. 1,10 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 65: 6).

Črep z tela nádoby hnedočiernej farby, zdobený viacnásobnou vlnovkou, robený v ruke; hr. 0,70 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 65: 2).

Črep z pliec nádoby hnedočiernej farby, zdobený nepravidelnými zhustenými vlnovkami, robený v ruke; hr. 0,70-0,80 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 65: 5).

Črep z tela nádoby, na vonkajšej strane hnedej farby, na lome a vvnútornej strane čiernej farby, zdobený strmou viacnásobnou vlnovkou, robený v ruke; hr. cca 0,80-0,90 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy a ostrohranných kamienkov (obr. 65: 4).

Črep z tela nádoby, na vonkajšej strane šedohnedej farby, na lome a vvnútornej strane čiernej farby, zdobený viacnásobnou vlnovkou, robený v ruke; hr. cca 0,80-0,90 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 65: 10).

Črep z tela nádoby na vonkajšej strane hnedej farby, na lome a na vvnútornej strane hnedočierne, zdobený viacnásobnou vlnovkou, robený v ruke; hr. črepu 1,10-1,20 cm. Materiál hrubý, výrazne piesčitý s prímesou sludy a ostrohranných kamienkov (obr. 65: 7).

Črep z tela nádoby hnedočiernej farby, zdobený viacnásobnou vlnovkou, robený v ruke; hr. 0,90 cm. Materiál piesčitý s prímesou sludy (obr. 65: 3).

Všetky nálezy sú z povrchových zberov. Z dvadsiatichpiatich črepov sú len štyri okrajové, všetky ostatné sú z tiel nádob. Materiál je u všetkých črepov výrazne premiešaný pieskom, prevažne aj s prímesou sludy. Farba črepov je väčšinou hnédá, resp. hnedočierna. Pochádzajú väčšinou z nádob robených v ruke; len niekoľko črepov je obtáčaných na kruhu. Hrúbka črepov kolíše v rozmedzí od 0,70 do 1,30 cm; najviac je črepov s hr. do 0,90 cm (sedem črepov), šesť črepov je hrubších než 1 cm.

Vo výzdobe keramiky prevažuje viacnásobná vlnovka, ktorá sa vyskytla na troch čreporach aj v kombinácii s vrypmi, urobených radielkom a s vodorovnými rytnými líniemi; menej početnejšia je výzdoba jednoduchou vlnovkou (na štyroch čreporach). Keďže opísané slovanské črepy je problematické bližšie časovo zaradiť, rámcove ich možno zväčša datovať do 9. stor. Medzi najstaršie nálezy, na základe výzdoby materiálu a spôsobu vyhotovenia, patria črepy zdobené viacnásobnou vlnovkou v kombinácii s vrypmi, pripomínajúce keramiku zo slovansko-avarských pohrebišk, časovo spadajúcemu do 8. stor. (obr. 65: 8, 9).

Zachované okrajové črepy majú len mierne von vynutý okraj, nemajú teda profiláciu črepov typickú pre povelkomoravské obdobie. Najmladší je snáď okrajový črep s ústím lievikovite von vynutým, zdobený dvoma jednoduchými vlnovkami, obtáčaný na kruhu; časovo asi patrí ešte do 9. stor. (obr. 65: 14). Bližšie nemožno datovať ani hlinené prasleny, príslušnosť ktorých do slovanského obdobia nie je jednoznačná. Rovnako aj strieborná (?) rolnička (obr. 66: 9a-c), vyskytujúca sa v širokom časovom rozpätí od predvelkomoravskej doby po povelkomoravskú dobu, neumožňuje bližšie časové zaradenie.

Pozoruhodný je železný predmet neznámeho účelu (obr. 66: 11). Nie je vylúčené, že ide o malú sekerovitú hrievu. Podla R. Pleinera, svojou dĺžkou (16 cm) by patrila k malým typom sekerovitých hrievien (Pleinert, R. 1961: Slovanské sekerovité hrievny. Slov. Archeol., 9, s. 405-450, s. 429); je však tenká a nemá prerazený otvor. Jej nálezové okolnosti (nájdená vo vrstve prepálenej hliny a uhlíkov) vylučujú jej novoveké časové zaradenie. Ak sa jedná o sekerovitú hrievnu, je to v poradí už druhý nález v Popradskej kotlinе, nájdený v tesnej blízkosti staršieho nálezu (Kovalčík, R. M. 1975: Nový slovanský nález v Popradskej kotlinе (Velkomoravská železná hrievna). In: Ozveny historie. Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 1-2).

SLAWISCHE FUNDE AUS DEM BEZIRK POPRAD. Regionale Begehung von Lokalitäten im Bezirk Poprad mit gewonnenen slawischen Funden: Jánovce (Abb. 65: 12), Kežmarok, Teil Lúbica (Abb. 66: 10), Poprad, Teil Matejovce (Abb. 64: 1-4; 66: 1, 2, 4, 5, 7, 8), Stráne pod Tatrami (Abb. 66: 9a-c), Katastergrenze von Stráne pod Tatrami - Kežmarok (Abb. 66: 3, 6), Veľká Lomnica (Abb. 65: 16; 66: 11), Veľký Slavkov (Abb. 65: 13), Vlková (Abb. 65: 14, 15), Vrbov (Abb. 65: 1-11). Funde slawischer Scherben und slawischer (?) Spinnwirtel (Poprad, Teil Matejovce - drei ganze und ein Fragment), Fund einer versilberten, bzw. silbernen(?) Klapper (Stráne pod Tatrami) und eines kleinen eisernen Axtbarrens? (Veľká Lomnica). Der Großteil der Scherben ist rahmenhaft in das 9. Jh. einstufbar; nur zwei Scherben in den vor-großmährischen Zeitabschnitt (8. Jh.; Vrbov, Abb. 65: 8-9). Chronologisch nicht empfindlich ist auch die Metallklapper aus dem Kataster der Gemeinde Stráne pod Tatrami (Abb. 66: 9a-c).

Der Eisengegenstand aus dem Gemeindekataster von Velká Lomnica kann mit großem Vorbehalt als Axtbarren betrachtet werden (Abb. 66: 11).

EXPERIMENT V BOROVCIACH

Danica Staššíková - Štukovská

V Borovciach (okr. Trnava), v polohe Chríb (35-32-17, 1 : 10 000, 434-176 mm), priamo na lokalite včasnostredovekého pohrebiska sa od 3. januára 1991 realizuje experiment *in natura*, ktorého cieľom je sledovanie vplyvu organických príloh - konkrétnie najmä dreva - na dekompozíciu (rozklad) kostí. Experiment uskutočňuje Archeologický ústav SAV v Nitre v spolupráci s Drevarskou fakultou TU vo Zvolene. V auguste 1992 sa experiment prvýkrát prerušil. Získanými výsledkami sa potvrdili archeologické pozorovania z pohrebiska o rozhodujúcom vplyve umelo vytvoreného prostredia na dekompozíciu kostí v pôde. V modelovom hrobe experiment pokračuje ďalej v dvoch skrinkách bez zmenených podmienok, ako aj v zmenených podmienkach. Sleduje sa tak časový faktor a upresnenie dosiahnutých výsledkov.

EXPERIMENT IN BOROVCE. Borovce (Bez. Trnava), Lage Chríb. Direkt auf dem frühmittelalterlichen Gräberfeld läuft ein Experiment *in natura* mit dem Ziel, den Einfluß organischer Beigaben (Holz) auf die Dekomposition (Zersetzung) der Knochen zu verfolgen. Das Experiment wurde zum erstenmal im August 1992 unterbrochen. Die Ergebnisse bestätigten den Einfluß des künstlich geschaffenen Milieus auf die Knochendekomposition. Das Experiment im Grabmodell schreitet weiter fort.

ŠIESTA SEZÓNA VÝSKUMU V BOROVCIACH

Danica Staššíková - Štukovská

Borovce (okr. Trnava), Rakovická ulička (35-32-17, 1 : 10 000, 434-176 mm), predstihový záchranný výskum, neolit, sídlisko, fažisko včasného stredoveku, pohrebisko, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Južný okraj intravilanu obce, sprášová terasa nivy Dudváhu, na východnom okraji Trnavskej pahorkatiny, nadmor. v. 160. Súkromné parcely (G. Bajnóczyho, V. Oravca, R. Zervan-Popeku), polná cesta, miestna komunikácia, preskúmaná plocha cca 1200 m².

Výskum sa po dvojročnej prestávke začal uskutočňovať metódou sondáže, v mieste predpokladaného okraja staršej časti pohrebiska (parcela R. Zervan-Popeku a polná cesta), čím sa nadviazalo na doteraz preskúmanú plochu v severozápadnej časti lokality. Súvisie sa preskúmala západná časť pohrebiska, pod asfaltovou trávesinou komunikáciou, kde sa buduje vodovod. Týmto spôsobom sa preskúmala severozápadná časť pohrebiska, t. j. najmladšia časť staršej fázy pochovávania. Zistili sa ďalšie výklenkové hroby, ktoré miestami tvorili skupinky spolu s jednoduchými hrobmi. Okolo jedného výklenkového hrobu sa zistila a preskúmala kruhová kolová konštrukcia. Zvyšky obdobného objektu sa spozorovali ešte okolo ďalšieho hrobu. V obidvoch hroboch boli pochovaní jazdiči s ostrohami.

Nálezy z hrobov sú datované do 8.-9. stor. Časté sú superpozície hrobov s výraznými nálezmi. V predĺženej sonde na polnej ceste sme zachytili zrejme okraj severnej časti pohrebiska.

Na Bajnóczyho parcele, asi 100 m od skúmanej plochy, sme na ploche ohrozenej stavebnou činnosťou zistili len objekty kultúry s lineárной keramikou.

Sondovalo sa aj v južnej, doteraz neskúmanej časti lokality. Výskum sa zameral na Oravcovu parcelu, ohrozenú stavebnou činnosťou, ktorá sa nachádza vo vzdialosti asi 20 m od okraja sku-

piny posledne skúmaných hrobov. Objavili sme základovú ryhu (dĺ. 12 m) drevozemnej stavby s kolovými jamkami. Stavba sa pre ukončenie výskumnej sezóny nepreskúmala. Datovanie objektu je zatiaľ neisté. Najmladšimi nálezmi sú výrazné črepy z mladšej doby rímskej. V blízkosti základovej ryhy (cca 3,00 m) sme zistili hrobovú jamu, pravdepodobne výklenkového hrobu, ktorého výskum sme odložili na budúci rok.

Zvyšky po sídliskovom nadzemnom objekte, tvorenom mohutnými kolmi, sme zistili i v severozápadnej časti pohrebiska medzi výklenkovými hrobmi. K tomuto objektu patrí pravdepodobne aj celý džbánok s plastickým rebrovaním na výduti a uchu. Kultúrna príslušnosť nádoby nie je zatiaľ jasná.

Celkovo sme preskúmali 58 hrobov, z toho 16 výklenkových. Doteraz sa na pohrebisku vykopal 260 hrobov, včítane 72 hrobov s výklenkom.

Z obdobia neolitu (kultúra s lineárной keramikou, želiezovská skupina) sa preskúmalo 32 objektov (hliniská, žlaby, jedna pec s keramikou a štiepanou industriou). Doteraz sa preskúmalo 128 objektov. Zachytili sme i západné pokračovanie žlabu kultúry s lineárной keramikou, ktorý sledujeme už niekoľko sezón. Zistili sme, že žlab sa lomí južným smerom. Žlab sa doteraz preskúmal v dĺžke 58 m.

SECHSTE GRABUNGSSAISON IN BOROVCE. Nach zweijähriger Pause setzte die systematische Rettungsgrabung in Borovce (Bez. Trnava) in der Lage Rakovická ulička fort. Der Schwerpunkt der Grabung richtete sich auf das frühmittelalterliche Körpergräberfeld. Ungefähr 1200 m² Fläche wurde untersucht, auf welcher sich 58 Körpergräber befanden, davon 16 Nischengräber. Insgesamt wurden bisher 260 Gräber abgedeckt, einbezogen 72 Nischergräber. Rund um zwei Nischengräber von Reitern mit Sporen erfaßte man runde oberirdische Konstruktionen. Teilweise untersucht wurde auch eine Fundamentrinne eines Holz-Erde-Baues in 12 m Länge. Es ist ebenfalls nicht ausgeschlossen, daß der Bau mit dem Gräberfeld zusammenhängt. Untersucht wurden auch Reste eines Oberbaues in Gräbersfeldmitte, zu welchem ein bisher kulturell nicht festgestelltes Gefäß gehört. Aus dem Neolithikum (Kultur mit Linear-Keramik) wurden 32 Objekte untersucht, davon ein Ofen. Bisher wurden insgesamt 128 Siedlungsobjekte der angeführten Kultur freigelegt.

NOVÉ PRÍRASTKY MÚZEA V HUMENNOM

Ivana Strakošová

Vlastivedné múzeum v Humennom získalo v r. 1992 do svojich zbierok nové prírastky pochádzajúce zo štyroch lokalít.

1. Brekov (okr. Humenné)

Hradný vrch (38-12-18, 1 : 10 000, 261 : 132 mm), záchranný výskum, hrad, druhá pol. 15. stor. - 17. stor.

Po neodbornom zásahu boli doskúmané priestory nachádzajúce sa v časti paláca vybudovaného po r. 1328 a v juhovýchodnej časti hradu v priestoroch z 15. stor. Nálezy predstavujú zlomky úžitkovej keramiky s farebným črepom, hrncovité nádoby, pokryvky, misky, džbánky (obr. 67: 3-7). Stavebnú keramiku reprezentujú komorové kachlice so štvorcovou čelnou stenou a bohatou výzdobou s rastlinným motívom s viacfarebnou glazúrou alebo bez nej (obr. 67: 11). Tmavozelenú glazúru má rímsovitá kachlica s rastlinno-geometrickým motívom a zlomky s heraldicko-figurálnym motívom. Ďalšiu skupinu nálezov tvoria železné predmety, predovšetkým rôzne stavebné kovania. V menšom množstve bola zastúpená troska a zvieracie kosti.

2. Humenné (okr. Humenné)

Čistička odpadových vôd (M-34-116-B-b, 1 : 25 000, 330 : 363 mm), ojedinelý nález, inundácia Laborca, neskorá doba bronzová.

Bronzová sekera s tulajkou a uškom (obr. 68: 10). Pod zosilneným okrajom je vodorovné rebro, potom nasleduje tvar písmena M. V strede tela je bočná hrana sformovaná do výčnelkov a cez telo sa tiahnu dve vodorovné rebrá. Ostrie je oblúkovite tvarované; dĺ. 9,50 cm, š. 4,00-4,50 cm.

3. Jasenov (okr. Humenné)

Hradný vrch (38-12-19, 1 : 10 000, 180 : 260 mm), predstihový výskum, hrad, 14. stor. novovek.

V tretej výskumnnej sezóne sa pokračovalo vo výkope sondy VIII z r. 1991. Nálezový materiál tvorila úžitková keramika bežných typov a tvarov (obr. 67: 1, 2, 9, 10), kachlice s rastlinným ornamentom, buď bez glazúry alebo s viacfarebnou glazúrou (obr. 68: 2). Našli sa aj železné predmety, predovšetkým klince a rôzne stavebné kovania, militáriá (obr. 67: 8), súčasti odevu, všetko silne poškodené koróziou. Z kostených predmetov uvádzame obloženie zbraní (obr. 67: 12, 13). Medzi nálezmi bola aj strieborná minca denárovej razby, ktorej poškodenie nedovoluje presnejšie dátovanie.

4. Vítazovce (okr. Humenné)

Poloha Grúň (M-34-104-D-c, 1 : 25 000, 212 : 322 mm), záchranný výskum, svah, neolit.

Pri úprave terénu za novostavbou rodinného domu bola nájdená hladená kamenná industria. Následne sme preskúmali zvyšok, pravdepodobne výrobného objektu. Jeho výplň tvorila ilimerizovaná hnedozen. Nálezový materiál predstavovali dva kliny s plochou základňou, oválnym chrbotom, obojsstranne zbrúseným ostrím a plochým tylom bochníkovitého prierezu z piesčitého ilovca (dĺ. 18,50 cm, v. 5,9 cm; obr. 68: 8) a z andezitu (dĺ. 22 cm, š. 6,50 cm, v. 7 cm), tri kamenné brúsky z andezitu a kremence a dva otľkače z rohovca. Štiepanú kamennú industriu zastupovali čepele (obr. 68: 5-7), ústupy a jadrá z obsidiánu a rohovca. Zlomky keramiky (obr. 68: 1, 3, 4, 9) nájdené v objekte majú povrch veľmi skorodovaný a patria hrubostenným zásobnicovým nádobám.

NEUE ZUWÄCHSE IM MUSEUM VON HUMENNÉ. Sie stammen aus mehreren Fundorten im Bezirk Humenné. 1. Brekov, Burg (Abb. 67: 3-7, 11), Funde von Gebrauchs- und Baukeramik, von eisernen Baubeschlägen; Datierung: 2. Hälfte des 15.-17. Jh. 2. Humenné, Einzelfund (Abb. 68: 10), Bronzeaxt mit Tülle und Öse; Datierung: Spätbronzezeit. 3. Jasenov, Burg (Abb. 67: 1, 2, 8-10, 12, 13), Keramik, eiserne Baubeschläge, Militaria, Knochengegenstände; Datierung: 14. Jh. - Neuzeit, 4. Vítazovce, Lage Grün (Abb. 68: 1, 3-9), wahrscheinlich ein Produktionsobjekt, Funde von geglätteter und Spaltindustrie und von Bruchstücken dickwandiger Vorratsgefäß; Datierung: jüngere Steinzeit.

PRIESKUM V CENTRE STROPKOVA

Ivana Strakošová

Stropkov (okr. Svidník), historické jadro mesta (M-34-104-A-d, 1 : 25 000, 270 : 211 mm), výkop kanalizačnej ryhy, 17. stor., uloženie nálezov MÚ v Stropkove (ing. Vateha).

Pri stavebných prácach (približne 60 m od rím.-kat. kostola) v centre Stropkova, bola v hľ. 2 m preťatá pravdepodobne časť fortifikácie. Za kameniou konštrukciou (hr. cca 1 m), poznačenou ohňom, v stene výkopu viditeľný profil priekopy s dnom v hľ. cca 1,80 m. Nálezový materiál tvorila pieskovcová gula a úžitková keramika (obr. 69), zastúpená džbánkami a zlomkami hrncovitých nádob. Lokalita si zaslhuje v budúcnosti dôkladnejší výskum.

BEGEHUNG IM ZENTRUM VON STROPKOV. Bei Bauarbeiten im historischen Stadtkern von Stropkov (Bez. Svidník) wurde wahrscheinlich eine Fortifikation gestört; es handelt sich um eine Steinkonstruktion und einen Graben mit Brandspuren. Keramikfunde aus dem 17. Jh. (Abb. 69).

DRUHÁ ETAPA VÝSKUMU MOHYLY V JANÍKOCH

Etela Studiváková

Janíky, časť Dolné Janíky (okr. Dunajská Streda), Zöldhalom (45-13-07, 1 : 10 000, 485 : 2 mm), doba halštatská, mohyla IV, systematický výskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Terénné práce sa zamerali na preskúmanie násypových vrstiev telesa mohyly v jej východnej polovici (juhovýchodný a severovýchodný kvadrant), a to od úrovne zistenia horného pôdorysu drevenej hrobovej komory (preskúmaná v r. 1991) až po úroveň podložia. Získali sa tak základné profily obidvoch stien východného kontrolného bloku a západné profily južného a severného kontrolného bloku.

Súčasne sa plošne odkrýval priestor za vonkajším obvodom východnej, južnej a čiastočne aj severnej steny hrobovej komory. Tieto plochy boli prekryté súvislou výdrevou. Najvýraznejšia bola plocha za východnou stenou komory, na ktorej sa zistili dve vrstvy výdrevy. Použité boli rôzne druhy reziva (polené kmene, fošne, hrubé dosky). Niektoré z nich mali na koncoch pravouhlé výrezy. Spodná vrstva výdrevy tu ležala na povrchu pochovaného pôdnego horizontu a dosahovala šírku cca 2,60 m. Jednotlivé drevá boli uložené súbežne so stenou hrobovej komory, pričom konce niektorých z nich prečnievali cez nárožia. Rovnakým spôsobom bola vydrenená aj plocha pozdĺž južnej a čiastočne severnej steny s tým rozdielom, že bola prekrytá užšia plocha:

Zvyšky väčších polených kmeňov sa odkryli v rámci severovýchodného kvadrantu. Ležali na úrovni pochovaného pôdnego horizontu a boli situované šikmo k severovýchodnému nárožiu hrobovej komory. Podobná nálezová situácia sa rysuje aj na ploche za juhozápadným nárožím hrobovej komory. Vo výskume západnej polovice telesa mohyly sa bude pokračovať v nasledujúcej sezóne.

ZWEITE GRABUNGSETAPPE IM HÜGELGRAB IV VON JANÍKY. In Janíky, Teil Dolné Janíky (Bez. Dunajská Streda), wurde in der Lage Zöldhalom die Osthälfte der Hügelschüttung flächenmäßig abgedeckt, mit dem Ziel, das grundlegende Profil der Überhügelungsschichten im angeführten Teil zu gewinnen. Zugleich wurden die Flächen mit zusammenhängender Holzumkleidung untersucht, die sich entlang der Süd-, Ost- und Nordwand der rechtwinkligen Grabkammer befanden. Die eigentliche Holzumkleidung bestand aus Halbstämmen, Bohlen und dickeren Brettern. Manche von ihnen hatten deutliche rechtwinklige Ausschnitte an den Enden. Die Hölzer lagen auf dem Niveau des sog. begrabenen Bodenhorizontes, die Enden ragten aus den Ecken der Holzkammer heraus. Die breiteste Holzumkleidung, von 2,60 m Dicke, war hinter der Ostwand der Grabkammer. Die Westhälfte des Hügelgrabes ist unerforscht, aber auch dort skizzieren sich hinter der Grabkammerwand Holzkonstruktionsreste.

NOVOOBJAVENÁ MOHYLA IV V MICHALE NA OSTROVE

Etela Studiváková

Michal na Ostrove (okr. Dunajská Streda), poloha Pri štrkovisku; na starších katastrálnych mapách miestny názov Szeles földék (M-33-144-C-c, 1 : 25 000, 308 : 220 mm), zisťovací výskum, mohyla, doba halštatská, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Mohyla objavená počas prieskumu, ktorý sa uskutočnil na základe údajov v starých mapových podkladoch. Ide o výraznú vyvýšeninu elipsoidného pôdorysu s dlhšou osou v smere Z-V. Najvýraznejšie prevýšenie v teréne je v západnej tretine, kde je umiestnený výškový bod 120,3 m n. v. Centrálnu časť telesa mohyly, nachádzajúcu sa východne od výškového bodu v šírke 1,5-2,0 m a v dĺžke cca 7 m, porušili začiatkom r. 1992 strojovou ťažbou zeminy. Na povrchu porušenej plochy sa nachádza halštatský črepový materiál (z porušeného hrobu?).

Terénný výskum sa zameral na zistenie rozsahu poškodenia objektu, resp. predpokladanej hrobovej komory. V súnde, situovanej do východného susedstva exploatačnej jamy, sme na úrovni tzv. pochovaného pôdneho horizontu zachytili tri objekty.

Približne v strede sondy bola hrobová jama so žiarovým pohrebom. Hrob mal okrúhly pôdorys (priemer 1,08 m) a obsahoval 12 keramických milodarov. Bol ohraničený pravidelným obvodovým žlabom; jeho východná časť zachádzala pod nepreskúmanú plochu.

V severozápadnom nároží sondy sa vybrala výplň zachytenej časti jamy. Obsahovala zvieraci kostru a zdeformovaný masívny železny predmet (sekeru?). V južnej časti sondy sa zachytil pôdorys časti ďalšieho obvodového žlabu, ako aj vrstva so zvyškami zo žiaroviska - pravdepodobne časť ďalšieho hrobu. V násype telesa mohyly v hĺ. 0,86 m od súčasného povrchu terénu a v blízkosti žiarového hrobu sa našiel následný urnový hrob s jedným železným nožom.

Vzhľadom na zjavné odlišnosti pohrebného rítu, v porovnaní s preskúmanými kalenderberskými mohylami zo západnejšej časti Žitného ostrova, bude potrebné mohylo v Michale pri Ostrove preskúmať celú.

NEUENTDECKTES HÜGELGRAB IN MICHAL NA OSTROVE. Feststellungsgrabung in dem durch Lehmabgrabung gestörten Hügelgrab nördlich der Gemeinde Michal na Ostrove (Bez. Dunajská Streda). Auf dem Niveau des sog. begrabenen Bodenhorizontes wurden bei einem Probeschnitt drei hallstattzeitliche Objekte untersucht: ein Brandgrab von kreisförmigem Gründriß, umhügt mit einem Graben, mit 12 Keramikbeigaben; Teil einer Grabgrube mit unvollständigem Skelett eines Tieres und einem Eisengegenstand; Teil eines weiteren Umgehungsgrabens mit einer ausgeprägten Schicht von Resten des Brandplatzes. Nachfolgend wurde in das Hügelgrab ein einfaches Urnengrab mit einem Eisenmesser untergebracht. In einer Exploitationsgrube befand sich eine Menge hallstattzeitlichen Scherbenmaterials. Es wurden offensichtliche Abweichungen im Bestattungsritus im Vergleich zu den untersuchten Kalenderberger Hügelgräbern im Westteil der Schüllinsel erfaßt. Die Grabung ist nicht abgeschlossen.

KOSTROVÉ POZOSTATKY Z RÍMSKEHO HROBU Z BRATISLAVY-RUSOVIEC

Alena Šefčáková

Bratislava, časť Rusovce, Balkánska ulica 220, záchranný výskum Juraj Halagan (AM SNM Bratislava), pohrebisko, doba rímska, uloženie materiálu PM SNM v Bratislave.

Odkrytý jeden hrob datovaný sklenenými nádobami a ramienkovou sponou do druhej pol. 4. stor. V hrobe bol pochovaný muž, vek maturus s robustnou stavbou kostí a mohutným reliéfom svalových úponov, vysoký približne 160 cm.

Z lebky sa zachovalo pomerne dlhé a široké neurokránum, chýba tvár a fragment sánky. Vertikálny obrys lebky je ovoidný, záhlavie stredne vysoké, báza dvakrát klenutá. Glabella je mimoriadne vyvinutá, arcus superciliares klenuté, margo supraorbitalis slabo zaoblené, tubera frontalia a parietalia naznačené, čelo ubiehavé. V sutura lambdoidea naľavo vložená kost, napravo os fonticulorum asteriacum. Na klenutom záhlaví je silno vyvinutá protuberantia occipitalis externa a nuchaélné čiary. Foramen magnum má tvar romboidu, processus mastoidei sú veľmi velké, fossae caninae plynkté. Na fragmentoch robustnej stavby z ľavej strany mandibuly vidno jednoduchý foramen mentale lokalizovaný pod P₂ a evertovaný mandibulárny uhol. Zuby majú značne abradované korunku. Podľa indexov možno lebku zaradiť do kategórií mesokran, ortokran, tapeinokran, metriometop a euenkefal.

Na stavcoch vidno deformačnú spondylózu (2.-4. stupeň) a Schmorlove uzly. Niektoré telá stavcov sú zväčšené a zdeformované, pravdepodobne v dôsledku rozsiahleho zápalového procesu, ktorý postihol zhrubnutím diafýz aj pravý humerus, radius, ulnu, ľavý femur a tibiu. Zhrubnutý

a deformovaný je aj levý prvý metatarsus. Na pravom femure sú v oblasti linea aspera kostné výrastky. Femury sú eurymerne, na pravom je pilaster a tibia euryknemné.

Pri nohách mŕtveho sa našli kostrové zvyšky ďalšieho jedinca, ktorému hrob pravdepodobne patril pred pochovaním už spomínaného muža. Ďalej sa našli dva fragmenty z mandibuly strednej stavby a so stredným reliefom svalových úponov, pravá os zygomaticum, stredne vysoká s nepravidelným povrchom (mohlo by ísť o muža), fragment os parietale, päť stavcov (hrudníkové majú deformačnú spondylózu a Schmorlove uzly), fragmenty rebier, úlomky klavikúl, zlomok lavej skapule, levý poškodený humerus, pravý poškodený radius, fragmenty diafýz femurov s úzkou a vysokou linea aspera (mužský znak) a fragmenty pravej tibie.

Okrem kostrových pozostatkov z obidvoch spomínaných jedincov, ktorí boli asi pochovaní jeden po druhom, rozlíšili sme nadpočetné poškodené časti a úlomky, ktoré k nim nemožno priradiť: úlomok extremitas acromialis lavej(?) klavikuly, úlomok s tuberositas radii (pravý?), diafýzy pravého a levého humera.

SKELETTRESTE AUS EINEM RÖMERZEITLICHEN GRAB IN BRATISLAVA-RUSOVCE. In Bratislava, Teil Rusovce, wurde bei einer Rettungsgrabung ein römerzeitliches Männergrab entdeckt (4. Jh. n. Chr.). Der Mann im Alter Maturus war ungefähr 160 cm hoch, hatte einen robusten Knochenbau mit mächtigem Muskelansatzrelief, an den oberen und unteren Gliedmaßen und an der Wirbelsäule mit Spuren eines starken Entzündungsprozesses, an den Wirbeln eine deformierende Spondylosis und Schmorlknoten. Zu Füßen des Toten lagen Knochen eines weiteren Individuums, wahrscheinlich eines Mannes von mittlerem Körperbau, weiters überzählige Bruchstücke und beschädigte Knochenreste, die nicht den beiden erwähnten Bestatteten angehörten.

GEOFYZIKÁLNA PROSPEKCIÁ V ROKU 1992

Ján Tírpák

Biňa (okr. Nové Zámky)

Dvor kostola Panny Márie (45-42-15, 1 : 10 000, 151 : 95 mm), geofyzikálny prieskum, 13. stor., sídlisko.

Geofyzikálny prieskum sa uskutočnil napravo od kostola Panny Márie s cieľom získať predstavu o odporových pomeroch a vyčleniť miesta s predpokladanými architektonickými zvyškami. Vychádzajúc z uvedenej situácie realizovalo sa odporové profilovanie s dvojelektródovým usporiadáním. Výsledky meraní boli spracované a vyhodnotené vo forme mapy izoohm pomocou grafického programu Surfer (obr. 70).

Z uvedenej mapy izoohm vidno, že zdanlivé merné odpory v rozsahu od 100 do 150 Ohm x m reprezentujú okolité odporové pometry prostredia. V miestach zvýšených hodnôt nad 175 Ohm x m predpokladáme výskyt architektonických zvyškov, patriace pravdepodobne premonštrátskemu kláštoru.

Bratislava, časť Rusovce

Záhrady (44-24-18, 1 : 10 000, 375 : 141 mm), geofyzikálny prieskum, doba rímska, sídlisko.

Úlohou geofyzikálneho merania dvojelektródovým usporiadáním bolo získať predstavu o odporových pomeroch v piatich súkromných záhradách, ohraničených Gerulátskou a Maďarskou ulicou, a na ploche juhozápadne od kostola sv. Magdalény. Ide o miesta, kde sa predpokladá výskyt architektonických zvyškov. Vlastná prospekcia sa uskutočnila na ploche cca 1000 m² s hustotou bodov 1 x 1 m. Výsledky meraní boli spracované vo forme máp izoohm.

Iža, časť Veky Harčáš

Poloha Dunajský hon (45-43-13, 1 : 10 000, 20 : 142 a 27 : 175 mm), geofyzikálny prieskum, doba rímska, sídlisko.

Cieľom geofyzikálnej prospekcie bolo overiť schopnosť metód odporového a elektromagnetického profilovania pri lokalizácii fortifikačných systémov zemných rímskych táborov. Pri mera- niach sme použili prístroj D 3950 od firmy Norma a EM 38 od firmy Geonics. Odporové profilovanie dvojelektródovým usporiadaním sa uskutočnilo v severovýchodnej časti tábora č. 4. Dipólové elektromagnetické profilovanie (horizontálna zložka rovnobežne a kolmo s profilovaním) sa realizovalo v miestach, kde sa nachádzali v tesnej blízkosti dve priekopy (cca 5 m), a to nad prie- kopou v severovýchodnej časti tábora č. 2 a nad priekopou v juhozápadnej časti tábora č. 3. Pres- nejšia lokalizácia táborov je v príspevku K. Kuzmovej a J. Rajtára v tejto ročenke na s. 77-78.

Výsledky odporového profilovania ukázali len veľmi malé odozvy od predpokladaného priebe- hu priekopy tábora č. 4. Výsledky dipólového elektromagnetického profilovania, ktoré sa uskutočni- lo na ploche, kde ornica už bola odvezená, indikovali súčasť existenciu priekop, avšak s rozdielnymi elektrickými vlastnosťami. Kým priekopa tábora č. 2 sa prejavila znížením hodnôt elektrickej vodi- vosti, tak priekopa tábora č. 3 sa prejavila opačne, teda zvýšením miernej vodivosti oproti okolitému prostrediu (obr. 71).

Z uvedených výsledkov vyplýva, že priekopa tábora č. 2 obsahuje menej vody ako priekopa tábora č. 3, alebo vo výplni priekopy tábora č. 2 je menej minerálov železa ako je to v priekope tábora č. 3.

Spišský Štiavnik (okr. Poprad)

Poloha Kaštieľ (37-12-01, 1 : 10 000, 185 : 335 mm), geofyzikálny prieskum, 13. stor., sídlisko.

V miestach zaniknutého stredovekého cisterciátskeho kláštora, teraz parková časť obce, sa rea- lizovalo geofyzikálne meranie. Úlohou bolo precízovala rozsah a polohu pôdorysu základových múrov zo začiatku 13. stor. Vlastné meranie sa uskutočnilo na ploche 4000 m² s hustotou bodov 1 x 1 m dvojelektródovým profilovaním. Z výsledkov meraní bola zostrojená mapa izoohm s priebehom merných odporov v intervale od 80 do 300 Ohm x m. Anomálne zóny s merným odporom nad 120 Ohm x m indikujú zvyšky kláštorných základov. Ide o komplex budov, ktorých súčasťou sú aj základy súčasne stojacej sýpkys.

GEOPHYSICAL PROSPECTION IN THE YEAR 1992. The paper summarizes the results of the geophysical prospecting methods (resistivity and electromagnetic profiling) on four archae- ological sites in Slovakia.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V STUDIENKE

Katarína Tomčíková

Studienka (okr. Senica), Ovesinská (34-42-18, 1 : 10 000, 21: 462 mm), záchranný výskum, doba laténska, tažisko 7.-8. stor., uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Lokalita sa nachádza severne od obce Studienka v oblasti viatych pieskov, na severnom svahu dunovitého útvaru. Počas výskumu boli odkryté tri sídliskové objekty (zahĺbené obydlia s vykurovacím zariadením). Obsahovali zdobený aj nezdobený črepový materiál, fragmenty pražníc, kúsky mazanice a železovinu. Na základe črepového materiálu môžeme skúmané objekty datovať do 7.-8. stor.

Na lokalite boli zistené aj stopy osídlenia zo strednej doby laténskej, čoho dokladom je črepový materiál a zlomok železnej spony.

ARCHÄOLOGISCHE RETTUNGSGRABUNG IN STUDIENKA. Im Gemeindekataster von Stu- dienka (Bez. Senica) wurden drei Siedlungsobjekte aus dem 7.-8. Jh. untersucht. Besiedlungs- spuren auf der Fundstelle aus der mittleren Latènezeit sind durch Scherbenmaterial und ein Eisenfibelfragment nachgewiesen.

NÁLEZISKO Z 8. STOROČIA V MUŽLE-JURSKOM CHLME

Alexander Trugly

Mužla, časť Jurský Chlm (okr. Nové Zámky), piesková vyvýšenina (45-44, 1 : 50 000, 192 : 62 mm), archeologický prieskum, pohrebisko z doby Avarskej ríše, uloženie nálezov PM v Komárne.

V októbri r. 1992 študent Szilárd Mocskos (bytom Čbelce č. 2) doniesol do múzea nádoby, ktoré našiel pri Jurskom Chlme na pieskovej vyvýšenine. Pri prieskume sa zistilo, že na uvedenej lokalite boli zemnými prácami zničené štyri hroby, ktoré sa rysovali v profile pieskoviska. Na mieste sa našli ďalšie črepy a ludské kosti.

Nálezy

1. Žltý hrnček s poškodeným telom a zničeným okrajom, s kruhovitým uškom, vyrobený z jemného materiálu, výborne vypálený, priemer dna 3,00 cm (obr. 72: 1).

2. Sivočierny hrniec s esovite profilovaným hrdlom, zaoblený okraj zdobený pásom vlnoviek, telo zdobia vlnovky a pásy línii, vyhotovený na krahu z drobnozrnného materiálu, dobre vypálený, v. 10,50 cm, priemer ústia 9,00 cm, priemer dna 5,00 cm (obr. 72: 3).

3. Sivý črep z nádoby, z drobnozrnného materiálu, dobre vypálený, okraj a telo zdobené pásom vlnoviek, v. cca 6,50 cm (obr. 72: 2).

Uvedené nálezisko je ďalším dôkazom hustého osídlenia širšieho okolia Štúrova v 7.-8. stor. (napr. Vojnice, Štúrovo, časť Obid, Štúrovo).

FUNDSTELLE AUS DEM 8. JH. IN MUŽLA-JURSKÝ CHLM. Bei der archäologischen Flurbegutachtung der Gemeinde Mužla, Teil Jurský Chlm (Bez. Nové Zámky), kamen Gräber aus dem 8. Jh. zum Vorschein. Aus gestörten Gräbern wurden zwei Gefäße (ein gelber Napf), Scherben und Menschenknochen geborgen (Abb. 72: 1-3). Die Fundstelle ist ein weiterer Beweis über dichte Besiedlung des Umkreises von Štúrovo im 7.-8. Jh. (z. B. Vojnice, Štúrovo-Teil Obid, Štúrovo).

POKRAČOVANIE REVÍZNEHO VÝSKUMU V STUPAVE

Vladimír Turčan

Stupava (okr. Bratislava-vidiek), Kopec (Bratislava-sever, 1 : 50 000, 444 : 137 mm), revízny výskum rímskej stanice, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Revízny výskum pokračoval odkryvaním severozápadnej časti veliteľskej budovy. Odkryli sa miestnosti I-III (podla určenia V. Ondroucha). Zistené jadro budovy; dosiaľ nerozlíšené jednotlivé stavebné fázy a detaily budovania vykurovacích kanálov pod podlahou.

FORTSETZUNG DER REVISIONSGRABUNG IN STUPAVA. Bei der Revisionsgrabung in Stupava (Bez. Bratislava-Land) wurde erneut der NW-Teil des sog. Kommandantengebäudes freigelegt. Es wurden der Kern des Gebäudes, Bauphasen und Heizkanäle festgestellt.

VÝSKUM ENEOLITICKEJ OSADY A DIELNE (VÝROBNÉHO ATELIÉRU) V LUBIŠI

Paweł Valde - Nowak

Jednou z úloh projektu "Prví rolníci a pastieri na oboch stranach Nízkych Beskýd", ktorý je súčasťou dohody o spolupráci medzi Archeologickým ústavom SAV v Nitre a Instytutem Archeologii i Etnologii PAN v Krakove, je štúdium kontextu sídliskovej štruktúry na obidvoch stranach

Nízkych Beskýd a neskoroeneoliticých mohýl, predovšetkým v Ondavskej vrchovine, konkrétnie prostredníctvom výskumu lokalít objavených počas systematického povrchového prieskumu. V roku 1992 sa pre zisťovací výskum vybrala lokalita v Ľubiši (okr. Humenné), ktorú našiel mestný archeológ-amatér S. Horňák, a na ktorej nazbierané niekoľko tisíc kamenných artefaktov.

Lokalita Ľubiša 2 sa nachádza na vrchole kopca (M-34-104-D-d, 1 : 25 000, 200 : 353 mm), ktorý je juhozápadným výbežkom vrchoviny Velká hora (kóta 274,1) v rozvodí Laborca a Ľubišky, necelé 2 km od mohylníka v Brestove (skúmaný tiež v r. 1992; správa je publikovaná v tejto ročenke na s. 39-40).

Vo výkope na ploche 87,5 m² sa nachádzalo veľa kamenných artefaktov (vyskytovali sa už v ornici) zo zelenkastého oligocénneho flanca (niekoľko z drobnozrnitého kvarcitového pieskovca), medzi ktorými prevažovali ústupy a ich zlomky, sporadicky jadrá. Zachytených bolo sedem zahĺbených objektov, z ktorých dva boli preskúmané. Ďalších päť objektov, ktoré sa nachádzali po krajoch výkopu, bolo zdokumentovaných a zasypaných. Prvý zo skúmaných objektov mal nepravidelný oválny tvar (osmičkovitý) s rozmermi približne 4 x 2 m, v priereze korytovitý. Výplň centrálnej časti tvorila tmavočervená hlina, okraje boli sivé. V zásype sa našlo 437 kamenných artefaktov (hlavne ústepov), niekoľko uhlíkov a tri črepy, ktoré svojím charakterom sa hlásia ku kultúre so šnúrovou keramikou.

V druhom objekte šošovicovitého tvaru s rozmermi 1,50 x 0,70 m sa nenašli žiadne nálezy. Odskryté objekty dokladajú prítomnosť osady, v ktorej existovala dielna na výrobu sekier. Zlomok jednej z nich a súčasne pieskovcovitá brúska sa našli v ornici na okraji výkopu. Treba pripomenúť, že črepy a kamenné artefakty z tejto lokality majú svoje analógie v náleزوchoch z mohyly v blízkom Brestove. Preskúmané objekty charakterom svojej výplne výrazne pripomínajú sídliskové objekty kultúry so šnúrovou keramikou na polskej lokalite Przybówka nad Wisłokou na severnej strane Nízkych Beskýd. (Článok z poľskej preložil Pavol Mačala).

AUSGRABUNGEN EINER ÄNEOLITHISCHEN SIEDLUNG UND SILEXWERKSTATT IN ĽUBIŠA. Die Ausgrabung erfolgte im Juni 1992 im Rahmen des slowakisch-polnischen, die älteste Besiedlung der Ackerbauer und Hirten in den Karpaten betreffenden Forschungsprogramms. Die Fundstelle 2 in Lubiša (Bez. Humenné) liegt auf einem Kulminationsrücken auf der Wasserscheide des Laborec-Flusses und des Ľubiška-Baches. Vor den Ausgrabungen hat dort der Amateur S. Horňák einige Tausend Feuersteinartefakte gefunden. Im Laufe der Ausgrabung konstatierte man das Vorkommen weiterer Artefakte, darunter hauptsächlich Abschläge (aus lokalen Oligozängesteinen), die bei der Beilproduktion entstanden sind, sowie eingetiefte Objekte verschiedener Größe, die scheinbar Reste einer Siedlung sind. Sowohl die Siedlung als auch die Beilwerkstatt gehören höchstwahrscheinlich der Kultur mit Schnurkeramik an. Einige hier gefundene kleine Scherben sowie das Silexmaterial haben genaue Gegenstücke im Fundgut aus dem nahe gelegenen Hügelgrab in Brestov wie auch nördlich der Karpaten in Przybówka am Wisłok.

POLYKULTÚRNE SÍDLISKO A POHREBISKÁ VO VELKOM MEDERI

Vladimír Varsík

Veľký Meder (predtým Čalovo; okr. Dunajská Streda), Vámostelek (L-33-12-B-c, 1 : 25 000, 350 : 330 mm), systematický výskum, ľažisko sídlisko z doby rímskej a pohrebisko zo 7.-8. stor., uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Výskum v r. 1992 pokračoval na novootvorených plochách 1/92 a 2/92. Cielom bolo zistiť hustotu a charakter osídlenia v západnej časti lokality, v miestach, kde duna pozvolne klesá do depresie (zaniknuté dunajské rameno) smerom k dnešnej štátnej ceste v smere Veľký Meder-Čičov. Rozmery plôch boli 65 x 10 m a 20 x 10 m, t. j. preskúmalo sa spolu 850 m².

Okrem toho sa uskutočnil povrchový zber v celej, doteraz neskúmanej východnej časti lokality. Ako metodická inšpirácia mi pritom poslúžil tzv. "intensive survey" podla Roman Countryside Project vypracovaný na Univerzite v Ľubline (Editor Novaković, P. 1992: Manual. Ljubljana). Spolu s ôsmimi pracovníkmi v odstupoch 5 m sme prešli plochu 3,4 ha, pričom materiál bol sáčkovany po štvorcoch s rozmermi 35 x 35 m. Okrem niekolika zaujímavých drobných nálezov (bronzové kovanie konského postroja, terra sigillata, rímske sklo, niekoľko kamenných sekier) sme takto finančne nenáročným spôsobom získali pohľad na rozsah a intenzitu osídlenia na neskúmanej časti lokality. Výsledky analýzy podla jednotlivých zastúpených období však presahujú rámc tejto správy.

Na odkrytých plochách sme preskúmali štyri sídliskové objekty z neolitu, ktoré nevybočovali z rámca doterajších pozorovaní. Pozoruhodný bol zlomok štvoruholníkovej keramickej formy, pravdepodobne oltárika, nájdený ako intrúzia v germánskej chate 168/92 (obr. 73: 1). Výnimočný je však najmä nález troch hlinených pintadier v neskoroeneolitickej (skupina Kosihy-Čaka ?) objekte 179/92 (obr. 73: 2-4). Ich pečatidlová časť niesla výzdobu hlbokých rýh v podobe kľukatky, hrebeňovitého vzoru a dvoch trojíc oblúkov, postavených proti sebe. Podobne ako na pintadere z Vrbového (Pavúk, J. 1981: Umenie a život doby kamennej. Bratislava. s. 79, obr. 10) i naše exempláre nesú výrazné stopy po červenom farbive.

Zo sídliskových jám zo strednej doby bronzovej (päť objektov) bol získaný výrazný a početný keramický materiál. Jamy mali kónický prierez a v jednom prípade mal prierez tvar presýpacích hodín. Vyplnené boli odpadom, o čom svedčí ich zvrstvená výplň, obsahujúca prepálenú hlinu, popol a bohaté množstvo rekonštruovatej keramiky. Objekty iného charakteru (okrem sídliskových jám) sa zatial na lokalite z tohto časového obdobia nezistili.

Zo 49 sídliskových objektov preskúmaných v r. 1992 väčšina patrí do doby rímskej (22 objektov), z toho päť predstavuje zahĺbené chaty so stereotypnou 6-kolevou konštrukciou. Len v objekte 153/92, ktorý sa rozmermi radí medzi chaty, sme nezistili kolové jamky, ani iné konštrukčné detaily, odhliadnuc od jazykovitého výbežku, plniaceho zrejme funkciu vchodu. Celkový počet chát sa tým zvýšil na 40. Na západnom okraji plochy 1/92 bol rozsiahly zemník, ktorý snáď signalizuje západnú hranicu osídlenia v dobe rímskej. Podobné germánske zemníky sme totiž v r. 1989 zistili i na severnom okraji osídlenej plochy, v bezprostrednej blízkosti zaniknutého vodného rarnena. Pokial je tento predpoklad správny, mali by sme výskumom zachytené tri okraje germánskeho sídliska. Osídlenie východným smerom, podla výsledkov prieskumu, pokračuje na celej zvyšnej ploche duny (asi 3 ha).

Čo sa týka vnútornej štruktúry germánskeho sídliska, javí sa pravdepodobný predpoklad z r. 1991, že zahĺbené chaty sa radili do oblúkovitých radov (Varsik, V. 1992: Výskum vo Veľkom Mederi v roku 1991. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v roku 1991. Nitra, s. 120-122). Vzájomná vzdialenosť radov bola podla pozorovaní z r. 1992 10-15 m. Tento "voľný" priestor medzi chatami bol vyplňený množstvom kolových jamiek, ktorých časové zaradenie je na polykultúrnej lokalite problematické. Terénnna situácia neposkytla oporu ani pre ich funkčnú interpretáciu. Vzhľadom na ich malé rozmery a často len nepatrné hlbku, predpokladám, že sa skôr jedná o zvyšky rôznych ohrád, resp. len ľahkých prístreškov ako o väčšie nadzemné stavby (konštrukčné kolové jamky v zahľbených chatách boli podstatne hlbšie a väčšie).

Výnimku na lokalite tvorí len sústava kolových jamiek, zistená na ploche 2/92. I keď aj tu je situácia značne neprehľadná a časť kolových jamiek patrí k včasnostredovekej osade, podarilo sa na základe porovnania ich hlbok, rozmerov a výplne vypreparovať pôdorys väčšej kolovej konštrukcie (objekt 157/92). Jej vonkajší pôdorys z troch strán uzatváral plynky žliabok široký 10-20 cm (š. stavby je 8,50-8,70 m, jej dl. nezistená - minimálne 8 m). V takto uzavretom priestore boli dva rady kolových jamiek, hlbokých 30-40 cm, ktoré vytvárali "trojlodnú" konštrukciu. Z jej priestoru sme získali minimum preukazného keramického materiálu. Datovanie objektu do doby rímskej však potvrdzuje stratigrafická subpozícia konštrukcie s pecou 158/92 z 10.-12. stor. a zlomok neglazovaného mortária v jednej z kolových jamiek (obr. 74: 1). V interiéri konštrukcie bola pec (objekt 162-163/92) z konca 2.-3. stor., ktorá však vzhľadom na odlišnú orientáciu nebola zrejme so stavbou súčasná.

Zo staršej fázy germánskeho sídliska možno z drobných nálezov vyzdvihnúť mincu Alexandra Severa a bližšie neurčiteľný denár z 2. stor. (určenie E. Kolníkovej). Na koniec 2.-3. stor. patria i štyri spony - samostrelová spona s vysokým zachycovačom a mladorímske jednodielne spony s hrotoiu nôžkou. Na základe relatívne početného výskytu terra sigillaty z Lezoux a včasného tovaru z Rhein-

zabernu (za určenie ďakujem K. Kuzmovej) možno však počiatky germánskeho sídliska posunúť už pred markomanské vojny.

Kľúčovou situáciou pre riešenie problému záveru germánskej osady bude superpozícia chát 168/92 a 169/92. Zo staršej chaty 168/92 pochádza neskororímska germánska na kruhu točená si-vohnedá misa, zdobená jemnou viacnásobnou vlnovkou (obr. 74: 2) a jedna zo spomenutých jednodielnych spôn s hrotitou nôžkou. Tento súbor patrí podla J. Tejrala na koniec 3. stor., resp. najneskôr do doby okolo roku 300 (TEJRAL, J. 1985: Spätromische und völkerwanderungszeitliche Drehscheibenkeramik in Mähren. Arch. Austr., 69, Wien, s. 105-145, 112). V mladšej chate 169/92 bol relativne chudobný inventár (neskorímsky provinciálny sivý tovar, drobný črep so zelenohnedou glazúrou, nezdobené germánske hrncovité a misovité tvaro), avšak stratigrafická situácia ukazuje, že sídlisko siaha hlbšie do 4. stor., než sa doposiaľ predpokladalo.

V sezóne 1992 bolo preskúmaných ďalších 22 (spolu 124) kostrových hrobov pohrebiska z doby avarskeho kaganátu. Hroby sa sústredovali len na ploche 1/92, kde sa nám zároveň podarilo zachytiť západnú hranicu pochovávania. Zistili sa teda všetky štyri okraje pohrebiska a možno konštatovať, že v tomto období sa pochovávalo len v časti najvyššieho platô a na severnom svahu duny. Celkový počet hrobov odhadujem na cca 250, t. j. asi polovica nekropoly zostáva nepreskúmaná. Úplná odkryvka celého pohrebiska je možná v priebehu dvoch letných sezón.

Väčšina hrobov bola orientovaná v osi SZ-JV, resp. SSZ-JJV. Len dva detské hroby mali opačnú orientáciu v smere JZ-SV. Z rôznych konštrukčných úprav hrobových jám, okrem už doteraz známych (4-kolové konštrukcie, zahĺbeniny pod hlavou a nohami pochovaného, stupňovité zúženie stien) sa ako nôvum dá vyzdvihnuť horizontálny zahrotený výklenok, vyhĺbený po celom obvode do bočných stien hrobovej jamy (obr. 74: 3). Zistený bol v niekoľkých prípadoch v hĺ. 30-80 cm nad dnom. Slúžil pravdepodobne na prekrytie zosunlého drevom. Podobný konštrukčný detail je na Slovensku doposiaľ známy len z Obidu (ústna informácia J. Zábojníka). V nálezovom inventári bol zastúpený stredoavarský horizont a staršie obdobie neskoroavarského horizontu. Medzi nové, z lokality doteraz neznáme nálezy, patria dve plechové kovania v tvare zvieracej hlavičky, na kruhu točená hrncovitá nádoba z okruhu tzv. sivej keramiky a bronzový prsteň s preloženými koncami.

Jedným z cieľov preskúmania plochy 2/92 bolo zistiť, či hrob 107 so železným mečom typu X, odkrytý v r. 1990, je osihoteným hrobom alebo či je súčasťou menšieho pohrebiska. Potvrdila sa druhá alternatíva a v r. 1992 boli preskúmané ďalšie dva hroby (z toho jeden detský), ktoré možno len rámcovo datovať do 10.-12. stor. (nálezy: keramika a železný nožík). Medzi najmladším hrobmi avarskeho pohrebiska a touto malou skupinkou hrobov je priestorový (asi 25-30 m), a podla môjho názoru, i časový hiát (minimálne 100 rokov).

Prekvapením sezóny bolo pomerne silné zastúpené osídlenie horizontu 10.-12. stor. (datovanie sa opiera len o keramický fond; chronologicky citlivé drobné nálezy chýbali). S istotou do tohto obdobia radíme deväť objektov, z toho tri sú zahĺbené chaty.

Chata 152/92 (obr. 73: 5) mala zhruba štvorcový pôdorys a pozdĺž jej dvoch stien boli plytké, 20 cm široké žliabky (doklad zrubovej konštrukcie ?). Piecka, zachytená len na úrovni dna, bola umiestnená mimo vlastného pôdorysu pri severnom rohu chaty. Jej dno bolo vyložené drobnými okruhliakmi a črepmi. Na dlážke chaty boli malé jamky (podobné, chaoticky rozptýlené jamky boli i vo väčšine germánskych chál), vytvárajúce rad, ktorý interiér člení na dve nerovnaké časti (šírka užšej časti bola len 1,20 m).

Chata 170/92 mala až štyri pece, vybiehajúce mimo jej pôdorys. Najlepšie zachovanú konštrukciu mala pec č. 2. Pod tvrdým hnedooranžovým estrichom boli tri súvislo vyložené vrstvy črepov s funkciou akumulovať teplo. Oddelené boli vrstvičkami spraše. Spodná vrstva obsahovala okrem črepov i zlomky sekundárne prepálených tehál. Vstupný otvor do pece uzatvárala tehla postavená na hranu a plochý kameň.

Záverom by som chcel vyzdvihnúť nálezy tehál. Už v predchádzajúcich sezónach sme našli v germánskych objektoch niekolko zlomkov rímskych tehál, resp. boli roztrúsené na skúmanej ploche. Ďalšie tehly sú zo zberu na dune. V niektorých prípadoch boli na tehlách i zvyšky malty.

Obsiahly súbor tehál sme získali i v r. 1992 v objektoch z 10.-12. stor., kde boli tehly použité najmä na dlaždenie dna piecov. Ščasti ide nepochybne o včasnostredovekú produkciu. Niektoré zlomky však svojim charakterom a štruktúrou pripomínali skôr rímske tehly. Toto by mohlo svedčiť pre fakt, že v okolí Veľkého Medera museli existovať ruiny rímskej stavby minimálne do 10. stor. Či

sa však táto architektúra nachádzala na Žitnom ostrove, alebo bola súčasťou jedného z limitných opevnení južne od Dunaja, neodvažujem sa s istotou rozhodnúť. Z dôvodov problému transportu cez Dunaj, a vzhľadom na bažinatý terén Žitného ostrova, by do úvahy prichádzala azda prvá alternatíva.

POLYKULTURELLE SIEDLUNG UND GRÄBERFELDER IN VEĽKÝ MEDER. Fortsetzung der Grabung in Veľký Meder (vorher Čalovo; Bez. Dunajská Streda) auf der Fundstelle in der donaunahen Zone der Schüttinsel. Aus urzeitlichen Phasen wurden Siedlungsgruben aus dem Neolithikum, Spätneolithikum und der mittleren Bronzezeit untersucht. Beachtenswert ist von den Funden eine neolithische viereckige Keramikform (ein kleiner Alter? - Abb. 73: 1) und drei Pintaderen aus dem spätneolithischen Objekt 179 (Abb. 73: 2-4). Mit zwei Schnitten wurde der Westteil einer germanischen Siedlung aus dem 2.-4. Jh. untersucht. Außer eingetieften Sechspfostenhütten repräsentiert sich als Novum auf der Fundstelle ein Pfostenbau mit zwei Pfostenreihen, die eine "dreischiffige" Konstruktion von 8,50 x 8,70 m Br. Bilden (objekt 157). Aus ihr stammt das Bruchstück eines unglasierten Mortariums (Abb. 74: 1). Aufgrund zahlreicher Terra sigillata aus Lezoux und Frühware aus Rheinzabern können die Siedlungsanfänge schon vor den Markomannenkriegen angesetzt werden. Für die Datierung der abschließenden Besiedlungsetappe ist eine Superposition der jungkaiserzeitlichen Hütten 168/92 und 169/92 wichtig. Aus der älteren Hütte 168/92 stammt eine scheibengedrehte germanische Schüssel (Abb. 74: 2) und eine eingliedrige Fibel mit spitzem Fuß. Dieser Fundverband ist in das ausgehende 3. Jh. datierbar. Die jüngere Hütte 169/92 gehört also schon in das 4. Jh. In der Saison 1992 kamen weitere 22 Gräber eines Körpergräberfeldes aus dem 7.-8. Jh. hinzu (insgesamt sind es 124 Gräber). Es wurde der Westrand der Nekropole erfaßt, somit sind alle vier Ränder des Gräberfeldes fixiert und die Gesamtzahl der Gräber kann auf ca. 250 geschätzt werden. In mehreren Gräbern wurde ein interessantes Konstruktionadetail festgestellt - eine entlang des ganzen Umfangs in die Seitenwände der Grabgrube eingearbeitete spitze Nische (Abb. 74: 3). Sie diente wahrscheinlich zur Überdeckung des Toten mit Holz. Im Fundinventar waren der mittelawarenzeitliche Horizont und der ältere Abschnitt des spätawarischen Horizontes vertreten. Ein weiteres kleineres Körpergräberfeld ist in das 10.-12. Jh. datiert (zusammen nur drei Gräber). Funde: Eisenschwert des Typs X, Keramik, ein Messer. Zwischen beiden Gräberfeldern besteht ein räumlicher (25-30 m) und zeitlicher Hiatus (minimal 100 Jahre). Diese kleinere Gräberfeld hängt mit einer zeitlich parallelen Ansiedlung zusammen, in der im J. 1992 drei Hütten (Abb. 73), Ofen und Siedlungsgruben freigelegt wurden.

Beachtenswert sind auch Funde römischer Ziegel. Sie befanden sich teils verstreut auf der Fundstelle, teils in germanischen Hütten. In einigen Fällen hafteten auf ihnen auch Mörtelreste. Im J. 1992 vermehrte sich ihre Zahl durch zerbrochene Ziegel, die man sekundär zur Flasterung von Ofensohlen aus dem 10.-12. Jh. benutzt hat. Daraus geht hervor, daß in der Umgebung der Fundstelle Ruinen eines römischen Gebäudes minimal bis zum 10.-Jh. existiert haben mußten. Obwohl es sich um eine der Limes-Lokalitäten im Raum zwischen Arrabona und Ad Status handeln könnte, dürfte auch in Anbetracht des Transportproblems über die Donau und durch das sumpfige Gelände der Schüttinsel auch nicht die Möglichkeit ausgeschlossen sein, daß der Bau nördlich der Donau zu lokalisieren ist.

ŠIESTA ZÁVEREČNÁ VÝSKUMNÁ SEZÓNA V ZEMIANSKOM PODHRADÍ

Ladislav Veličík - Peter Romšauer

Zemianske Podhradie (predtým súčasť obce Bošáca; okr. Trenčín), poloha Hradišťia (M-33-120-B-c, 1 : 25 000, 170-188 : 322-346 mm), neskora doba bronzová, lužická kultúra, hradisko, zisťovací výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Výskumné práce sa v uplynulej sezóne uskutočnili iba na severnej strane hradiska, na ploche B. Ich cielom bolo dokončiť odkrývku chaty 2/91, ktorá siahala mimo otvorenú plochu, a pre dovšetkým plošnou odkrývkou riešiť príčinu zmeny smeru priebehu telesa valu a overiť hypotézu o existencii vstupu do hradiska z tejto strany.

Rozšírením skúmanej plochy na východnej strane sa podarilo vypracovať a zdokumentovať pomerne zachovalý pôdorys už čiastočne odkrytej chaty 2/91. Objekt bol čiastočne zahĺbený do podložia a vyplnený deštruovanou mazanicou a sýpkou popolovitou hlinou. Po jeho obvode boli zahľbené kolové jamy, vo vnútri sa zistili zvyšky okrúhleho vymazaného ohniska s výstupkom a v severovýchodnej polovici sa zistili stopy po výdostení podlahy objektu.

V severozápadnej časti odkrytej plochy sme sledovali ďalší priebeh telesa valu, ktorý sa v týchto miestach stáča do vnútra areálu hradiska. Po rozšírení minuloročnej plochy severným a západným smerom sme zachytili jeho koniec. Teleso valu sa v týchto miestach postupne splošťovalo a bolo ukončené bez výraznejších stôp akejkolvek konštrukcie. V jeho okolí sa na rôznych úrovniach zistili zoskupenia kameňov, ktoré čiastočne pochádzali zo zosuvu z priliehajúceho svahu alebo z objektov v blízkom okolí. Až tesne nad úrovňou podložia sme narazili na súvislú, približne vodorovnú vrstvu menších kameňov, ktorú pracovne interpretujeme ako dlažbu, resp. vydlaždenie vstupu do hradiska. Celková nálezová situácia v týchto miestach sice priprúšta existenciu vstupu do hradiska, ale neziskali sme žiadne presvedčivé údaje o konštrukcii brány. Zložitú terénnu situáciu skomplikoval aj výskyt ďalšieho, silne prepáleného a deštruovaného umelého násypu z hliny a kameňov, ktorým bol prehradený pôvodný vchod do hradiska.

Po odstránení zvyškov deštruovaného opevnenia sa na skúmanej ploche zistili zvyšky ďalších sídliskových objektov, ktoré boli čiastočne zahĺbené do podložia. V dvoch prípadoch išlo o torzá ďalších chát, ktoré boli porušené neskoršími stavebnými úpravami. V najexponovanejšom mieste sa však podarilo vypracovať ucelený pôdorys chaty s vymazaným ohniskom a deviatimi kolovými jami, rozmiestnenými po jej obvode. Zrejme danosť terénu zapríčinila, že tieto chaty už nesledovali linu chát odkrytých v minulej sezóne.

Výsledky tohtoročného výskumu potvrdili aj na tejto strane hradiska viacfázovú výstavbu i zá stavbu, ktorá zodpovedá situácii zistenej v reze valom na protilehlnej strane. Nálezová situácia dokumentuje aj existenciu viacerých stavebných fáz, ktoré ako predpokladáme, bude možné doložiť pomerne bohatým nálezovým inverzárom.

ABSCHLIESSENDE SECHSTE GRABUNGSSAISON IN ZEMIÁNSKE PODHRADIE. Das Ziel der diesjährigen Abdeckung des Burgwalls der Lausitzer Kultur in Zemianske Podhradie (vorher Gemeindeteil von Bošáca; Bez. Trenčín) war die Beendigung der Freilegung der Hütte 2/91 und die Feststellung der Ursache der Richtungsänderung des Wallverlaufes wie auch die Beglaubigung der Hypothese über die Existenz eines NO-Eingangs in die Burgwallanlage. Nach der Ausweitung der offenen Fläche aus der vorherigen Saison ist es gelungen, das Ende des nach innen abgebogenen Wallkörpers freizulegen, der allmählich flacher wurde und ohne ausgeprägtere Konstruktionsspuren endete. In seiner Umgebung wurde eine mit kleineren Steinen gepflasterten Fläche festgestellt, die offenbar den Eingang der Kommunikation in den Burgwall bildete. In der weiteren Etappe wurde dieser Eingang von der Außenseite mit einer künstlichen Aufschüttung aus Lehm und Steinen abgeriegelt, die Spuren eines starken Brandes aufwies. Nach Entfernung der hängenden Schichten konsulierte man im exponiertesten Teil dieser Lage, im Raum des vorausgesetzten Eingangs, Reste dreier weiterer Hütten, von denen eine den ganzen Grundriß erhalten hatte. Ähnlich wie in den vorangehenden Fällen, handelte es sich auch hier um einen Pfostenbau mit lehmverstrichener Feuerstelle von kreisförmigem Grundriß. Der festgestellte Befund in diesem Teil des Burgwalls bestätigte ebenfalls einen mehrphasigen, bereits im Schnitt auf der entgegengesetzten Seite des Burgwalls festgestellten Aufbau, der auch durch Fundinventar belegbar sein wird.

DRUHÁ SEZÓNA VÝSKUMU NEOLITICKÉHO SÍDLISKA V ZALUŽICIACH

Marián Vizdal

Zalužice, časť Malé Zalužice (okr. Michalovce), Blatá (38-14-15, 1 : 10 000, 23 : 112 mm), záchranný výskum, sídlisko, skupina Szatmár, uloženie nálezov v študijnej zbierke KDaA FF UPJŠ v Prešove.

V jesenných mesiacoch (september, október) r. 1992 pokračoval pri zníženej hladine Zemplínskej Šíravy záchranný výskum sídliska z obdobia starého neolitu. V roku 1991 sa podarilo odkryť objekty 1/91 a 5/91, pričom sa zistili a čiastočne preskúmali objekty 2/91 a 3/91, nachádzajúce sa 60 m východne. Práce sa preto zamerali na tento priestor sídliska, v ktorom sa rozlíšili ďalšie objekty - I/92 a II/92. Skúmané plochy sa nachádzali v bezprostrednom okolí objektov (obr. 75). Objekty 2/91, 3/91 a I/92 boli dlhšou osou orientované v smere V-Z. Na základe pôdorysu, členenia a inventára ich možno hodnotiť ako sídliskové jamy s kotlovitými stenami, ktoré prechádzajú v zaoblené dná.

Objekt 3/91

Dvojdielna sídlisková jama (obr. 76). Prvá časť bola tvorená oválnou jamou s rozmermi 6,65 x 2,30 m. Na východnej strane bola oddelená úzkou stienkou od druhej, približne okrúhlej jamy s priemerom 2,10-1,70 m. Zaoblené dno je v hĺ. 70 cm. Prvá časť objektu sa člení na dve hĺbkovo rozdielne časti. V strede západnej časti sa nachádzala okrúhlá jama s priemerom 1,05 m a s hĺ. 1,00 m, v ktorej bola zapustená menšia hrncovitá zásobnica (obr. 78: 5). Črepový materiál z výplne objektu 3/91 bol svojím charakterom blízky nálezu z objektu 1/91. Čierne malovaný ornament sa nachádzal najmä na tenkostennej keramike (obr. 77: 2; 78: 2). Na vnútornej stene črepov sa zriedkavo zistil aj plošný čierny náter. S ďalšími výzdobnými technikami sa stretávame najmä na hrubšej a hrubostennej keramike. Ide o jamkovanie na hrubostennej keramike (obr. 77: 1) a výčnelky zastúpené najmä nízkymi kuželovitými tvarmi, umiestnenými v dvojiciach. Zriedkavejšie sú bochníkovité (obr. 78: 1) a valcovité výčnelky (obr. 78: 4). V jednom prípade je doložená plastická výzdoba (obr. 78: 3). Hrubostenná hrncovitá nádoba je zdobená ostrými šikmými zárezmi, usporiadanými pod ústím do krokvicového útvaru. Na viacerých črepech sa stretávame so zahľadzovaním výzdoby i povrchu (obr. 77: 1; 78: 3, 5).

Z keramických tvarov sa v objekte 3/91, okrem už spomenutej hrncovitej zásobnice, zistili misy so štvoruholovým ústím, misy na dutých nožkach, baňaté vázy so štvoruholou modeláciou tela a hrnce.

Objekt II/92.

Maximálne rozmery preskúmanej časti objektu s nepravidelným oválnym pôdorysom sú 3,70 x 3,00 m. Jama je dlhšou osou orientovaná v smere JV-SZ. Nerovné dno je v hĺ. 0,50-0,65 cm. Črepy sa nenašli.

Na základe predbežnej analýzy črepového materiálu, pochádzajúceho zo skúmaných objektov v Zalužiciach, je možné uvažovať o dvoch na seba nadvážujúcich časových horizontoch. Na mysi máme skupinu Szatmár a skupinu Kopčany.

ZWEITE GRABUNGSSAISON DER NEOLITHISCHEN SIEDLUNG IN ZALUŽICE. Nach der Senkung des Spiegels der Stauanlage Zemplínska Šírava in den Herbstmonaten des J. 1992 konnte die Rettungsgrabung der frühneolithischen Siedlung in Zalužice, Teil Malé Zalužice (Bez. Michalovce) fortgesetzt werden. Die Arbeiten konzentrierten sich auf den Ostrand der Fundstelle, wo bereits in den vorangehenden Saisons die Objekte 2/91 und 3/91 festgestellt worden sind. Bei den Arbeiten wurden die weiteren Objekte I/92 und II/92 entdeckt (Abb. 75). Die Siedlungsgruben waren mit der Längsachse O-W orientiert. Objekt 3/91. Zweiteiliges Siedlungsobjekt (Abb. 76). In der Mitte des Westteiles befand sich eine runde Grube von 1,05 m Dm. und 1,00 m T. Sie enthielt ein kleineres topfförmiges Vorratsgefäß (Abb. 78: 5). Das schwarzgemalte Ornament war auf dünnwandiger Keramik appliziert (Abb. 77: 1; 78: 2). Man erfasste auch einen schwarzen Anstrich an der Innenwandung. Die dickwandige Keramik mit Grübchen verziert (Abb. 77: 1). Die Buckel wiesen konische, brotlaibförmige (Abb. 78: 1)

und zylindrische Formen auf (Abb. 78: 4). Auch plastische Verzierung ist belegt (Abb. 78: 3). Mehrere Scherben halten geglättete Oberfläche (Abb. 77: 1; 78: 3, 5): Objekt II/92. Unregelmäßig ovale, fundleere Grube mit der Orientierung SO-NW. Die Keramik aus den untersuchten Objekten in Zalužice gehört zur Szatmár- und Kopčany-Gruppe.

SÍDLISKOVÝ NEOLITICKÝ OBJEKT V ZBUDZI

Marián Vizda I

Zbudza (okr. Michalovce), lavobrežná terasa Laborca (38-14-09, 1 : 10 000, 330 : 28 mm), záchranný výskum, kultúra s východnou lineárhou keramikou, uloženie nálezov v študijnej zbierke KDaA FF UPJŠ v Prešove.

G. Soták zistil v profile vybagrovanej jamy pre odpad, na okraji lavobrežnej terasy Laborca, neolitickej objekt, črtajúci sa tmavou výplňou v dĺ. 4,20 m.

Pri záchrannom výskume sa podarilo sledovať priebeh profilu objektu, orientovaného dĺžšou osou v smere J-S. Steny objektu sa kotlovali k pomerne rovnému dnu v hĺ. 1,35 m. V dôsledku zavážania priestoru odpadom sa objekt 1/92 nepodarilo preskúmať celý.

Z výplne objektu 1/92 sa vyzdvihlo 835 črepov s korodovaným povrhom. Len zriedkavo sa podarilo rozoznať čierne maľované ornamenty (obr. 79: 2-4), ojedinele v kombinácii s rytým ornamentom (obr. 79: 6). Vedľa dvojic pologulovitých výčnelkov sa sporadicke objavujú vypukliny vyláčané z vnútornej strany nádoby (obr. 79: 1) a zobákovité výčnelky na ústí nádob (obr. 79: 10). Častý je i výskyt zlomkov nádob na dutých nôžkach; zdobené sú rytým ornamentom (obr. 79: 13), ktorý bol pôvodne kombinovaný s čierrou malbou. Našli sa aj črepy z mis so štvoruholníkovite formovaným ústím, zdobené rytým ornamentom (obr. 79: 5) a hrubšie črepy z hrncovitých nádob s ojedinelými ryhami (obr. 79: 14). Zriedkavá je aj žliabkovaná výzdoba (obr. 79: 12). Jamkovanie sa vyskytuje na hrubšej a hrubostennej keramike v podobne zdvojených jamôk. Na hrubostenných okrajových čreporach sa jamkovanie vyskytuje spolu s rytou krokvicovou výzdobou.

Podobne ako v objekte z r. 1985, aj v objekte 1/92 je doložený výskyt drobných hlinených výrobkov. Okrem fragmentov hlinených náramkov sa zistili časti hlineneho náhrdelníka zloženého z prevŕtaných gulovitých korálikov (obr. 79: 9), prstencov (obr. 79: 8) a hlinených záveskov v podobe kančich klov, ojedinele zdobených rytými líniemi (obr. 79: 11). Skupinu drobnotvarej keramiky dopĺňa mirialúrna nádobka na nôžke (obr. 79: 7, v. 2,40 cm). K inventáru objektu 1/92 patrí tiež obsidiánová industria (214 ks), väčšinou v podobe drobnotvarých úštepor. Zriedkavo sa vyskytli jadrá, ako aj funkčné čepelovité nástroje.

Oobjavená sídlisková jama 1/92 sa nachádza 60 m západne od objektu z r. 1985. Objekt 1/92 na základe typológie keramiky a jej výzdoby datujeme do stredného stupňa kultúry s východnou lineárhou keramikou.

NEOLITHISCHES SIEDLUNGSOBJEKT IN ZBUDZA. In Zbudza (Bez. Michalovce) konstatierte man im Profil einer Baggergrube am Rand der linksseitigen Laborec-Terrasse das neolithische Objekt 1/92. Die Siedlungsgrube war mit der Längsachse S-N orientiert, hatte kesselförmige Wände, die sich zur verhältnismäßig geraden Sohle in 135 cm Tiefe senkten. Aus der Füllerde des Objektes 1/92 barg man 835 Scherben mit korrodierter Oberfläche. Selten konnten schwarzgemalte Ornamente erkannt werden (Abb. 79: 2-4), die vereinzelt mit Ritzornament kombiniert waren (Abb. 79: 6). Belegt sind von der Innenseite der Gefäßwandung herausgedrückte Buckel (Abb. 79: 1) und schnabelförmige Fortsätze an den Gefäßmündungen (Abb. 79: 10). Häufig erschienen Bruchstücke von Hohlfußgefäßen mit geritztem lappensörmigem Ornament (Abb. 79: 13), Scherben von Schüsseln mit viereckiger Mündung (Abb. 79: 5). Auf mittelmäßig dicken Scherben kamen selbständige Ritzlinien vor (Abb. 79: 14). Kannelierte Verzierung war selten (Abb. 79: 12). Auf dickwandigen Randscherben erschienen Grübchen zusammen mit geritztem Sparrenmuster. Im Objekt 1/92 kamen auch kleine Tonerzeugnisse vor.

Durchbohrte Kugelperlen (Abb. 79: 9), Ringformen (Abb. 79: 8), tönerne Anhänger in Form von Eberhauern (Abb. 79: 11) repräsentieren den Teil einer Keramikhalskette. Ergänzt wird die Gruppe der kleinförmigen Keramik durch ein Miniaturgefäß mit Standfuß (Abb. 79: 7; H. 2,40 cm). Das Inventar des Objektes 1/92 bilden auch 214 Stück Obsidianindustrie. Seine Datierung ist durch die Verzierung und Formen der Scherben in die mittlere Stufe der Kultur mit östlicher Linearkeramik gesichert.

SÍDLISKO BOŠÁCKEJ SKUPINY V MALÝCH BIELICIACH

Egon Wiedermann

Malé Bielice (okr. Topoľčany), intravilán obce (35-42-06, 1 : 10 000, 411 : 205 mm), mladý neolit, sídlisko, prieskum, uloženie nálezov VM v Topoľčanoch.

Prieskum realizovaný na jeseň 1992 bol zameraný na sledovanie štruktúry osídlenia kvartérnych travertínov strednej Nitry. Geologicky a geomorfologicky príbuzné tri objekty tohto druhu (Oponece, Krásno, Malé Bielice) sú geograficky viazané na okrajové polohy Nitrianskej nívy. Kým v prvých dvoch prípadoch bolo už dávnejšie známe neskoroeneoliticke osídlenie (Oponece, Krásno), v Malých Bieliciach túto skutočnosť potvrdil uvedený prieskum. Skúmanie vzájomnej väzby bošáckeho osídlenia s teplovodným travertínovým prostredím, ako aj interpretácia tohto vzťahu vyžaduje podrobnejšie interdisciplinárne štúdium.

Sídlisko bošáckej skupiny v Malých Bieliciach leží na chrbáte travertínového masívu, exponovaného na východ do inundácie Nitry, nad hlavnou komunikáciou Topoľčany-Partizánske. V tesnej blízkosti lokality (nie je vylúčené, že aj na jej časti) stojí dnes budova hvezdárne. Miestnym občanom však nie je známe, či sa pri jej výstavbe objavil aj archeologický materiál.

Zozbieraný črepový materiál pochádza z najvyššieho bodu masívu (budova hvezdárne je situovaná nižšie) a aj napriek jeho torzovitosti ho možno relatívne presne určiť. Analogický materiál poskytuje polykulturné sídlisko v Hajnej Novej Vsi, ktoré v r. 1982-1989 skúmal autor príspevku.

Nálezy z Malých Bielic neprezentujú typickú škálu bošáckej keramiky (chyba rytá, vtlačovaná a plastická výzdoba), avšak majú charakteristický slamovaný povrch. Prevažujú tenkostenné črepy hnedej a okrovohnedej farby. Keramický súbor dopĺňa okraj nádoby s nevýraznou vnútornou obvodovou hranou a zlomok pásikového ucha.

Z hľadiska komplexnosti informácií o predmetnej lokalite bude v budúcnosti nevyhnutné opakovat zberové akcie. Nálezisko v Malých Bieliciach je jedným z najsevernejších sídlisk bošáckej skupiny v Ponitri. Leží v oblasti prechodu z Nitrianskej do Bánovskej pahorkatiny, na okraji regiónu, ktorý kultúrno-historicky inklinuje k Považiu (Bánovecko). Malé Bielice reprezentujú jedno z okrajových sídlísk bošáckej oikumeny na strednom Ponitri, pričom ďalšie lokality možno očakávať v regióne južného, resp. juhozápadného povodia Bebravy, teda z oblasti, ktorá integruje vývoj Považia a Ponitria.

SIEDLUNG DER BOŠÁCA-GRUPPE IN MALÉ BIELICE. Die neuentdeckte Bošáca-Siedlung in Malé Bielice (Bez. Topoľčany) liegt am Rücken eines Travertinmassivs. Das aufgelesene Scherbenmaterial enthält keine typischen Elemente der Bošáca-Keramik (es fehlt eingeritzte, eingedrückte und plastische Verzierung), doch disponiert es über Scherben mit besenstrichverzierter Oberfläche. Die angeführte Siedlung repräsentiert die nördliche Ökumene der Bošáca-Gruppe im Nitratál.

STREDOVEKÁ KERAMIKA Z PRESELIAN

Egon Wiedermann

Preselany (okr. Topoľčany), intravilán obce (35-43-07, 1 : 10 000, 276 : 78 mm), vrcholný a neskôr stredovek (15.-16. stor.), záchranná akcia, náhodný nález, uloženie nálezov VM v Topoľčanoch.

J. Šiška z Preselian odovzdal do Vlastivedného múzea v Topoľčanoch bohatý súbor stredovekého črepového materiálu. Keramika pochádza z rovnomennej obce a darca ju zistil pri výkope pivnice, v humne jeho rodinného domu.

Miesto nálezu leží na plochej pravobrežnej nive rieky Nitry, na západnom okraji obce, ktorý tvorí súvislá sieť novostavieb. Staré jadro obce sa sústreduje východne od náleziska do blízkosti koryta rieky.

Keramickej inventár bol vyzdvihnutý z hľ. cca 2 m a predstavuje dva výrazné druhy. Tenkostenné, výborne vypálené šedomodré črepy prevažujú nad bledohnedými. K nim patria takmer vodorovne von vyhnuté okraje a tanierovitá nádoba s plastickou značkou na dne (štvorec vo vnútri s kosoštvorcovom a uhlopriečkami). Masívna hrubostenná keramika okrovej farby je zdobená širokými obvodovými žliabkami.

Uvedené nálezy korešpondujú so staršími, ktoré boli zistené už v minulosti v tesnej blízkosti popisovaného náleziska. Kým skôr objavené majú archaickejší ráz a sú datované do 12.-13. stor., tohtoročné nálezy predstavujú chronologicky mladší inventár z 15.-16. stor. Za povšimnutie stojí aj lokalizácia oboch nálezisk (hranica intravilánu a extravilánu obce), predovšetkým z hľadiska vývoja sídliskového teritória obce.

MITTELALTERLICHE KERAMIK AUS PRESELANY. Das bei der Ausschachtung eines Kellers in der Gemeinde Preselany (Bez. Topoľčany) geborgene Scherbenmaterial besteht aus Keramik, die eine relative Variabilität aufweist (15.-16. Jh.), es korrespondiert mit älteren Funden in der Gemeinde. Bedeutsam kann der Fundplatz (Westrand der Gemeinde) hinsichtlich der Feststellung der Entwicklung des Siedlungsareals von Preselany sein.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V BRATISLAVE NA PARTIZÁNSKEJ ULIČI 6

Lev Zachar

Bratislava, Partizánska ul. 6, parcela 1466/2 (9-0/132, 1 : 500, 210 : 500 mm), neskôr doba laténska, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

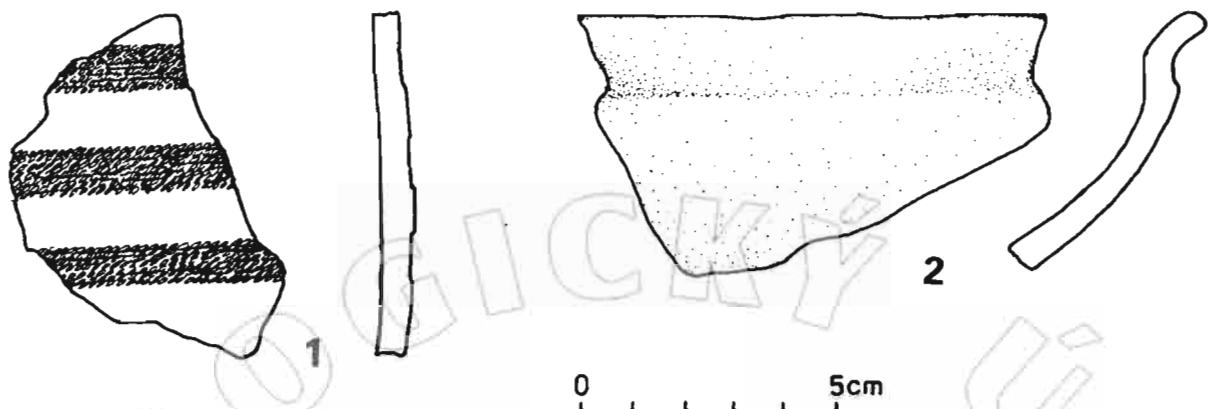
Východne orientovaná svahová terasa, v súčasnosti upravená zástavbou.

Pri obhliadke výkopových prác pre výťahovú šachtu, na parcele 1466/2 bola porušená zásobná jama s približne obráteným lievokovitým profilom, vyplnená kultúrnou zeminou premiešanou neskorolaténskym črepovým materiálom. Na temer vodorovnom dne zásobnej jamy, využitej, ako to dokazuje zásyp, na uskladňovanie odpadu, sa našiel zlomok a celá doska rotačného žarnova.

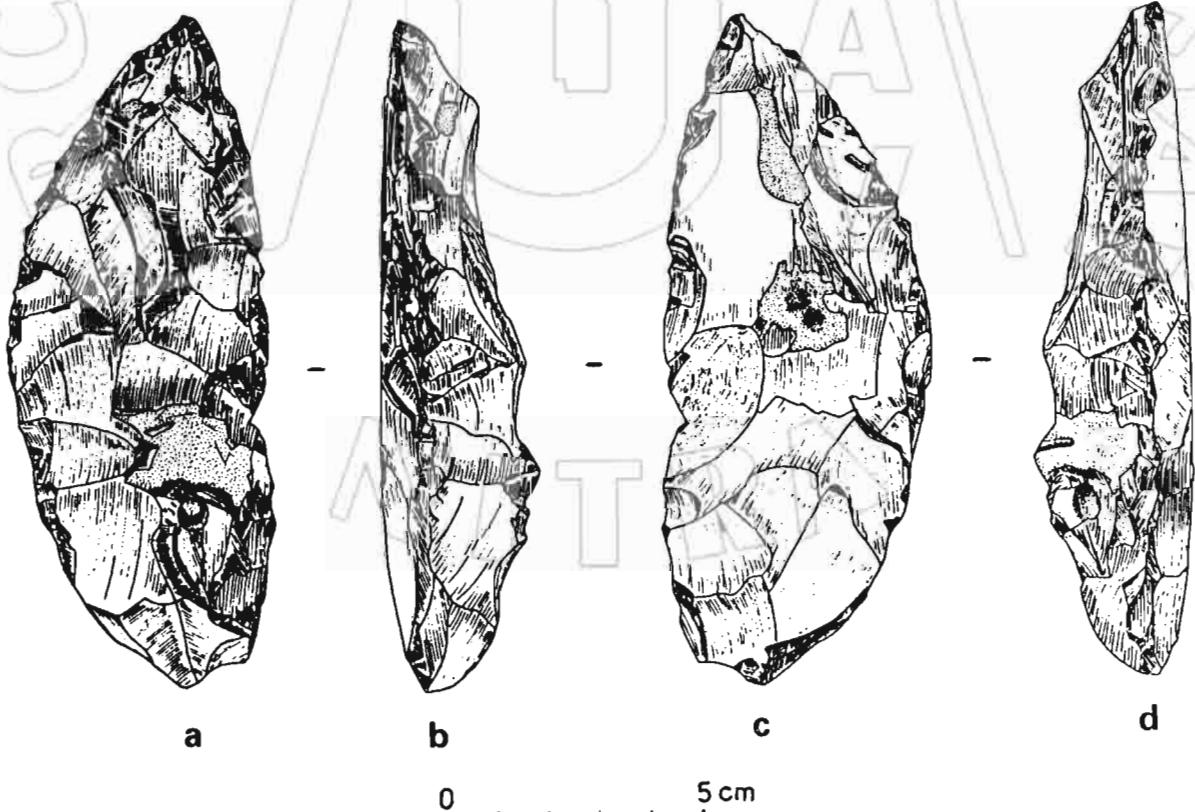
RETTUNGSGRABUNG IN BRATISLAVA IN DER GASSE PARTIZÁNSKA ULICA 6. In Bratislava wurde auf der Gasse Partizánska ul. 6 durch Ausschachtungsarbeite eine Vorratsgrube gestört. Aus der Verschüttung des spätlateinischen Objektes stammt ein Bruchstück und der ganze Läuferstein eines Drehmahlsteins.

SKRATKY NÁZVOV PRACOVÍSK

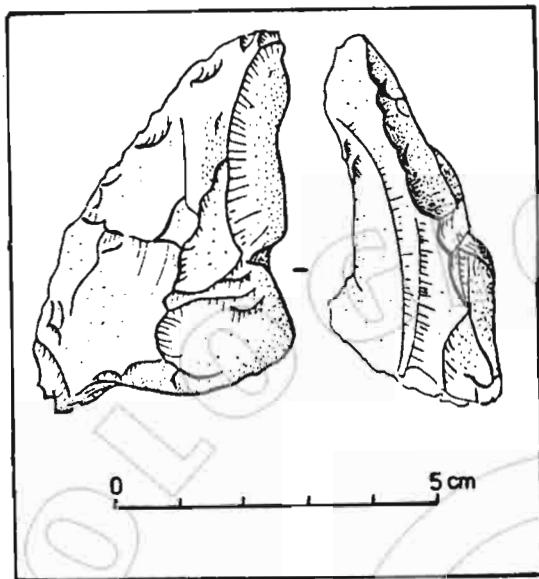
AM SNM	Archeologické múzeum Slovenského národného múzea
AÚ SAV	Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied
BM	Balneologicke múzeum
FF UPJŠ	Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika
GM	Gemerské múzeum
KDaA FF UPJŠ	Katedra dejín a archívnictva Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika
MM	Mestské múzeum
MÚ	Mestský úrad
MÚOP	Mestský ústav ochrany pamiatok
NM	Nitrianske múzeum
PZ SR	Policajný zbor Slovenskej republiky
PtM	Podtatranské múzeum
PM	Podunajské múzeum
PAN	Polska Akademia Nauk
PvM	Považské múzeum
PM SNM	Prírodovedné múzeum Slovenského národného múzea
SBM	Slovenské banské múzeum
SÚPS	Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti
SM	Stredoslovenské múzeum
TU	Technická univerzita
TkM	Tekovské múzeum
TM	Trenčianske múzeum
UJ	Universytet Jagielloński
VM	Vlastivedné múzeum
VsM	Východoslovenské múzeum
VVaK	Východoslovenské vodárne a kanalizácie
VPS AÚ SAV	Vysunuté pracovné stredisko Archeologickeho ústavu Slovenskej akadémie vied
ZhM	Záhorské múzeum

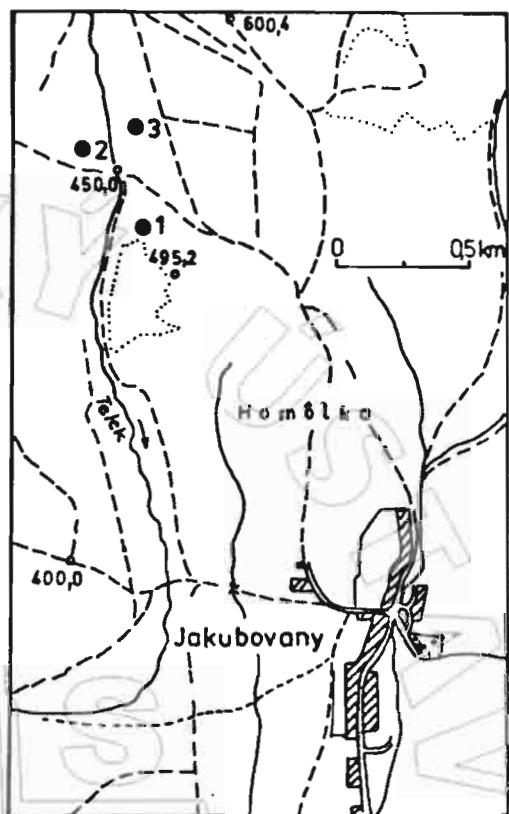
Obr. 1. Výber keramiky. 1-2 - Vištuk; 3 - Abrahám. (J. Bartík - J. Štrbík, s. 21.)

Obr. 2. Veľký Šariš (Bikoš VI). Stredopaleolitický dvojlíčny pástný klin. (L. Bánesz - M. Vizdal, s. 22.)

Obr. 3. Kráľ, časť Riečka. Driapadlovitý úštep. (J. Bárta - K. Marková, s. 23.)

1

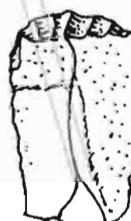
2

3

4

5

a

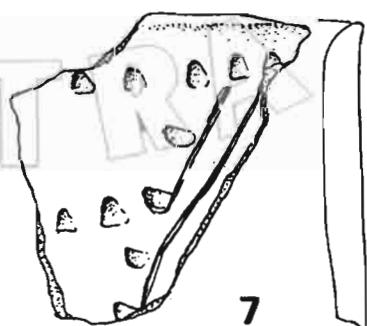
0 5 cm

b

0 5cm

6

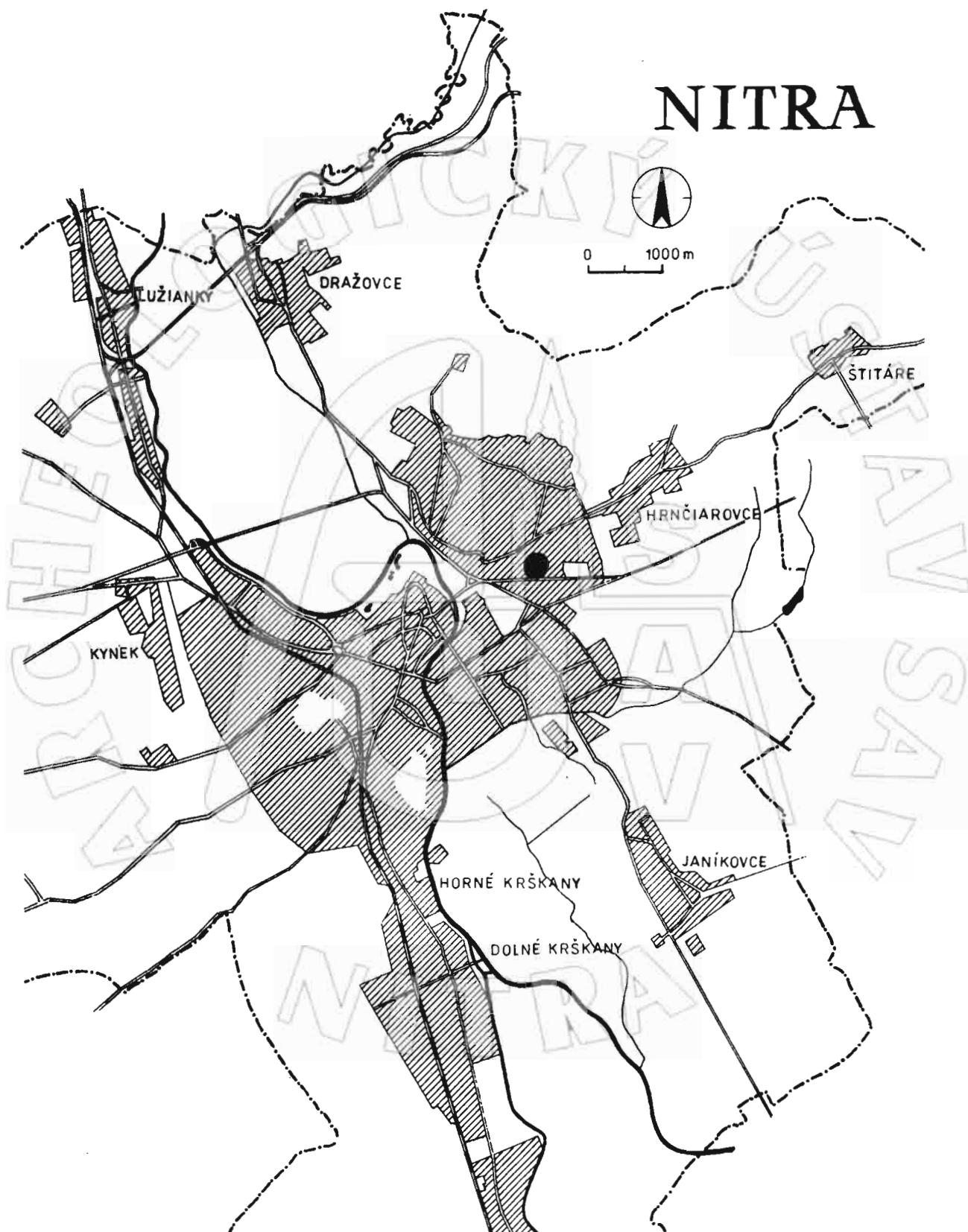
7

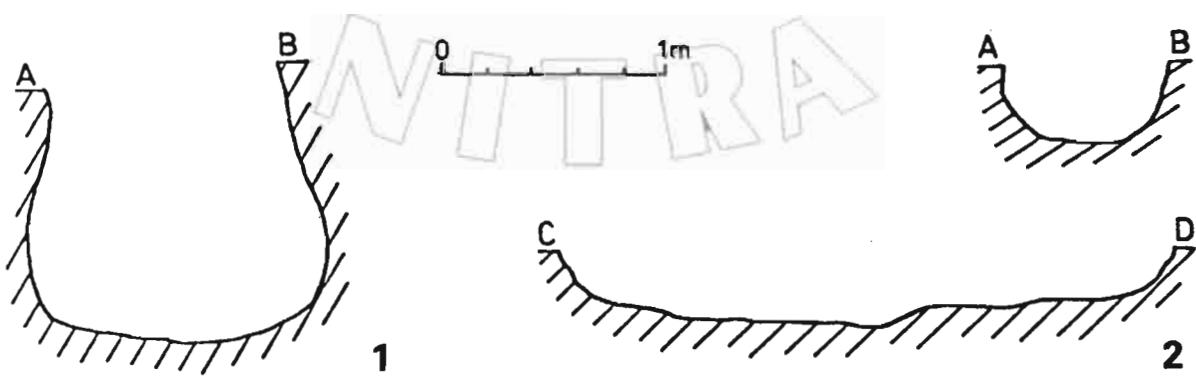
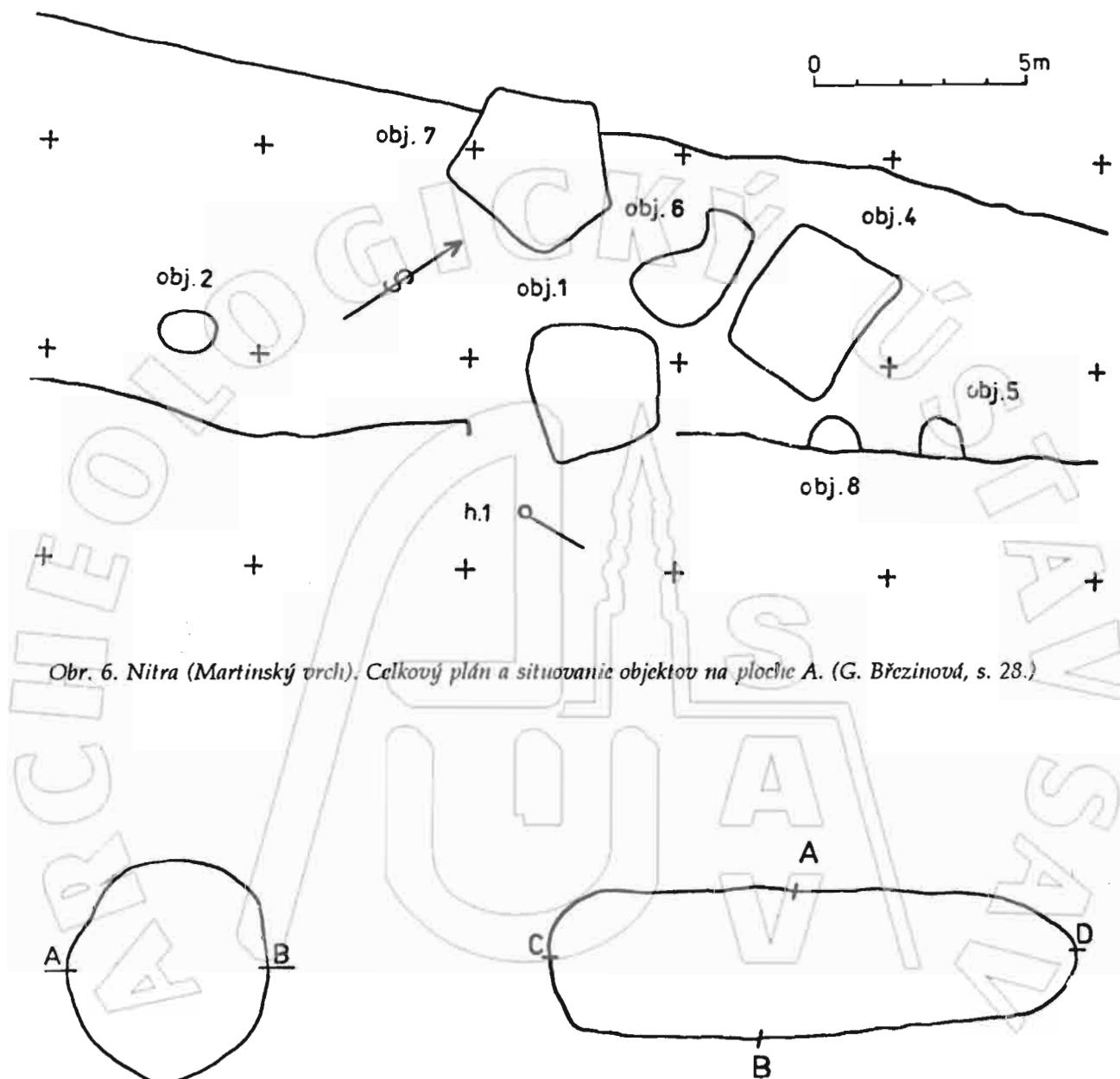
8

Obr. 4. Jakubovany. 1 - situačný náčrt poloh označených krúžkami (1-3); 2-6 - výber štiepanej inžúrie (poloha 2); 7, 8 - črepky kultúry s kanelovanou keramikou (poloha 1). Mierka a: 7, 8; b: 2-6. (J. Béreš, s. 27.)

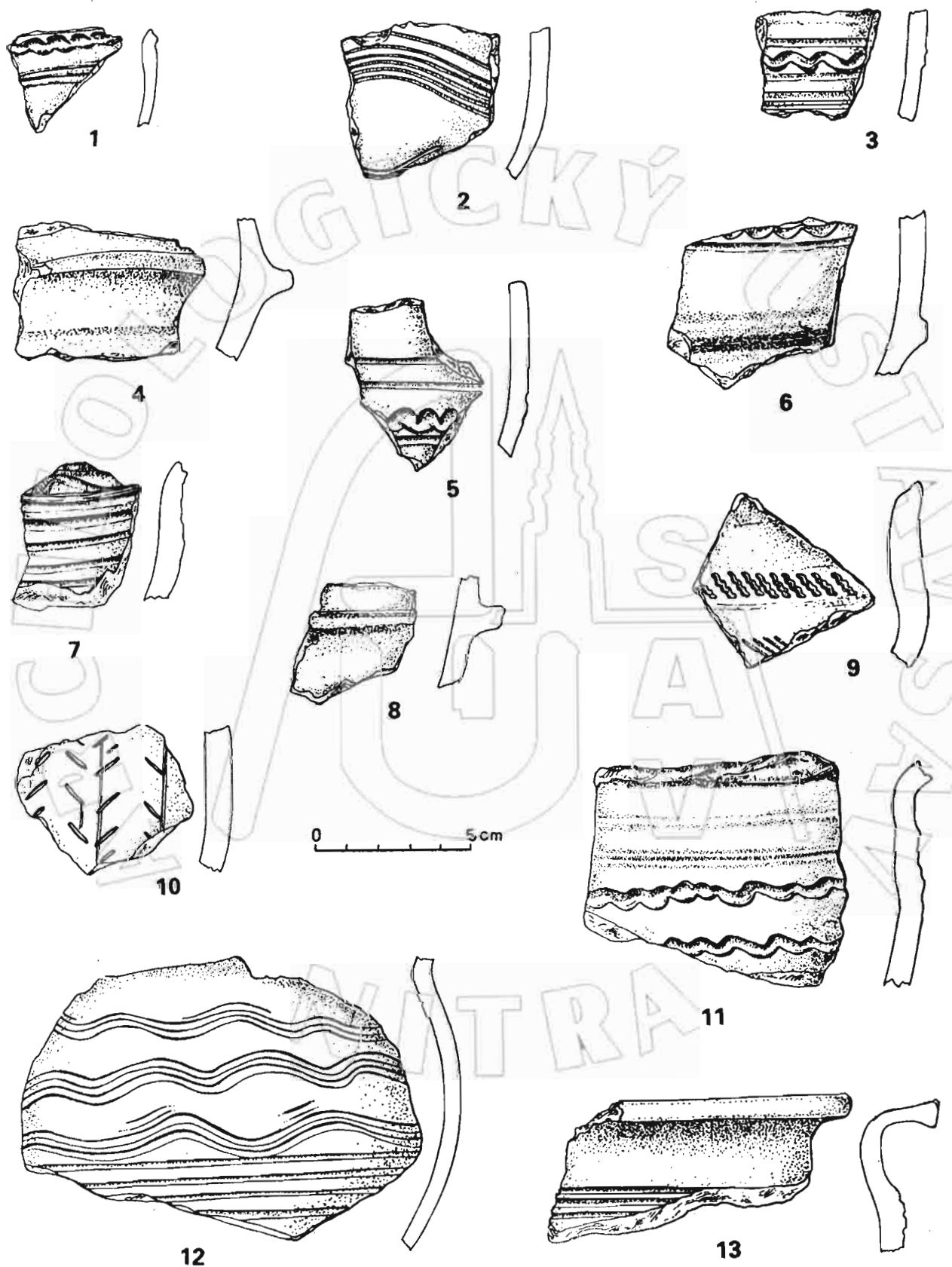
NITRA

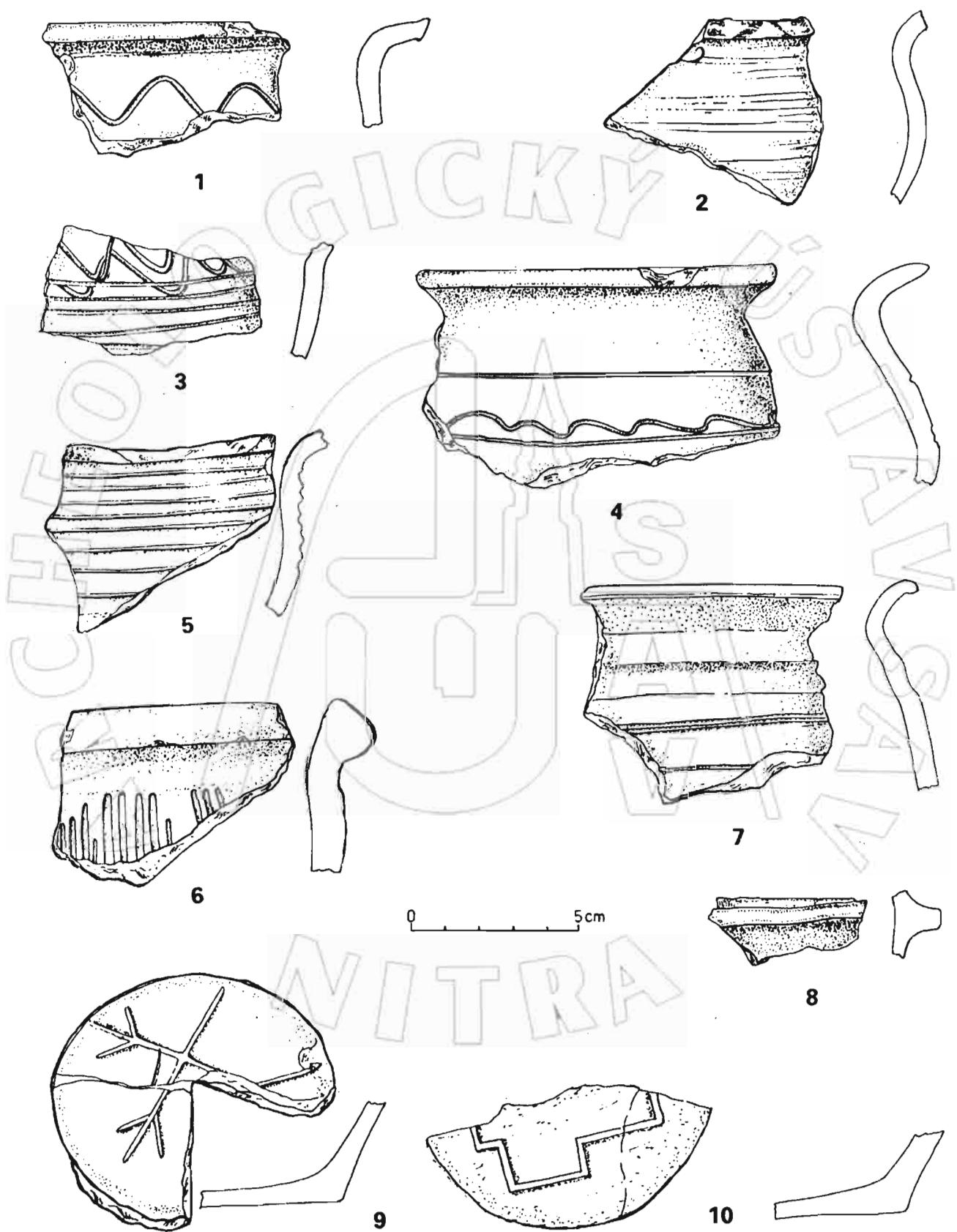
Obr. 5. Nitra. Situačný plán Nitry. Miesto výskumu označené krúžkom. (G. Březinová, s. 28.)

Obr. 7. Nitra (Martinský vrch). Plocha B. 1 - objekt 10/92; 2 - objekt 9/92. (G. Březinová, s. 28.)

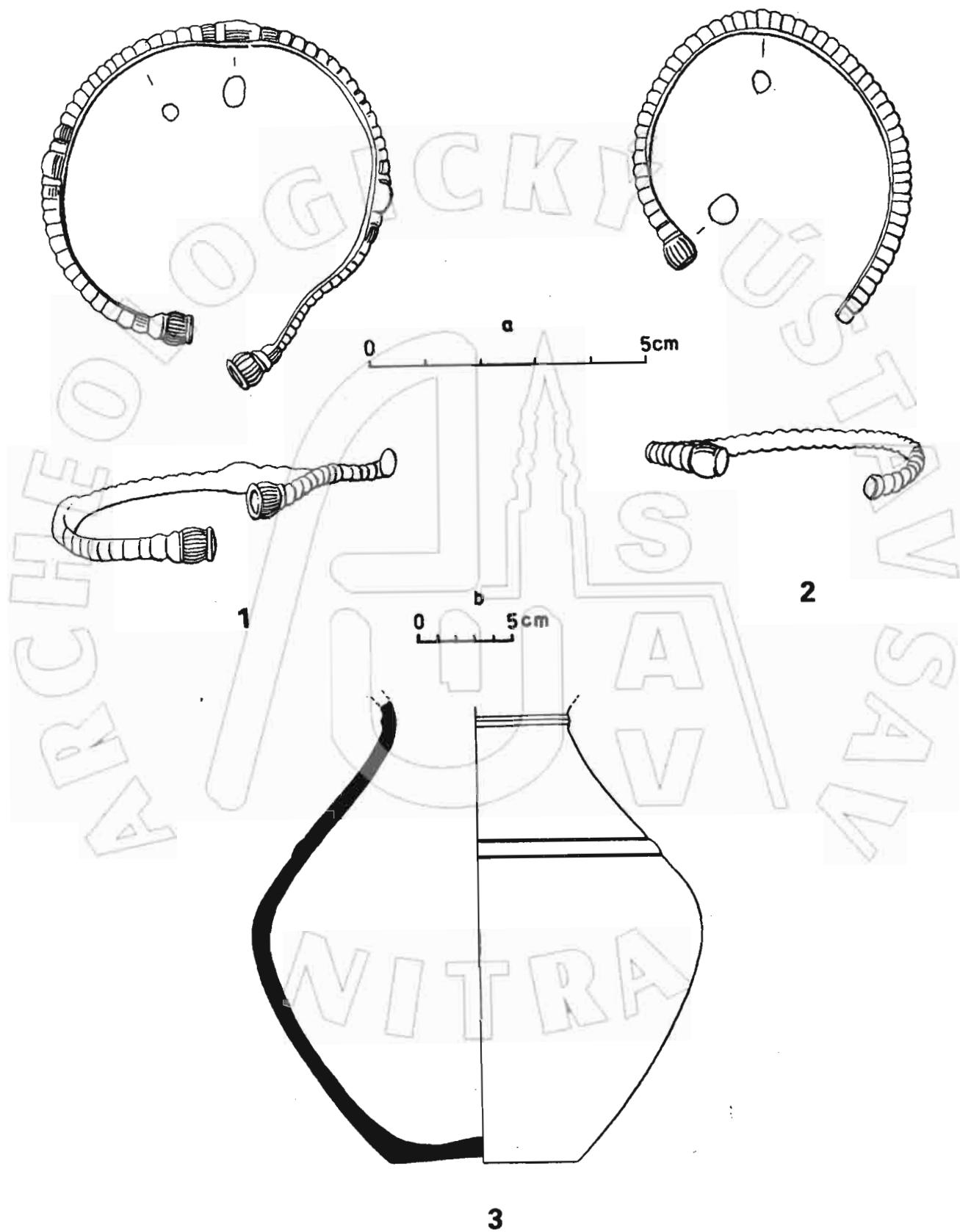
Obr. 8. Nitra (Martinský vrch). Výzdobné motívy na keramike. (G. Březinová, s. 28.)

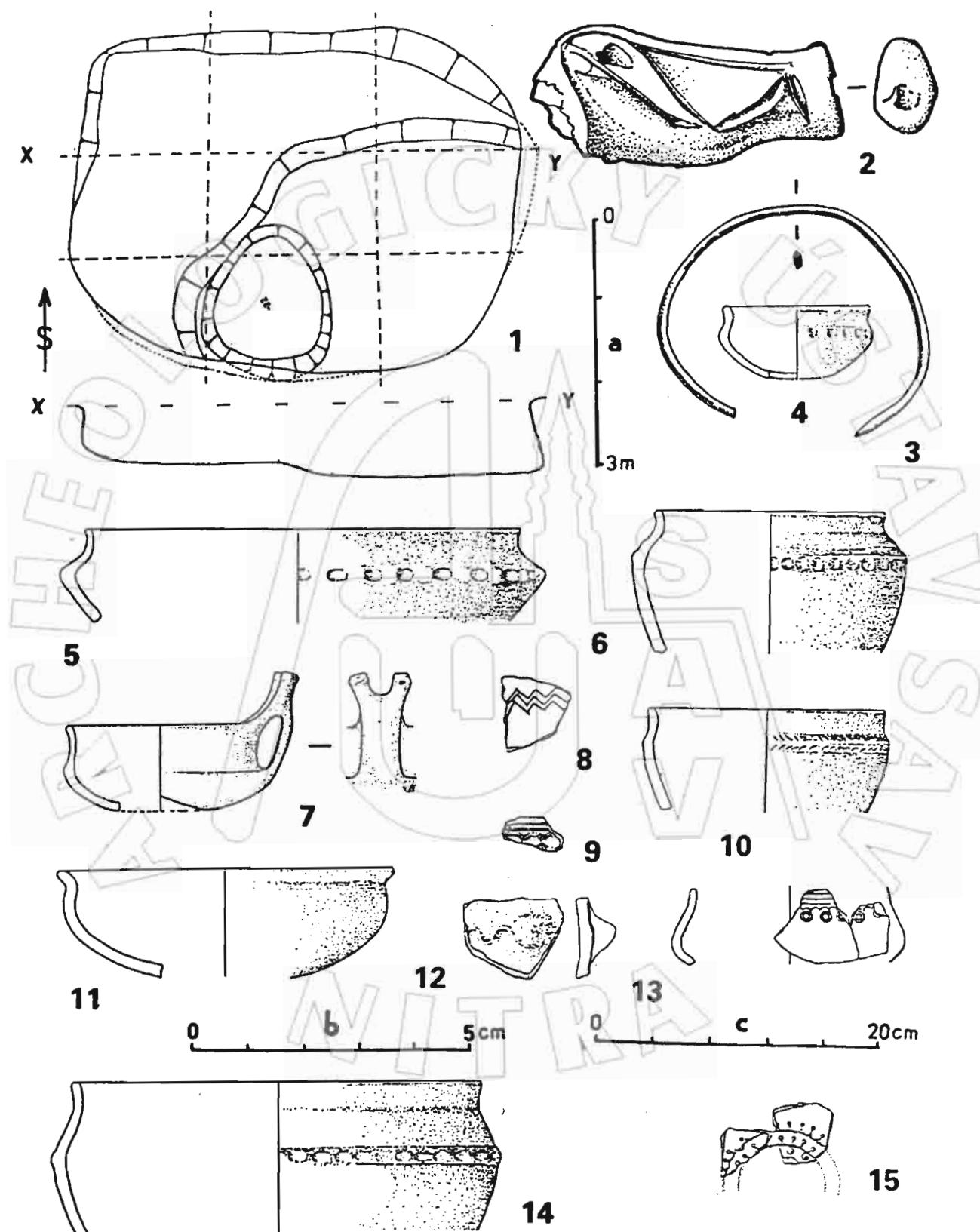
Obr. 9. Nitra (Martinský vrch). 1-5, 7-10 - výzdoba horních částí nádob a značky na dne; 6 - laténský črep z objektu 9/92. (G. Březinová, s. 28.)

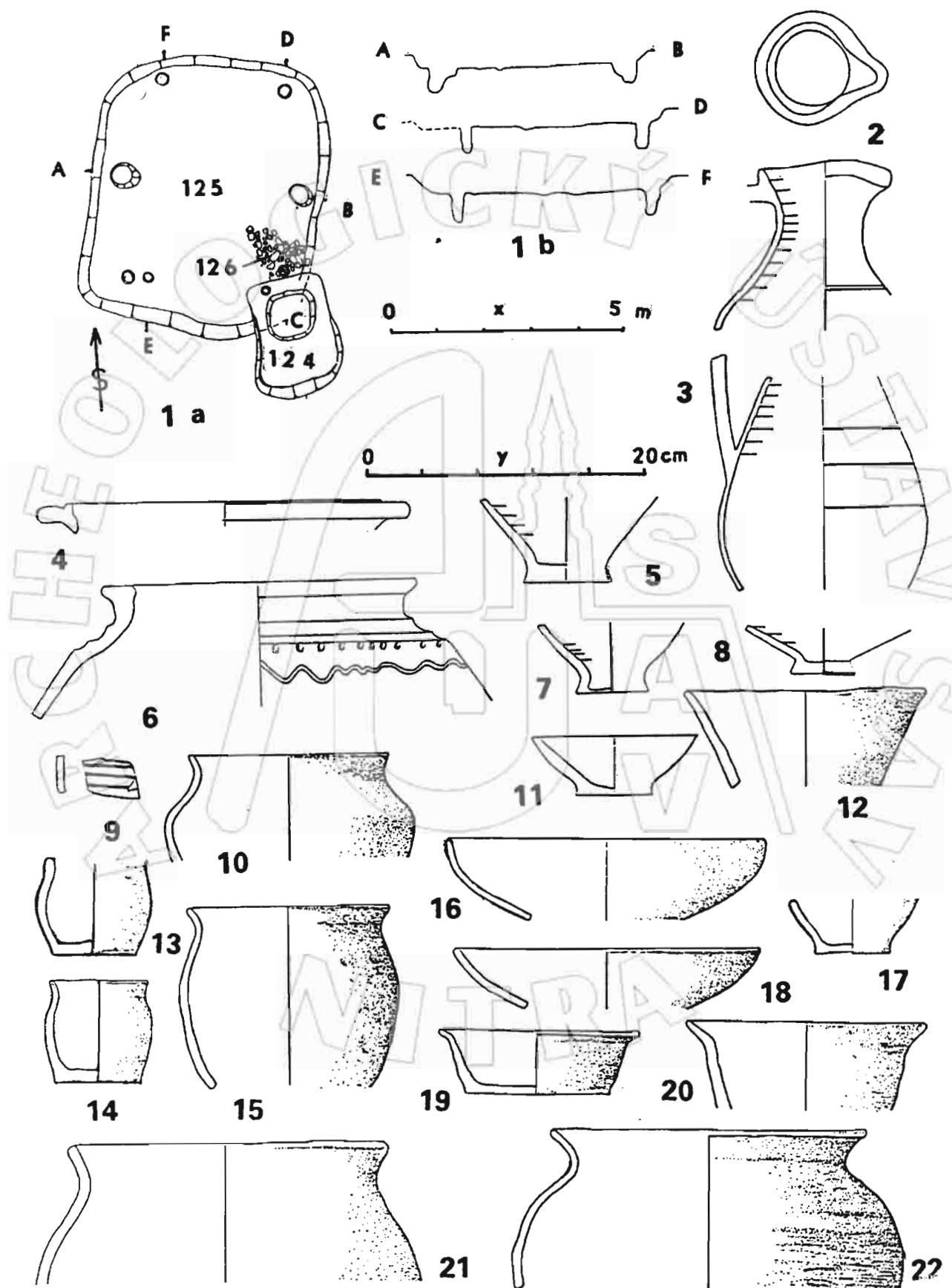
Obr. 10. Nitra (Martinský vrch). 1, 4, 10, 11 - výzdoba vonkajšej strany nádob a značka na dne; 2, 3, 5-9 - drobné predmety (G. Březinová, s. 28.)

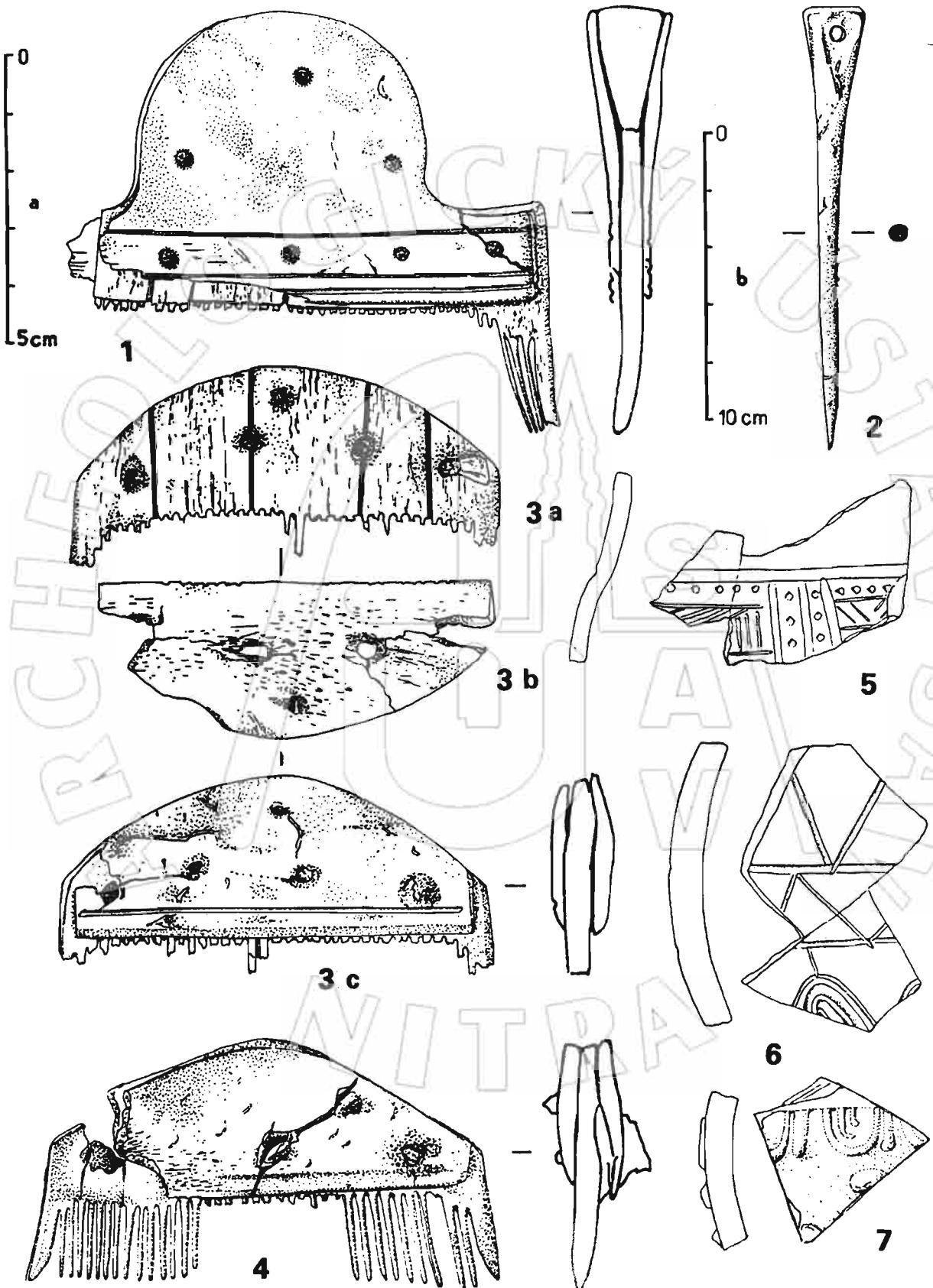
Obr. 11. Lúčnica nad Žitavou. Bronzové náramky a nádoba z porušených laténskych hrobov. Mierka a: 1, 2; b: 3. (J. Bujna, s. 29.)

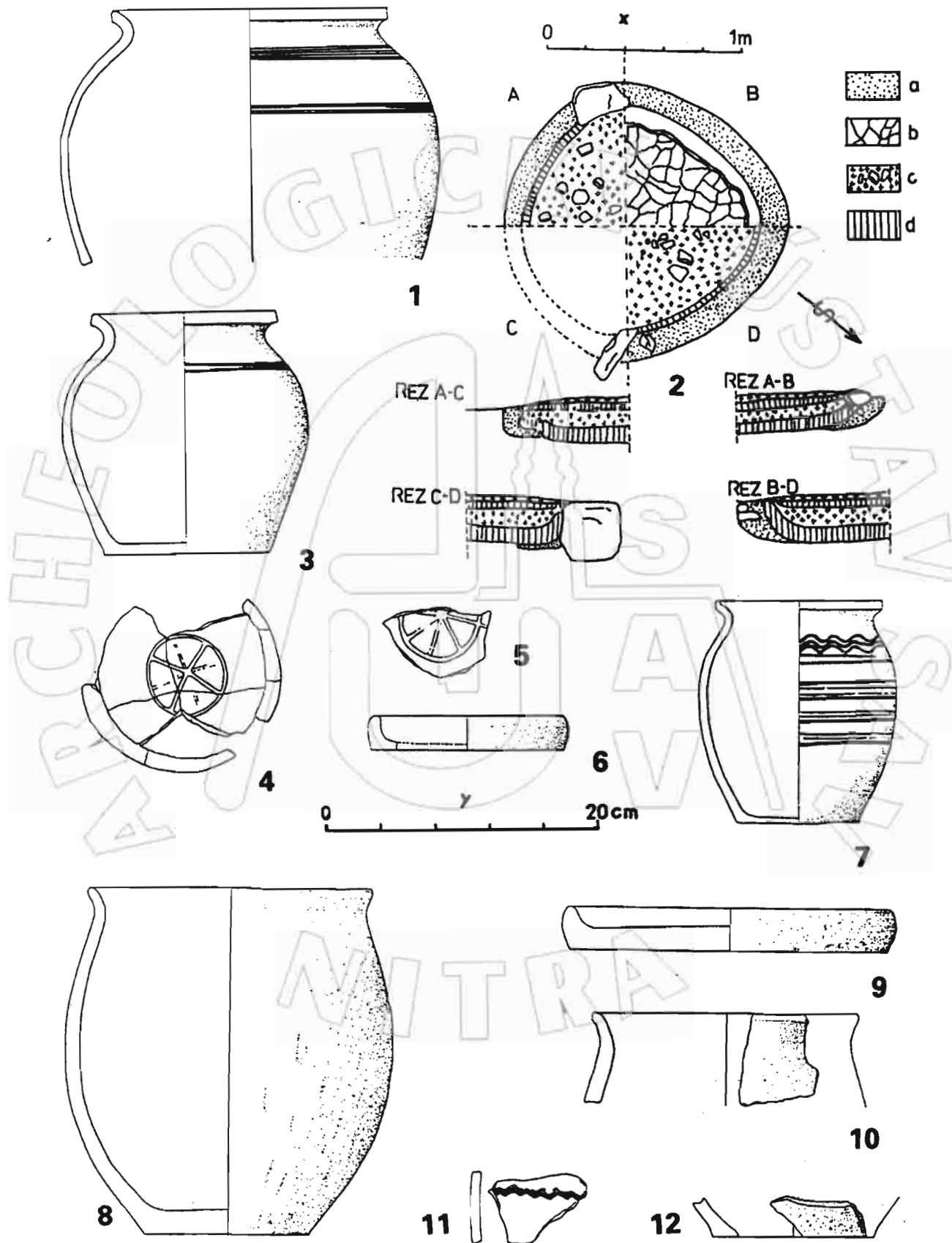
Obr. 12. Bratislava-Dúbravka. Výber nálezov. 1-13 - objekt 121/92; 14-15 - objekt 122/92. Mierka a: 1; b: 2, 3; c: 4-15. (K. Elschek, s. 32.)

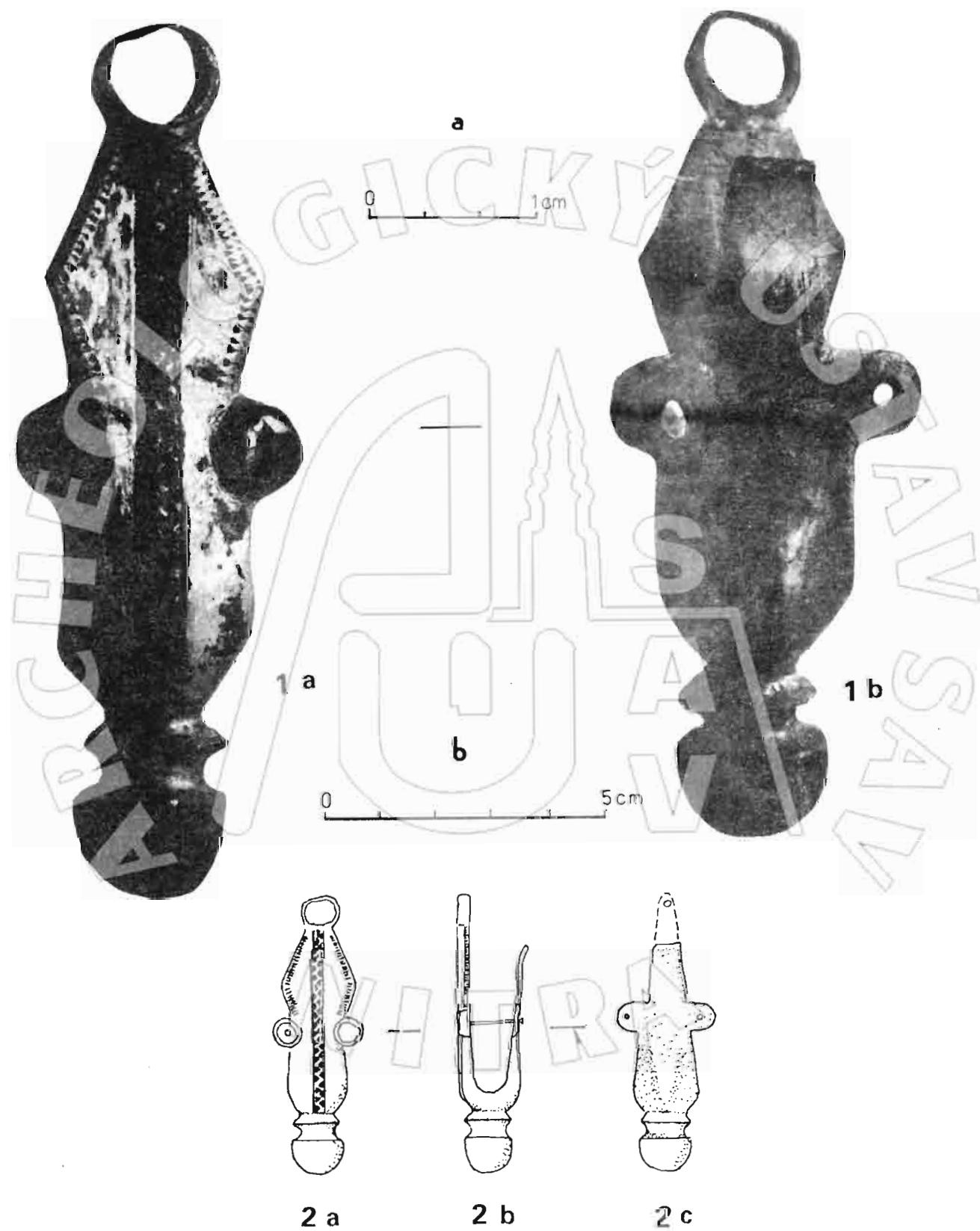
Obr. 13. Bratislava-Dúbravka. 1 - superpozícia objektov 124/92, 125/92 a 126/92; 2-21 - výber nálezcov z objektu 125/92; 22 - nálecz z objektu 126/92. Mierka x: 1; y: 2-22. (K. Elscheik, s. 32.)

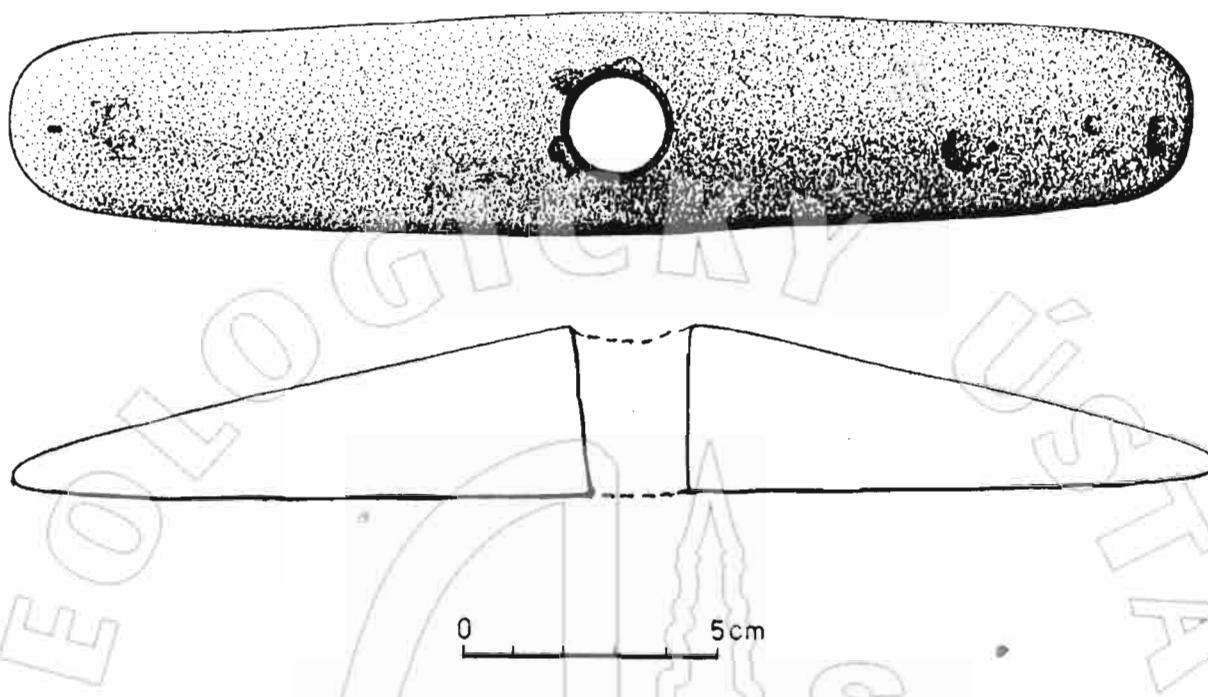
Obr. 14. Bratislava-Dúbravka. Výber nálezov z objektu 125/92. 1-4 - kost; 5-7 - hliná. Mierka a: 1-4; b: 5-7. (K. Elschek, s. 32.)

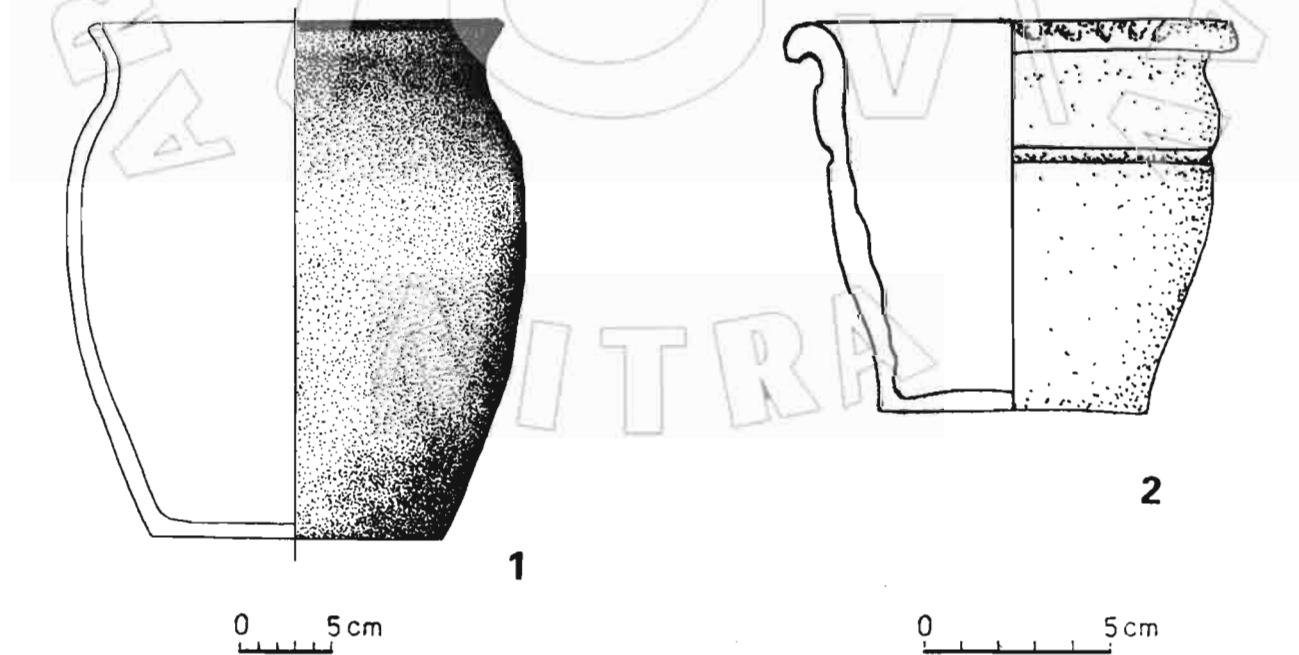
Obr. 15. Bratislava-Dúbravka. Výber nálezcov. 1-6 - objekt 112/91; 7 - objekt 128/92; 8-12 - objekt 115/92; 2a - žltá hlina, na ktorej ležal veniec kameňov olniska; 2b - vypálená hlina; 2c - vrstva s črepmi a uhlíkmi; 2d - vypálený okraj pece. Mierka x: 2; y: 1, 3-12. (K. Elschek, s. 32.)

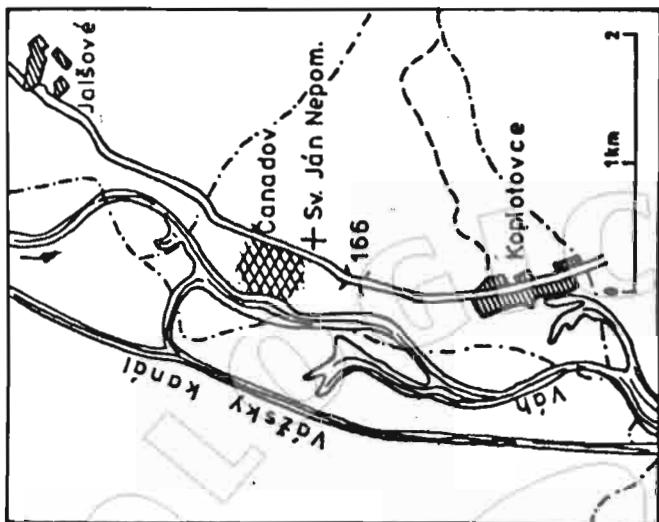
Obr. 16. Bratislava-Devínska Nová Ves. 1, 2 - hrot nákončia pošvy meča. Mierka a: 1; b: 2. Kresba I. Barzovský. Foto P. Valach. (K. Elschek - J. Cuper, s. 34.)

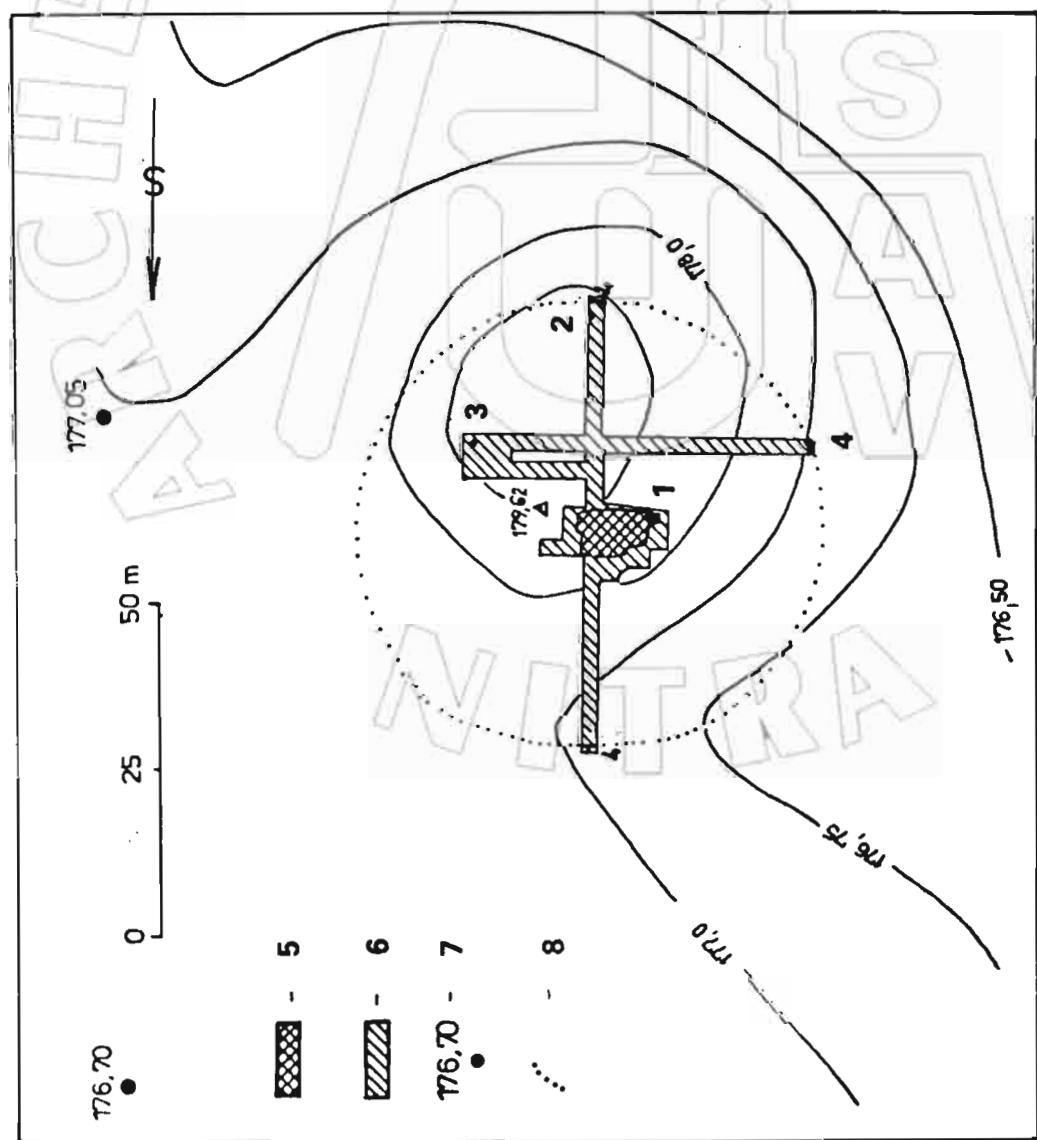
Obr. 17. Železovce (?). Dvojramenný mlat. (Z. Farkaš, s. 36.)

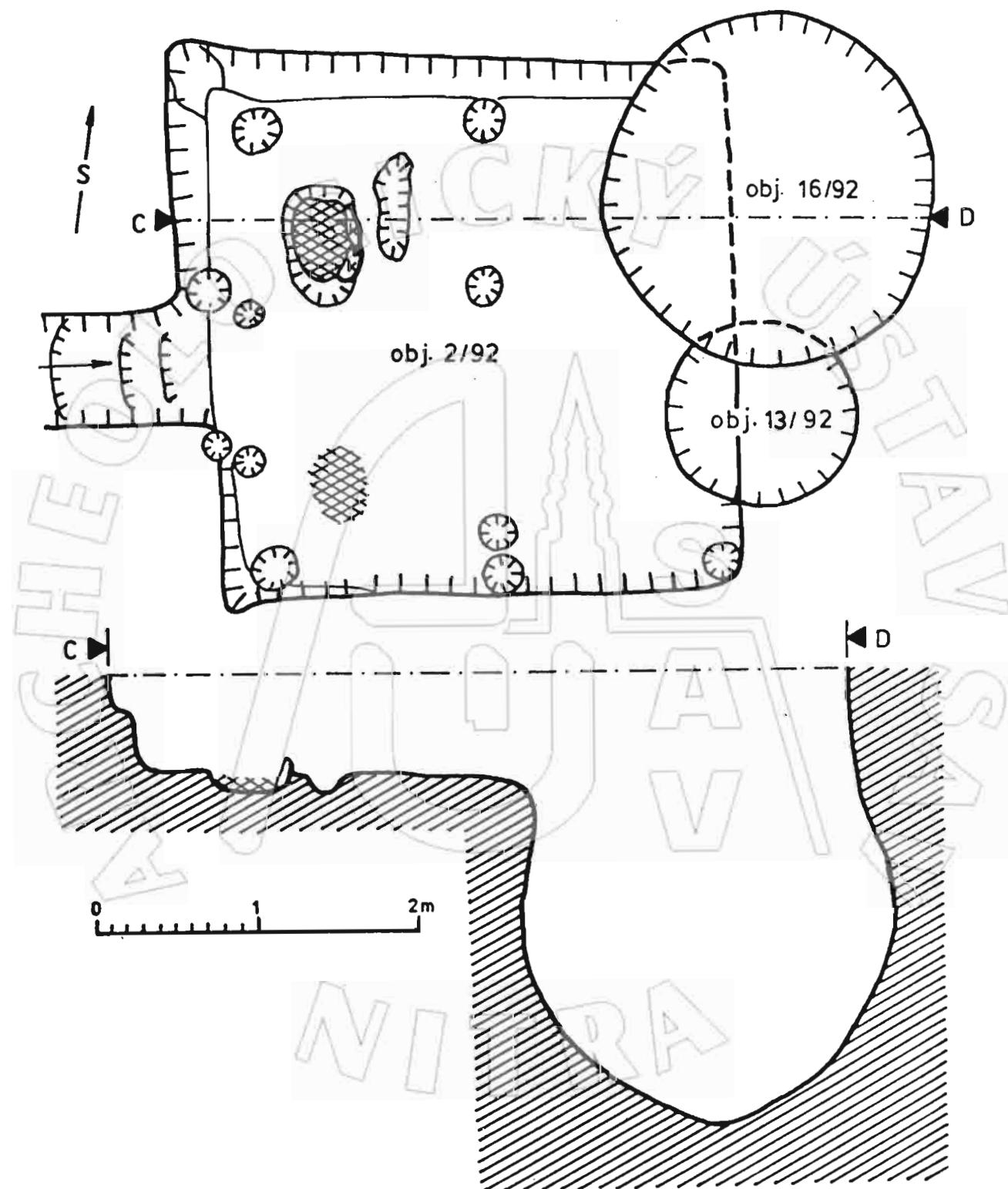
Obr. 18. 1 - Bratislava-Karlova Ves (Ulica Na Riviére). Nádoba z objektu 1/92 (8. stor.); 2 - Bratislava-Karlova Ves (Botanická ul.). Hrnček zo 14.-15. stor. (Z. Farkaš - B. Lesák - V. Turčan, s. 37.)

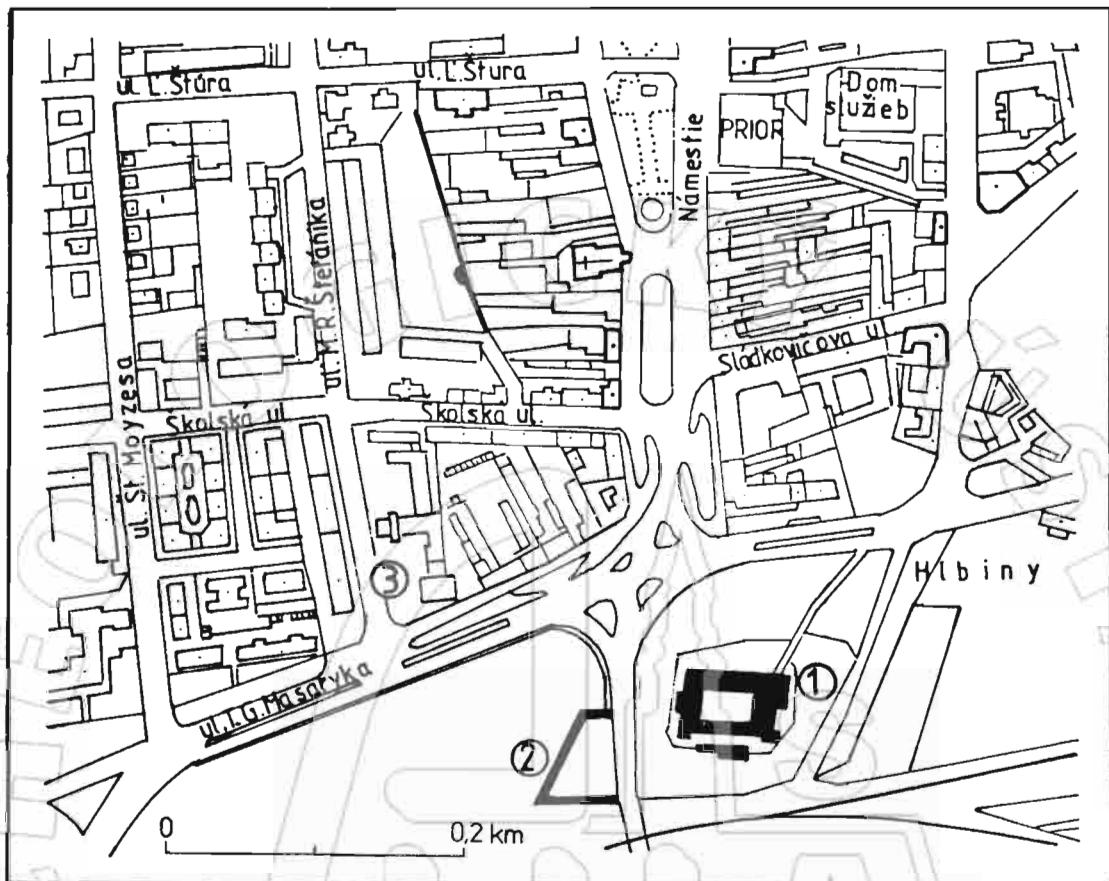
Obr. 20. Koplotovce. Situačný plán polohy zaniknej dediny Čanadov. (A. Haboštiak, s. 42.)

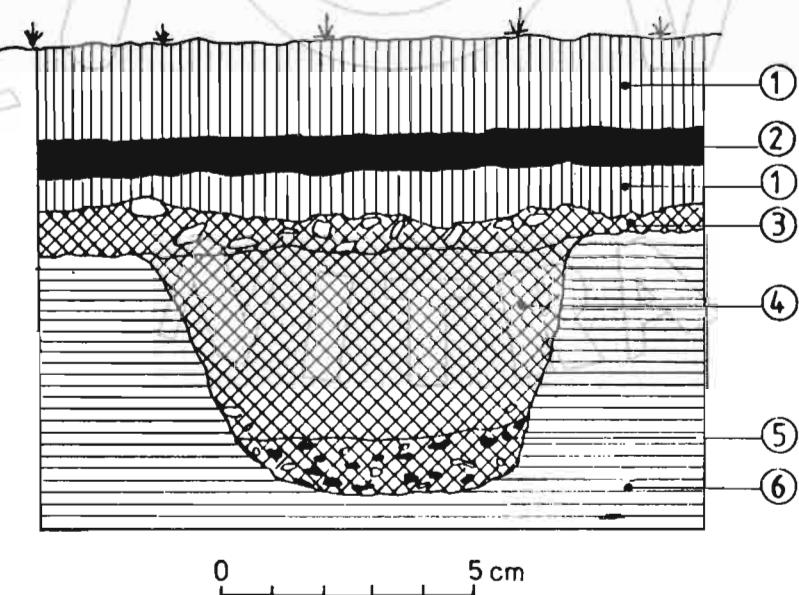
Obr. 19. Včelince (Halomszer). Situačný plán mohyla. 1 - ohniško kytickej kultúry; 2 - laténsky žiarový hrob; 3 - slovanský hrob; 4 - obvodový žlab; 5 - plocha preskúmaná v r. 1908; 6 - plocha preskúmaná v r. 1989-1992; 7 - okraj súčasného násypu hradby; 8 - mieracíky bôdy. (V. Furmanek - K. Marcová, s. 38.)

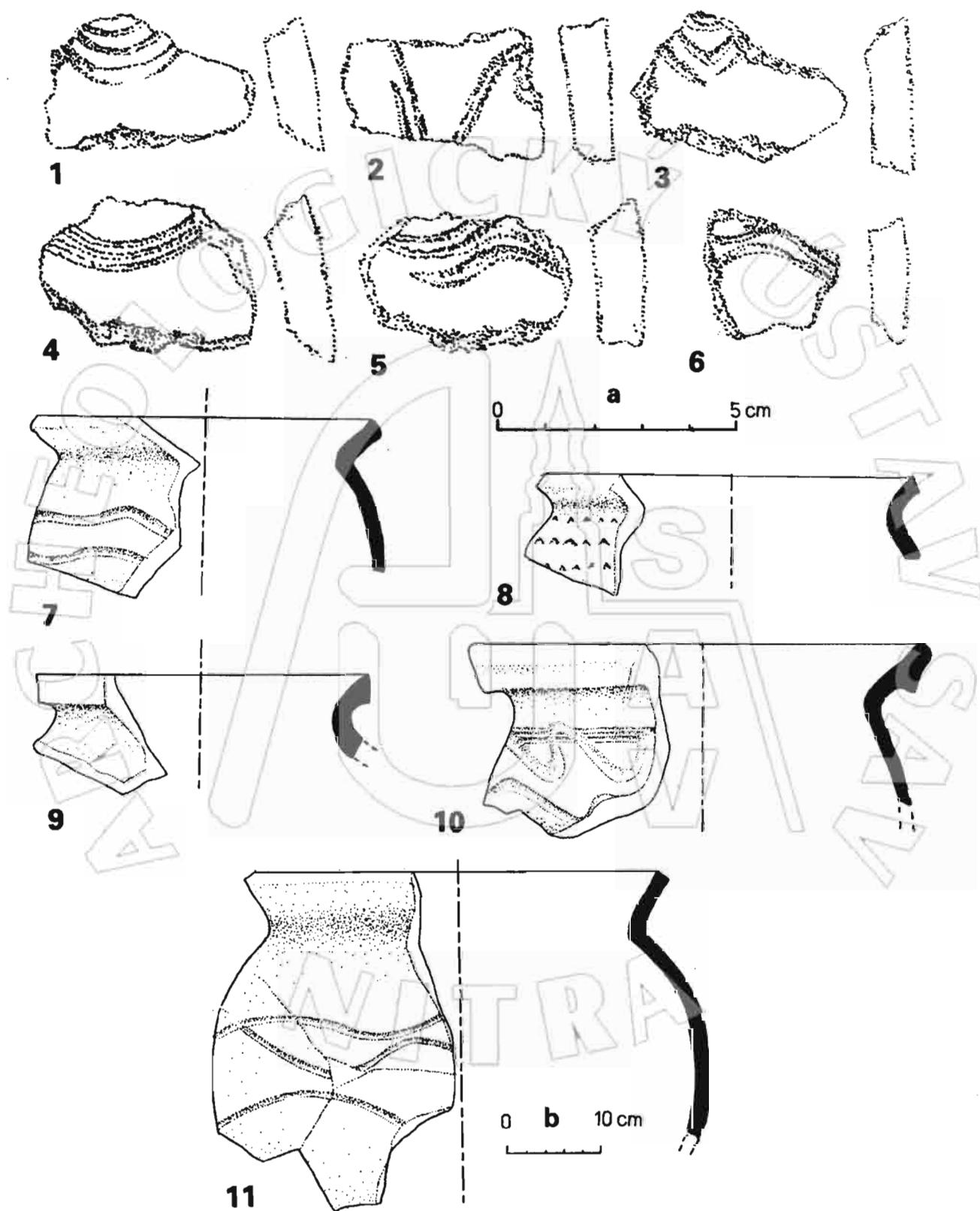
Obr. 21. Biňa (dvor obecného úradu). Pôdorys a prierez chaty a zásobnej jamy (objekty 2/92 a 16/92) v siedni FD III/92. (A. Habovštiak - K. Prášek, s. 44.)

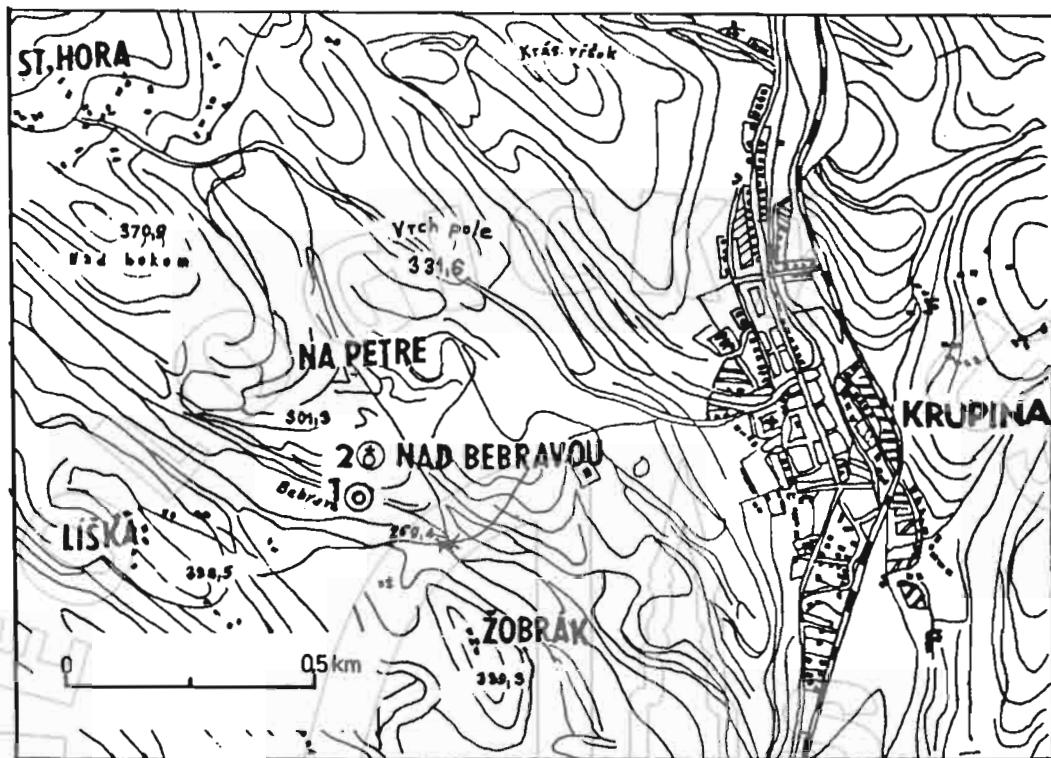
Obr. 22. Zvolen. Plán historickej zástavby mesta. 1 - zámok; 2 - bastión; 3 - archeologická lokalita.
(V. Hanuliak, s. 48.)

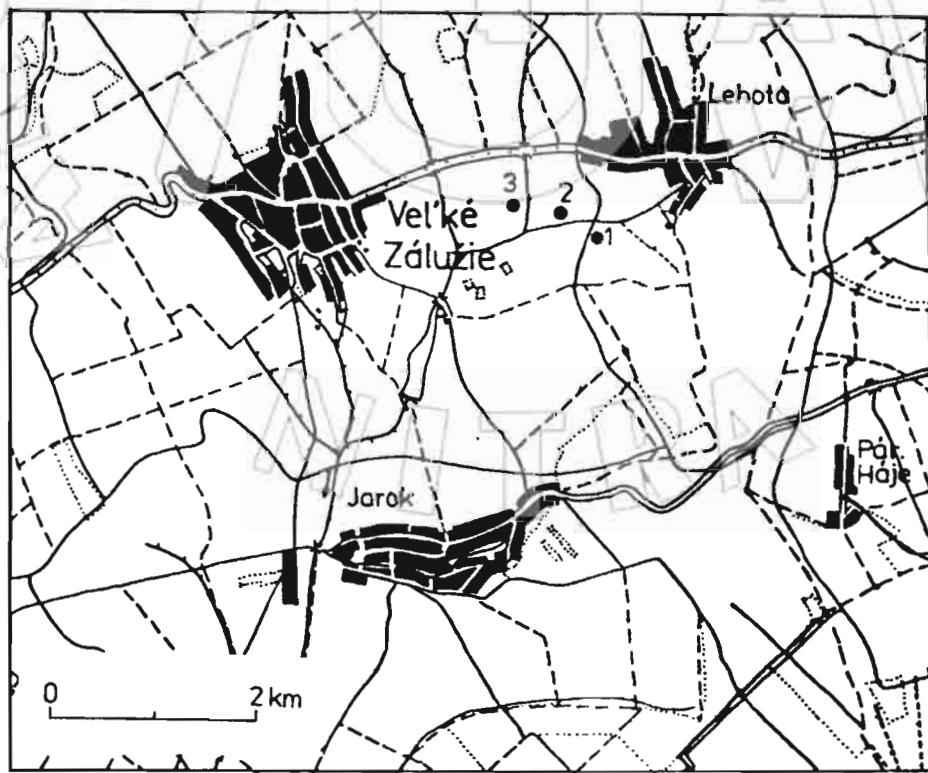
Obr. 23. Zvolen (Ulica M. R. Štefánika). Rez objektom 2/92.
1 - ornica; 2 - betón; 3 - hnedočervená vrstva; 4 - sivočierne
vrstva; 5 - vrstva s organickými zvyškami; 6 - fl. (V. Hanu-
liak, s. 48.)

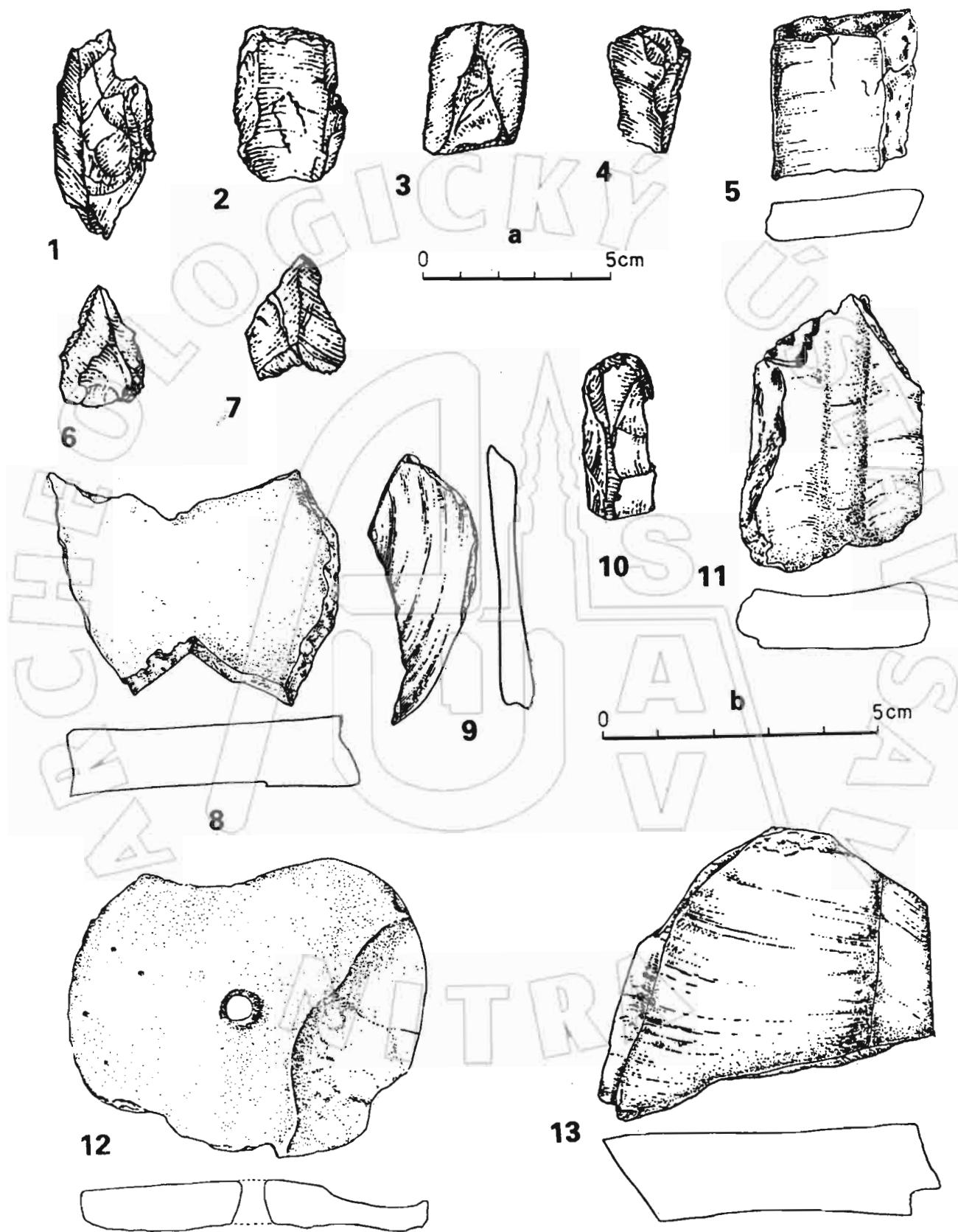
Obr. 24. Zvolen (Ulica M. R. Štefánika). Výber keramiky z objektu 2/92. Mierka a: 1-6; b: 7-11. Kresba V. Hanuliaková. (V. Hanuliak, s. 48.)

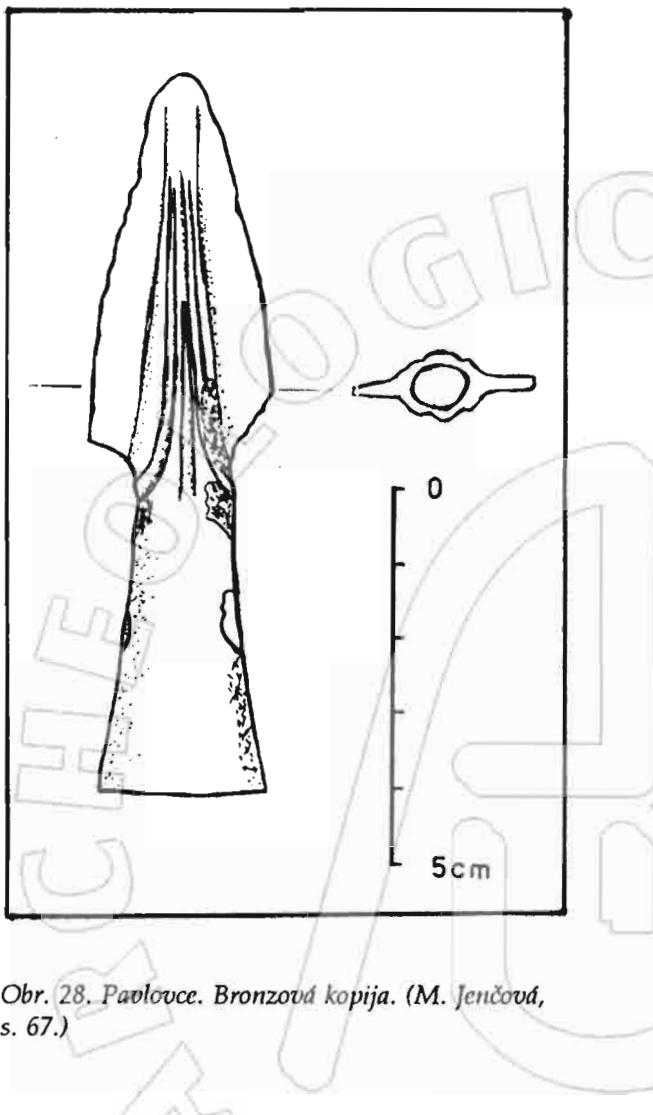
Obr. 25. Krupina (Na Petre). Situačný plán archeologických lokalít. 1 - zaniknutý objekt; 2 - zaniknutý kostol. (V. Hanuliak, s. 50.)

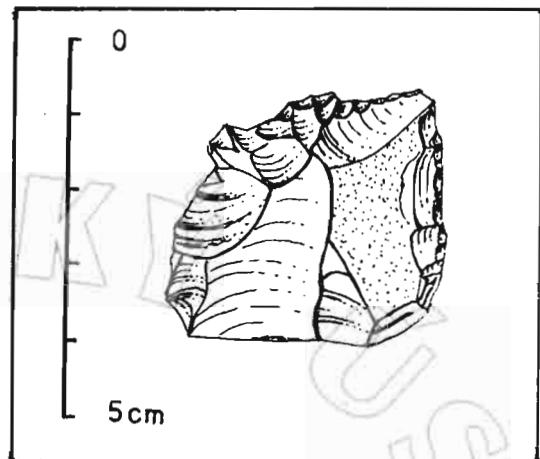
Obr. 26. Lehota - Veľké Zálužie. Mapa s časťou lokalít, na ktorých sa uskutočnil výskum v súvislosti so stavbou ropovodu. (I. Čeben - M. Ruttay - J. Ruttayová, s. 61.)

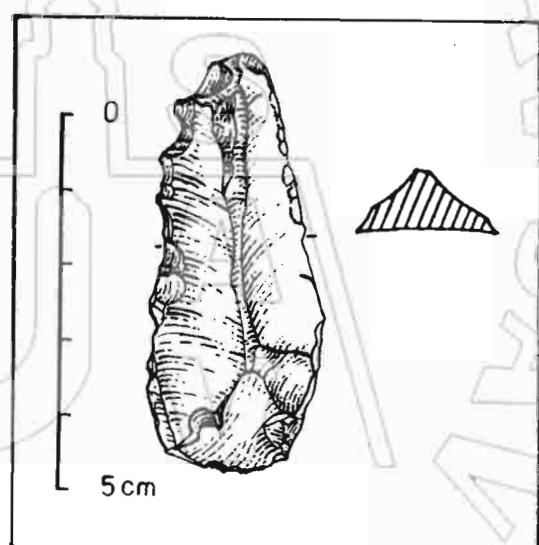
Obr. 27. Nitra (Martinský vrch). Výber analyzovanej kamenej industrie. Mierka a: 5, 8, 11-13; b: 1-4, 6, 7, 10. (L. Illášová, s. 62.)

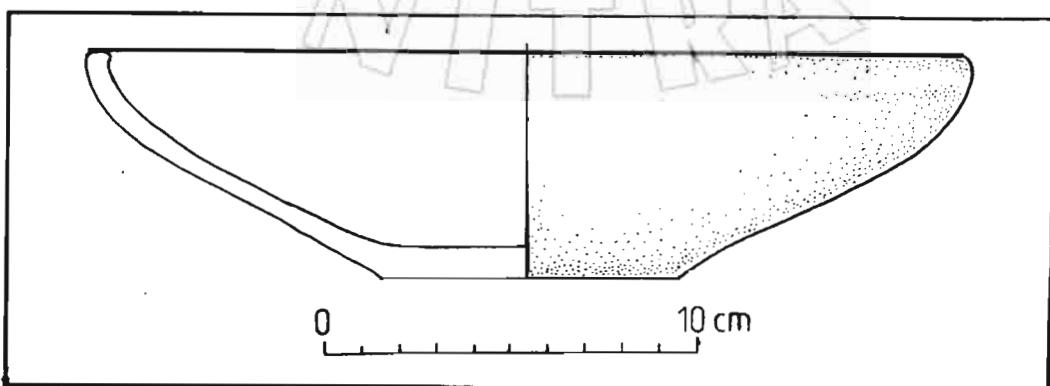
Obr. 28. Pavlovce. Bronzová kopija. (M. Jenčová, s. 67.)

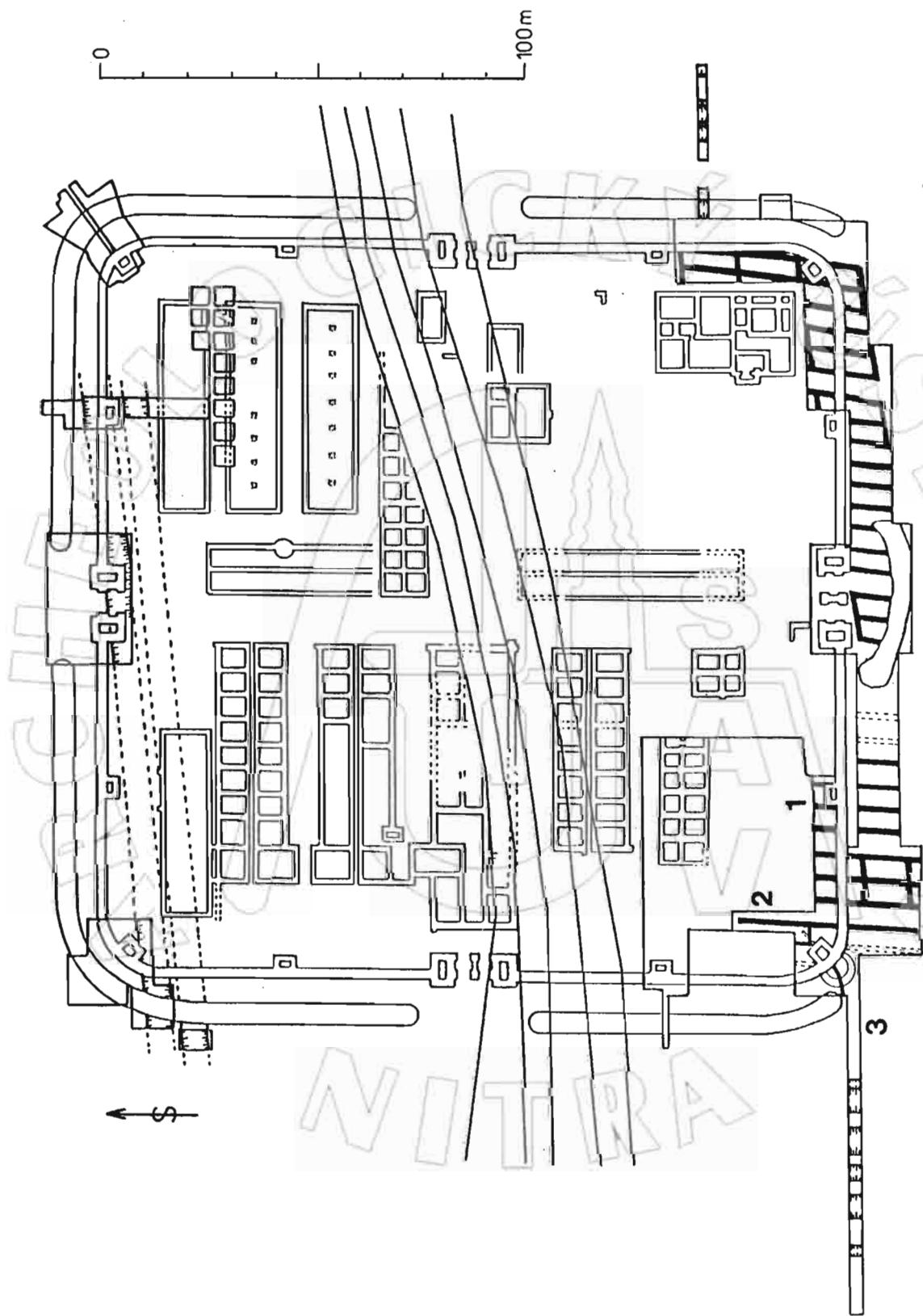
Obr. 29. Nižný Hrušov. Mladopaleolitické ústevové škrabadlo. (M. Jenčová - L. Kaminská, s. 68.)

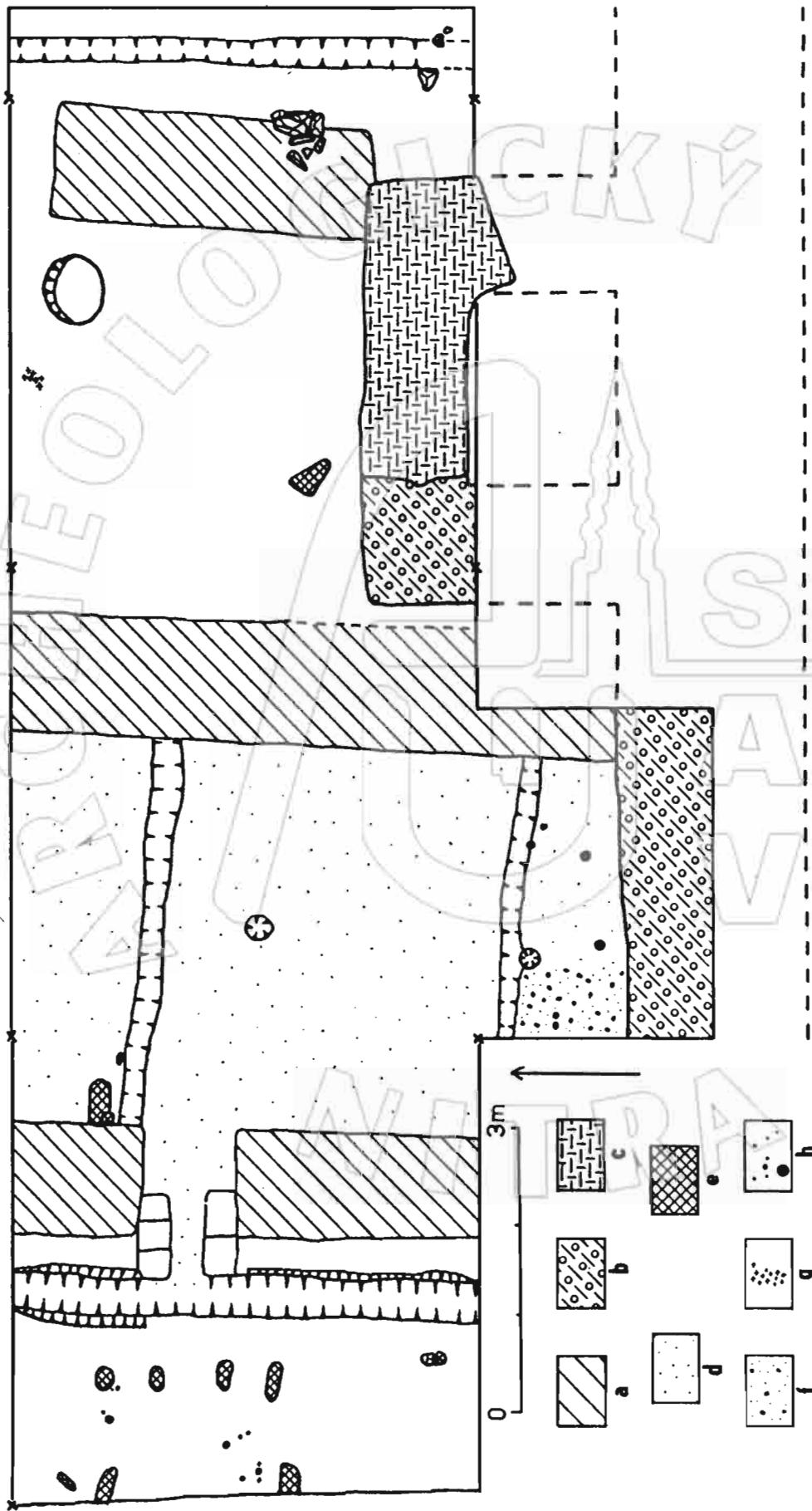
Obr. 30. Vrbové. Čpeľové škrabadlo. (M. Klčo, s. 71.)

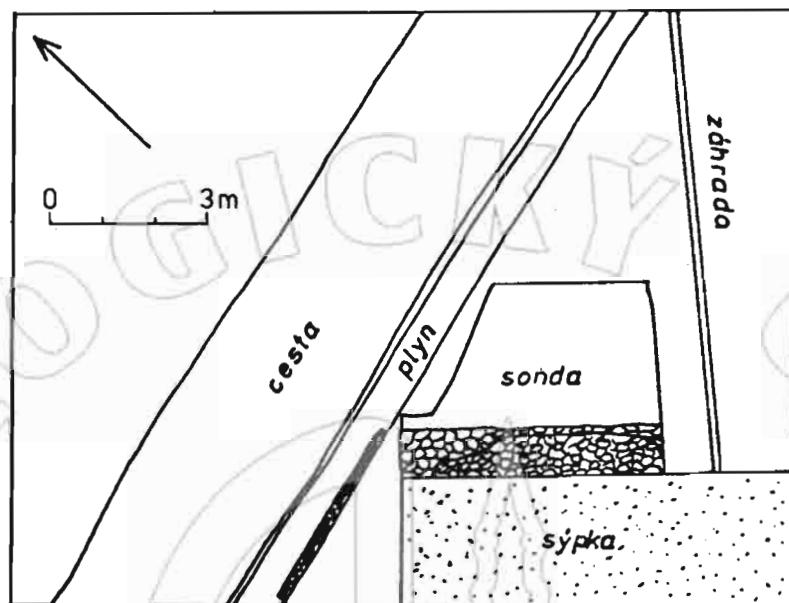
Obr. 31. Borová. Misa lužickej kultúry. (M. Klčo, s. 70.)

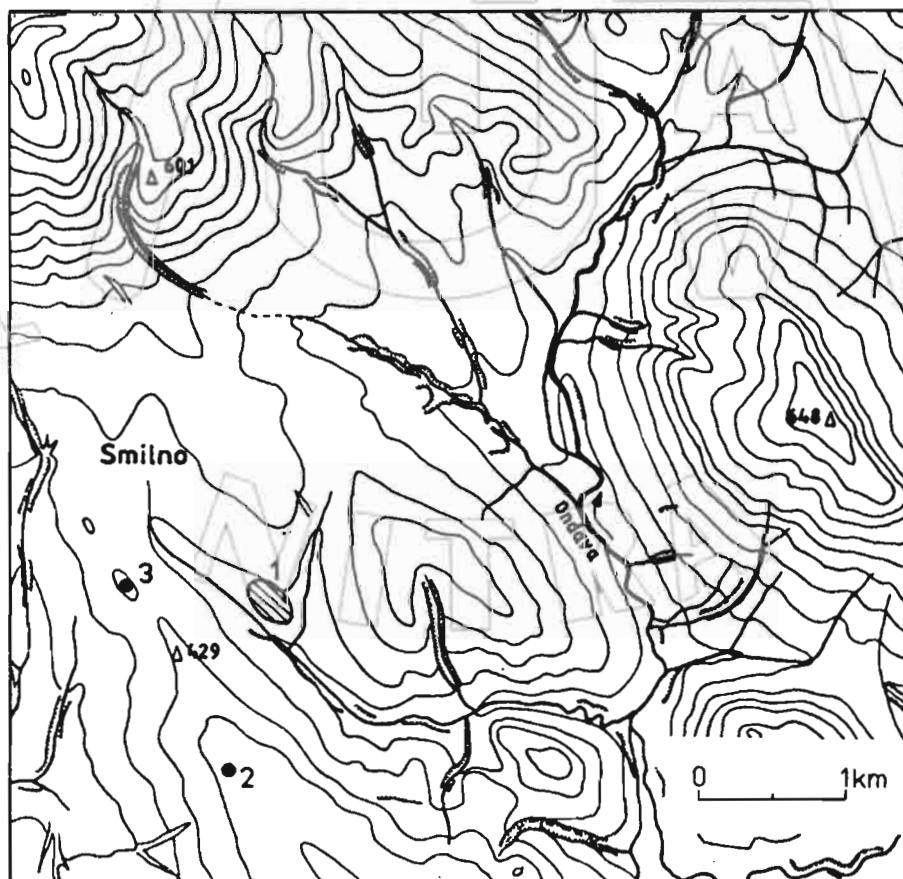
Obr. 32. Iža (Leányvár). Pôdorys kastela a preskúmané časti zástenby staršieho drevozemného hradu. 1 - stavba č. 8; 2 - stavba č. 10; 3 - sonda v západnom predpolí kastela. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 77.)

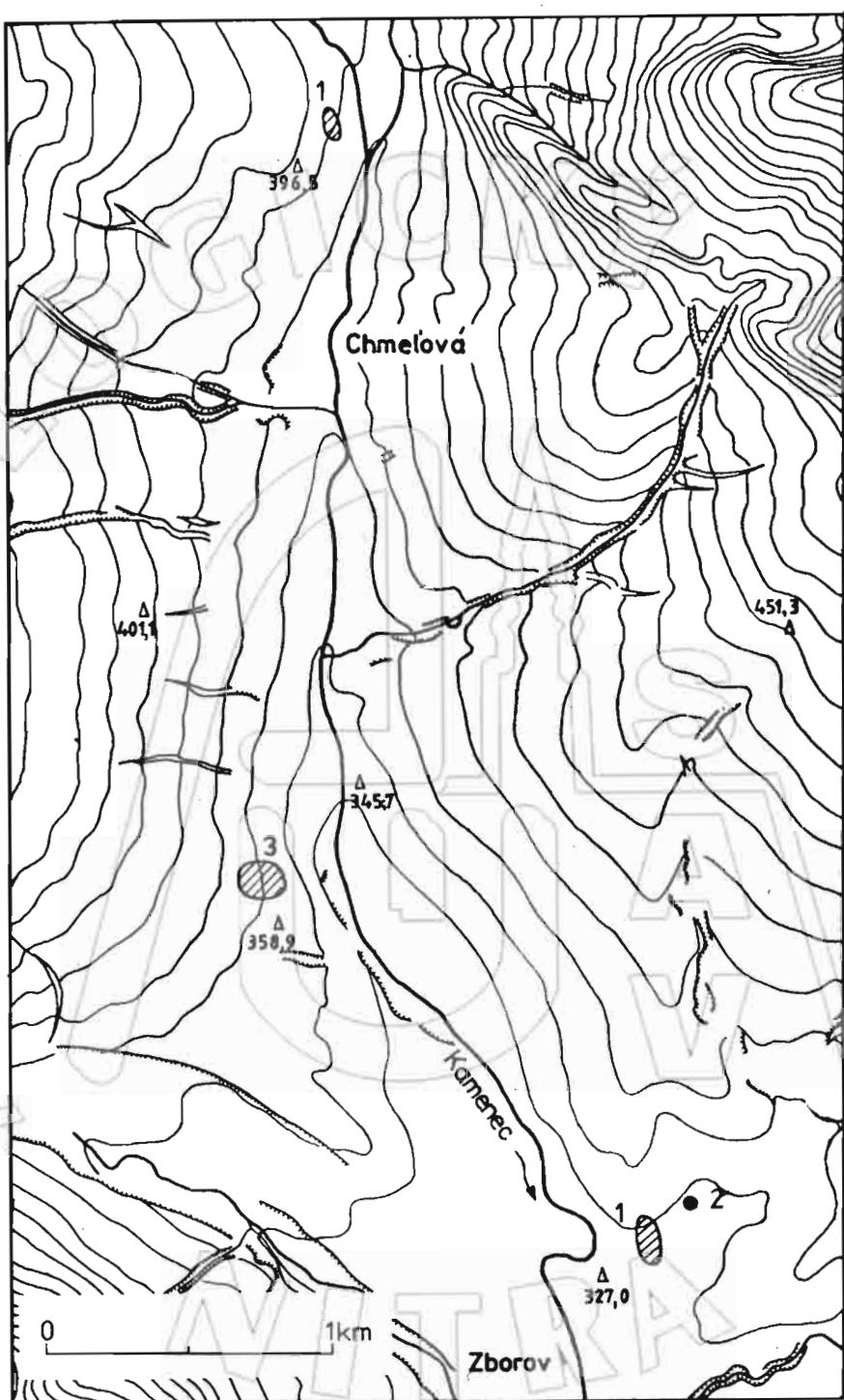
Obr. 33. Ľá (Leštinydér). Pôdorysný plán odkrytej časti staršieho drevozemného tábora (stavba č. 8). a - mury z nepalenných tehál; b - zasyp základovej ryhy povnostrneho muru kastela; c - zachované časti muriva; d - novito-piesočnatá udiupaná vrstva podlahy; e - prepílenie plochy; f - šírkovitá vrstva; g - uhlíky; h - kolové jamky. (K. Kuzmiová - J. Rajtár, s. 77).

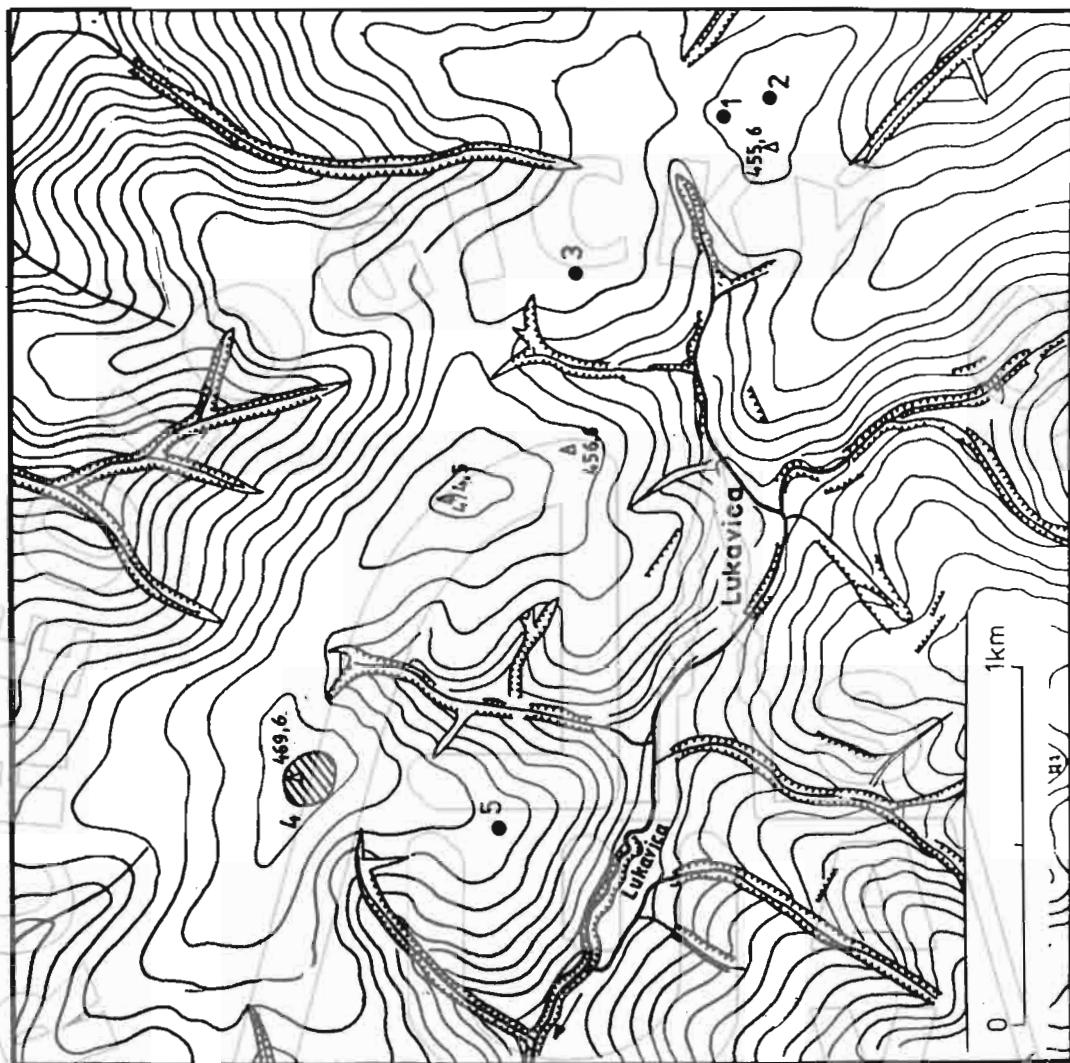
Obr. 34. Bratislava-Rusovce. Situačný plán okolia nálezu rímskeho múru. (E. Krekovič - J. Schmidtová - J. Halagan - V. Varsik, s. 73.)

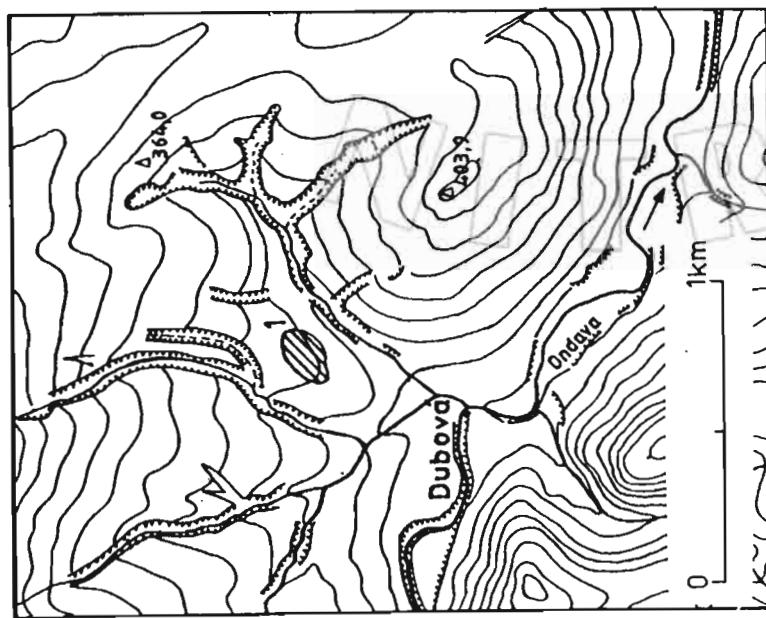
Obr. 35. Smilno. Lokality v katastri obce. (J. Machník - P. Mačala - S. Šiška, s. 81.)

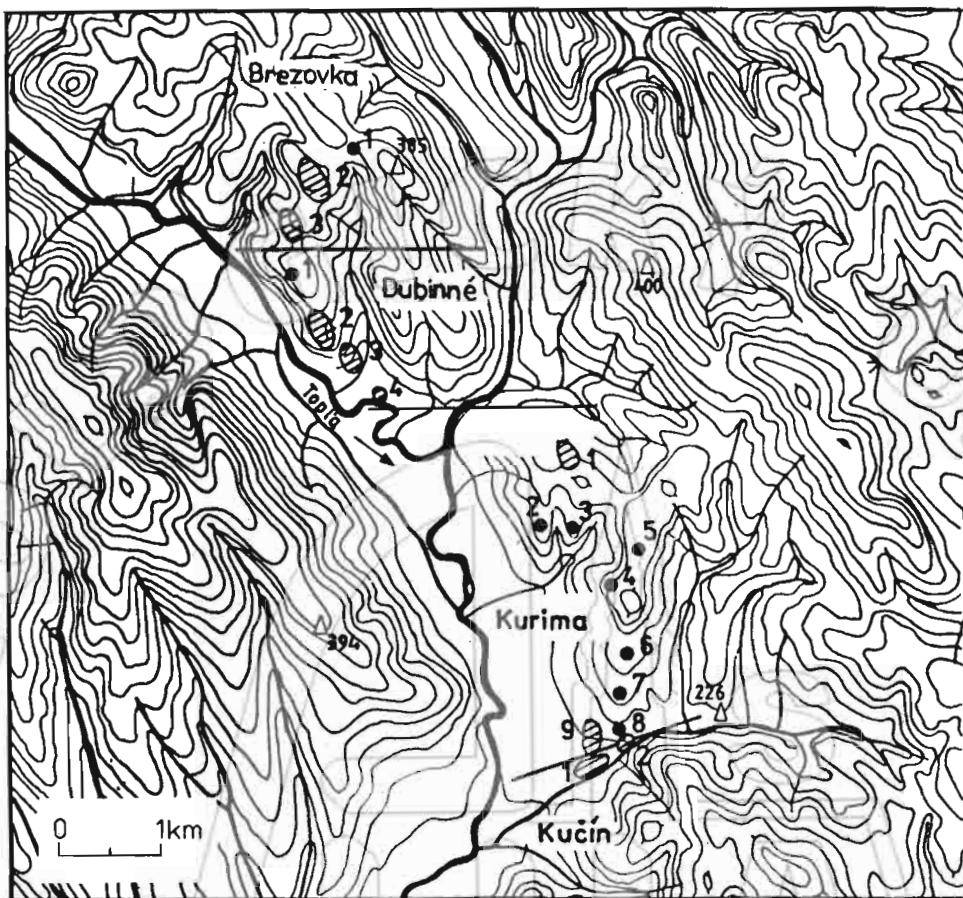
Obr. 36. Chmelová - Zborov. Lokality v katastroch obcí. (J. Machník - P. Mačala - S. Šíška, s. 81.)

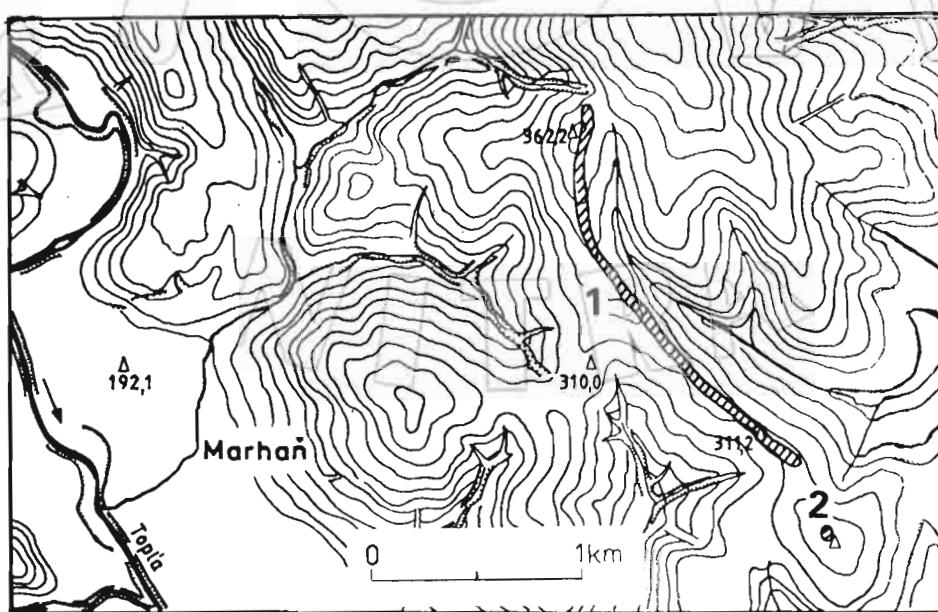
Obr. 38. Lukavica. Lokality v katastri obec. (J. Machník - P. Mačala - S. Šiška, s. 81.)

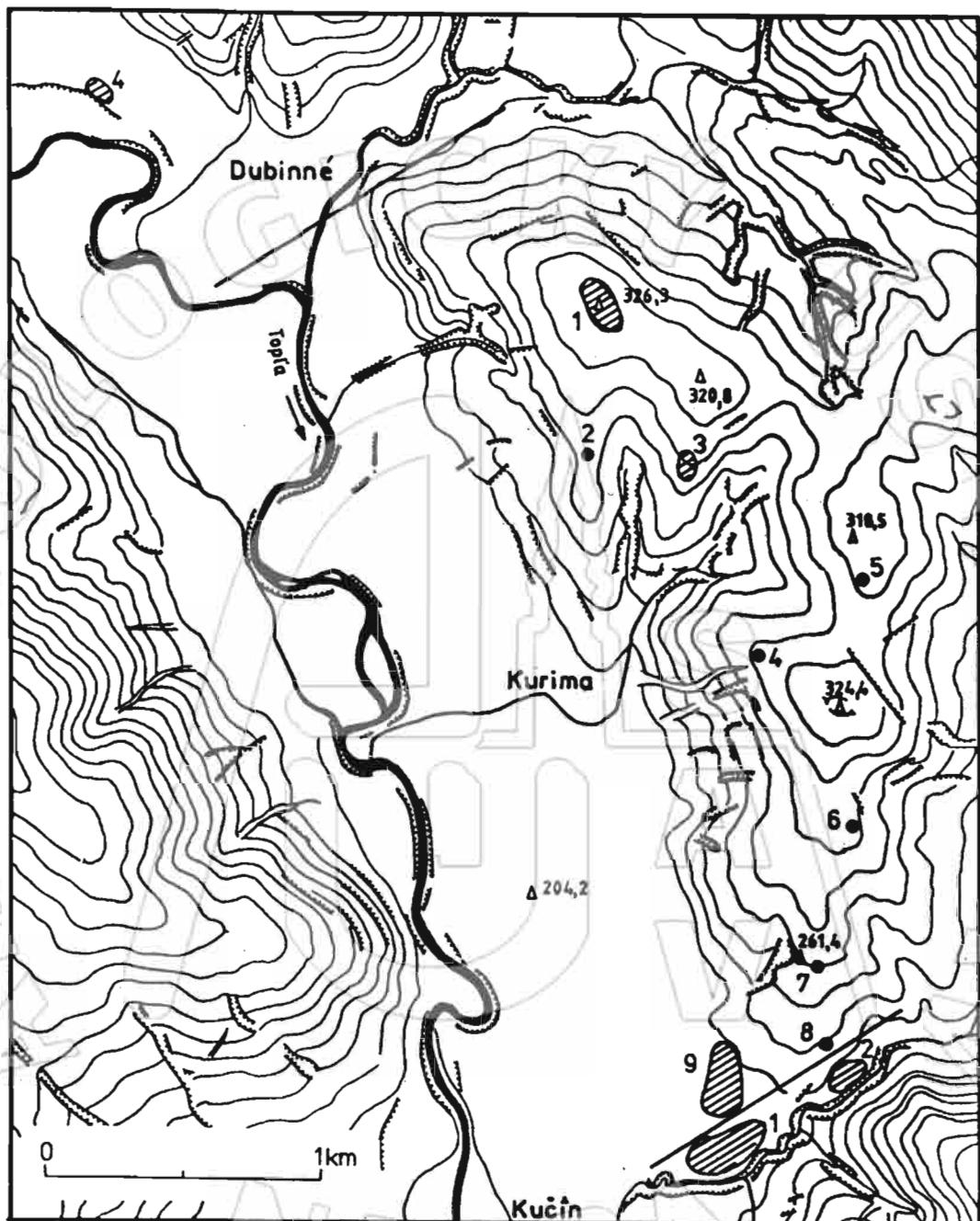
Obr. 37. Dubová. Lokality v katastri obec. (J. Machník - P. Mačala - S. Šiška, s. 81.)

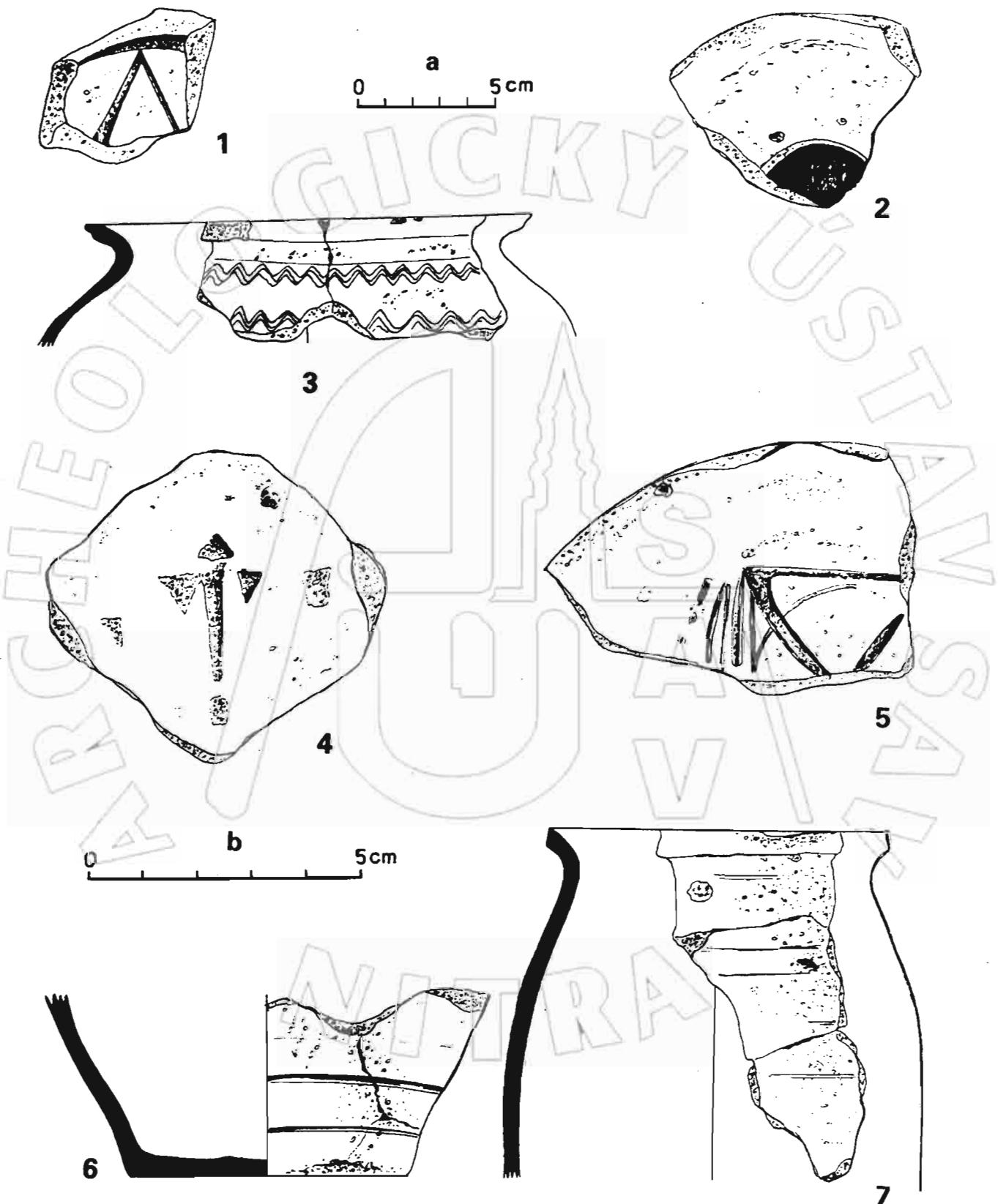
Obr. 39. Brezovka - Dubinné - Kučín - Kurima. Lokality v povodí Toplc. (J. Machník - P. Mačala - S. Šiška, s. 81.)

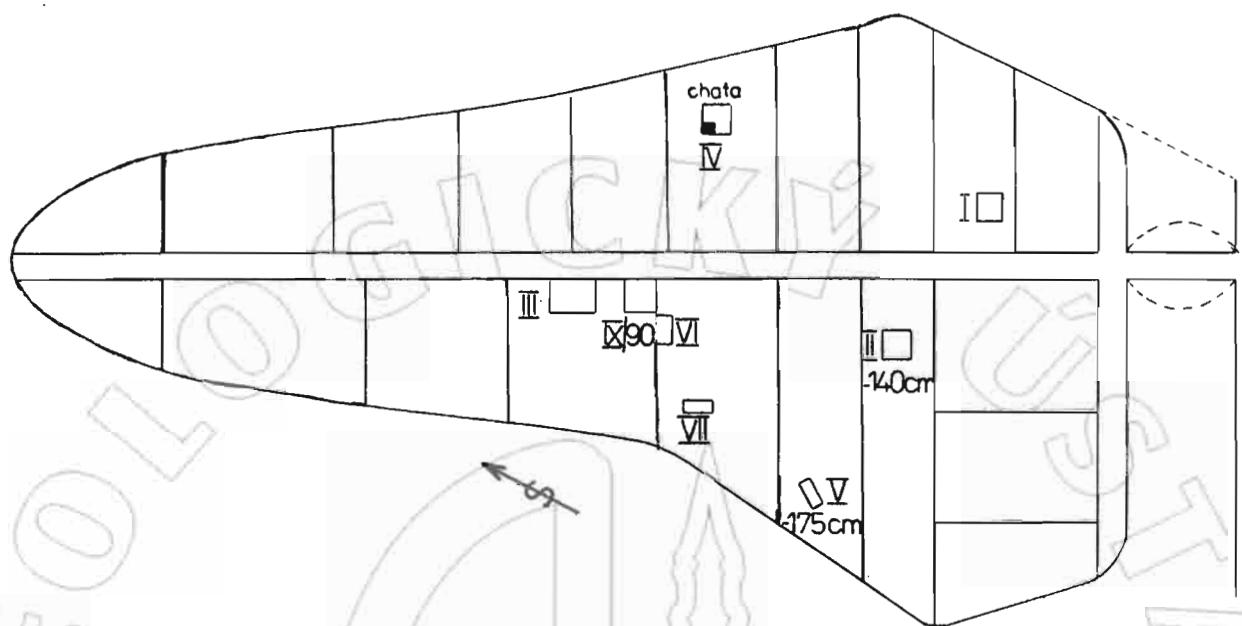
Obr. 40. Marhaň. 1 - pásmo mořilových násypov; 2 - lokalita v katastri obce. (J. Machník - P. Mačala - S. Šiška, s. 81.)

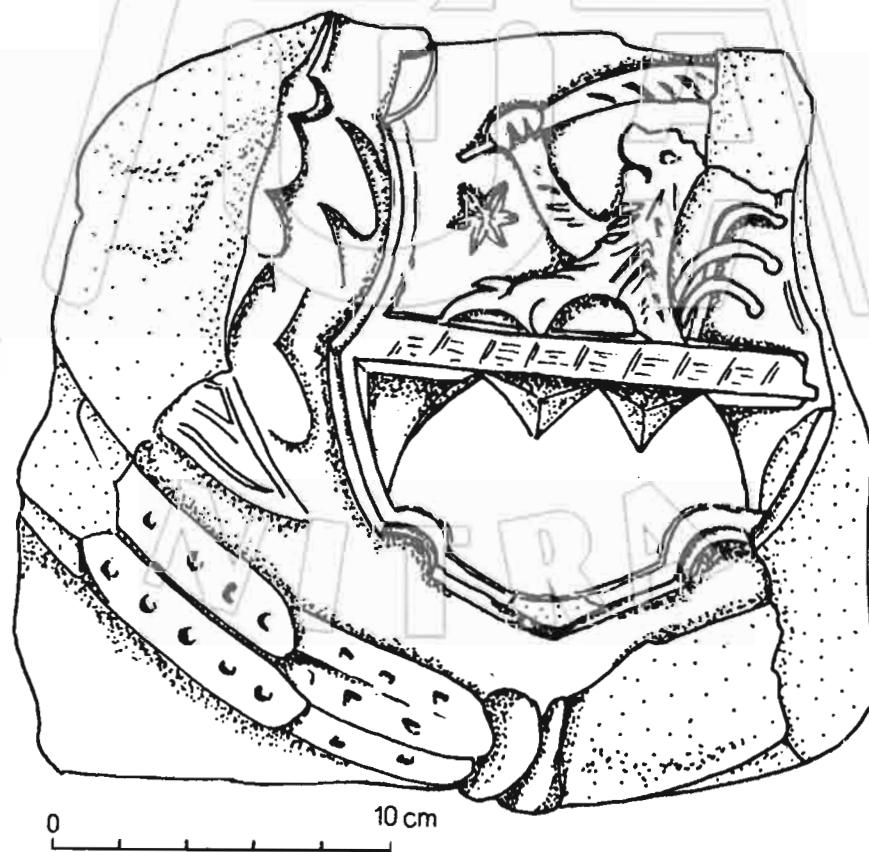
Obr. 41. Kučín - Kurima. Detailná mapa lokalít v katastroch obcí. (J. Machník - P. Mačala - S. Šiška, s. 81.)

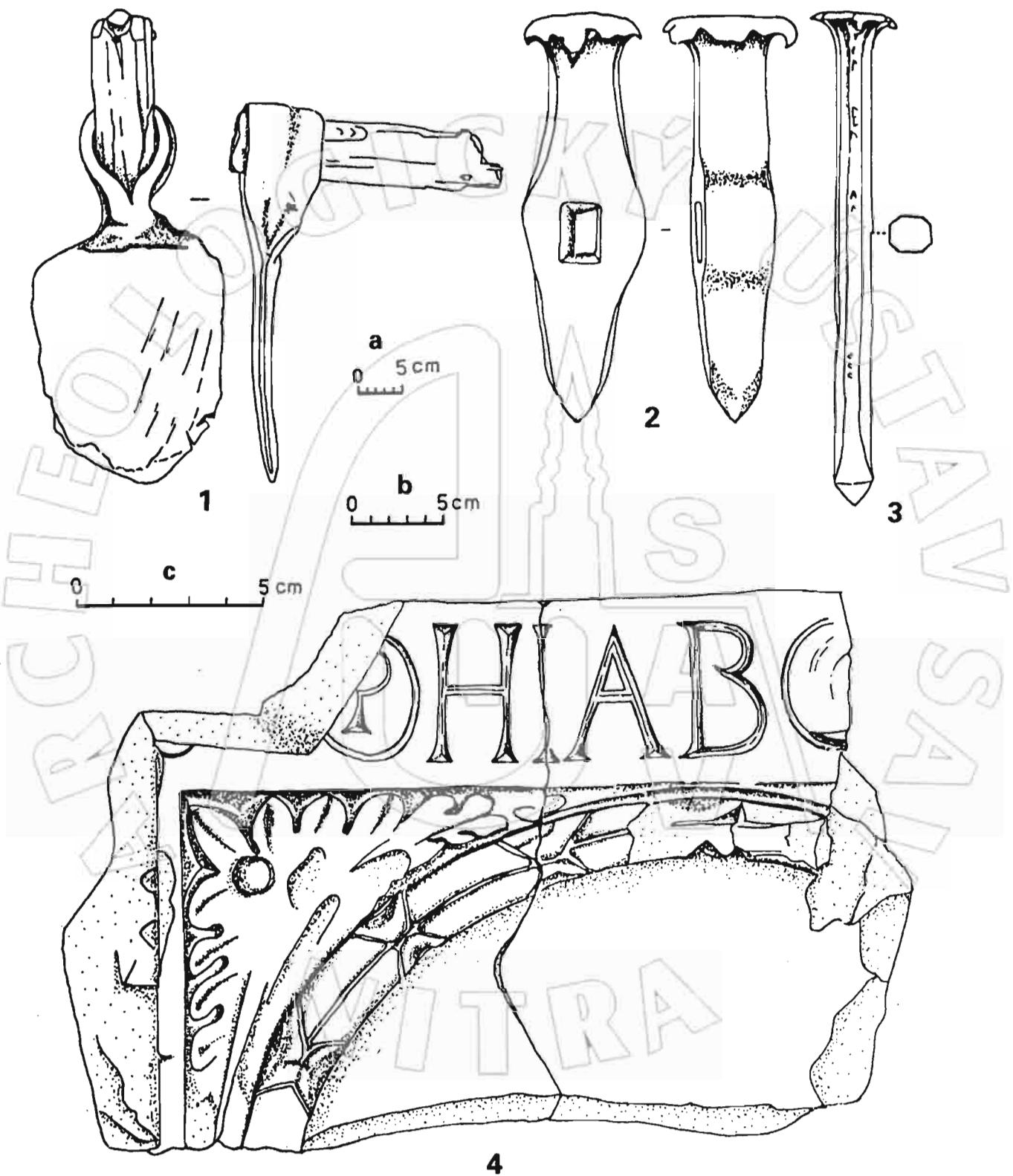
Obr. 42. Zvolen, časť Môťová (hradisko Prickopa). Výber keramiky. Mierka a: 3, 6, 7; b: 1, 2, 4, 5.
(M. Mácelová, s. 94.)

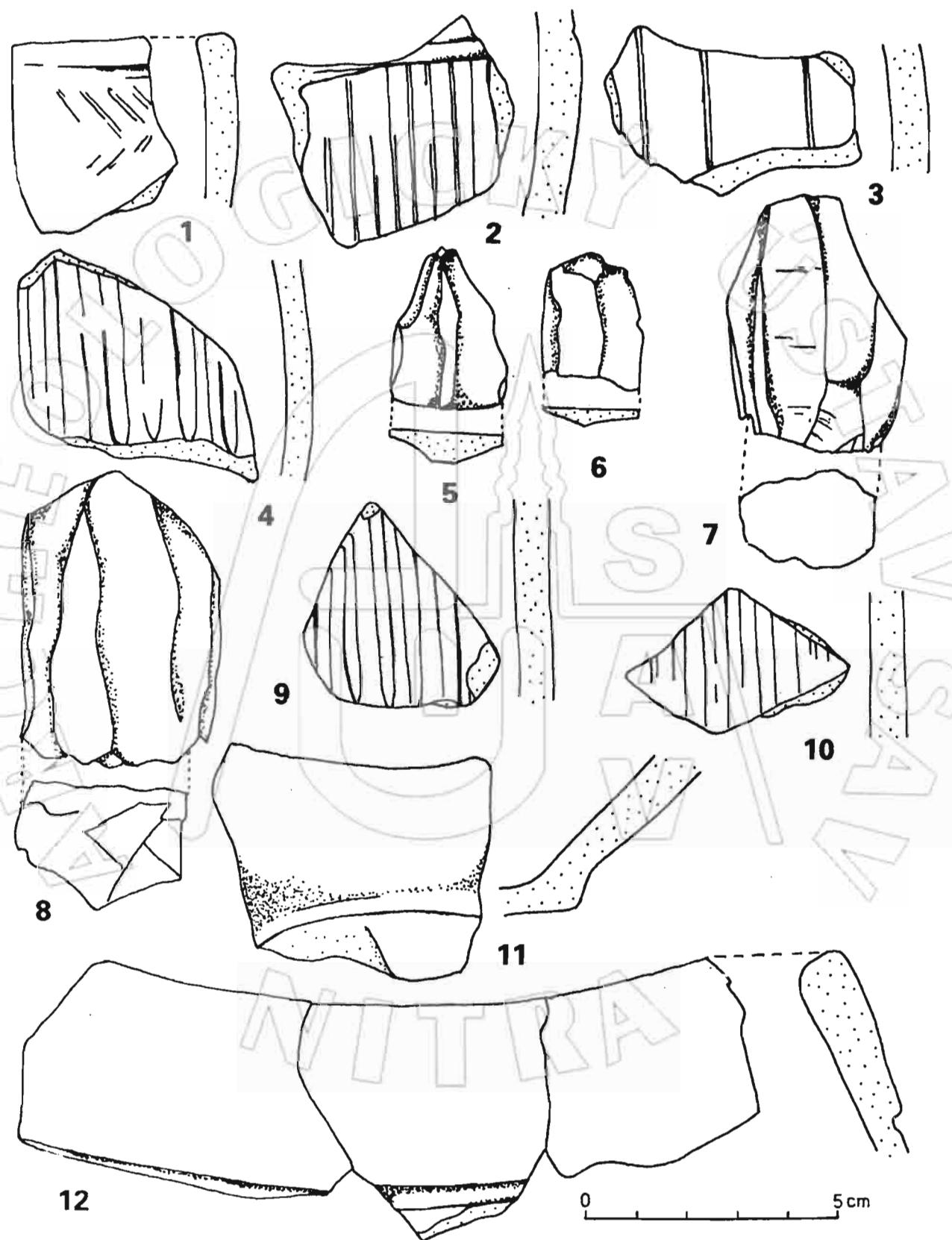
Obr. 43. Zvolen, časť Môľová (hradisko Priekopa). Plán parcíel so sondami I/92 - VII/92 a IX/90.
(M. Mácelová, s. 94.)

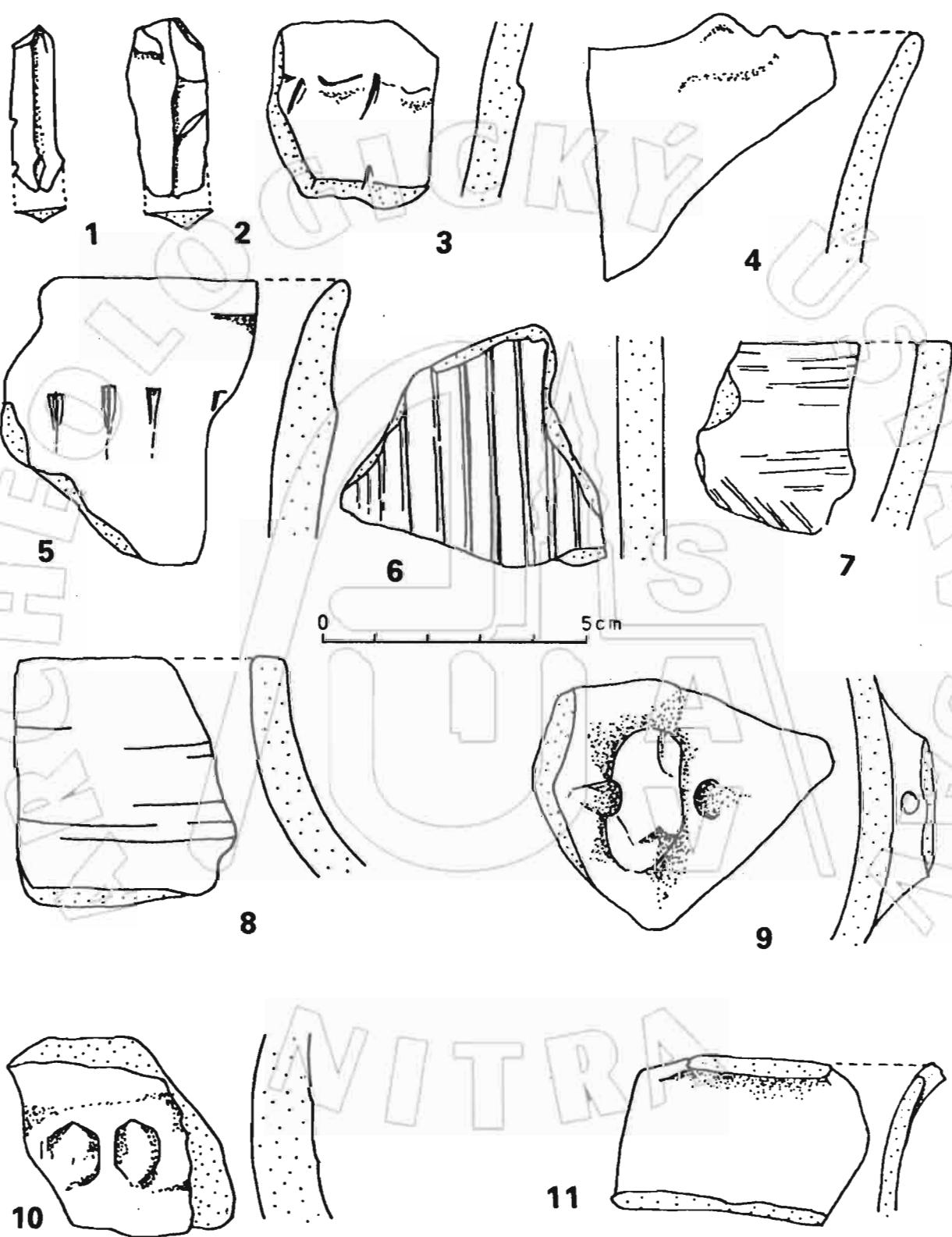
Obr. 44. Strečno. Hradná studňa. Časť náhrobnej platne s erbom Žofie Bosniakovej (17. stor.). (J. Moravčík, s. 96.)

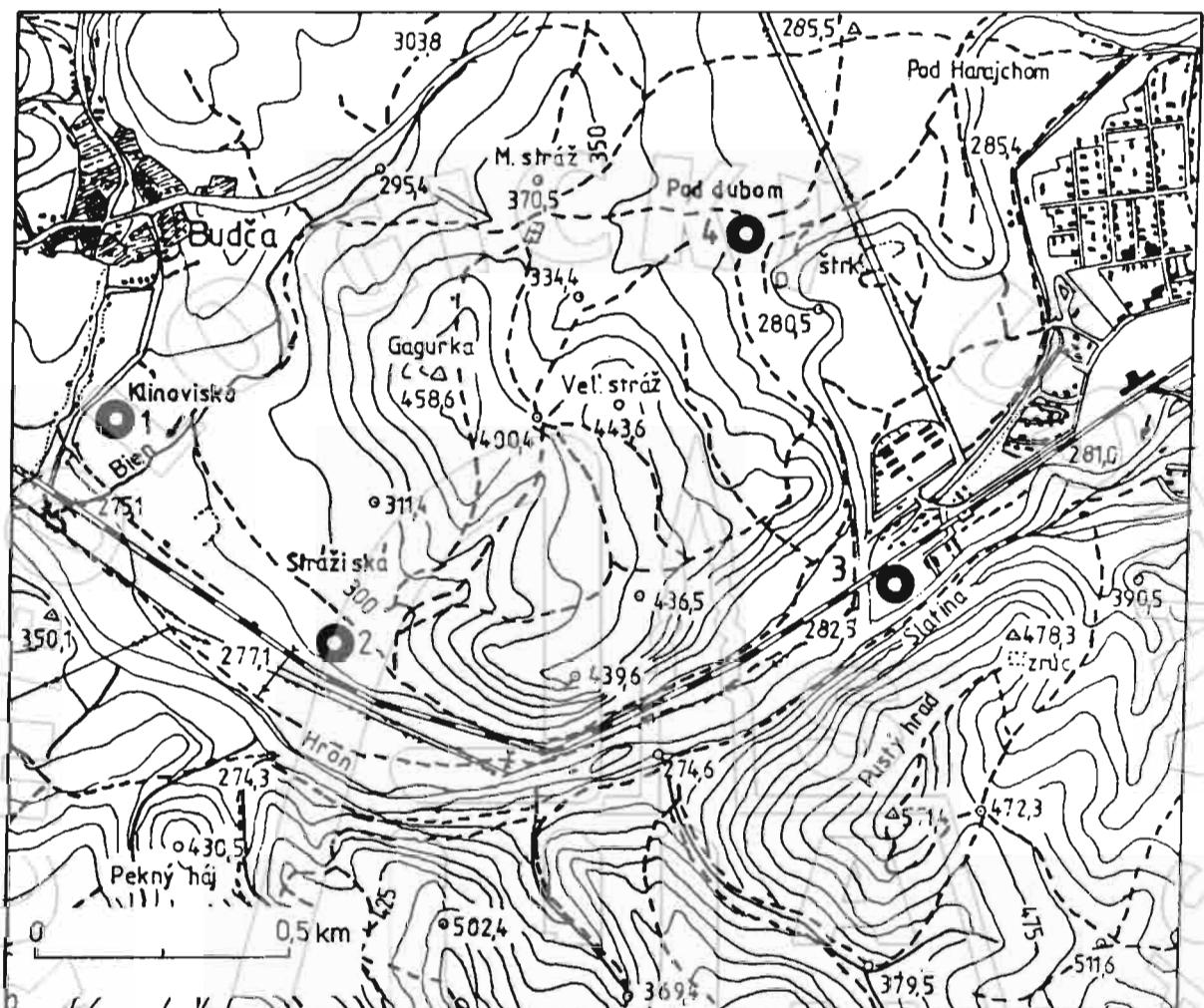
Obr. 45. Strečno. Hradná studňa. 1 - železná motyka s násadou; 2 - železné kladivo; 3 - železný klin; 4 - časť náhrobnej platne s menom Žofie Bosniakovej (17. stor.). Mierka a: 3; b: 1, 4; c: 2. (J. Moravčík, s. 96.)

Obr. 46. Výber nálezov. 1-4 - Jasenica (Pod Hôrkami); 5-8 - Bohunice (Zásušie); 9-12 - Považská Bystrica, časť Považská Teplá (Oplzeň); 5-8 - neolit, 1-4, 9-12 - púchovská kultúra. (J. Moravčík, s. 97.)

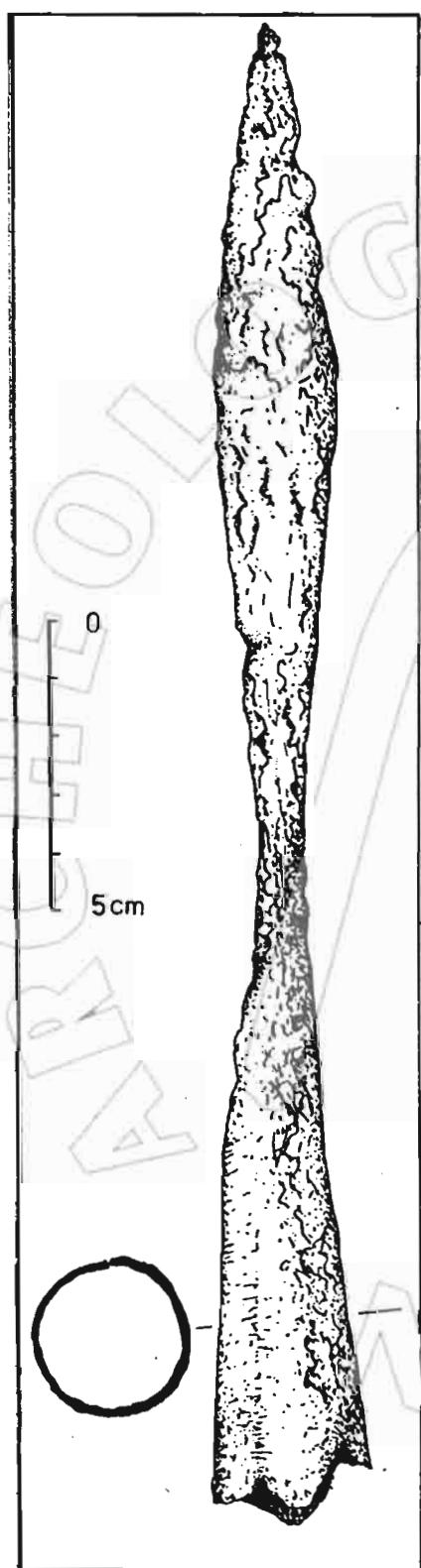

Obr. 47. Výber nálezov. 1-5 - Slavnica, časť Podhorie (Skalice); 6, 7 - Kostolec (Bosmany); 8-11 - Sedmevec (Prídadavky); 9 - neolit; 1-5 - kultúra s kanelovanou keramikou; 8, 10, 11 - lužická kultúra; 6, 7 - púchovská kultúra. (J. Moravčík, s. 97.)

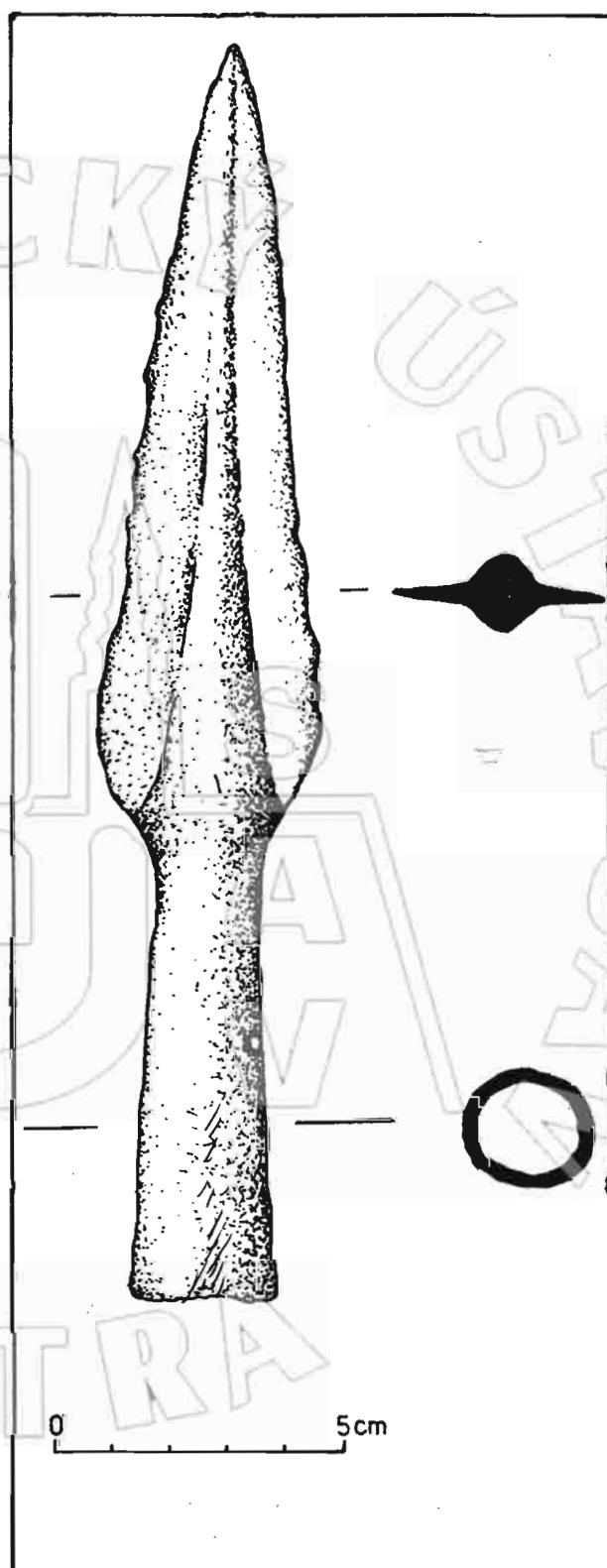

Obr. 48. Budča - Zvolen. Situačný plán lokalít. 1 - Klinovisko; 2 - Stražiska; 3 - Unionka; 4 - Pod dubom.
(P. Mosný, s. 98.)

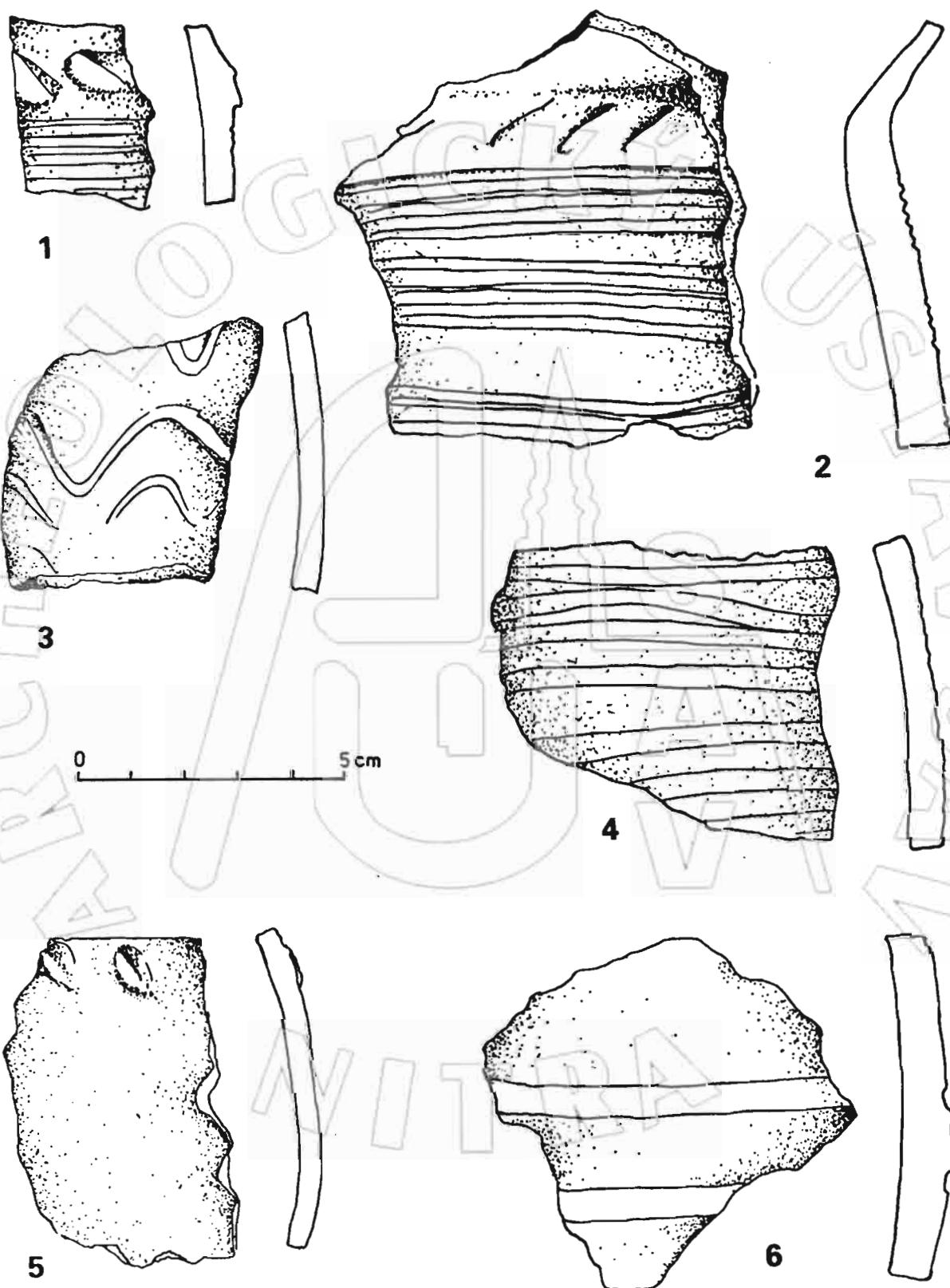
NITRA

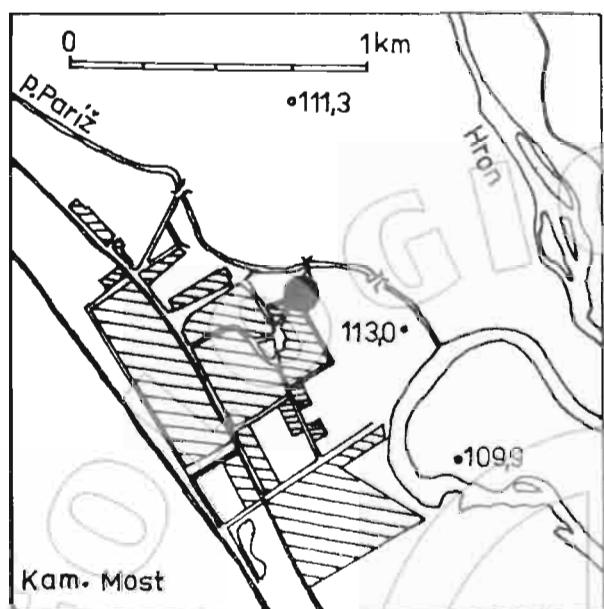
Obr. 49. Nová Bošáca. Železná kopija. (T. Nešporová, s. 100.)

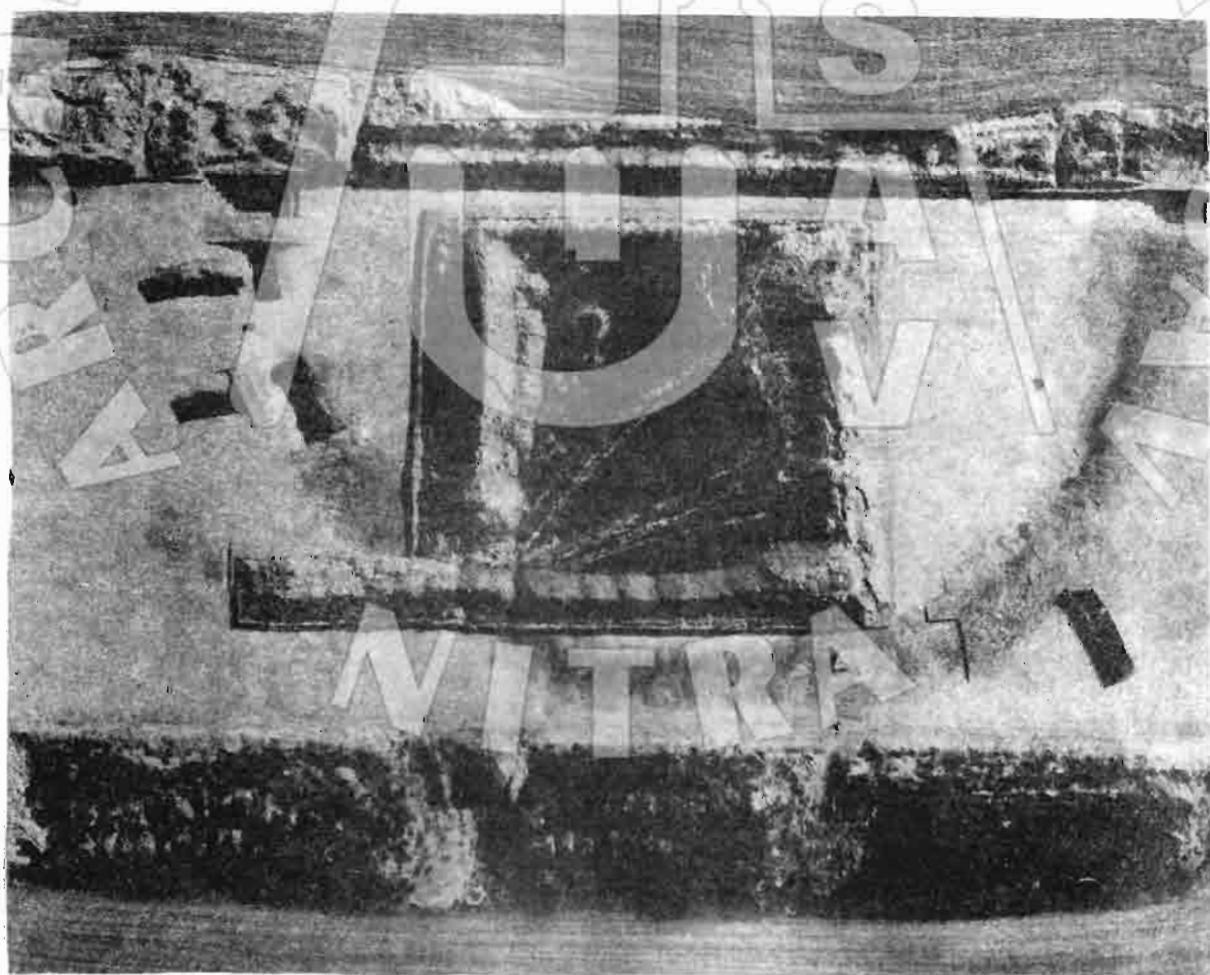
Obr. 50. Nemšová, časť Luborča. Bronzový oštep. (T. Nešporová, s. 100.)

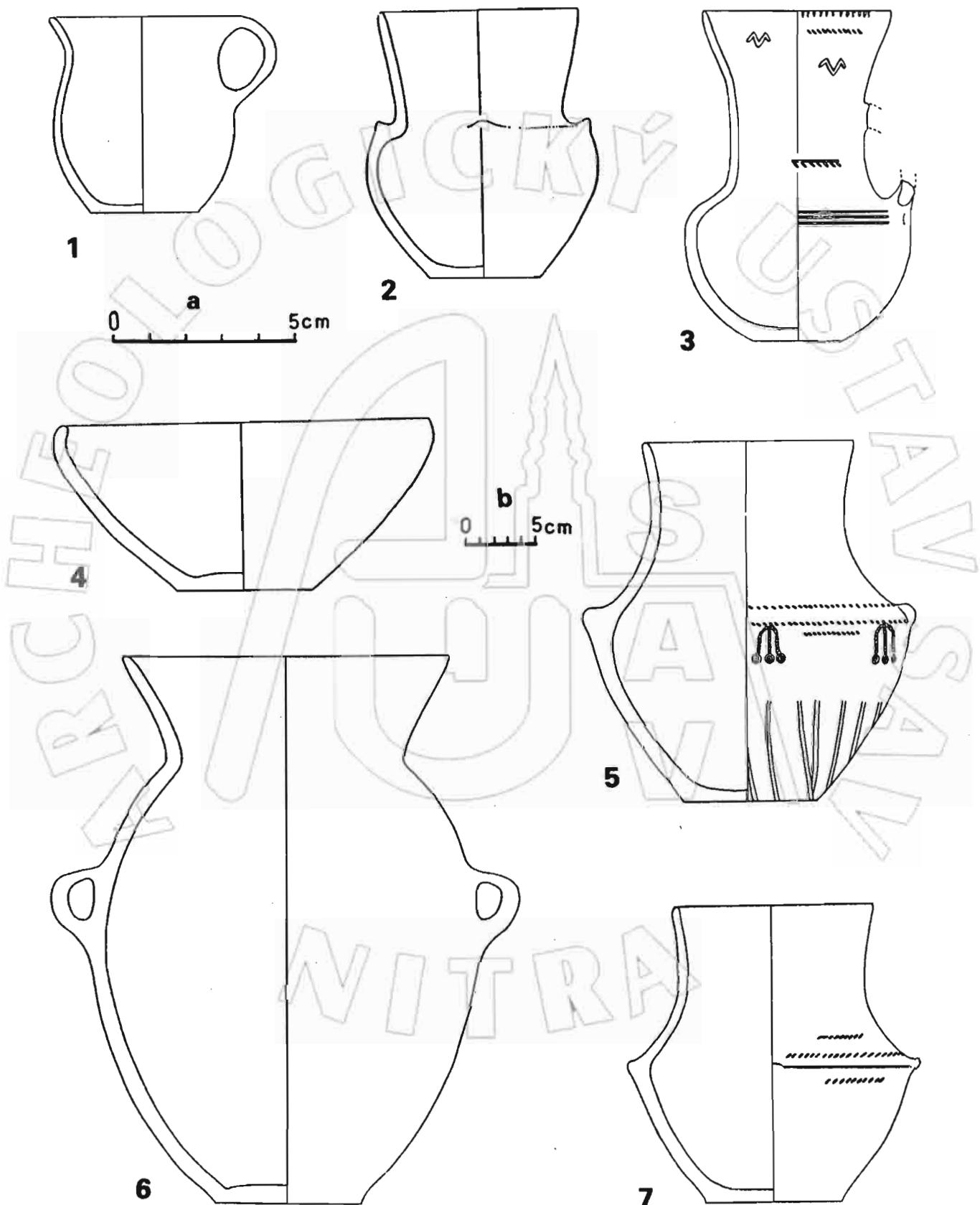
Obr. 51. Zamarovce, časť Horné Orechové. Výber keramiky. (T. Nešporová, s. 101.)

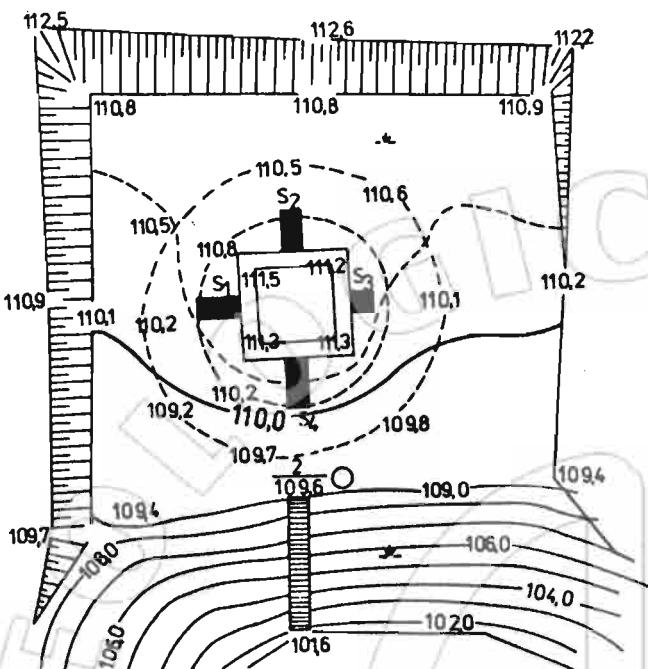
Obr. 52. Kamenný Most. Situační plán lokality.
(G. Nevizánský - O. Oždání, s. 101.)

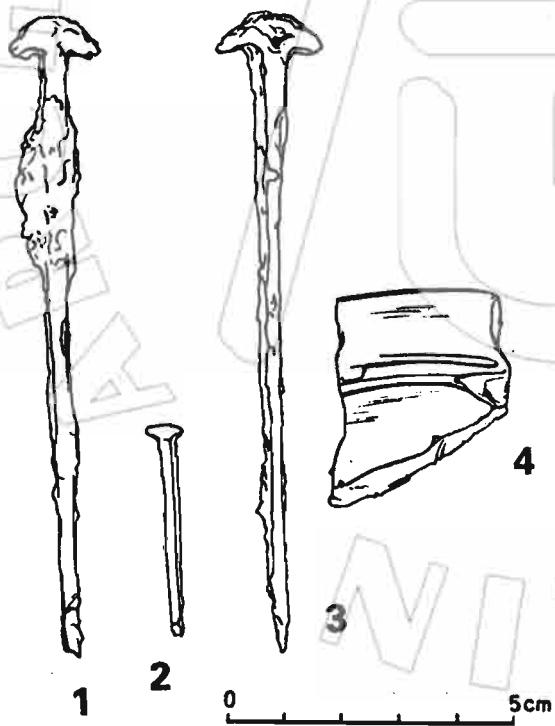
Obr. 53. Ružindol. Letecký pohled na skúmanou lokalitu v novembri r. 1991. (V. Němcjcová-Pavúková,
s. 102.)

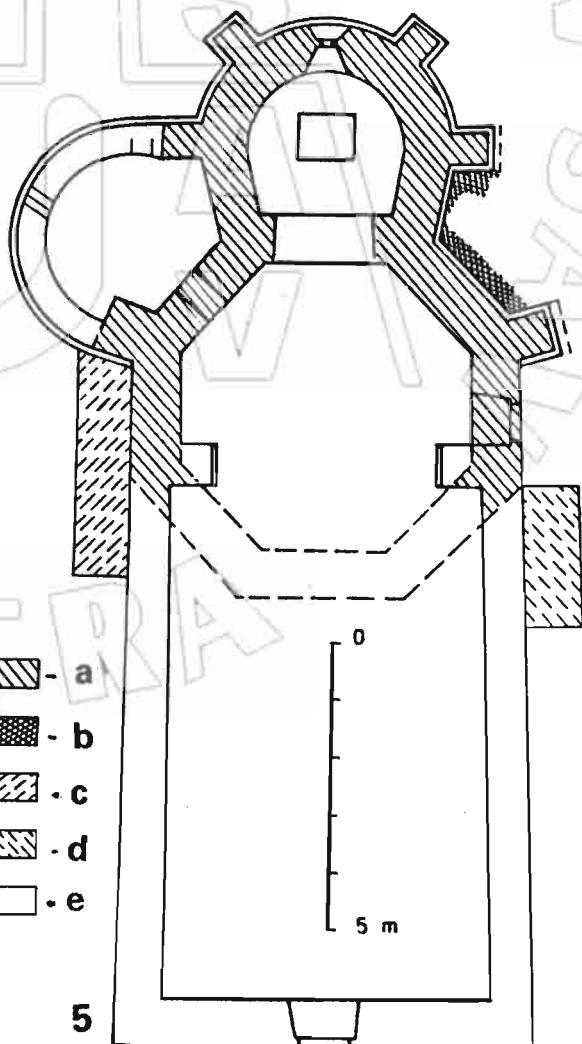
Obr. 54. Kamenný Most. Výber keramiky z hrobov severopanónskej kultúry. Mierka a: 1-5, 7; b: 6. (G. Nevizánsky - O. Ožďáni, s. 101.)

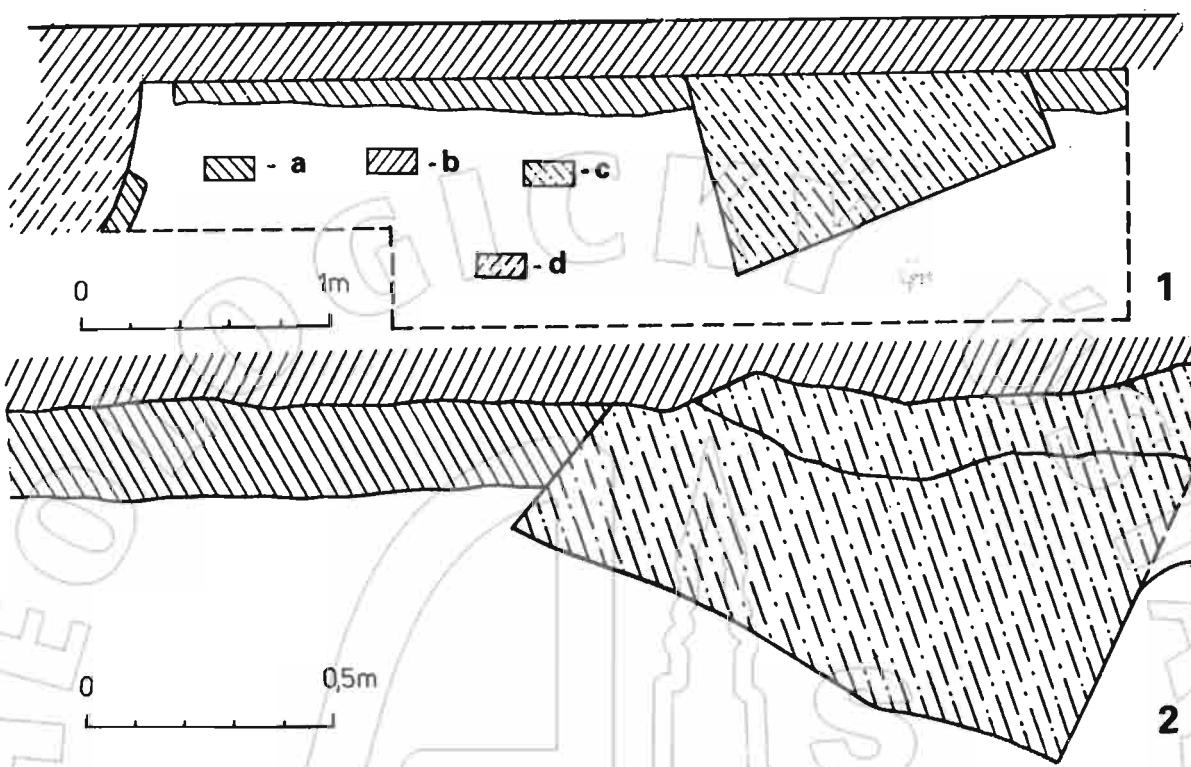

Obr. 55. Očkov. Vrstevnicový plán vlastickej moličky a okolia so zisťovacími sondami z r. 1992.
(J. Paulík, s. 105.)

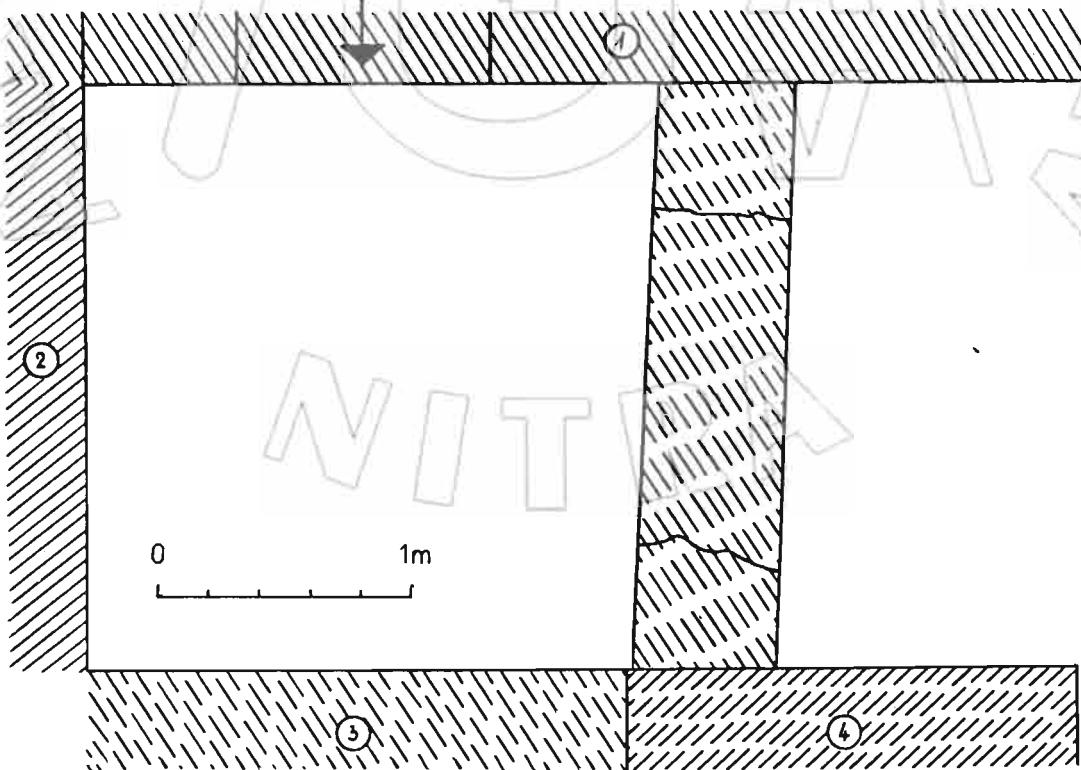

Obr. 56. Podolíneč. 1-4 - železné klince a črep;
5 - pôdorys kostola sv. Anny; a - základy oktagonálnej stavby; b - sondy z r. 1983; c - sonda
II/92; d - sonda I/92; e - mladšie prístavby kosto-
la. (P. Roth, s. 111.)

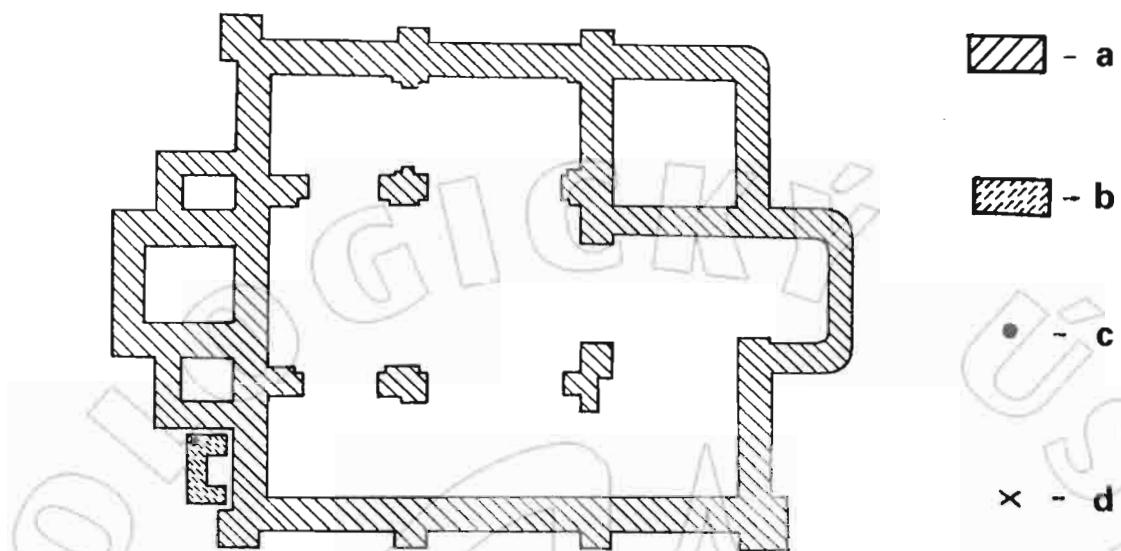

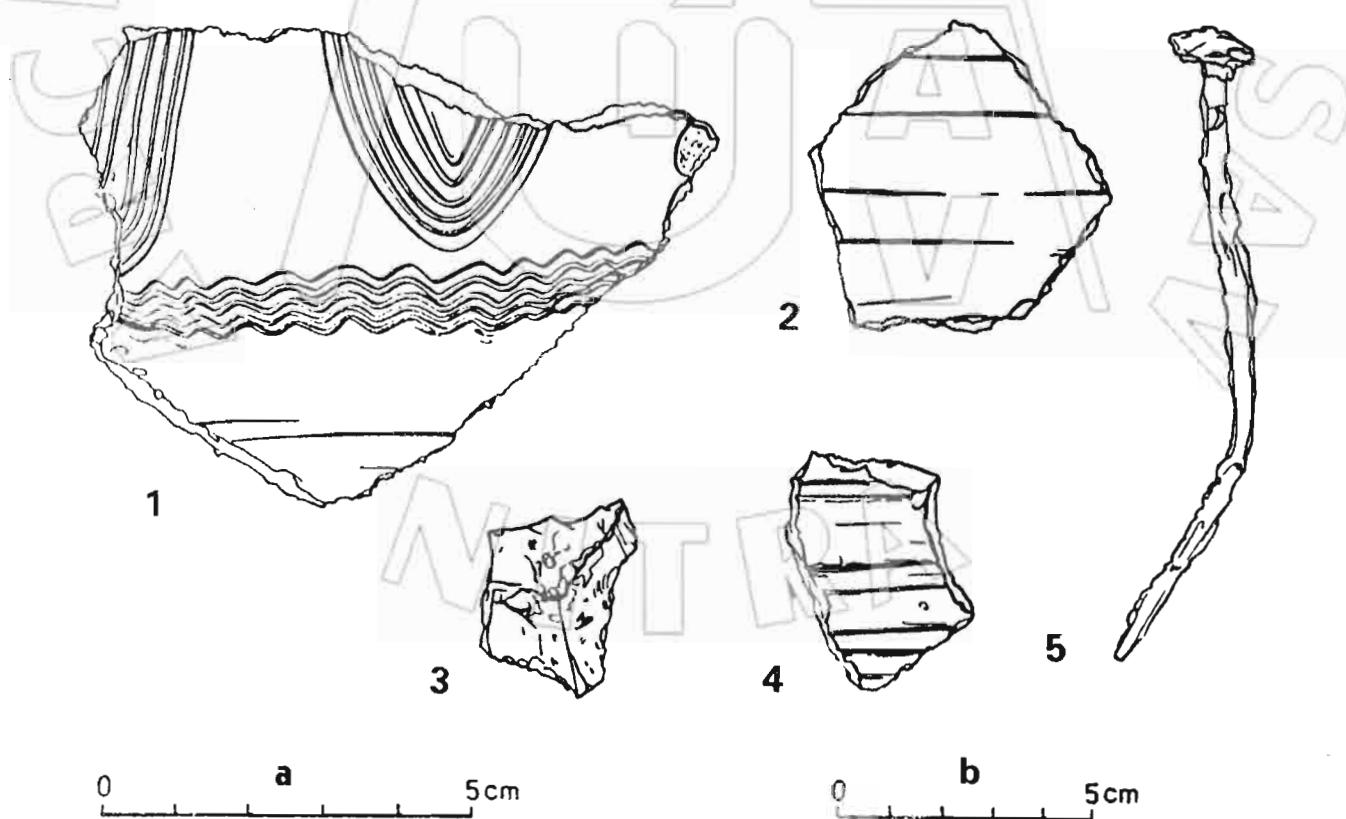
Obr. 57. Podolíneč. 1 - pôdorys sondy II/92; a - odsadené základy kostola; b - nadzemný mûr; c - základ o-porného piliera; d - mladšia apsida; 2 - pôdorys sondy I/92. (P. Roth, s. 111.)

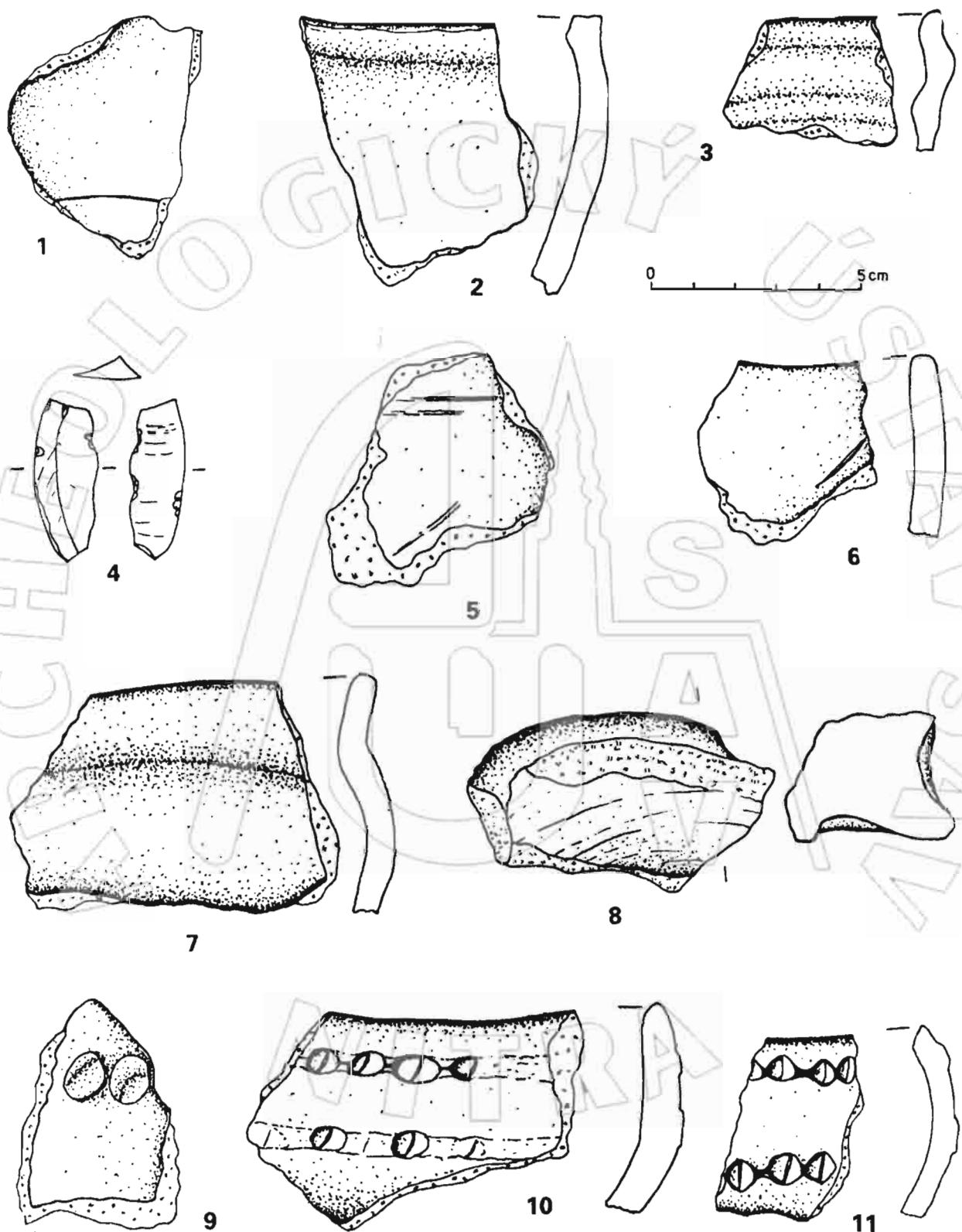
Obr. 58. Stará Lubovňa (hrad). Pôdorys priestoru pod kaplnkou. 1 - obvodový mûr kaplnky; 2 - najmladšia prístavba; 3 - staršia prístavba; 4 - komín. (P. Roth, s. 111.)

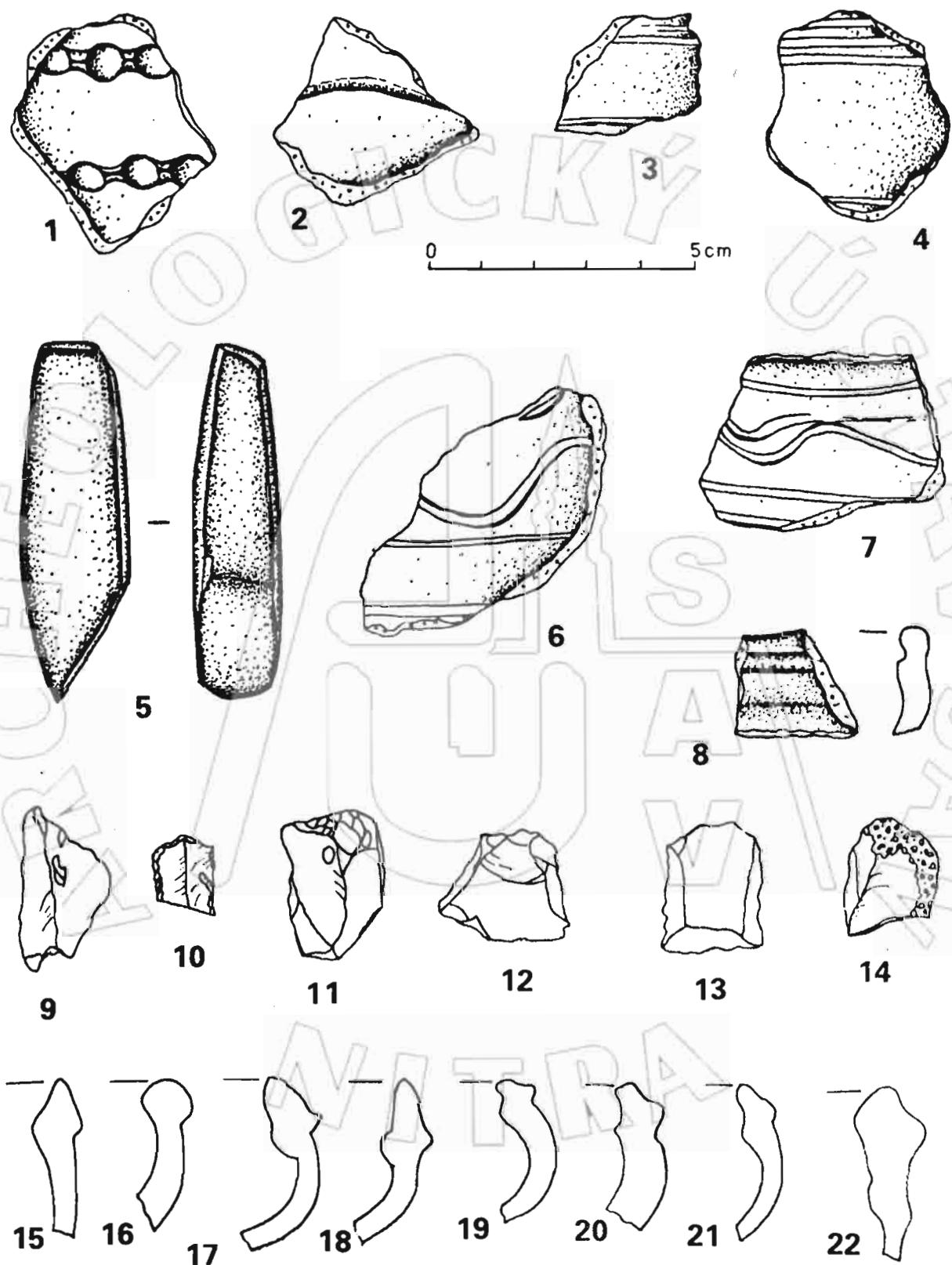
Obr. 59. Stará Ľubovňa. Situačný náčrt kostola sv. Mikuláša. a - pôdorys kostola; b - sonda I/92; c - kolová jamka; d - približné miesto nálezu kostry. (P. Roth, s. 111.)

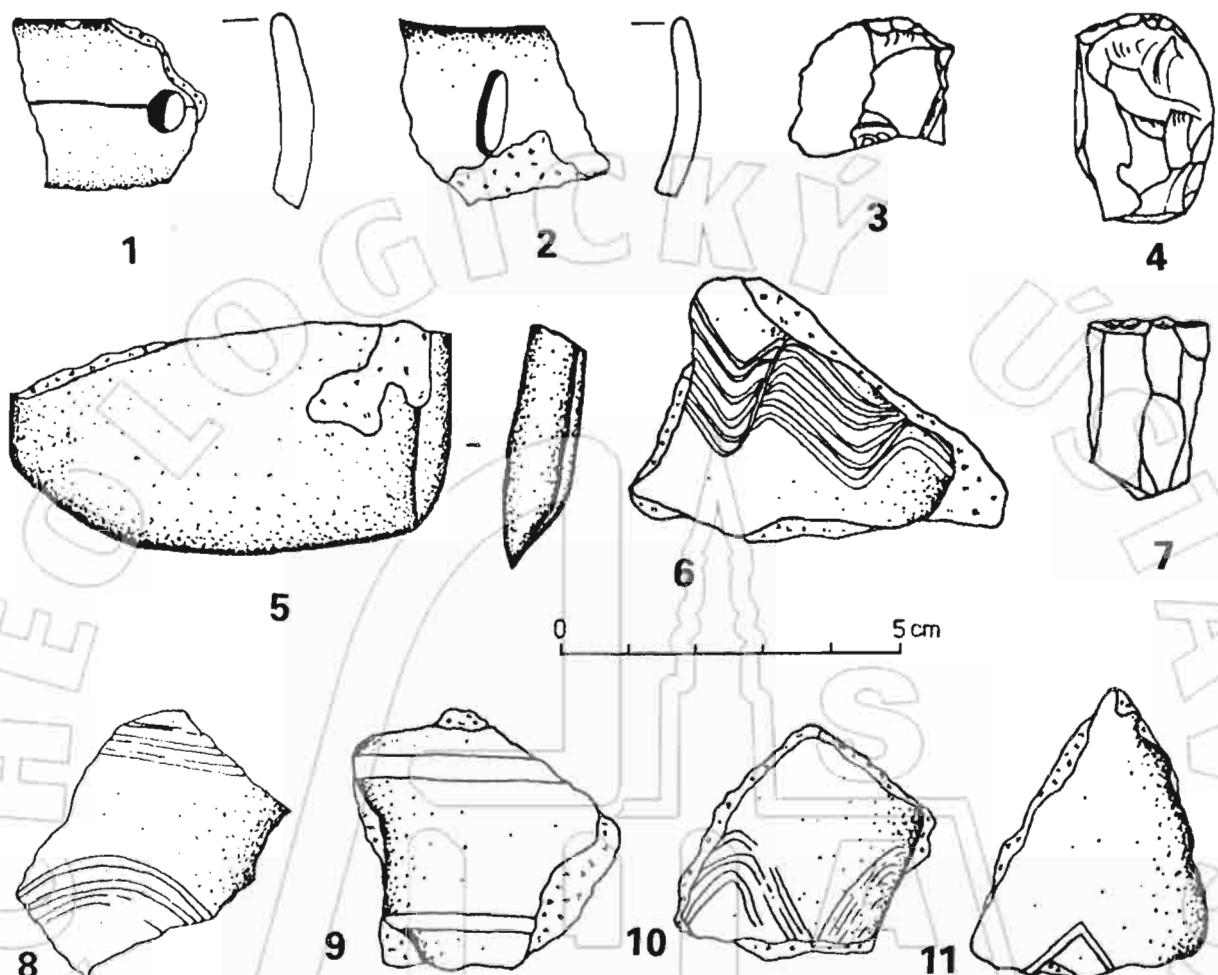
Obr. 60. Kežmarok (Michalský vrch). 2, 4 - črepy; 3 - rádiolaritový ústup; 5 - železný klinec; Veľká Lomnica (Burich). 1 - črep. Mierka a: 2-5; b: 1. (P. Roth, s. 112.)

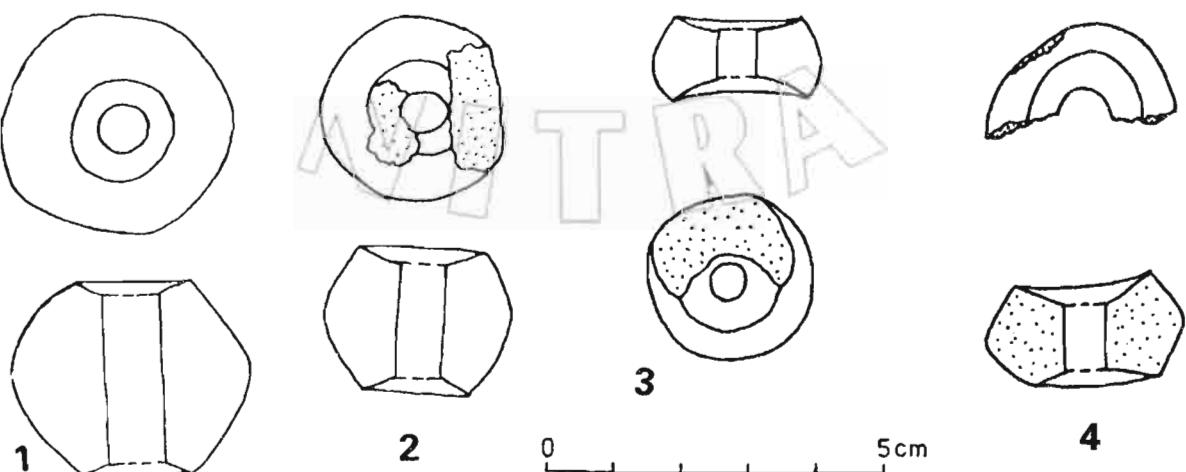
Obr. 61. Výber nálezcov z prieskumu. 1-4 - Huncovce; 5, 6 - Kežmarok; 7-9 - Kežmarok, časť Lubica; 10 Spišský Štiavnik; 11 - Stráne pod Tatrami. (M. Soják, s. 114.)

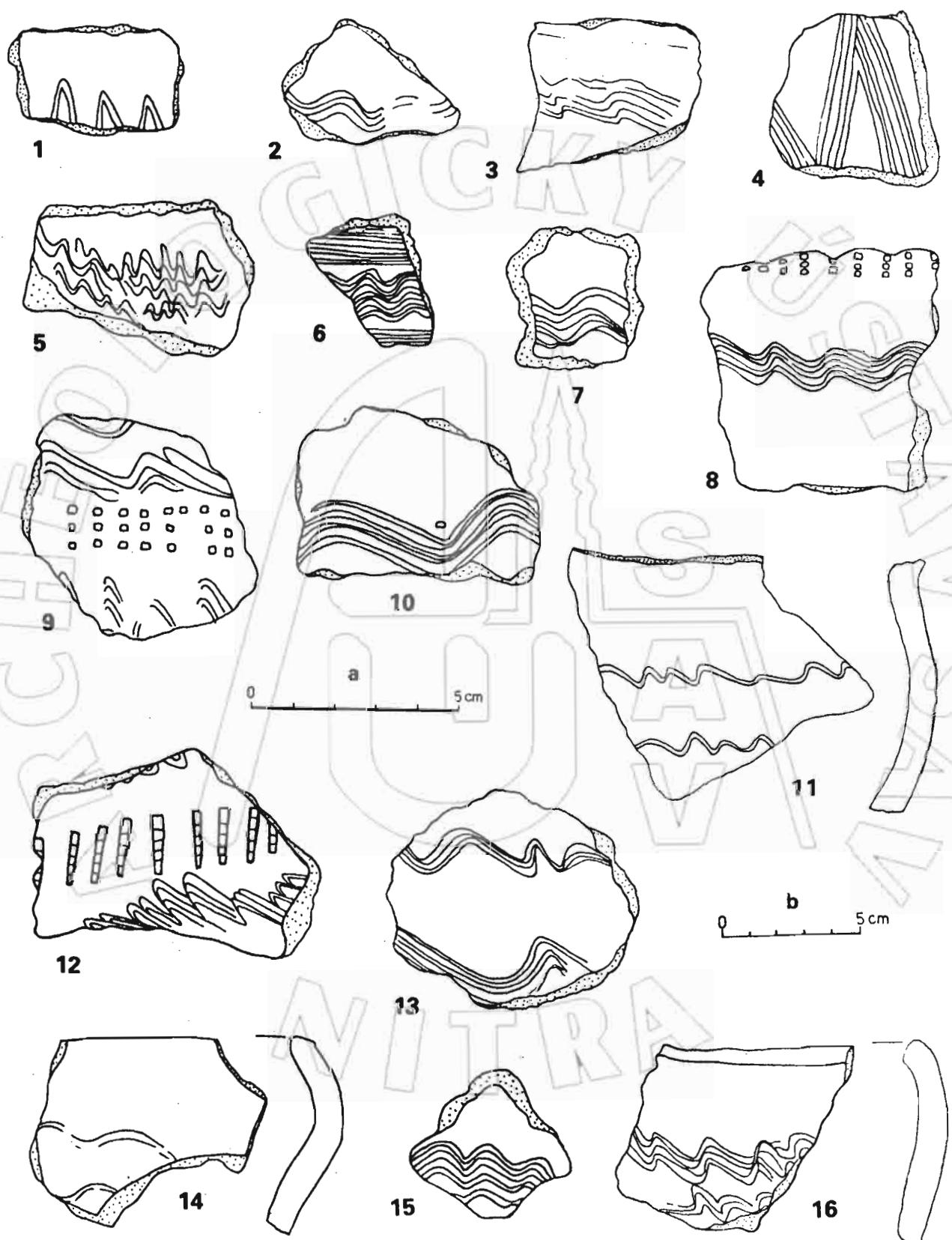
Obr. 62. Výber nálezov z prieskumu. 1-5, 8 - Poráč (jaskyňa Chyža); 6, 7, 9-22 - Spišský Štiavnik.
(M. Soják, s. 114.)

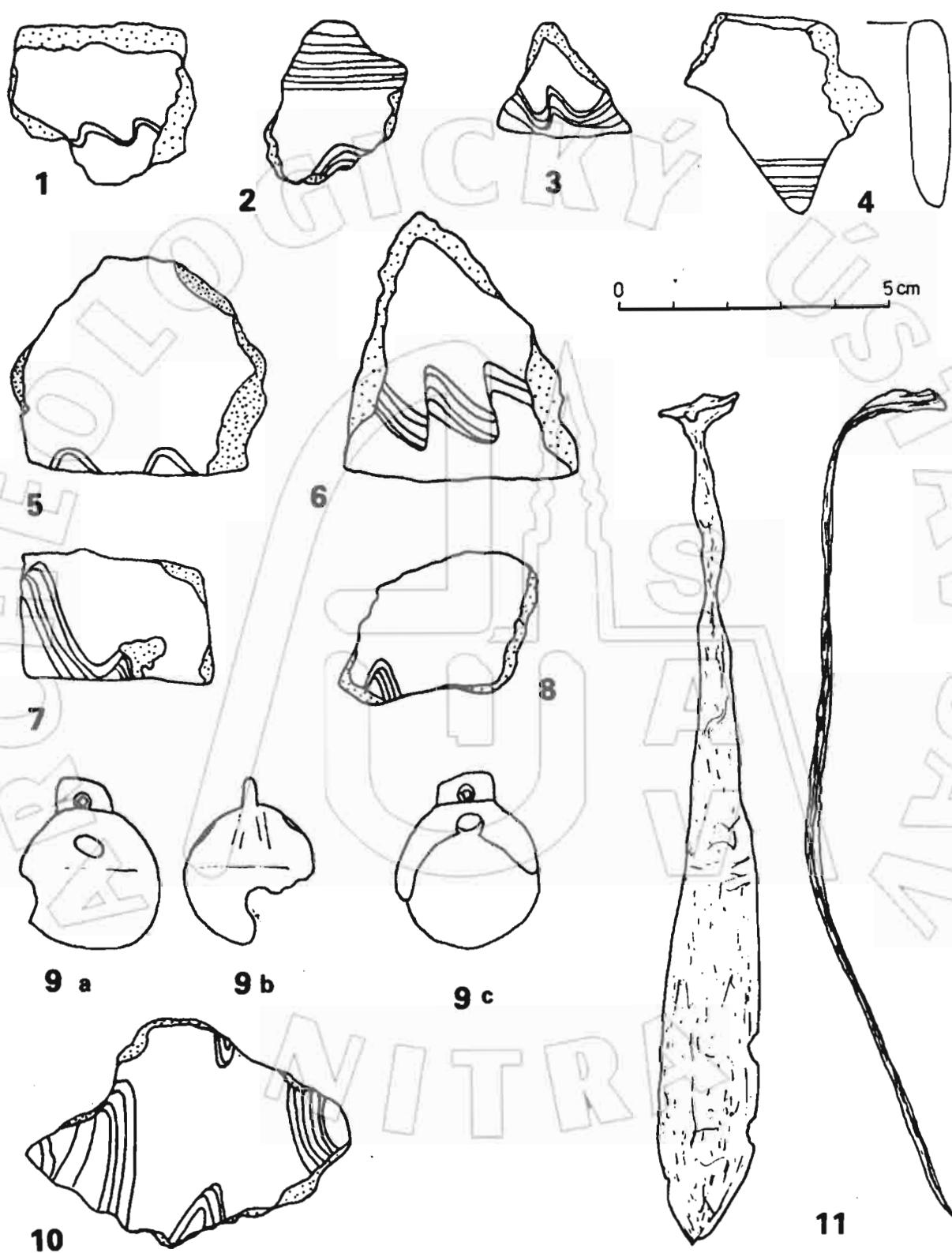
Obr. 63. Výber náleczov z prieskumu. 1-3, 5-11 - Staré pod Tatrami; 4 - Vrbov. (M. Soják, s. 114.)

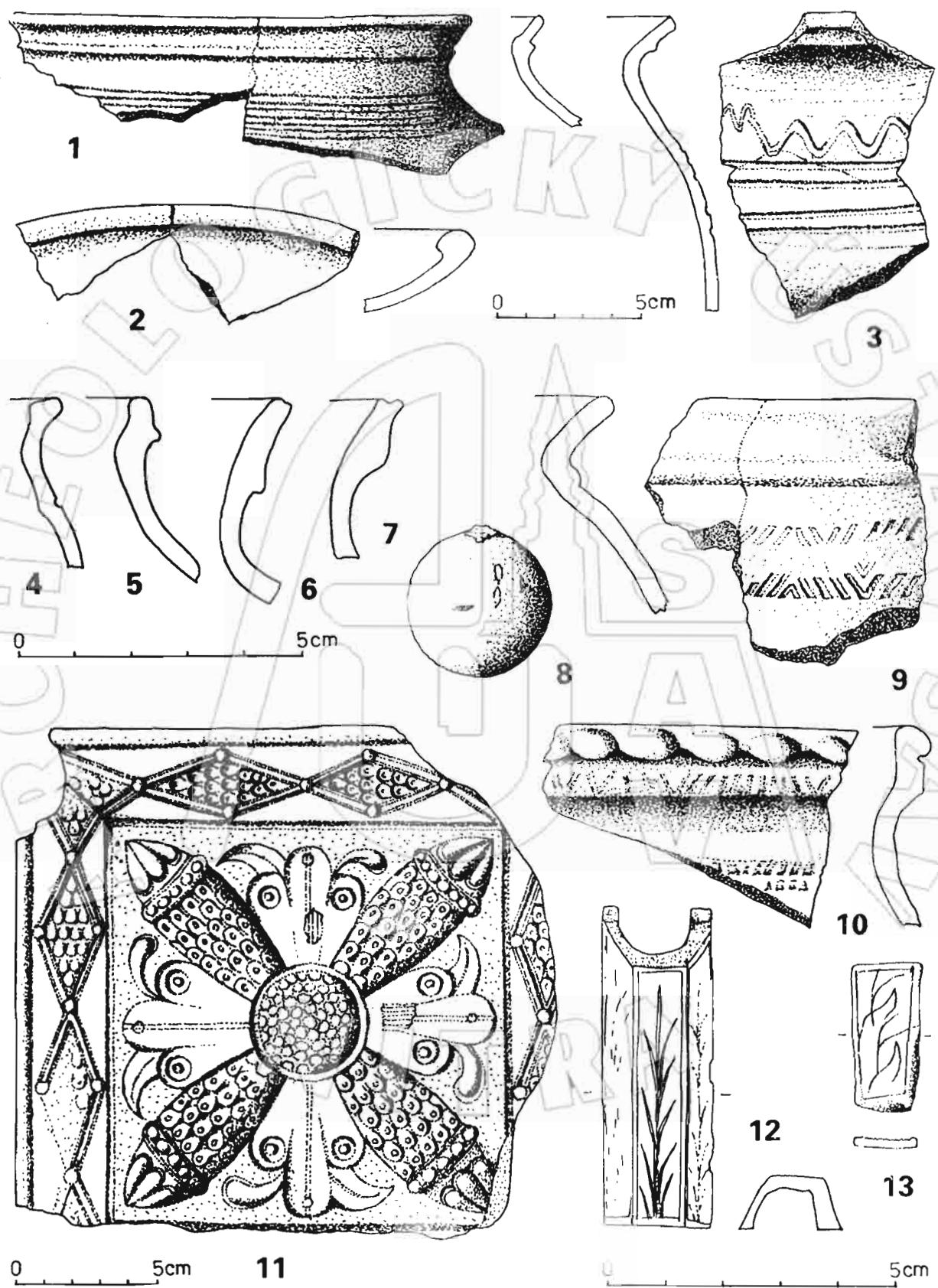
Obr. 64. Poprad, časť Matejovce. 1-4 - výber praslenov. (M. Soják, s. 116.)

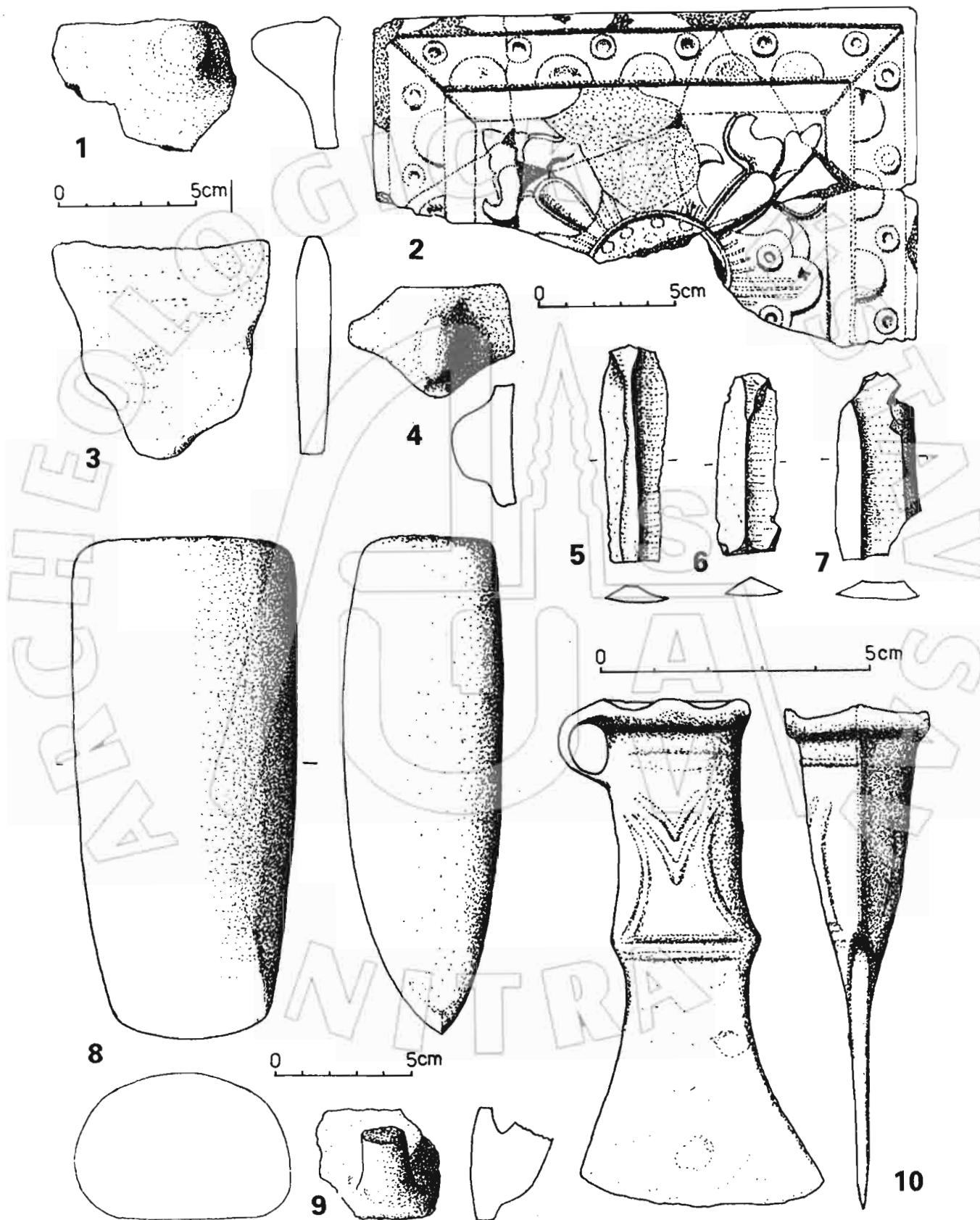
Obr. 65. Výber nálezov. 1-11 - Vrbov; 12 - Jánovce; 13 - Veľký Slavkov; 14, 15 - Vlková; 16 - Veľká Lomnica. Mierka a: 1-10, 12-16; b: 11. (M. Soják, s. 116.)

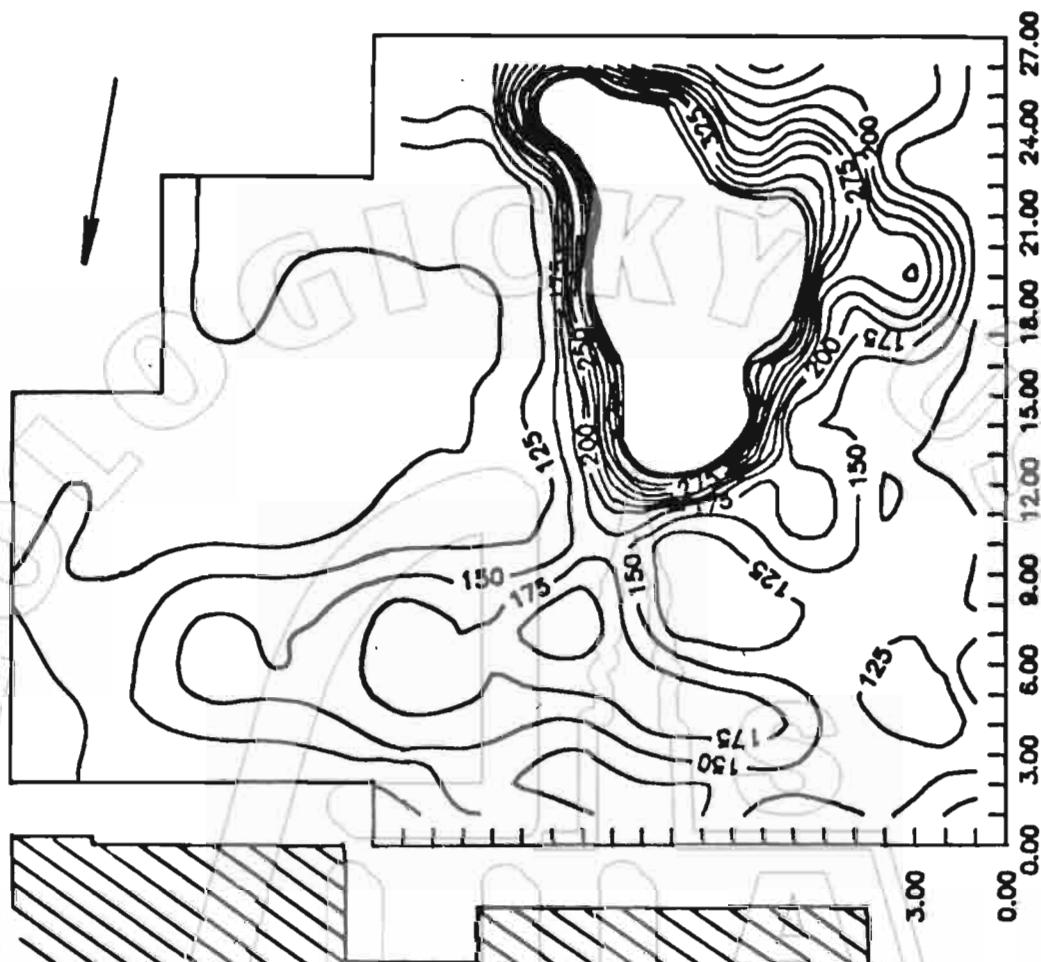
Obr. 66. Výber nálezcov. 1, 2, 4, 5, 7, 8 - Poprad, časť Matejovce; 3, 6 - Stráne pod Tatrami - Kežmarok (rozlíšanie katastrov); 9 - Stráne pod Tatrami; 10 - Kežmarok, časť Lubica; 11 - Veľká Lomnica. (M. Soják, s. 116.)

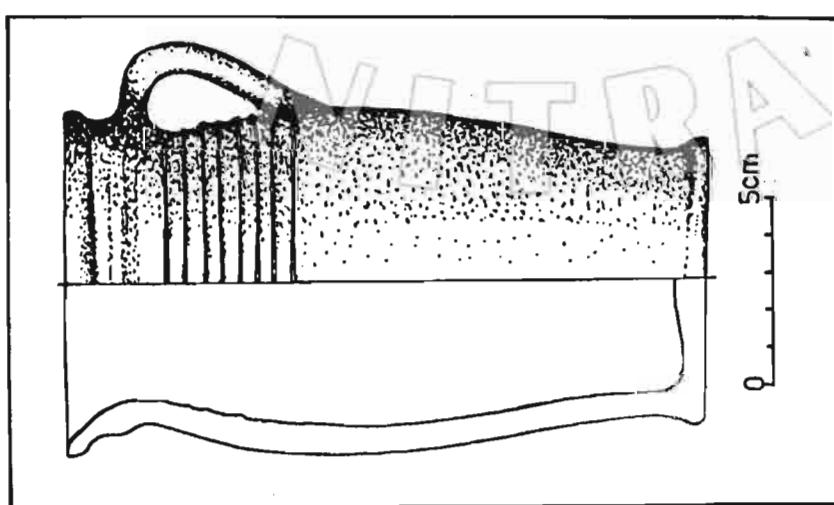
Obr. 67. Výber materiálu. 3-7, 11 - Brckov; 1, 2, 8-10, 12, 13 - Jasenov. (I. Strakošová, s. 120.)

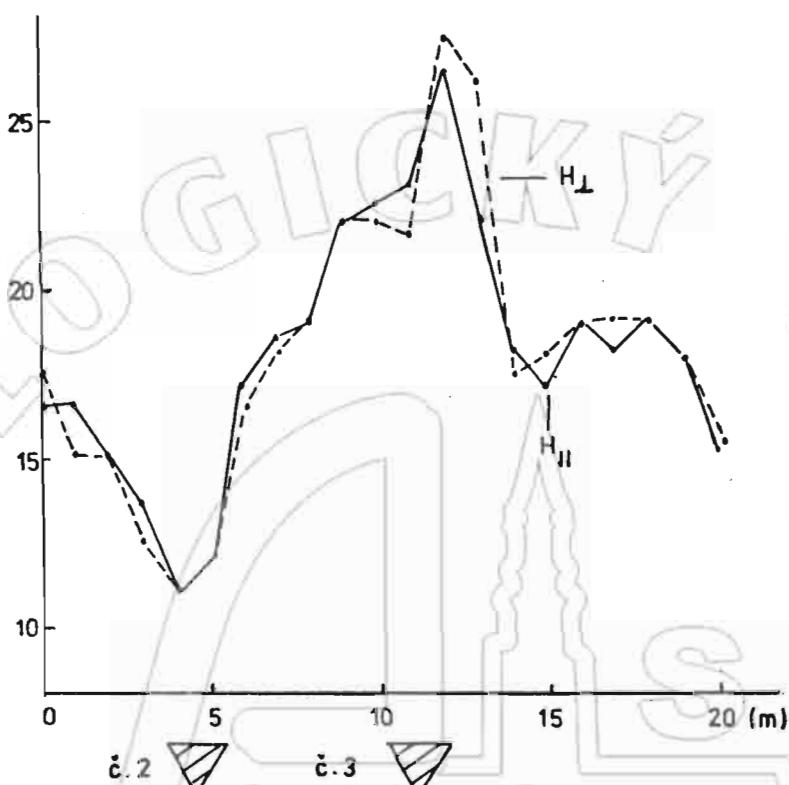
Obr. 68. Výber materiálu. 10 - Humenné; 2 - Jasenov; 1, 3-9 - Vŕťazovce. (I. Strakošová, s. 120.)

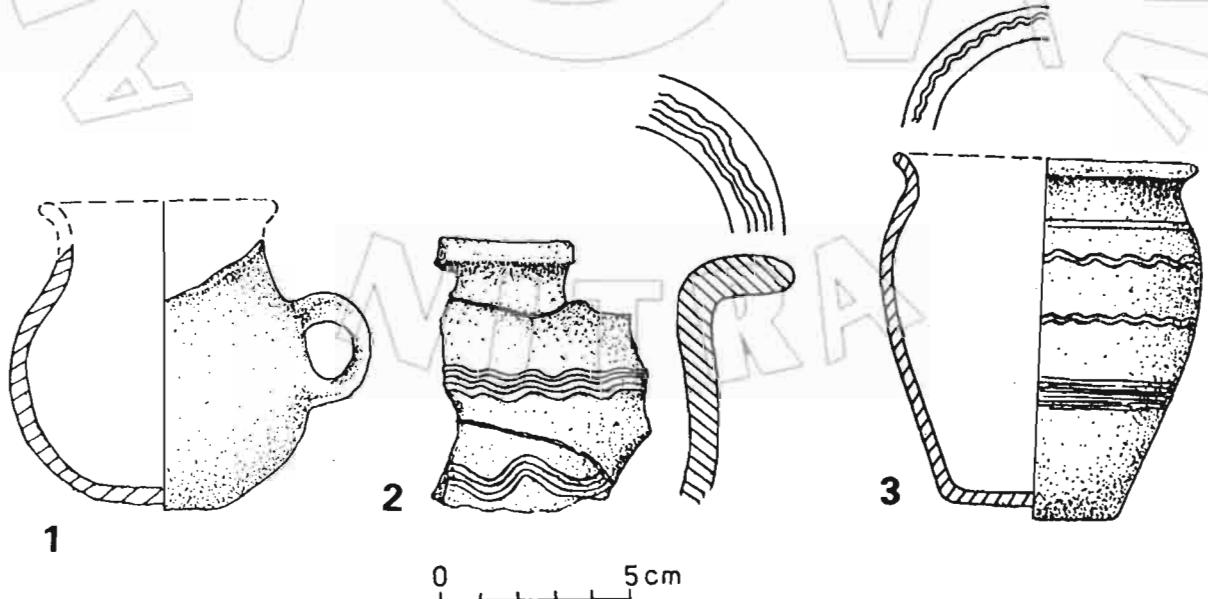
Obr. 70. Bříza. Mapa rozložení. (J. Třípk, s. 124.)

Obr. 69. Stropkov. Výber keramiky.
(I. Strakošová, s. 121.)

σ (mS/m) PROFIL II

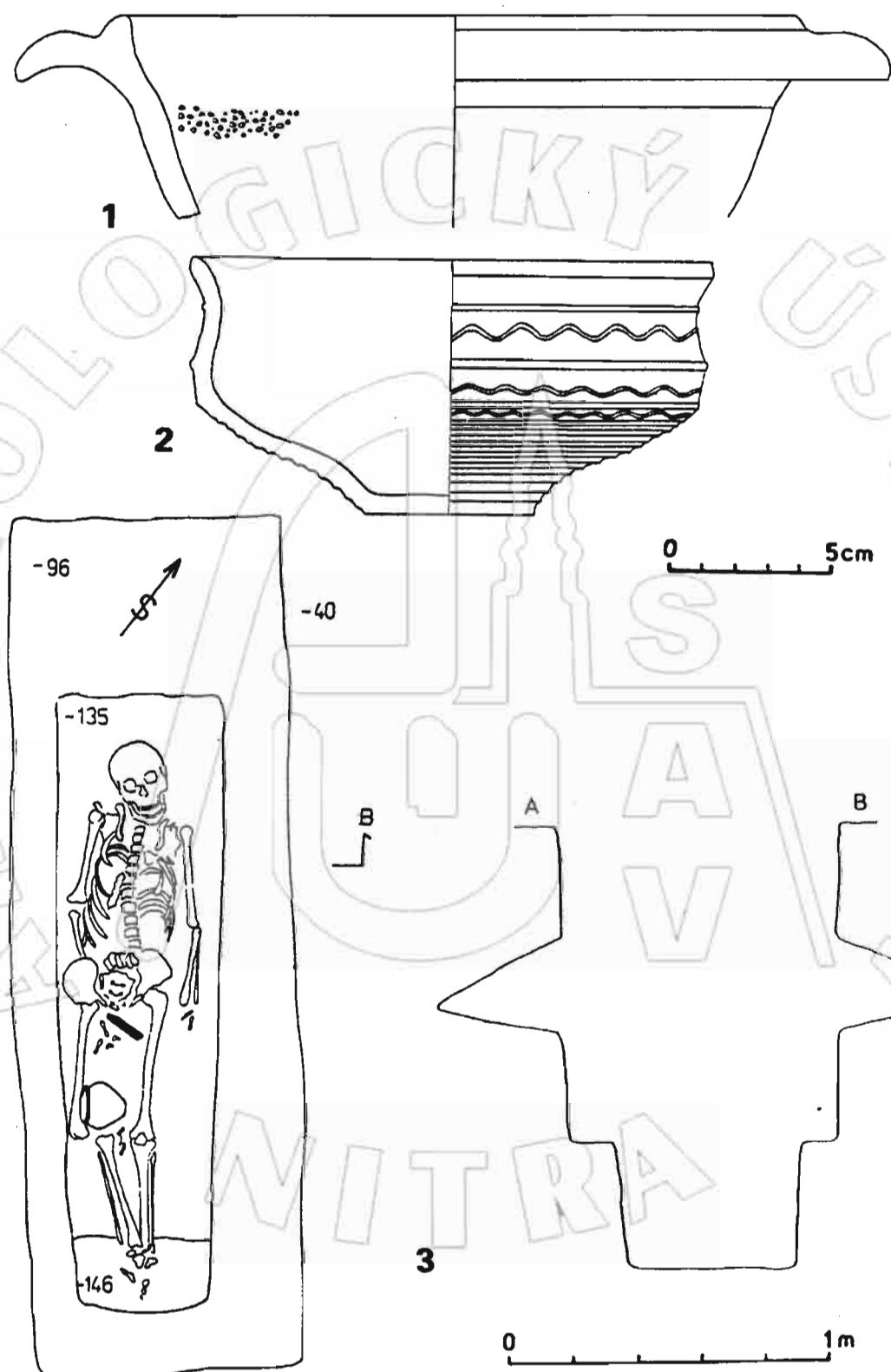
Obr. 71. Iža, časť Veľký Harčáš. Krvky mernej elektrickej vodivosti. (J. Tirpák, s. 124.)

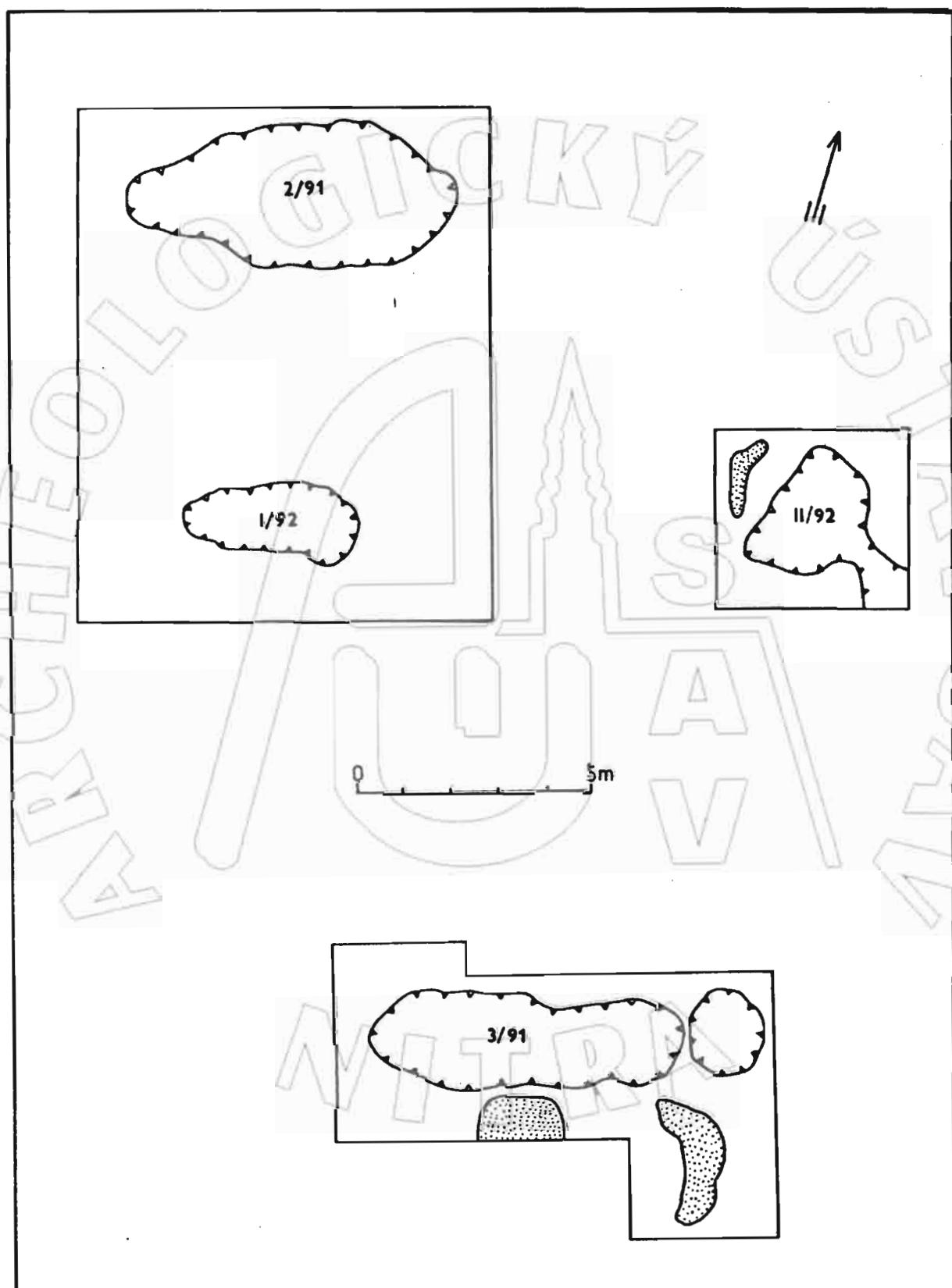
Obr. 72. Mužla, časť Jurský Chlm. Keramika z hrobov. (A. Trugly, s. 126.)

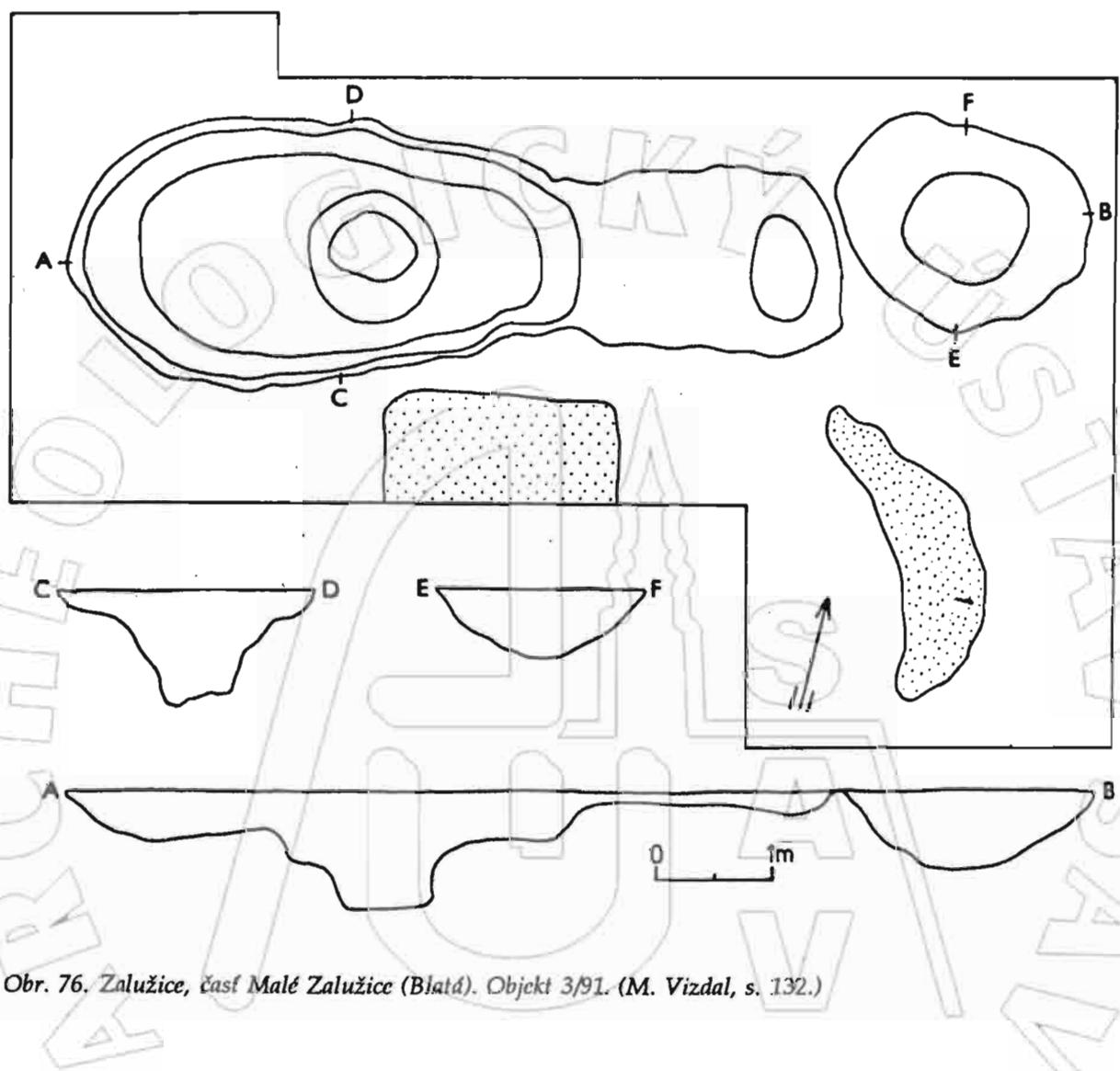
Obr. 73. Veľký Meder (Vámostelek). 1 - zlomok hlineného oltárika(?); 2-4 - pintadery z objektu 179/92; 5 - včasnostredoveká chata 152/92 (V. Varsik, s. 127.)

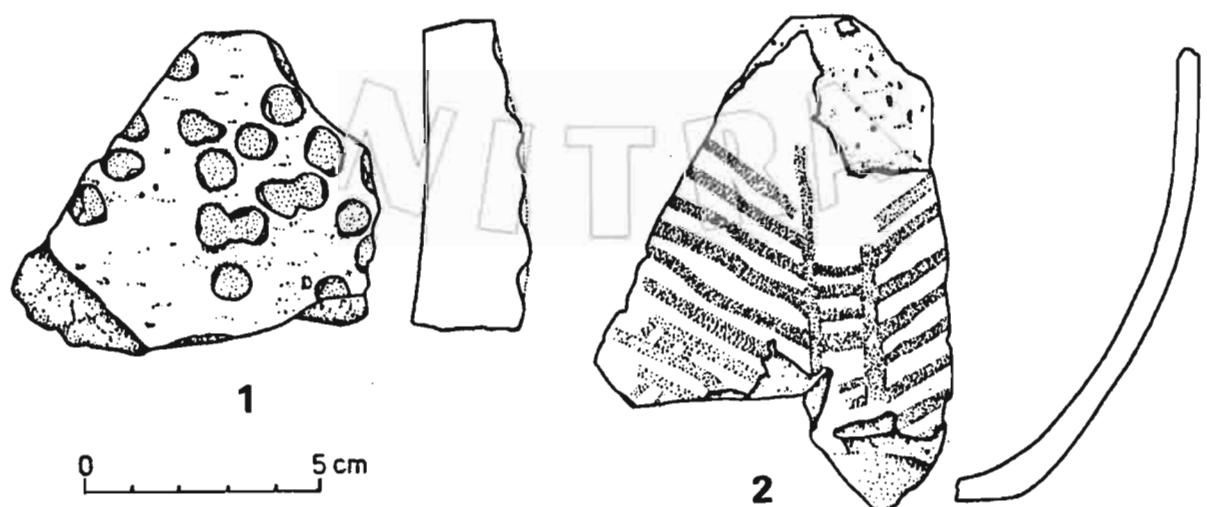
Obr. 74. Veľký Meder (Vámostelek). 1 - neglazované mortárium z kolovej stavby 157/92; 2 - germánska misa z chaty 168/92; 3 - hrob 113/92 zo 7.-8. stor. (V. Varsík, s. 127.)

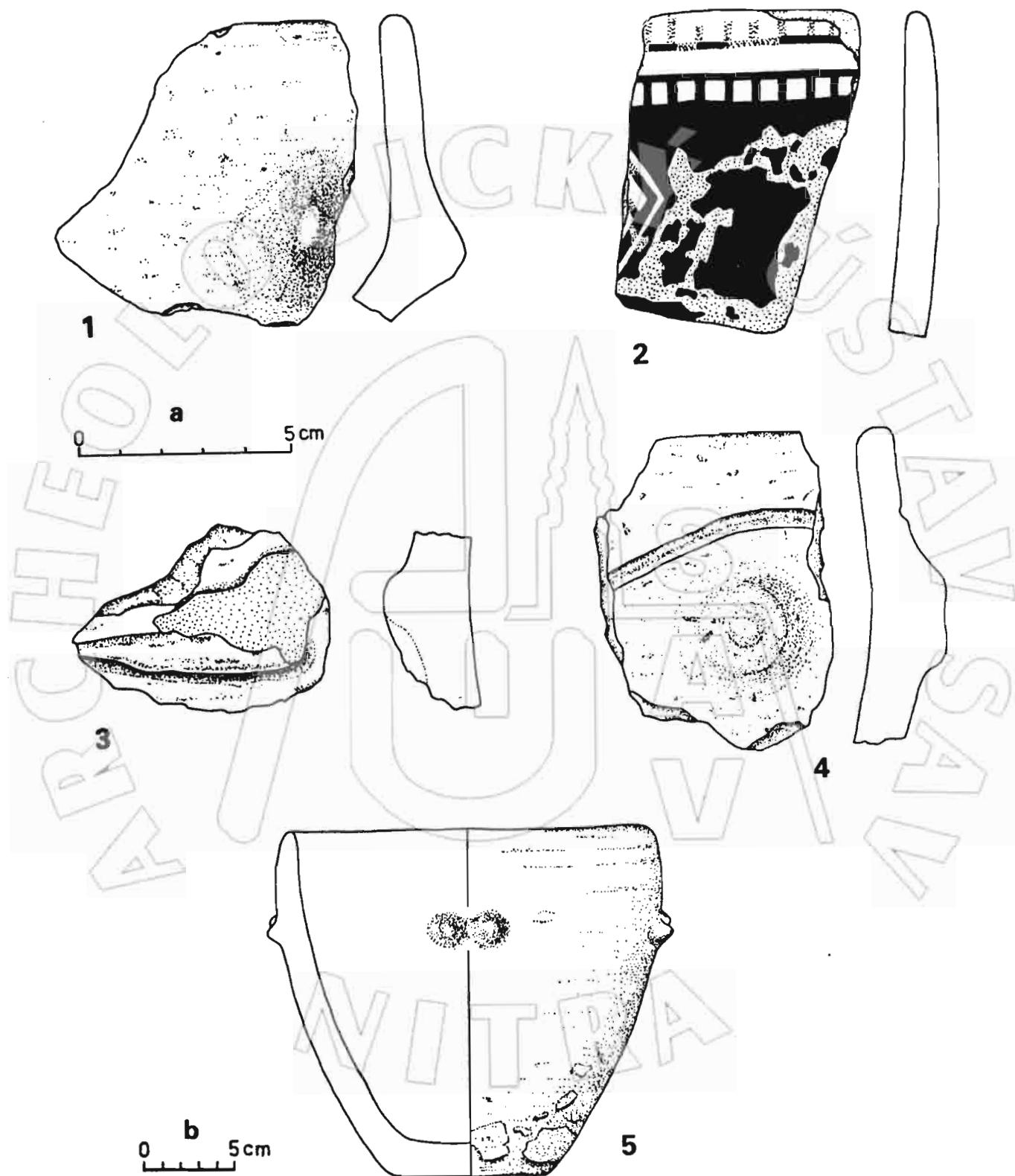
Obr. 75. Zalužice, časť Malé Zalužice (Blatá). Systematicky skúmané plochy s archeologickými objektmi. Nepreskúmané miesta označené bodkovaním. (M. Vizdal, s. 132.)

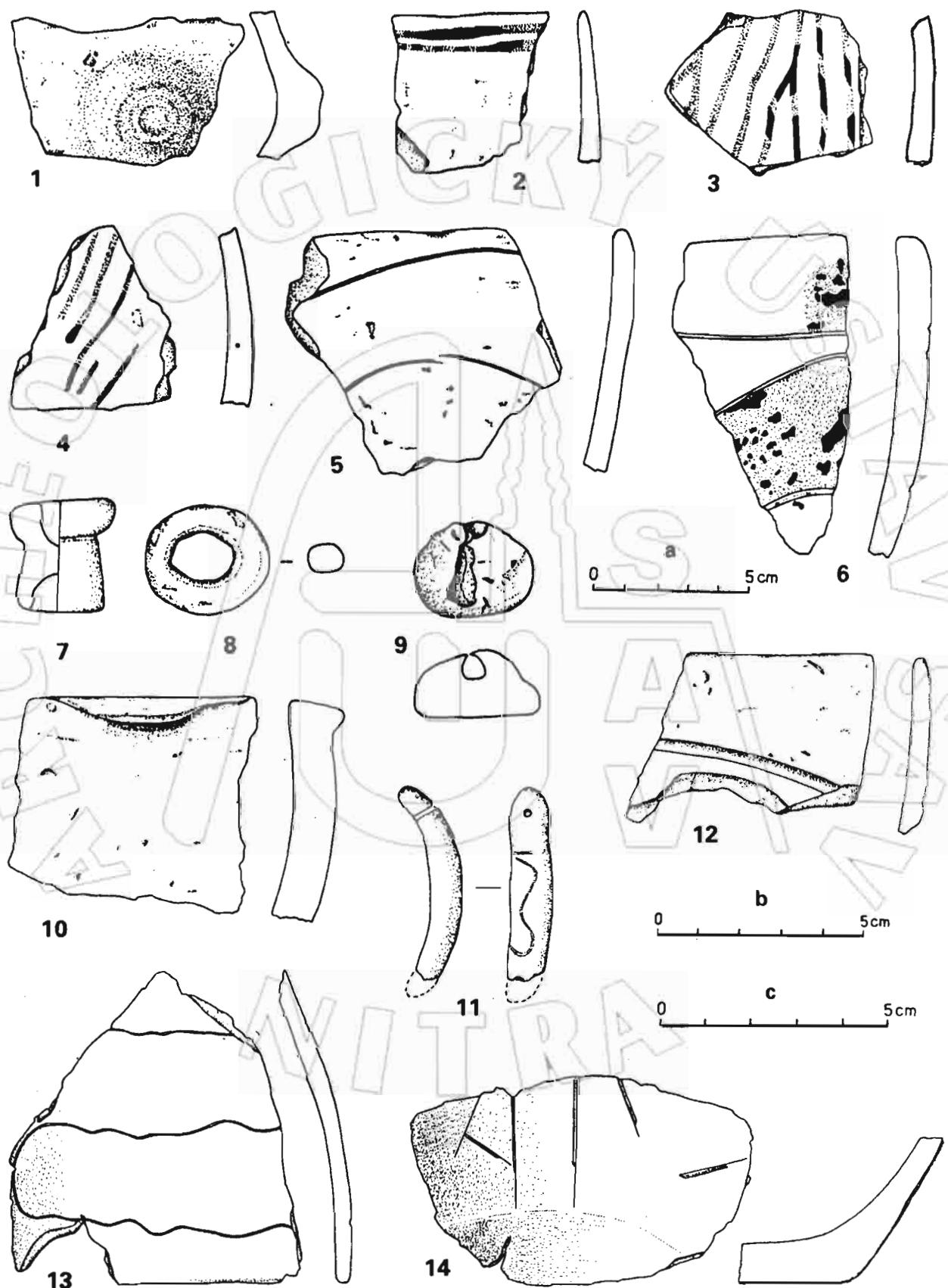
Obr. 76. Zalužice, časť Malé Zalužice (Blatá). Objekt 3/91. (M. Vizdal, s. 132.)

Obr. 77. Zalužice, časť Malé Zalužice (Blatá). Výber črepov skupiny Szatmár z objektu 3/91. (M. Vizdal, s. 132.)

Obr. 78. Zalužice, časť Malé Zalužice (Blatá). Výber náleczov skupiny Szatmár z objektu 3/91. Mierka a: 1-4; b: 5. (M. Vizdal, s. 132.)

Obr. 79. Zbudza. Výber črepov a drobných hlinených predmetov z objektu kultúry s lineárной keramikou.
Mierka a: 10, 12, 13; b: 1-6, 9, 11; c: 7, 8. (M. Vizdal, s. 133.)

TEXTE ZU DEN ABBILDUNGEN

Abb. 1. Keramikauswahl. 1-2 - Vištuk; 3 - Abrahám. (J. Bartík - J. Šrbík, S. 21.)

Abb. 2. Veľký Šariš (Bikoš VI). Mittelpaläolithischer zweiseitiger Faustkeil. (L. Bánesz - M. Vizdal, S. 22.)

Abb. 3. Král, Teil Riečka. Schaberartiger Abschlag. (J. Bárta - K. Marková, S. 23.)

Abb. 4. Jakubovany. 1. - Situationsskizze der Lagen, mit einem Kreis bezeichnet (1-3); 2-6 - Auswahl von Spaltindustrie (Lage 2); 7, 8 - Scherben der Badener Kultur (Lage 1). Maßstab a: 7, 8; b: 2-6. (J. Béreš, S. 27.)

Abb. 5. Nitra. Situationsplan von Nitra. Die Grabungsstelle mit einem Kreis bezeichnet (G. Březinová, S. 28.)

Abb. 6. Nitra (Martinský vrch). Gesamtplan und Situierung der Objekte auf Fläche A. (G. Březinová, S. 28.)

Abb. 7. Nitra (Martinský vrch). Fläche B. 1 - Objekt 10/92; 2 - Objekt 9/92. (G. Březinová, S. 28.)

Abb. 8. Nitra (Martinský vrch). Verzierungsmotive auf Keramik. (G. Březinová, S. 28.)

Abb. 9. Nitra (Martinský vrch). 1-5, 7-10 - Verzierung der Gefäßoberseite und Bodenzeichen; 6 - Latenescherbe aus Objekt 9/92. (G. Březinová, S. 28.)

Abb. 10. Nitra (Martinský vrch). 1, 4, 10, 11 - Verzierung der Außenseite der Gefäße und Bodenzeichen; 2, 3, 5-9 - Kleingegenstände. (G. Březinová, S. 28.)

Abb. 11. Lúčnica nad Žitavou. Bronzearmringe und ein Gefäß aus gestörten latènezeitlichen Gräbern. Maßstab a: 1, 2; b: 3. (J. Bujna, S. 29.)

Abb. 12. Bratislava-Dúbravka. Fundauswahl. 1-13 - Objekt 121/92; 14, 15 - Objekt 122/92. Maßstab a: 1; b: 2, 3; c: 4-15. (K. Elschek, S. 32.)

Abb. 13. Bratislava-Dúbravka. 1 - Superposition der Objekte 124/92, 125/92 und 126/92; 2-21 - Fundauswahl aus Objekt 125/92; 22 - Fund aus Objekt 126/92. Maßstab x: 1; y: 2-22. (K. Elschek, S. 32.)

Abb. 14. Bratislava-Dúbravka. Fundauswahl aus Objekt 125/92. 1-4 - Knochen; 5-7 - Lehm. Maßstab a: 1-4; b: 5-7. (K. Elschek, S. 32.)

Abb. 15. Bratislava-Dúbravka. Fundauswahl. 1-6 - Objekt 112/91; 7 - Objekt 128/92; 8-12 - Objekt 115/92; 2a - gelber Lehm, auf welchem der Steinkranz einer Feuerstelle lag; 2b - gebrannter Lehm; 2c - Schicht mit Scherben und Holzkohlenstückchen; 2d - gebrannter Ofenrand. Maßstab x: 2; y: 1, 3-12. (K. Elschek, S. 32.)

Abb. 16. Bratislava-Devínska Nová Ves. 1, 2 - Spitze vom Scheidenortband. Maßstab a: 1; b: 2. Zeichnung I. Bazovský. Photo P. Valach. (K. Elschek - J. Cuper, S. 34.)

Abb. 17. Želiezovce (?). Zweiarmiger Hammer. (Z. Farkaš, S. 36.)

Abb. 18. 1 - Bratislava-Karlová Ves (Straße Na Riviére). Gefäß aus Objekt 1/92 (8. Jh.); 2 - Bratislava-Karlová Ves (Botanická ul.). Napf aus dem 14.-15. Jh. (Z. Farkaš - B. Lesák - V. Turčan, S. 37.)

Abb. 19. Včelínce (Halomszer). Situationsplan des Hügelgrabes. 1 - Feuerstelle der Kyjatice-Kultur; 2 - latènezeitliches Brandgrab; 3 - slawisches Grab; 4 - kreisförmige Rinne; 5 - im J. 1908 untersuchte Fläche; 6 - Grabungsfläche aus den J. 1989-1992; 7 - Meßpunkte; 8 - Rand der gegenwärtigen Hügelschüttung. (V. Furmanek - K. Marková, S. 38.)

Abb. 20. Koplotovce. Situationsplan der Lage der Dorfwüstung Čanadov. (A. Habovštiak, S. 42.)

Abb. 21. Bíňa (Hof des Gemeindeamtes). Grundriß und Querschnitt einer Hütte und Vorratsgrube (Objekte 2/92 und 16/92) im Schnitt FD III/92. (A. Habovštiak - K. Prášek, S. 44.)

Abb. 22. Zvolen. Plan der historischen Bebauung der Stadt. 1 - Schloß; 2 - Bastion; 3 - archäologische Fundstelle. (V. Hanuliak, S. 48.)

Abb. 23. Zvolen (M. R. Štefánik-Straße). Schnitt durch das Objekt 2/92. 1 - Ackerkrume; 2 - Beton; 3 - braunrote Schicht; 4 - grauschwarze Schicht; 5 - Schicht mit organischen Resten; 6 - Lehm. (V. Hanuliak, S. 48.)

Abb. 24. Zvolen (M. R. Štefánik-Straße). Keramikauswahl aus Objekt 2/92. Maßstab a: 1-6; b: 7-11. Zeichnung V. Hanuliaková. (V. Hanuliak, S. 48.)

Abb. 25. Krupina (Na Petre). Situationsplan der archäologischen Fundstellen. 1 - abgegangenes Objekt; 2 - Kirchenwüstung. (V. Hanuliak, S. 50.)

Abb. 26. Lehota - Veľké Zálužie. Karte mit einem Teil der Fundstellen, auf denen eine Grabung im Zusammenhang mit dem Bau der Erdölleitung erfolgte. (I. Cheben - M. Ruttkay - J. Ruttkayová, S. 61.)

Abb. 27. Nitra (Martinský vrch). Auswahl von analysierter Steinindustrie. Maßstab a: 5, 8, 11-13; b: 1-4, 6, 7, 10. (Ľ. Illášová, S. 62.)

Abb. 28. Pavlovce. Bronzelanzenspitze. (M. Jenčová, S. 67.)

Abb. 29. Nižný Hrušov. Jungpaläolithischer Abschlagkratzer. (M. Jenčová - Ľ. Kaminská, S. 68.)

Abb. 30. Vrbové. Klingekratzer. (M. Klčo, S. 71.)

Abb. 31. Borová. Schlüssel der Lausitzer Kultur. (M. Klčo, S. 70.)

Abb. 32. Iža (Leányvár). Grundriß des Kastells und untersuchte Teile der Bebauung des älteren Holz-Erde-Lagers. 1 - Gebäude Nr. 8; 2 - Gebäude Nr. 10; 3 - Schnitt im westlichen Vorfeld des Kastells. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 77.)

Abb. 33. Iža (Leányvár). Grundrißplan des freigelegten Teiles des älteren Holz-Erde-Lagers (Gebäude Nr. 8). a - Mauern aus ungebrannten Ziegeln; b - Verschüttungsschicht der Fundamentrinne der Festungsmauer des Kastells; c - erhaltene Mauerreste; d - lehmig-sandige Schicht des Lehmstampffußbodens; e - gebrannte Flächen; f - Schotterschicht; g - Holzkohlenstückchen; h - Pfostenlöcher. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 77.)

Abb. 34. Bratislava-Rusovce. Situationsplan der Umgebung des Fundes der römischen Mauer. (E. Krekovič - J. Schmidtová - J. Halagan - V. Varsik, S. 73.)

Abb. 35. Smilno. Fundstellen im Gemeindekataster. (J. Machník - P. Mačala - S. Šiška, S. 81.)

Abb. 36. Chmelová - Zborov. Fundstellen in den Gemeindekatastern. (J. Machnik - P. Mačala - S. Šiška, S. 81.)

Abb. 37. Dubová. Fundstelle im Gemeindekataster. (J. Machnik - P. Mačala - S. Šiška, S. 81.)

Abb. 38. Lukavica. Fundstellen im Gemeindekataster. (J. Machnik - P. Mačala - S. Šiška, S. 81.)

Abb. 39. Brezovka - Dubinné - Kučín - Kurima. Fundstellen im Topla-Flußtal. (J. Machnik - P. Mačala - S. Šiška, S. 81.)

Abb. 40. Marhaň. 1 - Zone von Hügelschüttungen; 2 - Fundstelle im Gemeindekataster. (J. Machnik - P. Mačala - S. Šiška, S. 81.)

Abb. 41. Kučín - Kurima. Detaillierte Karte der Fundstellen in den Gemeindekataster. (J. Machnik - P. Mačala - S. Šiška, S. 81.)

Abb. 42. Zvolen, Teil Môťová (Burgwall Priekopa). Keramikauswahl. Mierka a: 3, 6, 7; b: 1, 2, 4, 5. (M. Mácelová, S. 94.)

Abb. 43. Zvolen, Teil Môťová (Burgwall Priekopa). Plan der Parzellen mit den Schnitten I/92 - VII/92 und IX/90. (M. Mácelová, S. 94.)

Abb. 44. Strečno. Burgbrunnen. Teil der Grabplatte mit dem Wappen von Sophie Bosniak (17. Jh.). (J. Moravčík, S. 96.)

Abb. 45. Strečno. Burgbrunnen. 1 - Eisenhacke mit Schaft; 2 - Eisenhammer; 3 - Eisenkeil; 4 - Teil der Grabplatte mit dem Namen von Sophie Bosniak (17. Jh.). Maßstab a: 3; b: 1, 4; c: 2. (J. Moravčík, S. 96.)

Abb. 46. Fundauswahl. 1-4 - Jasenica (Pod Hôrkami); 5-8 - Bohunice (Zásušie); 9-12 - Považská Bystrica, Teil Považská Teplá (Oplzeň); 5-8 - Neolithikum; 1-4, 9-12 - Púchov-Kultur. (J. Moravčík, S. 97.)

Abb. 47. Fundauswahl. 1-5 - Slavnica, Teil Podhorie (Skalice); 6, 7 - Kostôlec (Bosmany); 8-11 - Sedmerovec (Prí davky); 9 - Neolithikum; 1-5 - Badener Kultur; 8, 10, 11 - Lausitzer Kultur; 6, 7 - Púchov-Kultur. (J. Moravčík, S. 97.)

Abb. 48. Budča - Zvolen. Situationsplan der Fundstellen. 1 - Klinovisko; 2 - Strážiská; 3 - Unionka; 4 - Pod dubom. (P. Mosný, S. 98.)

Abb. 49. Nová Bošáca. Eisenlanzenspitze. (T. Nešporová, S. 100.)

Abb. 50. Nemšová, Teil Ľuborča. Speerspitze. Bronze. (T. Nešporová, S. 100.)

Abb. 51. Zamarovce, Teil Horné Orechové. Keramikauswahl. (T. Nešporová, S. 101.)

Abb. 52. Kamenný Most. Situationsplan der Fundstelle. (G. Nevizánsky - O. Ožďáni, S. 101.)

Abb. 53. Ružindol. Luftaufnahme der untersuchten Fundstelle im November des J. 1991. (V. Němejcová-Pavúková, S. 102.)

Abb. 54. Kamenný Most. Keramikauswahl aus Gräbern der nordpannonischen Kultur. Mierka a: 1-5, 7; b: 6. (G. Nevizánsky - O. Ožďáni, S. 101.)

Abb. 55. Očkov. Schichtenplan des Velatice-Hügelgrabes und der Umgebung mit Feststellungsschritten aus dem J. 1992. (J. Paulík, S. 105.)

Abb. 56. Podolíneč. 1-4 - Eisennägel und eine Scherbe; 5 - Grundriß der St.-Anna-Kirche; a - Fundamente des oktogonalen Baues; b - Schnitte aus dem J. 1983; c - Schnitt II/92; d - Schnitt I/92; e - jüngere Anbauten der Kirche. (P. Roth, S. 111.)

Abb. 57. Podolíneč. 1 - Grundriß des Schnittes II/92; a - abgesetzte Fundamente der Kirche; b - Obermauer; c - Fundamente des Stützpfilers; d - jüngere Apsis; 2 - Grundriß des Schnittes I/92. (P. Roth, S. 111.)

Abb. 58. Stará Ľubovňa (Burg). Grundriß des Raumes unter der Kapelle. 1 - Umfassungsmauer der Kapelle; 2 - der jüngste Anbau; 3 - älterer Anbau; 4 - Schornstein. (P. Roth, S. 111.)

Abb. 59. Stará Ľubovňa. Situationsskizze der St.-Nikolaus-Kirche. a - Grundriß der Kirche; b - Schnitt I/92; c - Pfostenloch; d - beiläufige Stelle des Skelettfundes. (P. Roth, S. 111.)

Abb. 60. Kežmarok (Michalský vrch). 2, 4 - Scherben; 3 - Radiolaritabschlag; 5 - Eisennagel; Veľká Lomnica (Burich). 1 - Scherbe. Mierka a: 2-5; b: 1. (P. Roth, S. 112.)

Abb. 61. Auswahl von Funden der Geländebegehung. 1-4 - Huncovce; 5, 6 - Kežmarok; 7-9 - Kežmarok, Teil Lubica; 10 - Spišský Štiavnik; 11 - Stráne pod Tatrami. (M. Soják, S. 114.)

Abb. 62. Auswahl von Funden der Geländebegehung. 1-5, 8 - Pôrāč (Höhle Chyža); 6, 7, 9-22 - Spišský Štiavnik. (M. Soják, S. 114.)

Abb. 63. Auswahl von Funden der Geländebegehung. 1-3, 5-11 - Stráne pod Tatrami; 4 - Vrbov. (M. Soják, S. 114.)

Abb. 64. Poprad, Teil Matejovce. 1-4 - Auswahl von Spinnwirteln (M. Soják, S. 116.)

Abb. 65. Fundauswahl. 1-11 - Vrbov; 12 - Jánovce; 13 - Veľký Slavkov; 14, 15 - Vlková; 16 - Veľká Lomnica. Maßstab a: 1-10, 12-16; b: 11. (M. Soják, S. 116.)

Abb. 66. Fundauswahl. 1, 2, 4, 5, 7, 8 - Poprad, Teil Matejovce; 3, 6 - Stráne pod Tatrami - Kežmarok (Katastergrenze); 9 - Stráne pod Tatrami; 10 - Kežmarok, Teil Lubica; 11 - Veľká Lomnica. (M. Soják, S. 116.)

Abb. 67. Materialauswahl. 3-7, 11 - Brekov; 1, 2, 8-10, 12, 13 - Jasenov. (I. Strakošová, S. 120.)

Abb. 68. Materialauswahl. 10 - Humenné; 2 - Jasenov; 1, 3-9 - Vŕazovce. (I. Strakošová, S. 120.)

Abb. 69. Stropkov. Keramikauswahl. (I. Strakošová, S. 121.)

Abb. 70. Bíňa. Karte der Isoohme. (J. Tirpák, S. 124.)

Abb. 71, Iža, Teil Veľký Harčaš. Kurve der gemessenen elektrischen Leitfähigkeit. (J. Tirpák, S. 124.)

Abb. 72. Mužla, Teil Jurský Chlm. Keramik aus Gräbern. (A. Trugly, S. 126.)

Abb. 73. Veľký Meder (Vámoselek). 1 - Bruchstück eines tönernen kleinen Altars (?); 2-4 - Pintaderen aus Objekt 179/92; 5 - frühmittelalterliche Hütte 152/92. (V. Varsik, S. 127.)

Abb. 74. Velký Meder (Vámostelek). 1 - unglasiertes Mortarium aus der Pfostenhütte 157/92; 2 - germanische Schüssel aus Hütte 168/92; 3 - Grab 113/92 aus dem 7.-8. Jh. (V. Varsik, S. 127.)

Abb. 75. Zalužice, Teil Malé Zalužice (Blatá). Systematisch untersuchte Fläche mit archäologischen Objekten. Nicht untersuchte Stellen mit Punktierung bezeichnet. (M. Vizdal, S. 132.)

Abb. 76. Zalužice, Teil Malé Zalužice (Blatá). Objekt 3/91. (M. Vizdal, S. 132.)

Abb. 77. Zalužice, Teil Malé Zalužice (Blatá). Auswahl von Scherben der Szatmár-Gruppe aus Objekt 3/91. (M. Vizdal, S. 132.)

Abb. 78. Zalužice, Teil Malé Zalužice (Blatá). Auswahl von Funden der Szatmár-Gruppe aus Objekt 3/91. Mierka a: 1-4; b: 5. (M. Vizdal, S. 132.)

Abb. 79. Zbudza. Auswahl von Scherben und kleinen Tongegenständen aus einem Objekt der Kultur mit Linearkeramik. Maßstab a: 10, 12, 13; b: 1-6, 9, 11; c: 7, 8. (M. Vizdal, S. 133.)

NITRA

**PODNIK VÝPOČTOVEJ TECHNIKY BRATISLAVA, a.s. divízia Nitra,
Kraskova 1, 949 87 Nitra**

**DRŽITEĽ EURÓPSKEJ CENY KVALITY 1992
DRŽITEĽ MEDZINÁRODNEJ TROFEJE ZA KVALITU 1993**

Ponúkame podnikom, organizáciám a podnikateľom:

- projektové a programátorské práce
- vývojové práce v oblasti software
- predaj software
- automatizované spracovanie dát
- modernizáciu a rekonštrukciu výpočtovej techniky
- technický a informačný servis
- projektovanie a realizáciu počítačových sietí
- školenia obsluhy počítačov a prenájom školiacej miestnosti vybavenej výpočtovou technikou
- predaj a servis výpočtovej techniky
- predaj a servis kancelárskej techniky firmy BROTHER
- predaj a montáž rádiotelefónov EUROTEL
- renovácia farbiacich pások pre ihličkové tlačiarne

Tel.: (087) 292 87 - 9, 250 67

Fax: (087) 297 71

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1992

Redaktor publikácie PhDr. Ondrej Ožďáni, CSc.

Technický redaktor Alena Mrváňová, Elena Vargová

Nemecký preklad Berta Nieburová

Anglický preklad RNDr. Ján Tirpák, CSc.

Vydavateľ Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre

Rok vydania 1993

Náklad 450 výtlačkov

197 strán, 79 obr., 1 mapa

Vytlačilo Reprografické stredisko Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre ako svoju 82. publikáciu

ISBN 80-88709-09-1

ISBN 80-88709-09-1

CEANS - CENTRÁLNA EVIDENCIA ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK NA SLOVENSKU. VÝZVA K ZAČATIU REALIZÁCIE PROJEKTU.

V súlade so závermi Zjazdu slovenských archeológov, konaného v Smoleniciach v roku 1991 (*Bujna, J.: Centrálna evidencia archeologických nálezísk na Slovensku (CEANS). Návrh projektu. In: Spravodaj AÚ SAV, II/1-2, Nitra 1991, s. 1-2*), ako aj s požiadavkou Komisie pre terénny archeologický výskum na Slovensku sú všetci autori terénej archeologickej aktivity zaviazaní povinnosťou vyhotoviť z každej terénej akcie Kartu vstupných dát a odovzdať ju do Centrálnej evidencie v Archeologickom ústave SAV v Nitre. Karta vstupných dát (KVD) ako primárny informačný zdroj o terénej archeologickej aktivite na Slovensku by mala od roku 1994 nahradit doposiaľ používané tzv. hlásenia a heslár výskumnej správy. Originály KVD budú uchovávané v dokumentačnom archíve AÚ SAV v Nitre. Rozpis štruktúry KVD s návodom na jej vyplnenie je vypublikovaný v ročníku 41 Slovenskej archeológie (*Bujna, J. - Kuzma, I. - Doliak, D. - Jenis, J.: Centrálna evidencia archeologických nálezísk na Slovensku. Projekt systému. In: Slovenská archeológia, 41, 1993, s. 367-385*).

Na základe vyššie uvedeného sa obraciame s nasledovnou výzvou na všetkých kolegov - autorov príspevkov do ročenky AVANS. Prosíme Vás, aby ste svoje príspevky posielali spolu s vyplnenými Kartami vstupných dát. Upozorňujeme, že počnúc AVANS-om za rok 1993 budú môcť byť vypublikované iba tie príspevky, ku ktorým bude priložená vyplnená Karta. Výsledkom tohto kroku bude možnosť uviesť číslo lokality z Centrálnej evidencie vo zverejnenom príspevku. V prípade opakovanej terénej akcie/nálezu na tej istej lokalite bude dostačujúce odvolať sa na číslo náleziska v Centrálnej evidencii. Prvý formulár KVD obdržíte na požiadanie v úseku vedeckej dokumentácie AÚ SAV v Nitre.

Veríme, že výzva riešiteľského kolektívu projektu CEANS sa stretne s Vaším pochopením v záujme našej spoločnej veci.

Edičná rada AÚ SAV